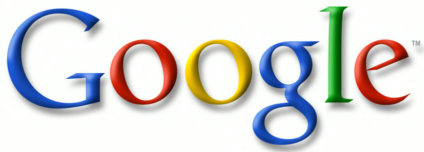
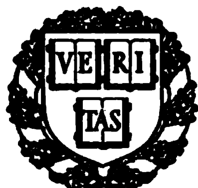

VE RI
TAS

Bird

HET GESLACHT
VAN WAESBERGHE

EENE BIJDRAGE

TOT DE GESCHIEDENIS DER

BOEKDRUKKUNST EN VAN DEN BOEKHANDEL

IN

NEDERLAND

DOOR

A. M. LEDEBOER

M. D.

MET DRUKKERS-MERKEN EN FAC-SIMILE.

TWEEDE VERMEERDERDE UITGAVE.

's GRAVENHAGE, MARTINUS NIJHOFF. | UTRECHT, J. L. BEIJERS.

MDCCCLXIX.

HET GESLACHT
VAN WAESBERGHE

BIJDRAGE

TOT DE GESCHIEDENIS DER

BOEKDRUKKUNST EN VAN DEN BOEKHANDEL

IN

NEDERLAND.

JAN VAN WAESBERGHE.

HET GESLACHT

VAN WAESBERGHE

EENE BIJDRAGE

TOT DE GESCHIEDENIS DER

BOEKDRUKKUNST EN VAN DEN BOEKHANDEL

IN

NEDERLAND

DOOR

A. M. LEDEBOER

M. D.

MET DRUKKERS-MERKEN EN FAC-SIMILE.

TWEEDE VERMEERDERDE UITGAVE.

's GRAVENHAGE, MARTINUS NIJHOFF. | UTRECHT, J. L. BEIJERS.

MDCCCLXIX.

Les oeuvres bibliographiques sont de celles à l'égard desquelles, dans l'intérêt de tous, on se doit un mutuel appui.

F. L. Hoffmann.

Bulletin du Biblioph. Belge, Tome XIII. p. 349.

GEDRUKT BIJ J. DE LANGE, TE DEVENTER.

VOORBERIGT.

De gunstige opname en goedkeurende beoordeelingen, die mijn werkje Het Geslacht VAN WAESBERGHE, Rotterdam, *gedrukt bij de Wed.* P. VAN WAESBERGE *en* ZOON, 1859, *zoo wel binnen als buiten 's lands ten deele viel, verraste mij aangenaam. Met dankzegging erken ik dit.*

Ik had niet durven verwachten zoo veel belangstelling in dezen mijnen arbeid te zullen aantreffen.

Alle aankondigers merkten evenwel aan, dat eene volledigere bearbeiding van het Bibliographiesche gedeelte wenschelijk en welkom wezen zou.

Dat ik mij zelven van het onvolledige van dit gedeelte van mijnen arbeid bewust was, getuigde ik op bladzijde III *in het Voorberigt der vorige Uitgave, zeggende: „De verschillende* JAN'S, IZAÄK *en* PIETER VAN WAESBERGHE *hebben buiten twijfel veel meer voor den boekhandel gedaan dan door mij berigt werd. Van de* JANSSOONS VAN WAESBERGHE *had ik gewis een grooter aantal werken kunnen opsporen en opnoemen. Het bedrijf dezer allen was een aantal van jaren zoo aanzienlijk, dat ik mij bewust ben, bij langduriger onderzoek hen aangaande nog meerdere bladzijden te hebben kunnen vullen." Meerdere volledigheid hierin dacht ik niet ligt door mij alleen, wel door medewerking van anderen, verkrijgbaar. Door openbaarmaking van hetgeen ik verzameld had, meende ik anderen tot mededeelingen te zullen opwekken en hierdoor eene meerdere bibliographiesche volledigheid te erlangen. Te regt toch schreef de Heer* F. L. HOFFMANN, *in het Bulletin du Bibliophile belge de door mij als Motto aangehaalde woorden, en welk bibliograaf is er niet, die gereedelijk met hem in deze instemt?*

In de eerste Uitgave trachtte ik, op dit geheel onbearbeid gebied, te geven zoo veel ik vermogt, ten einde de bedrijvigheid van dit geslacht,

dat in 1857 *zijn driehonderdjarig onafgebroken bestaan en werkzaamheid had kunnen vieren, in het licht te stellen; doorploos daartoe de Catalogi der Leidsche, Utrechtsche, Amsterdamsche, Deventersche en van vele andere, zoowel openbare als bijzondere Bibliotheken; maar wie daar ooit een oog in sloeg, zal bij het meerendeel, door het in die Catalogen onververmeld laten van Uitgevers en Drukkers, hebben kunnen ondervinden, hoe onvruchtbaar die arbeid is. De Catalogi van Utrecht en Haarlem maken ten dezen opzigte eene gunstige uitzondering.* PAQUOT *staat in het Register van den Deventerschen Catalogus op het woord Mémoires, en kwam mij daardoor, bij gebrek aan een eigen exemplaar, eerst onder het afdrukken der uitgave in handen. Ik maakte daarvan alstoen nog in een Bijvoegsel gebruik.*

Hoe ik ARRENBERG *en* ABCOUDE *met de vervolgen bij* VAN CLEEF *doorsnuffelde, getuigen de bladz.* 32, 43, *uitgave* 1859, 190 *en* 216, *waardoor ik het bewijs gaf, dat ik die kende. Over de waarde der beide uitgaven van dat werk zie men bij* FR. MULLER, *Catalogus van de Bibliotheek der Vereeniging, Amst.* 1855, *bl.* 60.

Uit de Keuren en Ordonnantiën der Stad Rotterdam, door mij meermalen ter sprake gebragt, had ik, door alles daaruit af te schrijven, bladzijden kunnen vullen en sommige namen meer doen uitkomen, maar hechtte daaraan zoo veel waarde niet, en meende het voldoende er op gewezen te hebben. Doelmatiger scheen het mij toe rijkere bronnen, zoo ik hoopte, voor mij te openen, en bragt daartoe een bezoek aan de Koninklijke Bibliotheek te 's Hage, waar ik aanteekende, wat mij door de welwillendheid van den Bibliothecaris werd voorgelegd, aan welk bezoek mij de Heer J. L. C. JACOB, *in een schrijven van* 12 *April* 1860, *nog herinnerde.*

Einde Julij en aanvang Augustus 1857 *deed ik eene reize naar Belgie, hoe ik aldaar eene welwillende ondersteuning vond, blijkt uit verschillende nummers in de vorige uitgave van dit werk vermeld.*

Het minst gelukkig, ik moet het bekennen, slaagde ik in Noord-Nederland: op meerdere aanvragen aan deskundigen gerigt bekwam ik geen antwoord.

Ik gaf dan wat ik had, en mijne hope om door openbaarmaking van hetgeen ik verzameld had meer te verkrijgen, werd niet teleurgesteld. Toen eenmaal de aandacht op mijnen arbeid geslagen was, ontving ik van verschillende zijden, uit den lande en uit den vreemde, mededeelingen en titels van vele boekwerken, mij dikwerf onbekend. Eigene nasporingen daarbij gevoegd hebben zoodanig den voorraad vermeerderd, dat ik thans eene door velen verlangde uitgebreidere Bibliographie geven kan.

Ook nu maak ik wederom geen aanspraak op volledigheid, die uit den aard der zaak niet ligt te verkrijgen is, getuigende hiervan de nog altijd voortgezette onderzoekingen naar Uitgaven der PLANTIN'S, ELSEVIER'S, VAN NUTIUS, STEELSIUS *en anderen.*

Aan allen, die mij door mededeelingen verpligtten en daardoor de meerdere volledigheid bevorderden, betuig ik mijnen dank voor de welwillende belangstelling mij betoond. Inzonderheid zij die toegebragt aan den Heer Dr L. F. HOFFMANN, *die mijn werk vele oplettendheid bewees, en die mij uit Hamburg meerdere titels van boeken en tevens eenige belangrijke Correspondentiën van eenige firma's der* VAN WAESBERGEN *mededeelde. De Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, de Heer* M. F. A. G. CAMPBELL, *gaf mij mede vele mij onbekende titels op, en betoonde mij steeds de meest verpligtende welwillendheid. Ook den Archivarius mijner geboortestad, den Heer* J. H. SCHEFFER, *zij dank gezegd voor zijne nasporingen en mededeelingen.*

In 1863 *nam het Bulletin du Bibliophile Belge in zijn XIX Deel* (1), *eenige der door mij verkregen nieuwe resultaten op; bij die mededeelingen behield ik mij voor later meer uitgebreid bekend te maken, wat ik verzameld had en nog verzamelen mogt.*

Bij het in het licht geven van deze tweede Uitgave, is het mij niet ondoelmatig voorgekomen een Bladwijzer aan het werk toe te voegen, ten einde het naslaan te vergemakkelijken.

Met dezen vernieuwden arbeid wensch ik iets toegevoegd te hebben tot het nader bekend maken van eenen naam en firma, die onder de boekdrukkers en uitgevers in Noord-Nederland — indien niet mede elders — door een onafgebroken overgang van Vader op Zoon, een der oudste zoo niet de oudste is. Duitschland noemt den naam van GRASSELIUS BARTH *te Breslau* (2), *maar of deze firma, even als die der* VAN WAESBERGE'S, *onafgebroken van Vader op Zoon overging, is mij niet bekend.*

---

(1) Onder dit stuk staat mijn naam als J. (A.) M. LEDEBUER gedrukt; ter zake doet dit niet, te meer daar mijn Geslachtnaam oorspronkelijk LEDEBUR, daarna vaak LEDEBUER en LEDEBOUR geschreven, eerst in lateren tijd LEDEBOER werd.

(2) Bulletin du Biblioph. belge 1854, Tome X, p. 399.

VERKORTINGEN.

Arch. Rott.	Archief Gemeente Rotterdam.
C. Bibl. Dav.	Catalogus Bibliothecæ publ. Daventriensis.
C. B. Ned. Lett. L.	„ Bibl. Maatsch. Ned. Lett. te Leiden.
C. B. Rheno-Tr.	„ Bibliothecæ Rheno-Trajectinæ.
Crevenna, C. R.	Crevenna, Catalogue raisonné.
B. Dunc.	Bibliotheca Duncaniana.
B. Hamburg.	Bibliotheek te Hamburg.
B. Hulthem.	Bibliotheca Hulthemiana.
B. Reg. H.	„ Regia Hagana.
B. Rott.	Bibliotheek te Rotterdam.
Brunet, Man.	Brunet, Manuel du Libraire etc., 5ᵉ Edition.
Bl. B. B.	Bulletin du Bibliophile Belge.
Graesse, Trésor.	Graesse, Trésor des Livres rares et précieux.
Meulman, C. P.	Meulman, Catal. van Tract., Pamfl., enz.
N. Arr.	Naamregister Arrenberg.
Paquot, Mém.	Paquot, Mémoires pour servir à l'hist. litter. des XVII provinces des Pays-bas.
Rogge, Bibl. Rem. Gen.	Rogge, Bibliotheek Remonstr. Gesch. 1863.
Rogge, Bibl. Contra-Rem.	„ „ Contra- „ „ 1865.
Rogge, Gesch. d. Ned. H. k.	„ Geschied. der Ned. Herv. kerk 1864.
Rogge, Cat. Pamfl.	„ Pamfletten-verzameling.
Tiele, B. P.	Tiele, Bibliotheek van Pamfletten.

De *L.* geeft aan, dat de aldus onderteekende boeken in mijn bezit zijn.

De werken, onder welke niets aangeteekend is, zijn mij óf zonder nadere aanwijzing opgegeven, óf door mij uit Catalogi ontleend.

INHOUD.

OPGEMERKTE DRUKFEILEN.

Bladz. 60	reg. 2	v. b.	staat	*tvvce,*	lees	*tvvee.*
» 67	» 2	v. b.	»	*wjeedde,*	»	*tvveedde.*
» 88	» 10	v. b.	»	*Prodomus,*	»	*Prodromus.*
» 112	» 2	v. o.	»	*tilel,*	»	*titel.*
» 137	» 13	v. o.	»	*Tom. IV, c.* 598,	»	*Tom. IV, c.* 588.
» 165	» 26	v. b.	»	*Borclay,*	»	*Barclay.*
» 174	» 19	v. b.	»	*Operum,*	»	*Opera.*
» 176	» 1	v. o.	»	*Bijlage T,*	»	*Bijlage U.*
» 227	» 12	v. b.	»	*Catherina,*	»	*Catharina.*

Op bladz. 325 achter Stermondt te lezen:

Stevin (Symon) Castrametatio, d. i. Legermeting, 69.
Idem. Nievwe maniere van Sterctebov, 70.

De wandelaar, die het woelige Rotterdam doorkruist, en de altoos zich hernieuwende, altoos zich vergrootende stad aanschouwt, wijdt zijnen blik aan al dat nieuwe, aan al dat zich uitbreidende, maar denkt noode aan het voorbijgegane.

Er is welligt geene stad in de Nederlanden, waar men minder aan het verleden herinnerd wordt, dan in Rottes vesten. Wie denkt daar, bij zoo veel, dat zijne aandacht boeit, aan de plaats, waar eenmaal 's Graven herberg, het huis de Spiegel, het Hof der Heeren van Kralingen, of 's Keizerstoren stond? Wie toont ons daar, waar Jonker Frans zijn zevenmaandsch verblijf hield, of waar Prins Willem I ziek lag en de afgevaardigden van het benarde Leiden ontving? Wie wijst ons daar de woningen aan van eenen Joan, van eenen Elias van Oldenbarneveld, van eenen Hugo en van eenen Pieter de Groot?

De muren der stad zijn afgebroken, hare torens zijn geslecht, hare poorten gesloopt, hare vesten gedempt; niet één oud gebouw — de groote St. Laurens kerk en de St. Sebastiaans kapel aan de Meent, nu het zoogenaamde Schotsche kerkje, die beiden evenwel op geenen hoogen ouderdom bogen kunnen, uitgezonderd — kan den oudheidszoeker aangewezen worden: misschien een enkele steen, een enkel opschrift.

Rest er dan niets van de oudheden eener stad, die hare privilegiën alreede in 1270 zoude ontvangen hebben; — niets van de vele geslachten, die daar bloeiden, woonden, en tot hare toenemende grootheid het hunne toebragten? — Van deze zullen dan toch wel naneven in aanwezen zijn, die over hare geschiedenis, uit familie-aanteekeningen,

inlichtingen kunnen geven? — Ook dit niet. De stad heeft niet slechts hare gebouwen, hare havens en vesten voortdurend vernieuwd en uitgebreid; ook hare oude geslachten zijn uitgestorven, hebben zich verplaatst of zijn in den burgerkring in vergetelheid geraakt, zoodat van deze slechts een gering overschot is aan te wijzen. De thans bloeijende geslachten zijn òf van elders ingekomen, òf allengs door handel groot geworden, en veelal met Fransch, Engelsch en Duitsch bloed vermengd. Op waren ouderdom, edele afkomst, en blijvend aanzien tevens kan niet één geslacht roemen; op één dezer drie voorregten — afzonderlijk — slechts een enkel.

Daarom, oudheidszoeker, die met mij de stad doorwandelt, verlaat met mij haven en kade, wend u af van hetgeen voorbij gegaan is, en sla met mij een oog op iets, dat nog niet voorbij ging, op een uwe opmerking waard gezin. Treed daartoe met mij wijk 11 en de Houttuin in; slechts weinige schreden van de Hoofdsteeg verwijderd, staan wij ter linkerzijde voor eene eenvoudige doch nette woning: N° 194. Het is die van de firma de Weduwe Pieter van Waesberge en Zoon. Het bord boven de deur der woning, thans door Pieter Anthonij van Waesberge bewoond, geeft u het bedrijf te kennen dat er in uitgeoefend wordt; wij lezen er in groote letteren: STADS DRUKKERIJ. Vinden wij hier ook al geen schitterend aanzien, wij treffen er een' blijvenden welstand aan.

Een ouder mij bekend Rotterdamsch geslacht kan ik u in onze stad niet aanwijzen. Hunne voorvaderen — aldus vermeenen zij — aanschouwden hier alreede den noodlottigen brand, die de stad in 1563, 10 Julij, grootendeels verwoestte; — vernamen het gevankelijk overvoeren van Lumey naar het Slot Honingen; — overleefden den Spaanschen moord; — zagen met angst den Hoogen Zeedijk doorgraven om Leiden te redden, en hoorden uit 's Prinsen hof de blijmare van het behoud der stad.

Mogen nu al mijne geschiedkundige navorschingen de juistheid dezer meeningen betwijfelen, de oudheid en belangrijkheid van het geslacht won bij dat onderzoek.

Dit geslacht, dat der van Waesberghe's, was het, waarop, bij het bladeren in mijnen kleinen boekenschat, zich mijne aandacht vestigde. Ik zag dien naam op menig boekwerk als Drukker en Uitgever vermeld, en toch nergens iets van hun streven en werken in de geschiedenis van onzen boekhandel en onzer boekdrukkunst aangeteekend. Dit noopte mij tot het opteekenen van bijzonderheden

hen en hun bedrijf betreffende, en deed later in mij den wensch ontstaan tot een uitgebreider onderzoek.

Dat onderzoek was niet onvruchtbaar en deed mij weldra zien, dat het nu ruim twee honderd en tachtig jaren geleden is, dat het geslacht VAN WAESBERGHE uit Antwerpen zich naar Noord-Nederland en wel het eerst in Rotterdam als Boekhandelaars en Boekdrukkers vestigde, en dat het bovendien, bij alles wat het in dezen wrochtte en arbeidde, onafgebroken, gedurende die bijna drie eeuwen, de betrekking en het ambt van Stadsdrukker vervuld heeft.

Hetgeen ik vond en aanteekende deel ik thans mede, in de overtuiging, dat de korte geschiedenis van een geslacht, dat zulk een aantal jaren in een der nuttigste bedrijven ter dier stede werkzaam was, niet zonder belangstelling van de zijde zijner stadgenooten zal ontvangen worden.

OORSPRONG.

Het geslacht Van Waesberge rekent zich oorspronkelijk uit België, alwaar het, volgens familie-aanteekeningen, voor lange tijden als een aanzienlijk en adelijk geslacht zoude bekend geweest zijn.

In de familie-berigten, bij dit geslacht te Rotterdam berustende, staat buiten deze aanteekening niets meer opgeteekend; alleen heeft Pieter van Waesberge, in zijne aanvullingen van 1837, het volgende daarbij gevoegd:

„EXTRACT

„uit het geslachtregister der oude adelijke familie Van Waesberghe, „Heere van Waesberghe, waarvan de echtheid is bewezen, sedert „het begin van den jare Dertien Hondert, alwaar onder anderen, „uit den stamhouder of opvolger van het zesde geslacht bekend staat:

„Lieven van Waesberghe (1), Filius Joannis,
„trouwt te Dendermonde anno 1551 met
„Geertrude Spanog(h)e (2),

„Dochter van Pieter en Anna Baetens, hare moeder, verwekken „tien kinderen, waaronder een der jongste kinderen genaamd Jo- „annes of Johan."

Nadere berigten over hunnen oorsprong, en meer bepaald uit Vlaanderen, en van een aldaar nog aanwezig, hun aanverwant geslacht, bestaan er bij de te Rotterdam wonende Van Waesberge's niet; wel het bewustzijn dat hun geslacht aldaar nog in aanwezen en in welstand is.

Bronnen, waaruit ik dus putten kon, waren er niet voorhanden, en ik zag mij alzoo tot eigen onderzoek beperkt.

Onder de Vlaamsche adelijke geslachten, zoo als die op de lijsten voorkomen in de beschrijving van „Het Distrikt St. Nikolaas, voor-

---

(1) Deze Lieven van Waesberghe bleek mij later geb. te zijn 15 Augustus 1524, overl. 14 Mei 1574.

(2) Het geslacht Spanoghe staat in „Les Delices des Pais-bas, à Brusselle," chez François Foppens, 1711, tom III, p. 441, vermeld als in 1672 bevestigd in adeldom.

heen land van Waes, door A. J. L. van den Bogaerde," St. Nikolaas, 1825, 2e dl., bl. 107, en welke lijsten ontleend zijn uit Sanderus, uit Butkens en uit een handschrift van den Abt van Egmont, die de namen der edellieden van het land van Waes vermeldt, heb ik de Van Waesberghe's niet gevonden.

Ant. Sanderus evenwel in zijn „Gandavum sive Gandavensium rerum Libri sex," Bruxellis apud Joann. Pepermanum, 1627, 4°. p. 120, noemt hen onder de adelijke en aanzienlijke geslachten te Gent op, zoo als dan ook hun naam, in de geschiedenissen van die stad, vaak gevonden wordt.

In het gezochte, maar zeldzame werk van Philippe de l'Espinoy, „Recherche des Antiquitez et Noblesse de Flandres, etc.," à Douay, 1631, folio, wordt de naam en het geslacht van Van Waesberghe meermalen genoemd en komen zij, fol. 280, onder de oude adelijke Vlaamsche geslachten voor.

Als Schepenen van Keure en van Gedeele te Gent — Eschevins du premier bancq, dit de la Keure; et Eschevins du deuxiesme bancq, dits Parchons — vinden wij de namen van eenigen uit dit geslacht, ook elders door ons in dit werk genoemd, aangeteekend.

Uit dit werk, fol. 280, blijkt tevens, dat mijn vermoeden, als of er eene Heerlijkheid Waesberghe, Waesberge, Wasberg (1) zoude bestaan hebben, niet ongegrond was, en het is dan ook van die Heerlijkheid dat dit geslacht zijn naam ontleende.

Dezelfde welwillende hand, die mij het werk van l'Espinoy toezond, deed mij opmerken, dat in het werk „Histoire du Règne de Charles Quint en Belgique, par Alexandre Henne, Bruxelles et Leipzig, 1859", Tom VI, Chap. 26, in de „Troubles de la Flandre etc.", 1539, een Jean van Waesberghe voorkomt.

Met Lievin Pyn, Renier van Huffel en anderen schijnt hij in het „Refus de l'aide" de zijde van de Regentes Maria van Hongarije gekozen te hebben.

Hij is zeker dezelfde Jean (Joannes), die door mij, bladz. 10, op het geslachtregister vermeld wordt; en was hij, volgens bl. 300 van bovengenoemd werk, schoonbroeder van Renier van Huffel of Van Huffelghem, die in 1539 binnen Gent „le chef du parti de la réaction" geworden was.

Bij de verkiezing van Dekens stelde Van Huffel, niettegenstaande het misnoegen en de gramschap van zijne tegenstanders, zijn schoonbroeder Jean van Waesberghe tot Candidaat.

Daar deze candidatuur het uitbreken van ongeregeldheden veroorzaakte, werd onze Candidaat den 18 Augustus met den ongelukkigen Lievin Pyn en anderen gevangen gezet. Te dien tijde was hij „receveur de la ville et avait été échevin en 1536."

Den 16 September werd hij bij gebrek aan bewijs van schuld ontslagen, op voorwaarde van de stad niet te zullen verlaten. Hij

---

(1) Gosselin „Naamlijst der gemeenten" noemt Wasberg — denkelijk een gehucht — gemeente Deurne, district Helmond, provincie Noord-braband.

trachtte desniettemin te ontvlugten, werd achterhaald, op nieuw gevangen gezet, en eischte men, dat hij openlijk op de pijnbank zou gebragt worden. Dit kwam gelukkig niet tot uitvoer, en werd hij den 18 verhoord.

Den 18 October daarop volgende overleed hij in zijne gevangenis, en werd na eenigen tegenstand begraven in de St. Nicolaaskerk.

In het „Memorieboek der Stadt Ghent" van 't jaar 1301—1793, hetwelk de deelen 15 (1, 2, 3, 4) van de 2e Série der werken van de Maatschappij der Vlaemsche Bibliophilen uitmaakt, komt hij met de volgende personen tot het geslacht van Waesberghe behoorende voor, als:

Gillis van Waesberghe	I.	373.	1498.	Onder de stedekiezers.
	II.	1.	1501.	Onder stede's Heerenkiezers.
Jan van Waesberghe	II.	97.	1534.	Onder stede Schepenen van Ghedeele.
	II.	104.	1536.	Onder stede van der Kuere.
	II.	128.	1539.	Was ghevanghen.
	II.	133.	1539.	Procedures met hem en anderen.
	II.	143.		
	II.	144.	1539.	Tracht in vrouwe kleederen te vluchten.
	II.	153.	1539.	Overlijdt in de gevangenis.
Goos van Waesberghe	II.	363.	1568.	Onder de stede Schepene van Ghedeele.
	III.	16.	1575.	Onder de stede Schepene van Ghedeele.
	III.	30.	1577.	Onder de stede Schepene van der Kuere.

Ch. L. Diericx maakt in zijne „Mémoires sur la ville de Gand," A Gand, de l'Impr. de P. F. de Goesin-Verhaeghe, 1814—1815, tome II, p. 349, gewag van „l'édifice, dite la cour de Waesberghe (1)," en wat men in Gent door een Hof verstond zegt hij aldaar, p. 2.

In 1466 wordt Jean de Waesberghe genoemd, en Pieter, zijn zoon, was „houdende in leene ende manscepe van Copkin Braem, filius „Boudius, van synen hove ende herscepe van den Spyckere van „Gend, ende dat daer toe behoort een leen; ende es eene heerlycke „rente van 72 ponden parasyse 't jaers Vlaemscher munte (2)."

Mogelijk is het deze Petrus van Waesberghe, welke door Antonius Sanderus in zijne „Flandria illustrata," Hagae-Comitum, 1735, als Regtsgeleerde en Gentenaar vermeld en om zijne zeldzame geleerdheid geroemd wordt, en van wien in H. S. bij diens kleinzoon Johannes van Waesberghe, mede als schrijver bekend, de volgende werken opgeteekend staan, als:

Vitae comitum Flandriae,

De concordia Juris municipalis Flandriae cum legibus Romanis,

(1) Ter Griffie te Gent zijn nog aanteekeningen nopens dit Hof te vinden.
(2) Diericx, »Mémoires," tom I, p. 424.

Initia tumultuum Belgicorum,
Analecta familiarum illustriorum Belgii.
Of van deze werken een of ander in het licht verscheen, is mij niet gebleken; Sanderus teekende deswegens aan: „Latent Msc. apud „nepotem Joannem van Waesberghe et Joannem van den Eeuchoute, dictum Grimbergis."

Foppens vermeldt dezen Petrus in zijne „Biblioth. Belg." pars. 2, p. 1017, en zegt: „memoratur à Joanne Waesbergio, ejus nepote, in Gerardimontii Descriptione."

In de „Arch. de Belgique, Conseil privé," Liasse N° 6, 1545, wordt gewag gemaakt van een Pieter van Waesberghe, „inwoonder van Ghend, erfgenaam van Jacob van Waesberghe."

Deze Johannes, kleinzoon van Pieter, dien wij mede als schrijver noemden, schreef in het Latijn eene topographie van Geeraertsbergen en haar regtsgebied. Sanderus, die, blijkens zijne „Flandria illustrata", met hem bekend was, zag het handschrift bij hem gereed om in druk uitgegeven te worden; zoo als het ook weldra in het licht verscheen onder den titel van „Gerardimontivm sive al„tera imperialis Flandriae metropolis eivsque castellania." Avctore Joanne van Waesberghe J. C. Brvxellæ Apud Joannem Meerbecivm. 1627, in 4°.

Sanderus zegt, dat, ofschoon hij van geboorte uit Geeraertsbergen was, hij echter van opvoeding Gentenaar is. Ik vond hem bij Foppens, „Biblioth. Belg." p. 2, p. 751, genoemd: „Joannes van Waesberghe „Gerardimontensis, nobili familiâ natus, J. C. Canonicus et Scho„lasticus Ecclesiae colleg. Lilleriensis in Artesia."

In de beschrijving van „De Vastenavondfeest te Geeraerdsberge," door P. van Duyse, voorkomende in het „Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde, enz.; uitgegeven door J. F. Willems." Gent, 1837, 1° d., bl. 184, wordt de stads geschiedschrijver Jan van Waesberghe Griffier genoemd en van zijne Topographie aldaar gezegd: „Hij schijnt daerin den voortreffelijken Lindanus (de Teneræmonda), in wat de verdeeling des werks betreft, te hebben nagevolgd."

Deze Joannes zal dezelfde zijn, die voorkomt in den titel: Grammont, son origine et son histoire au Moyen-âge d'apres J. van Waesberghe, Grammont, 1840, in 12°, van wien Franciscus Sweertius in zijne „Athenæ Belgicæ", Antverpiæ, 1628, spreekt en dien F. J. de Smet „Description de la ville d'Alost," Alost, 1852, in 8°., p. 71: 36, noemt: Savant jurisconsulte du XVII° Siècle, fut longtemps greffier pensionnaire de deux villes et du pays d'Alost, sur les coutumes desquels il a laissé en manuscrit un ample commentaire très-estimé.

Behalve deze topographie van Geeraertsbergen door Adriaan Pars in zijn „Index Batavicus, of Naamrol van de Bat. en Holl. schrijvers," Leiden, 1701, 4°, p. 138, onder den eenvoudigen titel van „J. van „Waesbergen Gerardi Montium," Bruxellae, 1627, 4°, vermeld, schreef hij nog „Commentarios antiquitatum Gerardimontensium," aangehaald door Ant. Sanderus in diens „Hagiologium Flandriae," Antverpiae.

Apud Gulielmum à Tongris. 1625. 4°, p. 20 (1), en werd dit dus vroeger door hem bearbeid dan zijne Plaatsbeschrijving.

Den naam Van Waesberghe trof ik niet aan in de „Kronyke of „Jaerboeken van Vlaenderen, beschreven door den Heer Pieter „d'Oudegherst," waarvan ik eene Nederduitsche vertaling bezit in 3 deelen, te Gend 1785, in 8°, door den Boekdrukker en Boekverkooper C. J. Fernand uitgegeven.

Hendrik Conscience daarentegen in zijn „Leeuw van Vlaenderen, 5° uitg.," Antw., 1856, II° d., 21° Hoofdst., bl. 96", gewaagt van hen. Wij lezen daar: „in een oud handschrift volgens oorspronkelijke „stukken, in 1482, door Lodewyk van Houtte van Deynze op per- „kament geschreven......... worden vermeld, als hebbende den slag „te Kortryk — 1302 — bijgewoond .... Jan van Waesberghe" enz., zijnde vermoedelijk de hier na te noemen Joannes.

In de „Vlaemsche Kronijk" van Ph. de Kempenare, overgezet door J. P. van Male, uitgegeven door Ph. B(lommaert) te Gent, 1839, staan onder de regerende geslachten te Gent: Joos, Jan en Reinier Waesberghe opgeteekend; de eerste als Schepen van Gedeele in 1568, vernieuwd in 1575; de tweede eveneens als Schepen van Gedeele binnen Gent in 1580 aangesteld. Reinier van Waesberghe wordt, bl. 354, als een treffelijk Advocaat anno 1585 genoemd, waarschijnlijk dezelfde, die in 1580, volgens bl. 272, van zijne officie ontzet werd, omdat hij weigerde den eed te doen.

Ook op de lijsten der Schepenen van Gedeele, Mei 1568, 1575 en in 1577 op die van Schepenen van der Keure, die wij vinden bij B. de Jonghe, „Gendsche Geschiedenis", 1781, 3° druk en op de lijst van Augustus 1580 komt Joos van Waesberghe als Schepen van Gedeele voor; doch op het jaar 1583 leest men, „dat den 8 Decr op last van Hembyze en het Magistraat, vele goede katholijke Borgers gevangen en vijftig van die denzelfden dag der Stad uitgezeyd werden, omdat zij aen de Gereformeerde verdagt waeren van verraed. Zij waren de navolgende: Jor. Adolf de Gruitere, Jor. Joos van Waesberghe met zijn zoon Jor. Pieter van Waesberghe, enz." De vooraanplaatsing op deze lijst doet veronderstellen, dat zij tot de aanzienlijksten behoorden, terwijl tevens uit het predicaat van *Jor.* voor hunne namen blijkt, dat zij tot de edelen gerekend werden. In den „Nederl. Heravld" door Thomas de Rouck, Amst., Jan Janssen, 1645, vindt men, bladz. 296, hiervan de voorbeelden.

In de „Geschiedenis van Antwerpen," door Mertens en Torfs, Antw. 1847, vinden wij in het III° d., bl. 383, den naam van Waesberghe met eere vermeld. Gerardina van Waesberghe wordt aldaar genoemd als eene der drie stichteressen van 't Clarissen klooster, waartoe Pausselijke vergunning verzocht en verkregen werd 7 Juny 1455. Het geslacht van Waesberghe moet dus gegoed en in eere geweest zijn.

---

(1) Eigenlijk p. 13, want de paginering in dit werkje is foutief.

De volgende bijzonderheid staat in een noot van de „Messager des Sciences Historiques etc. de Belgique", 1859, 2 Livr., p. 111, 1517, 1518 betaalt Lievin de Male; Gillis van Waesberghe etc. over hem lieder moeyte ende vacatien van drien daeghen die sy besich ende te saemen waeren omme *zeker concept* de nieuwe werken van den *Scepenhuuse* angaende XXX S. g."

(NB. dit betreft de bouwing van het Scepenhuis, Hotel de Ville te Gent). Van Waesberghe en andere architecten werden genoemd de *Meesters Weerclieden.*

Nog wordt in de „Archives de Belg. Conseil privé," Liasse N° 41, vermeld Pamelle Waesberge te Gent, 17 Oct. 1680.

Dendermonde strekte almede tot zetel aan leden van dit geslacht. Blijkens de „Beschryvinge van de Stadt ende Landt van Dendermonde" door Jacobus Mæstertius, Leyden 1646, 4°, bl. 90, overleed aldaar 1568 Paeschyne van Waesberge, huisvrouw van Pieter van Dendermonde, door Keizer Karel V, om zijne goede diensten, beloond; en, bl. 208, vind ik Michiel van Waesberge onder de gezanten, die in 1572 van wege die stad aan Alba gezonden werden, ten einde om vergeving te bidden. Joan. Bapt. Gramaye, „Antiquitates ill. ducatus Brabantiae", Lovanii et Bruxellis, 1708, fol., noemt beiden, Libr. 1. cap. 6. N°. 190 et cap. 7. N°. 142.

„De Navorscher XVI," bladz. 361, deelt uit de kerk van Bouchoute de kwartieren mede, die aldaar op het graf van Jonkh^r Rudolphus de Decquerie fs. jr. Adriaen Schiltcnaepe gevonden worden; daaronder vindt men de geslachtnamen Waesberghe en Eechaute.

Wij treffen alzoo verschillende leden van dit geslacht in de voornaamste steden van Vlaanderen aan. Mijn vermoeden, dat het land van Waes meer in het bijzonder als de bakermat dezer familie zoude te beschouwen zijn, kon ik tot geene zekerheid brengen.

In de reeds vermelde beschrijving van „Het Distrikt St. Nicolaas, enz." door A. J. L. van den Bogaerde, St. Nicolaas, 1825, vond ik hun naam schaars vermeld en alleen in het IIIe d., bl. 57, uit lateren tijd aangeteekend, dat het kasteel van Paddeschoot met den daar aanliggenden watermolen, in 1626 gebouwd, en in 1767 door huwelijk met Elisabeth Wilhelmina de Turnhout aan Johan Joseph van der Meulen, in 1801 overleden, gekomen, na den dood van genoemden heer verkocht en in eene hofstede veranderd, in 1825 aan mevrouw de weduwe Van Waesberghe toebehoorde.

Jean le Carpentier „Histoire de Cambray et du Cambresis, à Leide", 1664. II. vol. p. 554, spreekt van eenen „Guy, Sr. de Watervliet, fils de Hierosene, qui fût allié avec Marie, Dame de Waesberghe."

Eindelijk vrage ik: wie is de Waesbergen, van wien A. Titsingh in zijne „Diana", Amst. 1750, 4°., bl. 5, zegt: „volgens Waasbergen noemden onze voorvaderen zulk eene vrouwe — vroudvrouwe — Bademoene, dat is, uit het Cimbers overgezet zijnde, Beddemôer of Bakermôer."

Mogt nu al eene adelijke afkomst van dit geslacht uit het medegedeelde blijken, het aanzien en de welgesteldheid van hetzelve

in vroegere dagen kwam even klaar te voren. Deze zegen wordt heden nog in die streken door meerdere leden van dit geslacht, die allen de godsdienst hunner vaderen, de Roomsch Katholijke, belijden, genoten.

De schoonste adelbrief echter, dien een Nederlander aantoonen kan, is volgens R. W. Tadama, „Geschiedenis der stad Zutphen," Zutph. 1856, bl. 225, de uitsluiting van het pardon of een vonnis van den bloedraad. In hoeverre de leden van het geslacht Van Waesberghe, die aan het eind der zestiende eeuw naar de noordelijke Nederlanden weken, hierop roemen kunnen, zullen wij later ervaren; voor mijn tegenwoordig oogmerk is het genoeg te berigten, dat de in de noordelijke en zuidelijke Nederlanden levende Van Waesberghe's eenen gemeenschappelijken stamvader erkennen, en er geen de minste twijfel omtrent de identiteit dier familiën bestaat.

Ten einde dit duidelijk blijken zou, laat ik aan het slot van dit hoofdstuk een uittreksel volgen uit een stamboom, van welks echtheid en naauwkeurigheid ik gelegenheid had mij te overtuigen.

Gedurende deze nasporingen bleek mij het geslacht der Van Waesberghe's in België, vooral in Vlaanderen en wel inzonderheid in de provincie Oost-Vlaanderen, nog talrijk te zijn, en voorts, dat eenigen hunner het vijfde district der provincie Zeeland en omliggende plaatsen bewonen.

Bij de vele voorkomende welwillendheden, mij bij het onderzoeken naar een en ander in België bewezen, twijfelde ik geenszins of een der leden van dit geslacht zoude mij op eene aanvrage naar eenige bijzonderheden, zijne familie betreffende, wel met eenig antwoord willen verpligten.

In deze verwachting vond ik mij niet te leur gesteld, en ontving ik uit de gezegende streken van Oost-Vlaanderen eenige niet onbelangrijke berigten en een uittreksel uit een oud familie-register, welks waarheid bevestigd werd door eene echtverklaring, geschied te Brussel, den 3 Februarij 1730, en geteekend: B. de Grez en J. Dhatrival.

Dit uittreksel deel ik hier, onder dankbetuiging aan den geëerden inzender, in zijn geheel mede:

„Bewijs der waerheyd gelijkvormigh met de geloofweirdighe titels „genoegsaem ende van weirden in materie van rechte voor de de„scendenten van Hubert van Waesberghe ende Joanna Pijl. Door „dewelcke men nog siet naer menigvuldighe eeuwen in wesen ofte „staende te blyven dese edele ende oude familie Van Waesberghe, „een oud ende edel Leen, liggende te Maria Lierde, lande van Aelst „ende Geeraertsberghe, gehouden voor den Grave van Egmont, van „sijn Leenhof en Prinsdom van Gavere, hebbende alle justitie, hooge, „middele ende nedere, van giften, jagen, andere uytstekentheden „ende 's heeren regten, welke heerlyckheden heeft beseten geweest „door die van de naem van Waesberghe menigvuldighe eeuwen, „laestmaels door Gislenus van Waesberghe, sone van Guillaume „ende Isabeau de Haegmentre, ghelijck het blijkt door zijn relief of „aensienlyck maecken van den jaere 1539 (in hetwelcke was uyt„gedrukt Edelman ende Riddere), welcken Gislenus geene kinderen

„ en heeft gewonnen by syne huysvrouw Josyne van Ideghem, dochter „ van Pieter; de bovengemelde heerlyckhede is vervalle op Mejufvr. „ Margriete van Waesberghe, syne suster, ter exclusie van syne neven, „ de kinderen van Gillis van Waesberghe (zynde Jan ende Pieter)."

„ Den ouderdom van dese familie is licht om te bevatten voor een „ weinig tyd, dat men sich wilt ophouden regarderende den naem „ van Waesberghe, die synen oorspronk neemt van het voorseyde „ Landt ende Heerlyckheyt."

„ In de Staetsschriften van den Graeve van Egmont bevint men, „ dat in den tyd van den Grave Gui van Vlaenderen ende Namen, „ mynheer Joannes Van Waesberghe, Ridder, is present ende ge- „ noemt geweest met meer andere Edelen door Geerard, heere van „ Sotteghem, ende Marie syne vrouwe, dogter van den Casteleyn „ ofte Landtvoogt van Gent, in den jaere duysent twee hondert acht „ en tagentig, Dieco (sic) 1288."

„ Deselve landvoogdye is van eene rente van sesmael twintig ponden, „ welcke gemaekt heeft Geeraerd, Heere van Sotteghem, ende Marie „ syne vrouwe, ten profyte van Robert van Leeuwerghem."

„ In een ander Staetsschrift van 't jaer 1280 is den voorszyden „ Joannes van Waesberghe geroepen geweest met meer andere Edele „ Leenheeren ende Ridders door mynheer Gillion van Schendelbeke, „ Ridder Hoogbaillu van Aelst, uyt den naeme van den Grave Gui „ van Vlaenderen, als vry Leenmannen tot het verleenen van een „ vry geleyde om te ontgaen van de hooge justitie, tusschen Schendel- „ beke ende Ideghem, waar Heere van was Joannes van Lillaere, in „ 't clooster van Beaupré (synde een formele schrift ende in 't welcke „ men siet gehandelt te worden van mynheeren Edelmannen, etc., etc., „ Ridders, Heeren, Celiners, Heere van Hemelvergem, Joannes van „ Waesberghe etc. etc., dewelcke het gemelde schrift hebben geteekent „ ende daerop ghestelt hunne waepenen)."

„ In een ander Staetsschrift van 't jaar 1466, welcke gemaeckt „ heeft Mejufvr. Marie van der Gracht, ten profyte der eerweirde „ Paters Carmelieten te Geeraerdsberghen, siet men dat Guillaume „ van Waesberghe besat de heerlyckheyd van Waesberghe."

Tot dusverre het uittreksel uit het voornoemde register. De geachte inzender berigtte mij bovendien, dat het geslacht-register der Van Waesberghe's aanvangt met „Gillis van Waesberghe, Heere van „ Waesberghe, voogd gemaakt ten jare 1355 over de weese Rasen van „ Ideghem, sone van Henricus, gelijk blijkt uit het register der per- „ sonen tot Gent, hebbende gewonnen Joannes van Waesberghe, die „ trouwde Louise van der Camere, en Pieter van Waesberghe, ge- „ huwd met Françoise van Uwterswaene. Louise van der Camere „ was dochter van Simon en van Catharine Varnewyck. Dezelfde „ Louise van der Camere was weduwe van Joannes de Gruttere, en „ na het overlijden van Joannes van Waesberghe huwde zij in een „ derde huwelijk Frans Goffaert."

Gemelde Joannes van Waesberghe vergezelde ten jare 1421 den Hertog Philips van Bourgondië, den eersten dag dat hij in Frankrijk was om den dood van Hertog Jan, zijnen vader, te wreken.

De kinderen van Joannes van Waesberghe en Louise van der Camere waren: 1° Guillaume, huwde Isabeau de Haegmentre; 2° Joannes, huwde Margriete Vaernewyck, gezeid de Neufville; 3° Gislenus, huwde Lenore Serroel en was Voorschepen te Geeraerdsberghe, 1481—1482; 4° Livinus, huwde Catherine de Graeve. Gezegde Joannes van Waesberghe, in huwelijk met Margriete Vaernewyck, wordt herdacht in Meyer's „Annales rerum Flandricarum," op het jaar 1453.

De adeldom in het geslacht ging verloren, zoo als hier boven betoogd is, door het versterven der Heerlijkheid op Margriet van Waesberghe.

EXTRACT UIT EEN GESLACHTREGISTER DER VAN WAESBERGHE'S.

Gillis van Waesberghe, leefde om 1355, had 2 kinderen.

1e kind
Joannes, huwt Ludovica van der Camere, leefde om 1421,
had 4 kinderen.

1e kind
Guillaume, huwt Isabella de Haegmentre, leefde om 1440,
had 4 kinderen.

2e kind
Gillis, huwt Catharina van de Velde, leefde om 1490,
had 2 kinderen.

1e kind
Joannes, huwt Catarina van Huffelgem, gezegd de Rijke,
leefde 1520, had 12 kinderen.

3e zoon
Lieven, huwt te Dendermonde Geertrude Spanoghe.
Hij, geboren 15 Augustus 1524, had 10 kinderen.

1e kind
Hubrecht, geb. 1552, huwt 1°. Romyne
de Visschere. 2°. Johanna Pyl,
15 kinderen.

9e kind
Adriaen, geb. 25 Maart 1616, huwt in
Brussel Johanna Aerts,
5 kinderen.

1e kind
Hubert, geb. 1 Nov.
1648, huwt, 7 Oct.
1672 in Eecloo:
1°. Marie de Lateur.
2°. 7 Sept. 1687,
Petronella de Roo,
14 kinderen.

4e kind
Johannes Carolis,
geb. 7 Oct. 1657,
huwt
in Waerschoot
Livina Riebuyck,
5 kinderen.

enz.

9e kind
Johannes, huwt Elisabeth Roelants,
had 2 kinderen.

1e kind
Jan, geb. 1556, huwt: 1°. Margareta
van der Bragt. 2°. Catharina Du Piere,
19 kinderen.

8e kind
Pieter, geb. 20 Mei 1599, huwt: 1°.
Catharina la Vie. 2°. Maria van Tuyl,
5 kinderen.

Zie verder de geslachtlijst van Waesberghe, hier achter.

NAAM EN WAPEN.

De geslachtnaam dezer familie wordt verschillend geschreven: die in de Zuidelijke Nederlanden behielden de oudere schrijfwijze „*Van Waesberghe*", die in de Noordelijke Nederlanden wierpen de *h* allengskens weg en volgden de nieuwere schrijfwijze „*Van Waesberge;*" desniettemin valt er, zoo als wij aantoonden, aan de gelijkheid van oorsprong niet te twijfelen, en heeft men hierop toe te passen hetgeen van schier de meeste geslachtnamen van oude familiën te zeggen valt. Aan eene bepaalde schrijfwijze ongewoon, vindt men in vele gedrukte en ongedrukte en vaak in dezelfde stukken de geslachtnamen verschillend gespeld, zoodat men alleenlijk de vraag beantwoorden kan, hoe die doorgaande het meest geschreven werden, niet hoe die oorspronkelijk geschreven moeten worden, dewijl des-aangaande geen bepaald gebruik bestond, en men die op den klank af ter neder stelde.

Ik vind in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden den naam van het geslacht, dat het onderwerp mijner onderzoekingen uitmaakt, geschreven, nu eens Van Waesberghe, Van Waesberghen, Van Waasberge, Waesberghe, dan weder Van Waesbergen, Van Waesberge. Wanneer zij in de Fransche taal werken uitgaven, schreven zij Waesbergue.

In eene genealogie, H. S., — in het bezit der Noord-Nederlandsche linie — aanvangende omtrent den jare 1558 en eindigende 1794, wordt de geslachtnaam steeds Van Waesberghen, een enkelmaal Van Waasberghen en Van Waasberghe geschreven.

Uit gedrukte stukken blijkt, dat te Antwerpen in 1564 en bij de Noord-Nederlandsche leden dezer familie in 1621 de schrijfwijze „Van Waesberge" reeds voorkomt. Zie „Epictetus hantboecxken" en aanteekening n° 5 uit een Register, voorkomende in de „Uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elzeviers," door W. J. C. Rammelman Elsevier, Utrecht, 1845, bl. 23.

Een officiëel stuk van 1659 heeft ook „Van Waesberge."

Pieter van Waesberge Abrahamszoon schreef zich in het jaar 1711, vooral in de jaren 1719 en 1720, doorgaans Van Waasberge.

Later volgde hij evenwel weder immer de schrijfwijze, welke hij op vorigen leeftijd bezigde.

De schrijfwijze „Van Waesberghe" schijnt intusschen de meest oorspronkelijke te zijn.

Het wapen der Van Waesberghe's, zoo als dit door het geslacht te Rotterdam gevoerd wordt, is een zilver veld, beladen met een' klimmenden gewapenden Leeuw van Sabel, het veld bezaaid met zeventien zwarte blokjes, tot cimier de klimmende Leeuw. De blokjes, zegt een familie-berigt, zouden aan hen tot een eerteeken gegeven zijn, ten tijde toen de zeventien provinciën nog vereenigd waren. Meer wordt niet gemeld. Eene aanteekening vooraan in de genealogie vermeldt, dat „hun wapen op de wapenkaart van Vlaanderen — ten tijde van den AertsHertog Aelbert en Isabella vervaardigd — te vinden is," en het zal alzoo voorkomen in de wapenkaart „les Etats de Flandres," van 1610, vergezeld van tien blokjes. Een ander oud geslachtwapen bij de Familie M....é berustende heeft er vijftien.

De klimmende Leeuw van Sabel op het zilveren veld kan het oudere wapen van het geslacht zijn en stemt met het wapen van Vlaanderen overeen; of nu de leeuw in het wapen der Van Waesberghe's in eenige betrekking tot den leeuw van Vlaanderen staat, kan ik, bij gebrek aan bescheiden, niet bepalen.

De toevoeging der blokjes kan eerst, indien die betrekking hebben op de vereenigde Nederlandsche gewesten, dagteekenen uit den tijd van Keizer Karel V of zijn' zoon, daar onder de hun voorgaande regeringen de zeventien Nederlandsche Provinciën nog niet vereenigd waren.

Men vindt het wapen bij Smallegange, in zijn „Nieuwe Cronyk van Zeeland," en wel in de achter dit werk zich bevindende „wapenen der edele en aensienlyke geslachten in het Souverain Graafschap van Zeeland." Het wapen heeft daar achttien blokjes.

De tak van het geslacht in België, provincie Oost-Vlaanderen, voert hetzelfde wapen als dat in de Noord-Nederlanden.

De toevoeging der blokjes, die zoo zeer verschillend aangegeven worden, kan ook geene onderscheiding zijn, gehecht aan het boekdrukkers-bedrijf, uitgeoefend door de leden van dit geslacht, die zich uit de zuidelijke naar de noordelijke Nederlanden verplaatsten, aangezien dit bedrijf door niet één der zuidelijke leden dezer familie ooit uitgeoefend is.

Men kent de voorregten, in de eerste tijden aan de boekdrukkers toegestaan: hoe zij door vorsten met geslachtwapens beschonken en met het dragen van goud en zilver op de kleederen begunstigd zijn geworden. Jacob Visser, in zijn werk „Uitvinding der Boekdrukkunst," Amst. 1767, bl. 21, zegt ons dit, maar hiervan kan bij de Van Waesberghe's de reden niet zijn.

Vallemont in zijne „Historiezaal der geheele Wereld," Amst. 1708, 8°, die 't meeste wat tot de wapenkunde in zijn werk betrekking heeft uit Menestrier's werken ontleende, zegt in het I° d. bl. 395, dat blokjes teekenen zijn van eenig privilegie van vrijheid van lasten.

Het is mij niet gelukt, omtrent deze blokjes in het wapen der van Waesberghe's, noch over den oorsprong van hun wapen mij eenige opheldering te verschaffen. Geene geschiedenis van dit geslacht schrijvende, heb ik dan ook nagelaten deswege nasporingen te doen.

Het bleek mij uit latere, mij uit België welwillend toegezonden inlichtingen, dat dit aan den Zuid-Nederlandschen tak dezer familie mede onbekend is, en dat alleen in het reeds vermelde en voor echt verklaarde Register deswege het volgende aangeteekend staat: „voor „teeken van eere van hunnen adeldom hebben zij altijd gedraeghen: „un escu d'argent au lion de sable billetté de même, ledit lion „armé, lampassé et couronné d'or, soutenues d'un griffon."

Wij zien hieruit ten duidelijkste, dat de blokjes in hun wapen, vóór overoude tijden aanwezig, noch betrekking kunnen hebben op de vereenigde 17 gewesten, noch op den Boekhandel door hen in Zuid- en Noord-Nederland gedreven.

Op een mij uit België toegezonden wapen telde ik elf blokjes. Eenmaal zag ik ténants aan het wapen toegevoegd; doch deze ontbraken aan alle de overige, die mij in handen kwamen.

Het geslachtwapen der Van Waesberge's, dat ik hier mededeel, is vervaardigd naar een afdruk van een oud, bij de familie te Rotterdam voorhanden, in koper gegraveerd wapen, waarvan ik het aanwezen niet vermoedde en dat mij eerst later toegezonden werd. Het blijkt, dat de Schildhouders, de Leeuw en de Griffoen, daar aanwezig, eene oude toevoeging aan het wapen zijn, daar zij zoowel op het wapen, bij de Van Waesberge's te Rotterdam berustende, als op een mij uit Vlaanderen toegezonden wapen voorkomen. Ook in het bovengenoemde werk van l'Espinoy komt hun wapen alzoo voor; het is aldaar met 27 blokjes bezaaid en volgender wijze omschreven: „Les armes sont d'argent, au Lyon de sable, billetté de mêsme, le dit Lyon armé, lampassé & couronné d'or."

VERTREK UIT ANTWERPEN EN VESTIGING TE ROTTERDAM.

Het vertrek van eenige leden van het geslacht Van Waesberghe uit België wordt in eene aanteekening voor eene dorre, niets dan geboorte-, trouw- en sterfdagen bevattende geslachtlijst dezer familie aldus beschreven:

„Dit geslacht heeft om de vervolging van godsdienst Brabant „verlaten en zich in Holland nedergezet, omtrent den jare 1558, en „wierd Joan van Waesberghe, geboren te Antwerpen, drukker van „de Admiraliteit te Rotterdam, welk emploi nog in die familie is."

Deze aanteekening, blijkbaar in latere jaren naar mondelijke overleveringen te boek gesteld, moge in de hoofdzaak waarheid bevatten, in hare bijzonderheden zullen wij later meer dan ééne onnaauwkeurigheid doen opmerken.

Gansch Vlaanderen was eens der Reformatie toegedaan. Welvaart, vrij verkeer met vreemde volken, vrijheidszin van hare inwoners, invloed der prediking van Martinisten en Calvinisten, toenemende tegenzin tegen de kloosterlijke inrigtingen, geestelijke overdaad, heerschzucht en zeden hadden de Vlamingers tot een nieuw leven opgeroepen, en alles scheen de bevestiging van dezen vernieuwden toestand te verkondigen, toen zij, van 1583 af, onder den Spaanschen veldoverste Alexander Farnèse, Hertog van Parma, den nog immer magtigen wil van diens Heer en hun Graaf ondervonden en zich de herstelling van den Roomschen godsdienst moesten laten welgevallen.

Niet alle Vlamingen evenwel bukten voor de overmagt: wij weten hoe de vreemdelingen van hen vloden, hoe hun welvaart en koophandel vernietigd werd en duizende nijvere inwoners het weleer gezegend land verlieten. Vele daarvan bragten hun vermogen en kennis en handel naar de noordelijke Nederlandsche gewesten over. Deze hadden grootendeels aan die verplaatsingen hunne toenemende welvaart en kracht te danken, waardoor zij tegen de hen steeds bedreigende onderdrukking konden pal staan.

Dat vervolging ter wille van den godsdienst Johan van Waesberghe

en diens gezin Antwerpen deed verlaten, hebben latere onderzoekingen ten duidelijkste aan het licht gebragt.

De Hoogleeraar J. van Vloten, in Juny 1857 een bezoek aan het Archief van den Staat te Brussel brengende, berigtte mij, onder het doen van nasporingen, aldaar in het VIe deel der „Conseil des Troubles", p. 250, den naam van Jehan de Waasberghe, „Libraire juré (1) de la ville d'Anvers" aangetroffen te hebben en wel in een verzoekschrift van zijne vrouw Elisabeth Roelants, waaruit bleek, dat Jan van Waasberghe om zijne godsdienstige gevoelens gevangen zat en in de gevangenis ziek lag. Dit voor mij belangrijk berigt gaf tot menig nader onderzoek aanleiding.

Het was in 1569, dat Alba zijne dwingelandij ten top voerde. In 1570 werden door hem nieuwe ordonnantiën voor schoolmeesters, boekdrukkers en boekverkoopers uitgevaardigd (2). Het zijn juist deze beide jaren, die, zoo als wij zien zullen, voor Jan van Waesberghe zoo noodlottig en voor zijn gezin zoo zorgwekkend waren.

Jan van Waesberghe, sedert 1557 in het boekverkoopers- en boekdrukkersgild te Antwerpen opgenomen, schijnt de eerste jaren na de opneming in het gild zich uitsluitend bij zijne beroepsbezigheden bepaald te hebben en, niet openlijk althans, de meer en meer doordringende Hervormingsbewegingen te zijn toegedaan geweest.

Van daar dat het ons niet bevreemden moet, zijn naam niet vermeld te vinden onder hen, die door Mertens en Torfs in hunne „Geschied- en plaatsbeschrijving van Antwerpen," Antw. 1847, VIIe d., in 8°, opgenoemd worden als die ten jare 1566 als Martinisten of Calvinisten bekend waren en in het oog liepen; evenmin als Groen van Prinsterer in zijne „Archives," tom. II, zijn' naam vermeldt, ofschoon hij Plantyn en Sylvius in eene noot aldaar noemt.

Zoo wordt zijn naam mede niet gevonden op de „Liste des per„sonnes suspectes, dressée à Anvers par les soins des conseillers „inquisiteurs," voorkomende in „L'Inquisition et la Réforme en „Belgique, par Charles Rahlenbeck," Brux. 1857, p. 262.

Rahlenbeck stelt deze lijst te zijn van Februarij 1567. Op deze wordt wel gevonden de naam van Christoffel Plantijn, en de boekdrukker des Konings, Sylvius, wordt daarop verdacht verklaard; ook op eene tweede lijst, bl. 250 bij Rahlenbeck, van 1566—1569, vinden wij den naam *Van Waesberghe* niet.

Alles zoo vele onwraakbare bewijzen, dat hij zich tot op dien stond nog niet door eenige der overheid in het oog loopende en met hare gevoelens strijdende daden had doen kennen.

Eerst in January 1569 vinden wij Jan van Waesberghe, den ouden genoemd, medepligtig gesteld aan de overtreding der uitgevaardigde geboden en even als vele andere boekdrukkers te Antwerpen min of

---

(1) Aangaande dien eed zie „Bullet. du Biblioph. belge" Tome XVI, p. 106.
(2) Em. van Meteren, „Hist. der Nederl. t' Amst. by Jan Jacobsz. Schipper" 1652. bl. 58 en Bull. du Biblioph. belge. T. XIX, p. 431.

meer den Gereformeerden godsdienst of der nieuwe secte, zoo als men dit toen noemde, te zijn toegedaan.

Beschuldigd, vervolgd, gevangen gezet en gehouden, meermalen verhoord, eindelijk ernstig ziek geworden, zien wij hem ten laatste, op ootmoedig verzoek zijner huisvrouw en op belofte van zijne gevoelens te zullen herroepen, onder borgtogt ontslagen. Een berigt, mij welwillend uit België toegezonden, houdt in, dat hij kort daarna zoude overleden zijn. De onjuistheid van dit vermoeden wordt door menige bijzonderheid, die wij uit zijn leven hierna zullen mededeelen, gewraakt.

Het komt mij voor, dat Jan van Waesberghe, na dit ongeval, vooreerst te Antwerpen gebleven en er zijn bedrijf uitgeoefend heeft. Waarschijnlijk heeft hij eerst na de capitulatie van 17 Augustus 1585 Antwerpen verlaten. Bij deze capitulatie werden aan de Protestantsche bewoners van Antwerpen vier jaren toegestaan — in de andere Belgische steden twee jaren — om hunne zaken te regelen en zich naar elders te begeven, of in den boezem van de Roomsch Katholieke kerk terug te keeren. Van Waesberghe schijnt van deze verleende tijdruimte gebruik gemaakt, en zich voor het eindigen daarvan verplaatst te hebben.

Onmogelijk is het mede niet, dat Van Waesberghe, tijdens zijn laatst verblijven in Antwerpen, een gedeelte van zijn bedrijf naar de noordelijke Nederlanden overbragt; ook kan zijn zoon, mede Jan genaamd, en in het vaderlijke bedrijf opgevoed, zich vóór den vader daarhenen begeven hebben. Het voorbeeld van meerdere boekdrukkers, als b. v. van Plantin, die ter zelfder tijd zijne drukkerij te Leiden en te Antwerpen had (1), kan hem ter navolging aangespoord hebben. Zeker is het, dat de uitgave van eenige hunner werken, bijna gelijktijdig te Rotterdam en te Antwerpen, zich niet anders laat verklaren.

Het veelvuldig voorkomen van den doopnaam Jan in het geslacht der Van Waesberge's baarde mij vele moeijelijkheden, daar ik gevaar liep, aan den eenen toe te schrijven wat aan eenen anderen toekwam. Zoo vond ik den eersten Jan van Waesberghe, drukker en boekverkooper, meester in 1557 (2), en zijn zoon Jan, beide den ouden toegenaamd, den laatsten in een klein stukje van acht bladzijden van 1605 in 4°.

Of Jan van Waesberghe zich van Antwerpen dadelijk naar Rotterdam verplaatst heeft, vereischt mede nog onderzoek, daar er vermoedens zijn voorgekomen, als of hij zich eenigen tijd te Breda zoude

---

(1) En bovendien te Parijs, zie »Lettres inédites de Juste Lipse etc." par G. H. M. Delprat, Amst. 1858 4°. p. 35.

(2) Aldus komt zijn naam voor op de »Alphabetische lyst, der boekdrukkers en boekverkoopers van Antwerpen, met de jaren als zy als Meesters op de Registers van S. Lucas-gilde aldaer aenveerd zijn." Zie de »Geslagt-Lyste der Nakomelingen van den vermaerden Christoffel Plantin, Koninglyken Aerts-boekdrukker, binnen de stad Antwerpen; enz. Antwerpen, ter drukkery van P. E. Janssens, grooten Kauwenberg, N° 51, 1858." 4°. bladz. 353 en 361.

opgehouden hebben en daar zelfs drukker zoude geweest zijn. Dat Jan van Waesberghe, uit zijn kerker ontslagen naar Breda zoude geweken en daarna naar Antwerpen terug gekeerd, eerst later naar Rotterdam zoude getogen zijn, kan ik evenwel niet aannemen, en is mij een tijdelijk verblijf der Van Waesberghe's te Breda zeer twijfelachtig. Ik geloof voor zeker te mogen aannemen, dat eerst in latere jaren een Joannes van Waesberghe, dien men abusivelijk met dien van Antwerpen verward heeft, daar ter stede boekhandelaar werd.

Mij is het denkbeeld niet vreemd, dat Jan van Waesberghe, de oude genoemd, die eerst op lateren leeftijd met geheel zijn gezin naar Rotterdam verhuisde, waar hij ook overleed, daar ter stede zelve niet meer het boekdrukkers-bedrijf uitgeoefend heeft, en dat alles, wat desaangaande hier en daar medegedeeld wordt, alzoo niet op hem, maar op zijn' zoon, mede Jan geheeten, betrekking heeft.

Ik trachtte mij uit de boeken van het Boekverkoopers-gilde te Rotterdam desaangaande zekerheid te verschaffen, maar het gelukte mij niet die ergens op te sporen: niet één boekhandelaar was met hen bekend, of kon mij iets aangaande hun vermoedelijk aanwezen mededeelen.

Evenmin slaagde ik in mijne pogingen om uit het stedelijk archief ophelderingen te erlangen. De inventarisatie en regeling van dat archief is — werd mij in 1858 berigt — niet zoo ver gevorderd, dat iemand, die er niet reeds buitendien goed mede bekend is, met eenige vrucht nasporingen daarin zoude kunnen doen; verder dat, wat het geslacht Van Waesberge betreft, daaromtrent in het archief niets voorkomt, dan een paar vermeldingen van aanstellingen.

In 1861 deelde mij de tegenwoordige archivaris, de Heer J. H. Scheffer, in een schrijven van 1 Februarij het volgende mede:

„Uit de bescheiden in het Archief voorhanden blijkt, dat het Boekverkoopers-Gilde eerst van het jaar 1699 dagteekent. In dat jaar, den 21 April, werd door het stedelijk bestuur eene Ordonnantie op hetzelve gemaakt, welke den 12 November 1701 werd geampliëerd, maar alzoo de oude keurboeken uit het archief verdwenen zijn, is het mij niet mogelijk den inhoud dier Ordonnantie te doen kennen. Van 1699 tot 1807 werden jaarlijks in de maand April vier Hoofdlieden over het Gilde door Burgemeesteren benoemd, daarvan werden de twee laatst aangekomenen het volgend jaar weder gecontinueerd, weder twee nieuwe bijgekozen, en zoo vervolgens van jaar tot jaar.

Van 1699—1789 heeft niemand der familie van Waesberge het ampt van Hoofdman bekleed. Hendrik van Waesberge was in 1789 de eerste, maar werd in 1790 niet gecontinueerd, zoo als anders de gewoonte was. Den 11 April 1794 werd hij weder Hoofdman, en den 11 April 1795 gecontinueerd.

Wat nu het eigenlijke Gildeboek of de Gildeboeken der Boekdrukkers en Boekverkoopers betreft, daarvan weet ik ook niets. Want onder Gildeboek versta ik zoodanig Register, waarin, behalve de constitutie- of Gildebrief en de keuren en Ordonnatien betrekkelijk

het Gilde, ook de namen etc. van alle de Gildebroeders vermeld staan; zoo als ik die van een paar andere Gilden voor het archief heb weten te bekomen.

In het archief berust evenwel het Register der jaarlijksche rekeningen of Cassa boek van het Boekverkoopers Gilde, geheel compleet; het loopt van het jaar 1699 tot 1812. Hierin komen enkele niet onbelangrijke bijzonderheden omtrent het Gilde voor, geene echter betrekkelijk de familie van Waesbergen. Alleen vindt men onder de jaarlijksche rekening van 1793, 1794, 1795 de handteekening van H. van Waesberge."

Ik vind van de Van Waesberghe's te Rotterdam, als op goede berigten steunende, het eerst het overlijden aldaar vermeld van Pieter van Waesberghe, 5 July 1587, die een broeder van Jan, den oude, was; en voorts de geboorte van Johannes van Waesberghe, den jonge, 26 Februarij 1588, kleinzoon van evengenoemden Jan.

Wij zien alzoo, wat wij te gelooven hebben van de familie-overleveringen, die het jaartal 1558 als de vestiging van dit geslacht te Rotterdam aangeven, en moeten het daarvoor houden, dat men tot het aannemen van dit jaartal, bij gebrek aan oorspronkelijke bescheiden, gebragt is door eene opgave te vinden in de „Geamplieerde Opstelling" van Emanuel van Welsenes, die dit jaartal noemt, zonder het evenwel als dat hunner vestiging op te geven.

Pieter van Waesberge schijnt in 1837, bij de aanvullingen op zijne familie-registers, alreede het onjuiste dezer opgave gevoeld te hebben, dewijl hij aldaar achter het jaartal 1558 de woorden voegde: „of een paar jaar later."

Evenmin spreken de familie-overleveringen van de drukkerij, die hun voorvader Jan te Antwerpen had, noch maken zij gewag van eenig door hem uitgegeven werk; alleenlijk zich bepalende tot de mededeeling van de verplaatsing van Jan en zijn gezin van Antwerpen naar Rotterdam.

Het berigt van de vestiging eener drukkerij te Rotterdam door Jan van Waesberghe, medegedeeld door Emanuel van Welsenes, substituut-secretaris der stad Rotterdam, is vervat in diens genoemde „Geamplieerde Opstelling" of beschrijving van Rotterdam, aan de Edele Groot Achtb. Heeren der stad opgedragen.

Deze zeldzaam voorkomende „Geamplieerde Opstelling," vermeldt G. van Reyn, in zijne „Geschiedk. beschrijving der stad Rotterdam," Rott. 1832, I^e d. voorrede, bl. 20. Zij werd door Emanuel van Welsenes het eerst, zoo als dit in genoemde voorrede aangeteekend staat, H. H. Burgemeesteren den 4 September 1706 aangeboden. Zij werd reeds den 18 September van hetzelfde jaar door een tweede opstel vervangen „wat geamplieert en van misstellinge verbetert;" zijnde de eerste van 4 September 1706 al te haastig opgesteld en daarom onherdrukt gelaten. Deze laatste bijzonderheid vinden wij, door den Heer van Reyn, niet aangegeven.

Dit opstel is groot 16 folio bladen. Het werd den 15 November 1706 gevolgd van een „Appendix op de geamplieerde opstelling," bevattende 19 bladzijden in folio, en werden daaraan, 30 Ja-

nuarij 1707, nog toegevoegd „Laetste vervolg-bladeren," inhoude 8 bladz. in folio. Aan het eind dezer bladeren staat: „tot Rotterdam, Herdrukt bij Pieter van Waasberge. Ordinaris Drucker der voorsz. Stad, 1707."

In deze „Geamplieerde Opstelling" nu lezen wij fol. 6: „Zynde voor „den Jare 1558, het Raad'huys geweest aan de Zuyd-zyde van de „groote Marct, kennelyk aan sekere oude muragies en gebouw' van „binnen; En alwaar door wylen Johan van Waasberge naderhandt „de eerste Boek-drukkerye in dese Stad' daar in gebragt is, en werd' „nu by S'. van den Bergh bewoont, wesende van outs Ceulen ge„naamt, alsoo Jan Asseling, voor 70 à 80 Jaren 't selvige hebbende „bewoont, van Ceulen geboortig was."

Van Welsenes spreekt hier zeer duidelijk: vóór 1558 zoude het door hem vermelde pand tot stadhuis verstrekt hebben, „naderhandt", alzoo niet in den jare 1558, werd daarin „door wylen Johan van Waasberge.... de eerste Boek-drukkerye in dese Stad gebragt." Deze laatste uitdrukking „daar in gebragt" veronderstelt, dat eene elders alreede bestaande drukkerij in die woning overgebragt werd. en kan dit wel geene andere dan de Antwerpsche geweest zijn. Met hoeveel persen Jan van Waesberghe te Rotterdam kwam, is nergens opgeteekend; maar dat dit getal niet groot kan geweest zijn, zal ons zijne geschiedenis doen zien.

Konden wij nu in elk opzigt de juistheid van hetgeen Van Welsenes ter neder schreef aannemen, dan hadden wij ons slechts aan zijn verhaal te houden; dat echter aan de juistheid van eenige zijner opgaven te twijfelen valt, zullen latere mededeelingen gelegenheid geven aan te wijzen.

Het jaar van de nederzetting der Van Waesberghe's wordt, zoo als wij zagen, door Van Welsenes in het midden gelaten; evenmin mogt het mij gelukken, dit jaartal met juistheid op te geven.

Een ander punt geeft hij bepaaldelijk aan, namelijk, dat zij hunne drukkerij bragten in een gebouw aan de Zuidzijde van de Groote Markt, hetwelk vóór den jare 1558 het Raadhuis der stad zoude geweest zijn.

Dat de Van Waesberghe's zich, bij hunne komst te Rotterdam, aan de markt aldaar met der woon vestigden, is aan geen twijfel onderhevig.

Hier aan de markt moeten zij een aantal jaren gewoond hebben, en wordt deze woning, staande op het Westnieuwland, op den titel van meer dan een door hen uitgegeven werk vermeld onder den naam van De Faam, of liever De Fame, en eenmaal onder dien van in de Fame met de Son.

In 1636 vinden wij die huizing — met waarschijnlijkheid — nog bewoond door Isaäc van Waesberghe; opvallend is het, dat door dezen in 1633 en later boekwerken uitgegeven werden, welke op den titel voeren: „By Isaäc van Waesberge, Boeckverkooper aen de Merckt, op 't Steyger in de Fama." Wij moeten het er dus voor houden, dat Isaäc op lateren leeftijd eene andere woning betrokken en zijn Insigne van de Faam daar henen verplaatst heeft; dit komt ook met

de door Van Welsenes aangegeven jaren overeen, als deze schreef, dat nu 70 of 80 jaren geleden Jan Asseling, uit Keulen overgekomen, de door hem betrokken woning Keulen noemde.

Deze woning is heden ten dage nog onder dien naam bekend; men kan hem in de pui der woning, West-Nieuwland, wijk 4, N° 68, oud D, n°. 68, — het nommer bleef hetzelfde — lezen.

Jan van Waesberge, den Jonge, treffen wij, in de jaren, dat zijn broeder Isaäc op het Westnieuwland in de Faam woonde, aan, als, volgens de „Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht" 1846, bl. 47 aant., in 1621 wonende aan de „Korenmerct (1),” en aldaar zijne boeken uitgevende.

Zijn broeder Petrus, met hem uit het eerste huwelijk van hunnen vader Johan van Waesberghe met Margaretha van Bragt voortgesproten, woonde almede in 1646 op 't Steiger, in de Zwarte Klok, later de Gekroonde Leeuw geheeten.

Het blijft eene vraag: is de eerste door de Van Waesberghe's te Rotterdam betrokken woning, die wij bij den naam van „Faam" leerden kennen, zoo als door eenigen verondersteld wordt, het voormalige Raadhuis der stad geweest?

Indien wij de aanduiding, bij Van Welsenes gedaan, aannemen, dan stond het Raadhuis der stad vóór 1558 aan de Zuidzijde der markt, alwaar wij thans het pand „Keulen" genaamd vinden, welke naam, zoo als wij zagen, in de plaats kwam voor dien van de Fame. Dit aangegeven pand is tegenwoordig het tweede huis van de Nieuwstraat aan het Westnieuwland, en door de familie Henkemans bewoond.

Deze woning, de Fame, bekend als die der Van Waesberghe's, wordt het eerst als zoodanig genoemd onder een bij Jan van Waesberghe in 1589 gedrukt werkje, en komt, volgens eene mij welwillend door den Wel-Eerw. Heer J. C. Schultz Jacobi verstrekte mededeeling, voor in eenen tweeden druk van de „Spelen van Sinne," in 1614 bij Jan van Waesberghe de Jonghe uitgegeven. In 1646 vind ik voor de laatste maal „chez Jean Waesbergue, au Marché à l'enseigne de la Fame."

Meermalen heeft men een voormalig aanwezen van een Stadhuis te dezer plaatse door Van Welsenes aangegeven betwijfeld. Te bevreemden is het zeker, dat men de standplaats van het vorige Raadhuis niet weet aan te wijzen; het ontbreekt dan ook niet aan meerdere zeer uiteenloopende gevoelens deswege.

Onze geachte Stadsbeschrijver, de Heer G. van Reyn, teekent aan (2), dat door Jacob Kortebrant (3) en anderen het Hof van Wena in de tweede helft der veertiende eeuw voor de plaats gehouden

---

(1) De Korenbeurs. Zie G. van Spaan. Beschryvinge der stad Rotterdam, enz. 3° dr. Te Rotterdam By Phil. Losel, 1738, bl. 383. Kronijk der stad Rotterdam, enz. Te Rotterdam, By Gerrit Manheer, 1783, bl. 111.

(2) Geschiedkundige beschrijving der stad Rotterdam, enz., door G. van Reyn. Rotterdam, bij Wed. v. d. Meer & Verbruggen. 1832, I D. bl. 64.

(3) Jacob Kortebrants tweede Eeuwgetijde der Rotterdamsche vrijheit. Rotterdam, Reinier Arrenberg, 1772, bl. 75.

werd, alwaar te dien tijde alle regeringszaken, zoowel van Rotterdam als van Schieland, werden behandeld en afgedaan.

Op het als onecht beschouwde kaartje der stad Rotterdam van het jaar 1488 (1) staat geen Raadhuis aangegeven, wel een Gasthuis, door G. Bruining (2) St. Elisabeths-Gasthuis geheeten. Dit gasthuis (3), òf haar kapel (4), òf haar grond („en bouwde men op die plaats 't eerste Raadhuis", zoo als ik ergens las), kan sedert den aanvang der XVe eeuw, daartoe gestrekt hebben; ofschoon van Spaan, in zijne „Beschrijving der Stad" (5), wil, dat het Gasthuis achter het Raadhuis zou gestaan hebben en dat alzoo het Stadhuis nooit Gasthuis geweest is. Van Spaan niet onderscheidende het St. Antonij- en het St. Elisabeth's-Gasthuis, beweert te dezer plaatse iets, dat nooit wedersproken werd.

Jac. Kortebrant en Jacob Lois (6) maken dan ook onderscheid tusschen het groote of Stads-Gasthuis, dat later Stadhuis zoude geworden zijn, en het St. Antonij-Gasthuis op den hoek van de Huibrug en de Kipstraat, gesticht 1417 (7), en dat verlaten werd, nadat in 1576 aan het Oost-einde der stad het later bekende Gasthuis gebouwd was (8). Bruining spreekt van een St. Antonij-Gasthuis in de West-Wagestraat, bl. 70.

Het reeds vermelde kaartje van 1488 duidt als Gasthuis aan de plaats, welke het Raadhuis tegenwoordig inneemt, en wordt hiermede voorzeker het groote of Stads-Gasthuis bedoeld, waarvoor in het jaar 1364 de Heer van Kralingen verpligt was de koe te weiden (Kortebrant t. a. p., bl. 74).

Of er nu, alvorens dit Gasthuis tot een Raadhuis verbouwd en behalven het Hof van Wena — dat in 1426 verwoest en niet hersteld werd (9), alzoo ook niet in 1488 als Stadhuis kan ingenomen zijn — een tusschen-tijdperk geweest is, waarin òf geen Raadhuis, als zoodanig, in den eigenlijken zin bestaan heeft, òf dat een huis tijdelijk daartoe ingerigt was, zal misschien later kunnen beslist worden. Het laat zich vermoeden en alles schijnt aan te duiden, dat een huis daartoe verstrekt heeft, en dan kan dit wel geweest zijn „het tweede huis ten Oosten der latere Nieuwsteeg (10), op het West-Nieuwland, naderhand Keulen genoemd, thans wijk D, N° 68 (11)."

---

(1) Zie van Reyn, l. c., bl. 50 en 93.

(2) Tableau Topographique et Statistique de Rotterdam, par G. Bruining. à Rotterdam, J. Immerzeel Jr. 1815, p. 70.

(3) Van Reyn, l. c., bl. 181.

(4) Van Spaan, Beschr. der stad Rott. Rott. 3e dr. bl. 373.

(5) Dezelfde, bl. 233 en bl. 236

(6) Kortebrant „2e Eeuwgetijde," bl. 74; en J. Lois, Cronycke der stad Rotterdam, 's Grav. & Delft 1746, bl. 37 en 109.

(7) Zie Kortebrant t. a. p., bl. 74.

(8) Van Spaan l. c., bl. 375, en J. Lois l. c., bl. 97.

(9) Van Reyn l. c., bl. 79.

(10) Deze straat bij Van Reyn, bl. 87, Nieuwsteeg, bl. 102, Nieuwstraat genoemd, werd eerst in 1585 gerooid, zie ald. bl. 102.

(11) G. van Reyn bl. 87; zie mede G. Bruining, Tableau top. & stat. de Rotterdam, p. 72 en 73. Tegenwoordige Staat van alle Volkeren. Amst. Is. Tirion 1744, XVe D. bl. 228.

Mij viel, op de kaart van H. Haestens van 1599, te vinden bij Van Reyn, bl. 130, een torentje, op een huis aan het West-Nieuwland, ter aangeduide plaats, op.

In vorige tijden, en de naam brengt het mede, strekte het West-Nieuwland zich meer Westwaarts uit en werden de panden bij en aan het Hang daar mede onder begrepen; alles toch stond op het nieuwe land ten Westen der Stad.

Hier nu bij het Hang op de markt, op den hoek links van het huis Duizend vrezen genaamd, welke naam in een Giftbrief van 15 Junij 1669 (1) het eerst voorkomt, stond een huis, mede van ouds 't Stadhuis genaamd, blijkens een Gift van 3 Dec. 1577 (2), en komt onder dezen naam mede 24 Julij 1603 (3) voor, zonder dat het blijkt, dat het ooit de naar zijn naam genoemde bestemming had.

Dat er in 1489 een bepaald Stadhuis of eene daartoe ingerigte woning in de Stad aanwezig was, blijkt uit een oud onder mij berustend H. S., waarin ik vond, dat de vrede tusschen den Stalmeester des Konings en Jonker Frans van Brederode van het Stadhuis tot Rotterdam werd gepubliceerd. Dit Stadhuis was volgens Manheer het voorgaand jaar door Brederode in bezit genomen (4).

Dat voorts in 1558 het tegenwoordige Raadhuis alreede daar ter plaatse aanwezig was, met het front naar de Waagsteeg gerigt (5), en alwaar wij het vóór 1827 met den voorgevel naar de Hoogstraat gewend en na dien tijd door herbouwing met het front naar de Kaasmarkt aantreffen, blijkt uit het bekende vlugten der Heeren op den Stadhuistoren. Ook is het genoegzaam bekend, dat in 1589 en in 1606 en 1607 daaraan, tot vergrooting en ter verbetering, gebouwd is.

G. Bruining wil, t. a. pl. bl. 72, dat het Stadhuis aan de Hoogstraat eerst om 1576 zou betrokken zijn. Ik kan mij evenwel moeijelijk voorstellen, dat, indien bij den grooten brand van 1563 het Stadhuis nog op het West-nieuwland aanwezig was, daarvan, al ware het onbeschadigd dien brand ontkomen, geene melding zoude gemaakt zijn; ofschoon het waar is, dat er evenmin vermelding geschiedde van Onzer Lieve-Vrouwenhuis, dat, aan het West-Nieuwland gelelegen, geheel afbrandde. Door latere nasporingen werd dan ook deze mededeeling van Bruining voor onjuist verklaard.

Wij zien uit het medegedeelde, hoe bezwaarlijk het valt iets zekers omtrent het oude Raadhuis te bepalen. Dat het huis „De Spieghel," aan de Noordzijde der Hoogstraat, tusschen de beide Kerkstraten gelegen (G. van Reyn bl. 64 en 86), de herberg der Graven, indien het ooit voor Raadhuis gediend heeft, evenwel na 1438 voor die bestemming niet meer kan verstrekt hebben, toont ons genoemde stedebeschrijver, bl. 87, aan.

---

(1) Zie de Gifteboeken der stad Rotterdam Reg. No. 9.
(2) » » » » » » » » 5.
(3) » » » » » » » » 13.
(4) Kronijk der stad Rotterdam, l. c. bl. 72.
(5) G. van Spaan, l. c. bl. 374.

Na het overwogene zoude men, met Van Welsenes en Jacob Kortebrant (1), genegen zijn aan te nemen, dat òf na de verwoesting van het Hof van Wena, òf om andere oorzaken, het huis, thans bekend onder den naam van Keulen, bevorens De Faam, gelegen aan het West-Nieuwland, zoo lang tot Stadhuis gebruikt is, tot dat men het Groote of Stads-Gasthuis daartoe ingerigt had.

Van Spaan echter, die de zaak onderzocht, en die in zijn meergenoemd werkje, bl. 374, schrijft, dat de bewoners van het pand in geschil hem zeiden, dat de giftbrief daarvan inhield, dat hetzelve Raadhuis der stad geweest en dat dit aan het inwendige van het gebouw blijkbaar was, geloofde zelve de zaak niet. Waarheid is in deze met fictie vermengd: het pand heette oudtijds het Stadhuis, had in zijn bouw welligt iets, dat tot dezen naam aanleiding gaf, maar dat het ooit daartoe diende, spreken ook jongere onderzoekingen tegen. Door mij werd op nieuw een onderzoek ingesteld, en bleek het, dat de boeken, die de transporten der panden inhouden, bij de Regtbank, in het gebouw, daar deze te Rotterdam op het Haagsche-veer hare zittingen houdt, voorhanden zijn. Om aldaar behoorlijk alles na te gaan, verlangde men den datum van een transport van het pand, waarvan sprake was. Ik was zoo gelukkig zulk een datum te kunnen opgeven; maar daar dit een datum der latere transporten was, kreeg ik het ontmoedigende berigt, dat het alleenlijk de oudere transporten zijn, die aan de Regtbank gevonden worden. Sedert de regeling van het Notariaat geschieden de transporten door de Notarissen, en worden alzoo bij hen aangeteekend. Voorts berigtte men mij, dat, al wist men een der oudere transporten, men alsdan nog vermeende niet het verlangde te kunnen opgeven; want dat daaruit niets zou blijken aangaande de vroegere bestemming van het pand. Ofschoon ik hiermede niet instem, moet ik dit onderzoek voor'shands laten rusten, te meer, daar het eigenlijk niet tot mijn onderwerp behoort.

De tegenwoordige eigenaar van dit pand zeide mij nog, dat het door zijnen vader in den aanvang dezer eeuw aangekocht werd, dat daarbij geene oude papieren overgelegd zijn, dat hem, buiten hetgeen de overlevering verhaalt, niets van de voormalige bestemming van die woning bekend is, en dat daarin ook geene kenteekenen voorhanden zijn, die op eene vorige bestemming doelen.

Men houdt het thans dan ook voor uitgemaakt, dat het Groote- of zoogenaamde Stads-Gasthuis en het Raadhuis één waren; zoo als men dit op ontelbare dorpen en kleine plaatsen aantreft, alwaar de voornaamste herberg meestal tevens Raadhuis is. Verbouwing, frontverandering hebben van den oorspronkelijken toestand niets kennelijks achterwegen gelaten, alleen dezelfde grond, voor eeuwen door de vaderen betreden, wordt door hunne naneven, die ter Raadszaal intreden, nog gedrukt.

Over het Raadhuis zie men nog „Rotterdam geschetst" door J. L.

---

(1) „2e Eeuwgetijde," l. c. bl. 75.

Nierstrasz, Secretaris bij het gemeente bestuur van genoemde Stad. Rott. bij Hoog & Trenité, 1859, 7e Afl.

De eerste vermoedelijke woning der Van Waesberghe's in Rotterdam alzoo eenigzins nader aangegeven en de bestemming dier woning, vóór die door hen betrokken werd, of zij al dan niet het Stadhuis ware, meerder bepaald hebbende, moet het ons, bij hetgeen wij konden bijbrengen, inderdaad verwonderen te zien, dat Van Welsenes en van Spaan de eenigen zijn, die iets bepaalds aangeven, en bespeuren wij alzoo, dat het eigenlijk alleen hunne aangifte is, die door de onderscheidene schrijvers besproken en wedersproken wordt.

DE BOEKVERKOOPERS EN BOEKDRUKKERS UIT DIT GESLACHT.

Jean of Jan van Waesberghe, die met zijn gezin Antwerpen verliet, en zich met der woon in Rotterdam vestigde, moeten wij als den eerste van zijn geslacht, die het bedrijf van boekverkooper en boekdrukker uitoefende, aanmerken, daar het ons aangaande het bedrijf zijner voorvaderen aan bescheiden ontbreekt, en zijn naam als zoodanig het eerst voorkomt.

In hoogeren zin dan van de Elseviers, die, ofschoon mede uit België gesproten, eerst binnen Leiden als boekverkoopers en boekdrukkers optraden, kan van de Van Waesberghe's gezegd worden, dat aan België de eer toekomt, de wieg en bakermat van hun boekverkoopers- en boekdrukkersgeslacht te zijn, daar zij bij hunne verhuizing eene industrie verplaatsten, die de geschiedenis aantoont, dat zij alreeds in Antwerpen met vrucht uitoefenden.

Heeft hunne drukkerij als zoodanig, noch in de Zuidelijke, noch daarna in de Noordelijke Nederlanden eene blijvende vermaardheid verworven, het blijkt toch, dat deze behoort tot die, over welke de Heer Adry in zijn geschrift, medegedeeld door Charles Pieters in de introductie zijner „Annales Elseviriennes," p. XXII, zich aldus uitdrukt: „d'autres presses, qui sont l'honneur de la Hollande et dont „l'établissement date de la naissance de cette République, roulérent „aussi pendant près d'un siécle et ne méritent pas moins notre „attention."

De groote verdiensten der Elseviers, van met groote naauwkeurigheid gedrukt, vele werken in een aangenaam formaat uitgegeven, keur van letters gebezigd, en best helder papier bij zeer goede druk-inkt gebruikt te hebben, deze verdiensten kunnen aan de Van Waesberghes — was het dan ook op kleinere schaal — mede niet ontzegd worden. Bodel Nyenhuis noemt dan ook (1) de Janssoons

---

(1) J. T. Bodel Nyenhuis. Diss. De Jurib. Typograph. et Bibliopol. in regno belgico. Lugd. Bat., apud S. et J. Luchtmans 1819, p. 340.

van Waesberge met de Elseviers en met Willem en Johannes Blaeuw „Typographi et Bibliopolæ ob prelorum diligentiam et pulcritudinem „celebres."

Mij trof dikwerf de overeenkomst van sommige drukwerken der Elseviers met die van eenige der Van Waesberghe's; doch aangeteekend vindende (1), dat de Elseviers niet hunne eigene letters vervaardigden, maar dat zij die uit de beste der door de Sanlecque's vervaardigde letters kozen, kan men vrijelijk veronderstellen, dat de Van Waesberghe's, als na aan hen verwant, dezelfde bron zullen gekend hebben, en behoeft men uit dien hoofde niet aan te nemen, dat zij, die vroeger dan de Elseviers drukten, hunne uit te geven werken ter drukkerij van laatstgenoemden zouden besteld hebben.

Ik wil hierdoor niet schijnen te beweren, dat alles, wat door hen uitgegeven is, bij hen gedrukt werd: wij zullen meerdere bewijzen van het tegendeel ontmoeten. Dit zelfde had evenwel niet zelden bij andere uitgevers en drukkers plaats, en ontbreken de voorbeelden hiervan zelfs niet aan de drukpers der Elseviers en van anderen.

Wij zullen later gelegenheid hebben na te gaan, wat door de Van Waesberghe's uitgegeven, en wat met zekerheid aan hunne drukpers kan toegeschreven worden.

Veel werd in de laatste helft der 16e eeuw door Jan van Waesberghe te Antwerpen in het licht gegeven, dat meerendeels door hem gedrukt was; hieronder zijn eenige belangrijke werken.

Antwerpen kon reeds vroegtijdig zich op den boekhandel en de boekdrukkunst, als eene industrie met roem in zijne veste beoefend, beroemen. Willems deelde (2) een berigt wegens de Antwerpsche boekprinters der XVe eeuw mede. Joannes Clessius' uitgegeven Register (3) wemelt van Antwerpsche drukken; jammer dat hij daarin zoo dikwerf de namen van de drukkers voorbijzag.

Groot mag het onderscheid tusschen het toenmalige Antwerpen en Rotterdam heeten. Bevat het ter neer gestelde door Emanuël van Welsenes in zijne „Geamplieerde Opstelling" waarheid, dan zoude eerst in de tweede helft der zestiende eeuw de eerste boekdrukkerij te Rotterdam door Jan van Waesberghe gebragt zijn. Bij niet één' anderen stads-beschrijver der thans zoo beroemde Maasstad vinden wij eenig gewag gemaakt van de vestiging der boekdrukkunst daar ter stede.

Pieter van Waesberge, van wien wij een H. S., „Aloude bewaarde stukken" betiteld, van A° 1766, bezitten, kon dan ook niet nalaten daarover zijne klagten te uiten, en bovenal zijne bevreemding te kennen te geven, dat Jacob Kortebrant, die zich in vele opzigten, door zijne geschriften en de daarbij gevoegde uitgebreide aanteekeningen (4),

---

(1) „Annales" intr. p. XXIII.

(2) „Belgisch Museum voor de Nederl. Tael- en Letterkunde," enz., door T. F. Willems, te Gent, 1844, 8ste D. bl. 17.

(3) „Elenchus consummatissimus librorum ab anno 1500—1602 impressorum etc." Francof. 1602, 4°.

(4) Men vindt die ook onder zijne jaarlijksche Wees-verzen.

als een kenner van oudheden doet kennen, de Van Waesberghe's nergens noemt. Deze bevreemding stijgt, wanneer men ziet, dat Jac. Kortebrant, ter verheffing van de uitvinding der drukkunst door Lourens Coster in de 15e eeuw, in 1740 te Rotterdam bij H. Bothal, D. Vis en J. Thiele (1), in 4°, in dichtmaat uitgaf zijn „Lof der Drukkunst."

Dit gedicht, doorzaaid met noten, waarin hij aanteekende, waar men in Koningrijken, in Provinciën etc., ook waar men in de Hollandsche steden, als Gouda, Delft, enz. de eerste drukkers of wel de eerste afdruksels van boeken gemaakt heeft, „verswijgt," zegt Pieter van Waesberge, „Jan van Waesberge's werken, in zijne woon- of geboortestad Rotterdam."

Dat Kortebrant in zijn „Lof der Drukkunst" Jan van Waesberghe niet vermeldt, zullen wij wel daaraan mogen toeschrijven, dat Kortebrant, van de oude en eerste drukkerijen gewagende, daarbij zijne geboortestad wel niet indachtig kon zijn, aangezien eerst veel later daar ter plaatse het eerst gedrukt werd.

De namen der steden Gouda, Delft, Schiedam, Leiden prijken allen onder de zoogenoemde Incunabula; te vergeefs echter zoekt men naar Rotterdam onder deze eerste gewrochten der boekdrukkunst. Pieter van Waesberge had dus onregt met het aan Jacob Kortebrant euvel te duiden, dat hij zijne voorzaten onvermeld liet.

Volgens Dr. Karl Falkenstein, „Geschichte der Buchdruckerkunst in ihrer Entstehung und Ausbildung. Leipzig 1840," 4°, vindt men in het daarbij gevoegd „Chronologisches Verzeichniss der Druckorte," S. 396, Rotterdam eerst in 1589 aangegeven, terwijl, S. 394, Schiedam, Haarlem, Leyden op 1483, 's Hertogenbosch op 1484 vermeld staan.

Deze opgave van Falkenstein zoude, indien wij op hare juistheid konden vertrouwen, strooken met hetgeen wij alreede mededeelden en veronderstelden, tegen hetgeen de overlevering in het geslacht der Van Waesberghe's als onbetwist waar vaststelt, en ook Em. van Welsenes aangeeft.

In een verzoek, in Mei 1699 door Abraham van Waesberge aan de Regering der stad Rotterdam ingediend, schrijft deze de prioriteit der boekdrukkunst te Rotterdam aan zijn voorgeslacht toe, bewerende, „dat d' eerste Drukkerij na de Spaansche tijden, alhier ter stede „door zijne voorouders is opgerecht, ofte overgebragt", enz. Wij vinden deze stelling door meerdere leden dezer familie bij andere gelegenheden herhaald.

De eerste boekdrukkerij binnen Rotterdam gebragt, en onafgebroken van ouder tot ouder, tot heden toe, dit bedrijf hier ter stede voortgezet te hebben, maakte dan ook altijd den trots van dit geslacht, boven afkomst of vorigen luister, uit.

Wanneer wij nu evenwel de „Boek-zaal der Nederduytsche Bijbels" enz., door Isaac le Long. Amst. Hendr. Vieroot, 1732, in 4°, uit-

---

(1) Een onder mij berustend exemplaar heeft: Te Delf By Pieter van der Kloot 1740.

gegeven, opslaan en, bl. 570, lezen, dat Dirk Mullem, A° 1581 en A° 1593, den geheelen Bijbel in folio, en, volgens bl. 690, alreede in A° 1579 en omtr. A° 1581, volgens bl. 691, het Nieuwe Testament in 12° te Rotterdam in druk uitgaf, dan zien wij, dat deze bewering tegenspraak lijdt en verre is van voldongen te zijn.

In den Catalogus der Bibliotheek van de Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam, 1854, bl. 61, N° 100, vind ik opgeteekend „Hans „de Ries Liedtboeck," Rotterdam, Dirck Mullem, 1582, kl. 8°. De Catalogus van de Bibliotheek der stad Amsterdam, 3e gedeelte, Amst. 1858, bl. 509, noemt nog een vijf jaren vroeger door hem uitgegeven werk, dat in haar bezit is: „Noel van Barlamont, Gemeyne spraken oft tsamencoutinghen, met een Vocabulare, inhoudende veel ghemeyne woorden, gheset na de ordinantie van den A. B. C. etc., (Fransch en Hollandsch). Nu op nieu oversien ende verbetert, Rotterdam, Dierick de Raeff van Mullem 1577" 4°.

J. C. Schultz Jacobi geeft in zijn „Oud en Nieuw (1)," twee werkjes op, beide in 1576 te Rotterdam bij deze gedrukt.

Uit deze mededeelingen blijkt, dat ten minsten dertien jaren vroeger dan Karl Falkenstein aangeeft te Rotterdam gedrukt werd.

Mullem, eerst te Vianen gevestigd, verplaatste zich naar Rotterdam. P. Bor (2) vermeldt hem. In het „Bulletin du Bibliophile belge (3)" vond ik hem als te Antwerpen een boekske uitgevende, gedrukt door W. Silvius. Mullem, een dorpje bij Oudenaarde, schijnt de geboorteplaats van dezen onzen — Doopsgezinden — drukker te zijn.

Uit het Archief te Rotterdam deelde de Heer Scheffer mij mede, dat men omtrent Dirck Mullem nazien kan: de Giftbrieven N° 7, 24 Mei 1581; N° 8, 5 Junij 1586; N° 11, 10 Julij 1595, het huis den Engel aan de Zuidzijde van de Hoogstraat in 't Oost vierendeel; — dat hij gehuwd was met Elisabeth de Jong, Hendriksdr, te Vianen, en dat een Giftbrief van 10 Febr. 1603 doet zien, dat hij een zoon had, Daniel genaamd, die zijn huis den Engel, staande op 't Steijger, door zijne crediteuren liet verkoopen aan Gillis Pietersz. boekverkooper.

Moge de prioriteit van het eerst in Rotterdam de boekdrukkunst gebragt te hebben hun alzoo betwist worden, met meerdere zekerheid kunnen wij bepalen, dat wij de Van Waesberghe's aan het einde der 16e eeuw èn als drukkers der Admiraliteit aan de Maze, èn als drukkers der stad aantreffen.

Wat het eerste punt aanbelangt, ook hier weder treffen wij de algemeene zucht aan, vele zaken ouder te willen maken dan eene gezonde kritiek bewijzen kan. Een familie-berigt tòch houdt in, dat zij omtrent 1560 drukkers der Admiraliteit aan de Maze geworden zijn. Wij kunnen ons met dit jaartal niet vereenigen.

Eerstens is het ons gebleken, dat de Van Waesberghe's toen nog niet te Rotterdam woonden.

---

(1) Oud en Nieuw uit de Geschiedenis der Nederl. Luthersche Kerk, door J. C. Schultz Jacobi. Rotterdam bij W. L. Stoeller 1863. bl. 60 en 95.

(2) P. Bor Christsz., Nederl. Oorlogen. Amst. 1680. 2 D., 18e Boek, bl. 364.

(3) Tome XVIII, p. 155.

Ten tweede: er bestond in dat jaar nog geen admiraliteit aan de Maze, althans niet onder dien, later zoo bekend geworden, naam.

Een Admiraliteits-Collegie over Holland, aan welks hoofd de jeugdige Prins Maurits stond, is, volgens Kluit (1), opgerigt 1 November 1585. Luzac zegt (2), dat de Staten in 1589 besloten een Opper-Admiraliteits-Collegie daar te stellen, dat men daarbij vijf lagere Collegiën voegde, die in 159 werden opgerigt (3), drie in Holland, te weten: een te Rotterdam, een te Amsterdam, een derde te Hoorn, — op aandrang van Leycester (4), — beurtelings met Enkhuizen, waarschijnlijk uit naijver om den invloed van den jongen Prins op het zeewezen te verminderen. G. Manheer in zijne „Kronijk der stad Rotterdam," gewaagt, bl. 158, van deze oprigting op het jaar 1597, en bepaalt den dag der instelling op den 13[en] van de maand Augustus.

Het tweede punt dacht men denkelijk wel uit de archieven der stad te zullen ophelderen, en bepaald het jaartal te kunnen aangeven, in hetwelk de Van Waesberghe's tot Stadsdrukkers aangesteld werden. Zoo lang dit archief niet nader geregeld en doorzocht was, bleef elke bepaling onzeker. Bij later onderzoek bleek, dat niets desaangaande te vinden was.

Wij treffen eene ordonnantie van de Weeskamer der stad Rotterdam aan, waarvan het octrooi onderteekend is door J. van Oldenbarnevelt. Op den titel van dit stuk leest men onder het wapen der stad: „tot Rotterdam by Jan van Waesberge op de Markt, in „de Fame, 1593." Deze ordonnantie, in het archief voorhanden, vindt men herdrukt in de uitgegeven keuren der stad Rotterdam, Volumen II, d. 4, N° 101, waar wij lezen „tot Rotterdam Bij Jan „van Waesberge op de Markt, in de Fame, 1593, Ende herdrukt „na zyn Principale, by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker „der voorsz. stad, 1712." Wij vermeenen het drukken dezer ordonnantie bij Jan van Waesberge te mogen aannemen als een bewijs, dat deze Stadsdrukker was.

Het onafgebroken bekleeden der bediening van stadsdrukker en leverancier, alsmede het van ouder tot ouder voortgezet bedrijf van boekdrukker, teekent Pieter van Waesberge in 1837 aan, blijkt mede uit eene verzameling van requesten en contracten, behoorende tot de familie-aanteekeningen.

Deze verzameling, door mij ingezien, gaf mij, als oudst daarin voorkomend stuk, eene copie, „Extract uyt het Register der Re„solutien van haar Ed. Moog. de Heeren Gecommitteerde Raden ter „Admiraliteit op de Maze, Donderdagh den 11[en] Decemb. 1659." — De copie is van 1692 en geteekend J. V. Honert. —

Uit dit stuk (5) blijkt, dat Pieter van Waesberge toen ter tijd

(1) Zie A. Kluit, Hist. der Holl. Staatsr. Amst. W. Brave 1803. III D., bl. 97, waar hij naar de „Resol. van Holland" verwijst, zie mede bl. 100.

(2) Elias Luzac, Hollands Rijkdom, Leyden, By Luzac en van Damme. 1781, II D. bl. 18. Zie mede Tegenw. Staat van alle Volkeren, Amst. 1739. XI D. bl. 347, aant. 4.

(3) Id. Ibid. bl. 19.

(4) Id. Ibid. bl. 17.

(5) Zie Bijlage *A*.

een van de beide gewone leveranciers der Admiraliteit aan de Maas was. Van drukken wordt daarin niet bepaald gesproken, maar door de uitdrukking van te zullen leveren Registers, Passepoorten, daarin voorkomende, zeer waarschijnlijk bedoeld.

Pieter van Waesberge verzoekt in dit request, dat zijn zoon Abraham in zijne plaats mogt worden aangesteld, welk verzoek hem goedgunstig toegestaan werd.

Een ander stuk (1) in deze verzameling, hetwelk onze opmerking verdient, is dat, waarbij Abraham van Waesberge, hierboven genoemd, wegens zijne hooge jaren, zijnde hij nu 67 jaren oud, aan de Ed. Groot Achtbare Heeren Burgemeester ende Regeerders der Stad Rotterdam verzoekt, dat zijn zoon Pieter van Waesberge hem in het drukken en leveren voor de stad mogt worden toegevoegd, en dat deze zich met hem zal mogen associëren, welk toegestaan verzoek de volgende belangwekkende regelen bevat:

„Geeft onderdaniglyk te kennen, Abraham van Waesbergen, dat „niet alleenlyken d' eerste drukkery na de Spaansche tyden, alhier „ter Stede, door zyne voorouders is opgerecht ofte overgebragt, maar „dat Haar Ed. Groot Achtbare in der tyd successivelyken, nu verre „over de hondert jaren gelegen, zyn suppliants voorouders, en nu „nog hem suppliant daarmede begunstigt hebben, van deselve tot „Ordinaris Drukkers, en leveranciers van Behoeftens derselver Boek„neringe concernerende, tot dienste deser Stad te admitteren, en te „employeren;" enz.

Uit dit verzoek, ingediend in Mei 1699, is het blijkbaar:

1e dat de Van Waesberge's zich toen alreede het oprigten der eerste drukkerij in Rotterdam openlijk toeschreven, en dat door de Regering der stad, blijkens de door haar den 1 Mei 1699 genomen gunstige Resolutie op het request, tegen deze bewering geene tegenspraak geschied is;

2e dat Abraham van Waesberge de successivelijke opvolging van zijne voorouders als drukkers der stad Rotterdam in den jare 1699, „verre over de hondert jaren" stelt; en hij kon dit weten;

3e dat de door Emanuël van Welsenes in zijne „Geamplieerde „Opstelling" van 1706, fol. 6, gedane mededeeling, de Van Waesberge's betreffende, wat de hoofdzaak aangaat, waarschijnlijk uit dit request ontleend is.

Eene lange reeks van jaren werd alzoo door de Van Waesberge's, zoo als het alreede blijkt, en meer en meer blijken zal, te Rotterdam gedrukt; van hier bragten zij, terwijl de hoofdstam in Rotterdam gevestigd bleef, hunne industrie naar Utrecht en naar Amsterdam over, waar zij grooten roem verwierf. Te verwonderen is het deswegen, dat men hen en hunne industrie zoo zelden genoemd vindt.

Eigene aanteekeningen — ik zeide het reeds — zijn bij dit geslacht weinig voorhanden, en deze hadden zoo vele kunnen zijn, daar, waar één en hetzelfde bedrijf, een zoo groot aantal jaren van vader tot zoon, in dezelfde stad uitgeoefend werd.

(1) Zie Bijlage *B*.

Ik vond bij hen noch catalogi, noch aanteekeningen van de door hunne voorvaderen in het licht gebragte werken. Slechts een enkel exemplaar van de vele, waarmede zij den boekhandel sierden en verrijkten, alsmede eenige losse titelbladen, mogt ik bij hen aantreffen.

Trouwens het op- en aanteekenen was geene gewoonte onzer voorvaderen; niet zelden zelfs vindt men kloeke daden en belangrijke voorvallen onvermeld; van daar dat een onzer Vaderlandsche geleerden te regt schreef: „van loffelijke pligtbetrachting werd weinig „ophef gemaakt. De vermelding der gewigtigste diensten strekte „zich ten hoogste tot eene bescheidene aanteekening in den familie- „bijbel uit."

Daar nu door hen zelven niet noemenswaard aangeteekend werd, zocht ik bij anderen en sloeg, in de eerste plaats, op het „Naam- „register van de bekendste en meest in gebruik zijnde Nederduitsche „Boeken, welke sedert het jaar 1600 tot het jaar 1761 zijn uit- „gekomen enz., door Johannes van Abkoude, in zijn leven Boek- „verkooper te Leiden, nu overzien, verbeterd en tot het jaar 1787 „vermeerderd door Reinier Arrenberg, Courantier en Boekverkooper „te Rotterdam," 2de druk, te Rotterdam bij Gerard Abraham Arrenberg 1788. Ik vond hun naam in dit naamregister slechts twaalfmalen, hetwelk, bij hetgeen door hen gedaan werd, niet noemenswaard is (1).

Het getuigt althans van geene groote overeenstemming tusschen de beide boekverkoopers en drukkers, want òf Arrenberg verzweeg hun naam zoo veel hij kon opzettelijk, òf de Van Waesberge's weigerden, òf waren minstens nalatig mededeelingen aan een' kunstbroeder te doen, die hun in den weg stond en die, onder anderen, het „Nieuw Waagboek of Lijst van het Waaggeld, dat in de Waag „der stad Rotterdam betaald wordt, 177. (?). Rotterdam R. Arren- „berg," 4°, drukte; een druk, dien zij zeker vermeenden hun toe te komen.

Zoo bevreemdde mij mede zeer, bij Arrenberg, 1[e] d., bl. 292, opgeteekend te vinden de in 1734 te Utrecht bij J. van Schoonhoven uitgegeven „Ontleedkundige Tafelen van S. (J.) A. Kulmus," terwijl de uitgave bij Van Waesberge, van 1731, door hem onvermeld bleef, die hij toch zeker zal gekend hebben.

Te meer belangrijk is, na het zoo weinig vermeld vinden van den naam van Van Waesberghe, het niet onbelangrijk aantal boekwerken, dat aan hun vlijt en industrie de uitgave verschuldigd is, en welker titels, voor zooverre het mij mogt gelukken die op te sporen, ik bij de levensbijzonderheden, elk der Van Waesberge's betreffende, aangeven zal.

In hoeverre men nu bepalen kan, of de door de Van Waesberge's uitgegeven boekwerken op hunne eigen drukkerijen al dan niet gedrukt zijn, is een niet zeer gemakkelijk te beantwoorden vraag.

Het is bekend, zoo als de Heer Charles Pieters in de introductie van zijn „Annales de l'imprimerie Elsevirienne," à Gand, 1851,

(1) Arrenberg noemt hen steeds Van Waasbergen.

p. XIII, te regt aanmerkt, dat reeds in het tijdperk, waarin wij de Elseviers, dus ook de Van Waesberghe's, zien optreden, een groot deel der boekverkoopers geene eigen drukpers hadden, en vele voor hunne rekening en onder hunnen naam lieten drukken.

Men onderscheidde toen ter tijd de woorden *Officina* en *Bibliopolium*, met het eerste den verkoop van gebonden boeken — in eenen winkel — met het andere den verkoop der boeken in bladen — in een magazijn — aanduidende. Vele hadden eene *Officina*, afgescheiden van hun *Bibliopolium*, libris in compactis, waarbij zij nog veelmalen eene binderij hielden.

De Magistraat verleende de concessiën en bepaalde voorts alles naar de wetten van het boekverkoopers-gilde, zijnde er bepaalde vergunningen van noode, opdat men drukken, binden, gebonden boeken of ongebonden verkoopen mogt; al hetwelk niet altijd aan één persoon of ééne firma toegestaan werd, en hetgeen in de verleende vergunningen, onder het bedreigen van te verbeuren boeten, bepaaldelijk uitgedrukt werd.

De uitdrukking *Typis*, dat is: *op de drukkerij*, eigenlijk: *met de letters van......*, is voor den Heer Pieters, t. a. p. bl. XIV, het eenige vaste bewijs, dat zoodanig iemand zijne eigen drukkerij had.

Dat de Van Waesberghe's eerst te Antwerpen, daarna te Rotterdam drukkers en boekverkoopers tevens waren, is buiten kijf; de overlevering en de geschiedenis melden het ons. Hunne betrekking als stadsdrukkers te Rotterdam, dat in vroegeren tijd meer dan thans zal beteekend hebben, toont het ons. Het voorkomen van: *Gheprint by; — gedrukt bij; — imprimé chez* enz., op meerdere hunner werken te lezen, bevestigt het ons.

Men is vroeger wel eens genegen geweest, zonder genoegzamen grond, aan de pers van de bekende drukkers het drukken voor anderen te veel toe te schrijven.

Zoo heeft Brunet (1) van de uitgaven der werken van Abraham Wolfgang, die men vroeger allen uit de pers der Elseviers voortgekomen waande, aangetoond, dat die met de spreuk „Quaerendo, et „plusieurs fleurons remarquables, qui offrent des renards, des oiseaux, „et d'autres animaux," uit eene eigen drukkerij van Wolfgang of Wolfganck hunnen oorsprong ontleenden. Dit „Quaerendo" hadden de Elseviers nooit als insigne gebezigd.

Wolfgang' noemt zichzelf voor eene uitgave van P. Corneille als drukker, en men treft den naam van Wolfgang niet aan in „le petit catalogue des livres de fonds de D. Elsevier, daté de 1675," waar andere namen gevonden worden.

Wolfganck bleek dus niet te zijn „un être imaginaire, sous le nom duquel se sont cachés les Elseviers, comme on paraît généralement le penser (2)." Brunet schrijft evenwel in de uitgave van

(1) Jacques Charles Brunet. Manuel du libraire, etc., 5e éd. Paris 1860—65, Tome V, c. 1777.

(2) Brunet. l. c. 3e éd. Bruxelles 1821. Tom. II, c. 190. In de 5e éd. Tom. III, c. 199 is deze opmerking door Brunet achterwegen gelaten.

1821 (1) een door Wolfgang uitgegeven werk: „Pensées sur la religion," Amst. 1672 en 1677, bepaaldelijk aan de drukkerij der Elseviers toe. In zijne vijfde uitgave (2) laat hij dit pleit onbeslecht.

Even als nu Abraham Wolfgang en anderen onder een bepaald boekverkoopers-teeken drukten, zoo zijn mij bij de Van Waesberge's meerdere *Insignia* voorgekomen, welke men alleen bij hen aantreft.

Men zoekt echter te vergeefs naar eene aangifte of beschrijving dezer drukmerken bij de over dit onderwerp handelende schrijvers. Het veld der „Insignia Bibliopolarum et Typographorum" is, wat de noordelijke Nederlanden aanbelangt, dan ook nog ten volle onbearbeid.

Friedr. Roth-scholtz althans vermeldt hun Insigne niet.

J. T. Bodel Nyenhuis zocht er te vergeefs naar in den „Messager „des sciences historiques" en in het „Bulletin du Bibliophile Belge."

Of in de verzameling: „Insignia Bibliopolarum et Typographorum „Neerlandicorum," te Haarlem in de stedelijke Bibliotheek voorhanden, en aangekocht in het jaar 1833 uit de nalatenschap van Jac. Koning, hunne Insignia voorkomen, was mij onbekend. Uit nasporingen echter daar gedaan bleek, dat geene Insignia, noch der Van Waesberge's, noch van de Janssoons, aldaar te vinden zijn.

De Van Waesberge's bonden zich aan geen bepaald *Insigne*. Den geest hunner eeuw in deze zaak volgende, wisselden zij, even als zoo vele andere boekverkoopers en boekdrukkers, herhaaldelijk hun teeken. Wij zien dit mede bij de Plantins, bij de Elseviers, om van anderen niet te gewagen.

Een bepaald boekverkoopers- of boekdrukkers-teeken, dat voor meerdere geslachten gold, namen zij dus niet aan. De meeste boekverkoopers en boekdrukkers van dit geslacht hadden een *Insigne* voor zich; een enkel maal kwam mij een voorbeeld voor, dat bij hen een *Insigne* door vader en zoon beiden gebezigd was.

Als bijzondere *Insignia*, eigen aan de Van Waesberge's, kan ik noemen:

1° Een vignet, voorstellende een Engel — de Faam — zittende op eene zodenbank, in de regterhand eene bazuin, in de linkerhand eene ringslang houdende, met het devies: „Literae immortalitatem „pariunt" tot randschrift (3).

Dit Insigne vond ik op werken door hen te Antwerpen en te Rotterdam uitgegeven, alsmede op den voor hunne rekening, te Dordrecht bij Isaäk Jansz. Canin in 1612, gedrukten folio Bijbel.

Eenmaal kwam mij dit merk met een ander randschrift voor: „Nihil opertum est, qvod non revelabitur." Zie Bode, ... door H. G. Smoutius. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, 1608. 4°.

Drie verschillende soorten van dit merkteeken vielen mij op. Het

---

(1) Brunet. l. c. Tom. III, c. 20.
(2) Idem. Tom. IV, c. 398.
(3) Deze woorden om een ander figuur, de Fenix uit zijne asch herrijzende, zijn door Nicolaes van Hervelt, boekverkooper en drukker te Nijmegen, insgelijks gebezigd. Men vindt ze mede au verso van het titelblad van het 1e Dl. der Beschr. der stadt Delft, door D. v. Bleyswijck. Delft, Gedruct by Arnold Bon. 1667.

groote merk, meer door de fraaije houtsnede dan door teekening uitmuntende, van Antonius van Leest, met het randschrift en de negen Zanggodinnen in het lofwerk. Het *tusschen merk*, alwaar de spreuk even als in het groot merk in het randschrift ingesneden staat. Het *kleine merk*, waarom het randschrift gedrukt werd. Van het groote merk geef ik hiernevens de afbeelding.

2° Een merkteeken, zijnde eene Faam, zwevende in de lucht over eene rivier, met een bazuin in de regter- en eenen palmtak in de linkerhand.

3° Een dito, voorstellende een' gekroonden Leeuw, staande met de voorpooten tegen een pilaar, waaraan een man graaft, met het randschrift „Ingenio Superatur."

Een dergelijk Insigne met dezelfde spreuk vond ik voor eenige door Danckert Danckersz uitgegeven werken, b. v. op den titel „Van de vijf Ordens der Architecture, door J. B. van Vignola. Overzien, ... door Mr Muet. t' Amsterdam z. j."

4° Een dito: Pallas staande bij eenen met vruchten beladen boom, met de woorden „et Flore et Fructu." Dit vignet trof ik meermalen gewijzigd aan, dan eens was het een niet enkel met vruchten, maar een met bloezem of bloemen en vruchten beladen boom, en dan weder lag daar iemand onder, op wien een' ander treedt, en

daarnevens Matth. X: 16, aan de andere zijde van den boom een vogel op den grond staande, met een takje in den bek.

Behalven over eenige minder dikwerf voorkomende Insignia, van welke wij spreken zullen bij het vermelden der door de verschillende Van Waesberge's uitgegeven boekwerken, wil ik met een enkel woord hier echter nog van de volgende gewagen.

Een kwam mij voor op het titelblad van een werkje: „Epictetus Hantboecxken," te Antwerpen bij Jan van Waesberge in 1564 uitgegeven. Den Heer Hoffmann (1) viel dit teeken, de Zeegod Triton op een schelp het trompet blazende, achter hem een slang, die zich in den staart bijt, met het dévise „Litteræ immortalitatem pariunt," mede op. Daar het dus weinig bekend is, voeg ik er hierna, bij de vermelding van dit boekske, eene afbeelding van bij. Beide werkjes werden wel door Van Waesberghe uitgegeven, maar niet gedrukt.

Een ander mij opgevallen teeken is dat van een Laurierstruik.

Johannes Janszoon van Waesberge te Amsterdam, van wien wij hierna spreken, woonde aldaar op het Water, in den Laurier. Als uithangbord komt dan ook de Laurier voor op een in 1660 uitgegeven werkje. Het is bij hem, dat ik den Laurierstruik in meerdere, door hem uitgegeven werken aangetroffen heb.

Nog is mij in een door hem bezorgd werkje, getiteld: „Jacobus Cruci Suada Delphica, 1675," 12°, een ander Insigne voorgekomen. Het is eene Fortuin, staande in Zee op een' gevleugelden wereldkloot; de Zon is aan de kim zigtbaar. Tot randschrift heeft dit Insigne de woorden: „Spero fortunæ regressum." Voor wat en van wien nu hebben wij dit Insigne te houden?

Mogen wij, uit het alreede medegedeelde, opmerken, dat de nasporingen betreffende het bedrijf en de industrie der Van Waesberge's, en hunne verdiensten voor den boekhandel niet zonder vrucht waren, wij zullen gelegenheid hebben na te gaan, hoe zij zich allengskens meer en meer ontwikkelden en hun naam, een tijd lang, een der vermaardste in de Noordelijke Nederlanden werd.

Wij zien het bij hen, hoe eigen kracht naar buiten werkt en hoe ver men het brengt, wanneer zij geoefend wordt; terwijl, waar zij ontbreekt of te ontbreken aanvangt, men vaak genegen is naar eene oorzaak buiten zich te zoeken, terwijl zij in eigen boezem schuilt. De kracht der vaderen is niet altoos bij de zonen te vinden.

Zoo werd de kracht der Van Waesberge's bij het uitsterven van hunnen tak, die zich naar Amsterdam verplaatst had en die den grootsten roem verwierf, gebroken en door niet één der aanverwanten, noch door den hoofdstam te Rotterdam, de handel, die zich ginds ontwikkeld had, opgevat of gehandhaafd. Van daar dat men hunnen naam al schaarscher en schaarscher vermeld vindt, en hij daar niet meer vernomen wordt, waar hij mede vooraan had moeten gaan.

---

(1) Zie Bulletin du Biblioph. belge. Tome XX, p. 271. Aangaande de aldaar besproken „Epitres de Jean Tissier" verwijze ik naar het Bijvoegsel mijner Uitgave: Het geslacht Van Waesberghe, 1859, bl. 226.

Bij het feest te Haarlem, 10 en 11 Julij 1823, bij gelegenheid van het vierde eeuwgetijde van de uitvinding der boekdrukkunst gevierd (1), toonden ook andere steden hare warme belangstelling, en hielden onder anderen te Rotterdam de drukkersgezellen eenen optogt, rijdende met eene drukpers van de Heeren Mensing en Van Westreenen op eenen zegewagen de stad door, en verspreidden, onder het voortrijden, een toepasselijk feest- en volkslied. Hier had Van Waesberge vooraan moeten gaan.

Op het Costersfeest, te Haarlem, gehouden den 16 Julij 1856, hebben zij mede niet van zich doen spreken. Zij waren er evenwel door een' beminnaar der boekdrukkunst toe aangespoord, die dan ook alreede afschrift genomen had van eenige nog bij hen voorhanden exemplaren van werken, op de drukkerijen hunner voorvaderen gedrukt en uitgegeven.

Zij hebben alleenlijk hunne belangstelling in dit feest doen blijken, door voor hunne stadgenooten, inzonderheid voor de boekdrukkers en drukkersgezellen, in die dagen bovengenoemde werken ten toon te stellen. Groot noch belangrijk kan men die verzameling heeten, als onder anderen niet één exemplaar der voorheen door hunne voorvaderen talrijk te Antwerpen uitgegeven en gedrukte werken bevattende. In deze verzameling van door hen te Rotterdam uitgegeven en gedrukte boeken kwam mij als het belangrijkste voor: eene uitgave van den folio Bijbel van het jaar 1612, „tot Rotterdam by „Jan van Waesberghe aen de Merckt in de Fame, tot Dordrecht „ghedruckt by Isaäc Jansz. Canin;" en eene uitgave van „Thomas „à Kempis, tot Rotterdam by Isaäc van Waesberghe, wonende aen „de Merckt in de Fame, anno 1633." Het privilegie tot het drukken van dit werk ontvingen zij alreede te Antwerpen, uit Brussel.

---

(1) Zie Vinc. Loosjes, Gedenkschr. wegens het vierde Eeuwgetijde der Boekdr. enz., Haarl. 1824, bl. 115.

Genealogische Tabel dergenen, die uit het Geslacht der Van Waesberghe's Boekverkoopers en Boekdrukkers geweest zijn sedert den jare 1557 tot 1869.

Jan (Joannes) van Waesberghe, geb. te Breyvelde, Boekverkooper en Boekdrukker te Antwerpen, 1557—1589.
Te Rotterdam gekomen, en aldaar overl. 9 April 1590.

Jan (Johannes) van Waesberghe, geb. te Antwerpen, Boekverkooper en Boekdrukker te Antwerpen en te Rotterdam, 1577—1625. Drukker der Admiraliteit op de Maze en der Stad Rotterdam, in de Faem.
Overl. te Rotterdam, 26 Mei 1626.

Johan van Waesberge de Jonghe, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, 1613—1646, op 't Steiger.

Johan Janssonius van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Amsterdam, 1661—1677.

Johannes Janssonius van Waesberge en Eliseus Weyerstraeten te Amsterdam. 1664—1667.

Joh. Janssonius van Waesberge en Wed. Elizei Weyerstraet te Amsterdam. 1668—1669.

Joh. Janssonius van Waesberge en Erfgenamen Elizei Weyerstraet te Amsterdam. 1671.

Joannes van Waesberge en Sonen, te Amsterdam op 't Water, in de Laurier. 1676—1681.

De Wed. Joh. Janss. van Waesberge en Sonen te Amst. 1681.

De Erfgenamen van Joh. Janss. van Waesberge, te Amsterdam 1682.

Joannes en Gilles Janssonius van Waesberge, te Amsterdam en te Dantzig, 1676—1703.

De Janssoons van Waesberge, te Amsterdam, 1676—1750.

Hendrik Jansson van Waesberge, 1731—1748.

Pieter van Waesberge, Boekverk. en Boekdrukker te Rotterdam, in de Zwarte Klok, in de Gekroonde Leeuw 1622—1663, Admiraliteits- en Stadsdrukker.
Overl. 8 November 1661.

Pieter en Abraham van Waesberge. 1660—1661.

Abraham van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, in de Gekroonde Leeuw 1656—1701, Stadsdrukker en Drukker der Admiraliteit.
Overl. 26 April 1707.

Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Stadsdrukkers enz. 1701—1707.

Pieter (Abrahamsz.) van Waesberge, Boekv. en Boekdr. in den Briel 1692—1701, daarna te Rotterdam, Stadsdrukker en Drukker der Admiraliteit op de Maas enz. 1707—1737.
Overl. 28 Februarij 1737.

Gerard. Pieter.

Gerrit (Gerard) en Pieter van Waesberge, Stadsdrukkers en Admiraliteitsdrukkers enz. Bij de Stad, van 1737, bij de Admiraliteit, van 1733.

Gerrit en Hendrik van Waesberge, 1772—1774.

Hendrik van Waesberge, Admiraliteitsdrukker enz. 1776—1787, Stads- en Departements-drukker, 1771—1817.
Overl. 1817.

De Wed. Hendrik van Waesberge en Zoon, Stadsdrukkers te Rotterdam 1817—1832.

Pieter van Waesberge, Stadsdrukker enz. 1832—1841.
Overl. 14 September 1841.

De Wed. Pieter van Waesberge en Zoon, Stadsdrukkers enz. 1841—1869.

Pieter van Waesberge, Drukker der Admiraliteit op de Maze en Stadsdrukker te Rotterdam 1747—1771.

Isaäc van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Rotterdam, in de Faem, 1621—1647.
Overl. 17 October 1648.

Johannes van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Utrecht en te Amsterdam, 1642—1662. Deze was een zoon van Joh. van Waesberge de Jonghe te Rotterdam en dezelfde, die te Amst. onder den naam van Johan Janssonius van Waesberge voorkomt.

Joannes van Waesberge, Boekverkooper en Boekdrukker te Breda. 1646—1651.

Stephanus van Waesberge, Boekverkooper te Rotterdam. 1737—1781.

JAN (JOANNES) VAN WAESBERGHE.

Jan (Johan, Joannes) van Waesberghe Janssone, geboren te Breyvelde in het land van Aelst, waarschijnlijk in den jare 1528, was het negende van de tien kinderen uit den gezegenden echt van Lieven van Waesberghe en van Geertrude van Spanoghe.

Jan, zich op den boekhandel en de boekdrukkunst toegelegd hebbende, begaf zich, om zich daarin te volmaken, naar Antwerpen, alwaar hij, 5 Julij 1555, tot burger en poorter, en in de maand Mei van 1557, na zijne leerjaren en proeve voleind te hebben — in de uitwerking van zijnen stiel — in het St. Lucas-gilde (1), als vrijmeester in den boekhandel en boekdrukkunst, aangenomen werd, een titel niet aan alle boekdrukkers gemeen (2).

Ofschoon niet opgenomen, behoort zijn naam te staan op de lijst (3) diergenen, welke in Antwerpen van 1472 tot 1590 *Gheprent* hebben. Zie: Goede Manierliicke Seden, enz. Gheprint Tantwerpen by Jan van Waesberghe 1559. kl. in 8°.

Op dezen tijd woonde hij in „de Scilt van Vlaendren," een huis dat stond op O. L. V. Kerkhof aan de Lijnwaadmarkt, alwaar hij vele boekwerken, van eenen ascetischen, romantischen en litterarischen inhoud, gedrukt en ook den boekhandel gedreven heeft. Daar te dier plaats sedert alles zeer verbouwd werd, is van deze woning thans niets meer te vinden.

Het Schild van Vlaanderen moet door hem als teeken voor die woning geplaatst zijn, aangezien deze vóór hem onder die benaming niet in de stadsboeken vermeld staat.

Kort na zijne komst te Antwerpen en burgerwording, trad hij in

(1) Het is bekend dat St. Lucas gehouden wordt voor den patroon van den boekhandel.

Onder de ambachten die eertijds te Antwerpen onder de broederschap — confrèrie — van St. Lucas stonden, komen alzoo voor: Boeckvercoopers en onder dezen, 1557, Jean van Waesberghen. Zie: Bull. Bibliophile Belge, Bruxelles, 1845, Tom. I, p. 291.

(2) Zie: Mess. d. sc. hist. de Belgique, Gand 1847, p. 315. Bull. du Bibl. Belge, Brux. 1862, Tome XVIII. p. 232.

(3) Zie deze lijst, Bl. B. B. 1845, Tome I, p. 82.

het huwelijk met Elisabeth Roelants, dochter van Jan, boekdrukker daar ter stede, wonende in de O. L. V. toren, op de Lombaerde Vest.

De Reume in zijne „Recherches" schrijft den geslachtsnaam Roelands. Hij komt meermalen voor, en vaak lezen wij Roelants.

Zijne eerste huwelijksjaren schijnt hij kalm doorleefd en zijn bedrijf ongestoord uitgeoefend te hebben.

Den 24 Maart 1567 leverde hij een Request in om zekere boeken van Gabriel Meurier, die met name genoemd werden, te mogen drukken (1).

De plakkaten van Keizer Karel V van den jare 1521, opzigtelijk het drukken en verkoopen van gereformeerde boeken, als ook aangaande de herdoopers en andere gereformeerde secten enz., dikwerf hernieuwd en telkens verzwaard — 29 April 1550 — en door zijn' zoon, Koning Philips II, als eerste maatregel van regering herhaald — 28 November 1555 — 19 Mei 1562 — werden op hoog bevel sedert 1566 zeer streng toegepast. Vooral te Antwerpen werden de overtreders scherpelijk achtervolgd en veroordeeld, vele tot lijfstraffen, dat er de dood op volgde.

Jan van Waesberghe, de oude, had zich desaangaande ook pligtig gesteld; stellig is het, dat hij, even als vele andere boekdrukkers te Antwerpen, min of meer den gereformeerden godsdienst toegedaan was. Dat men hem verdacht, blijkt uit een bezoek aan zijn winkel gebragt op een aanschrijven van 2 Febr. 1566 van Margaretha aan Jean d'Immersele, en waarvan Charles Rahlenbeck met deze woorden spreekt: „A l'Escu de Flandre, demandez après le commentaire du faict de la religion: aulcuns recueilles dont je ne scais le nom; bibles et testamens nouveaulx (2)." Niet ten onregte was deze verdenking; uit den later door hem overgelegden catalogus toch zien wij, dat hij, onder anderen, herdrukte *De Fonteyne des Levens*, in den jare 1533 alreede op den Index geplaatst. Bovendien is het voorkomen van zijn naam op den „Index Libr. prohibit. Antverp. Ex offic. Christ. Plantini 1570," p. 85 — blijkens het opschrift p. 81 — een bewijs, dat hij voor suspect gerekend werd.

Op aanschrijven van zijne excellentie (Alba) aan den Markgraaf van Antwerpen (3) (Jean de Ymerselle) ter verantwoording geroepen, werd door hem, na eene hem den 29 Maart 1568 op ten Steen door de schepenen Mr Ghelain de Lesne en Mr Peeter van Liere voorgelegde aanklagt, op denzelfden dag eene bekentenis van onschuld afgelegd (4).

Het schijnt, dat hij toen nog niet met de andere boekverkoopers gevangen gezet is, en eerst den 14 April door genoemde Antwerpsche schepenen andermaal ondervraagd werd (5).

Hierna leverde hij, volgens eene door hem aan de schepenen gedane

---

(1) Archives de Belgique, Conseil privé. Liasse N° 25 (?).
(2) Bl. B. B. Tome XII, p. 252.
(3) Zie Bijlage *C*.
(4) „ „ *D*.
(5) „ „ *E*.

belofte, tot bewijs zijner onschuld eenen catalogus van de door hem gedrukte boeken in.

Deze catalogus, die allezins belangrijk is, ofschoon hij slechts eene losse opnoeming, zonder jaartallen, van door hem gedrukte boeken inhoudt, getuigt, dat hij gedurende de eerste elf jaren, die hij in het St. Lucas-gild opgenomen was, nog al een en ander in zijn vak verrigt had. Op deze lijst komen eenige werken voor, die nog gezocht zijn. Hij onderschreef dezen zijnen catalogus, die op het Rijks-Archief te Brussel voorhanden is, met de woorden „hos libros impressi ego Joannes Waesbergius." Wij deelen dien mede (1), met bijvoeging van het autographisch onderschrift.

Den Heer Prosper Cuypers van Velthoven, aan wiens welwillendheid ik de toezending van dezen catalogus, benevens meerdere bijzonderheden, Jan van Waesberghe betreffende, verschuldigd ben, zij hierbij dank gezegd voor zijne belangrijke bijdragen tot dit gedeelte der geschiedenis der Van Waesberghe's.

Jan van Waesberghe kon evenwel zijne onschuld niet naar genoegen bewijzen, ofschoon zeven verschillende personen getuigden, dat hij goed katholiek was. Hem niet vertrouwende, liet men hem geene rust, en werd hij op een' vroegen morgen, in de maand Januarij van het jaar 1569, door de officieren van den Colve, uit zijne woning gehaald en, in de gevangenis het Steen, in de boeijen geworpen (2).

Hij had zijn lot met meerdere boekverkoopers gemeen. Van deze gevangenneming, die op bevel van den Hertog van Alba geschiedde, gaf de Markgraaf van Antwerpen aan den Raad van State — *au Conseil d'État* — te Brussel, eerst den 23 Mei 1569 kennis (3).

Den 13 Januarij 1569 werd onze Breyvelder in de vierschaar gebragt, door den Schout aangesproken en beschuldigd van:

verboden psalmboeken te hebben gedrukt en verkocht in zijnen boekwinkel en drukkerij;

de predicatiën van de sectarissen te hebben bijgewoond en dezen, door zijne presentie, faveur en adsistentie te hebben gedaan;

en dit alles tegen den eed, bij het begin van zijnen dienst en nering, in handen Mijnsheeren den Markgraaf afgelegd, en welke eed ook van woord tot woord in zijn privilegie en admissie staat gespecificeerd;

alzoo gehandeld te hebben „contrarie onssen catholycken Kersten „gelove, den gescreven geestelycken ende weereldlycken rechten ende „die placcaten ons genadichs heeren 's Coninex."

Jan van Waesberghe ontkende de aanklagt, in 't bijzonder van bij voortduring de verboden predicatiën bijgewoond te hebben, die hij zeide *forte fortuna*, gelijk meer anderen, in het voorbijgaan wel gehoord te hebben, zonder dat hij, „met opzet en wil" om die te

(1) Zie Bijlage *F.*
(2) Volgens Bl. B. B. 1866, p. 22 eerst den 23 Mei gevangen gezet; maar dit is de datum waarop d'Immersele aan den Raad van Staten van de gevangenzetting berigt gaf.
(3) Zie Bijlage *G.*

hooren, derwaarts gegaan was. Ontkennende ook eenigen psalm van Dathenus gedrukt te hebben, noch eenige andere verboden boeken, en eindelijk „dat hij verweerdere is van den ouden catholycken religie, „hem altijts daernae gereguleert hebbende ende nae de geboden van „de heylige kercke" enz. (1).

Zijne zaak werd van zeven tot veertien dagen meermalen behandeld en uitgesteld, en hij, bij den Schout ingeleid, als beschuldigde tegen zijnen aanklager (d' aanleggere) gehoord (2). Van Waesberghe ontkende steeds de tegen hem ingebragte beschuldigingen, zoo als hij 17 Februarij 1569 mede deed ten opzigte der Souterliedekens.

Den 17 Maart 1569 bepaalde de Schout, dat Van Waesberghe zoude hebben „copye van syne confessie ende continueert de saecke „ut etc. ad 15m."

Nu vernemen wij gedurende een geheel jaar niets van den gevangene, tot wij op den laatsten dag van Maart 1570 (3) ontwaren, hoe de Schout judiceerde „dat partyen sullen haere stucken colli-„geren ende fourneren, om alsdan recht gedaan te worden."

Hierna zien wij zijne zaak tot den 14 April, en dan wederom tot den 5 Mei verschoven, wanneer die, daar hij den 5 Mei 1570, vermits hij krank was (4), niet compareerde, op nieuw, ad mensem, uitgesteld werd.

Hier eindigt de zaak van Jan van Waesberghe voor het geregt in de vierschaar te Antwerpen, en staat daarvan geen verder gevolg in de vierschaarboeken aangeteekend.

Zoo als wij evenwel alreede zagen, geven de papieren van den Raad van beroerten — *Conseil des Troubles* — op het Rijks-archief te Brussel voorhanden, omtrent den afloop zijner zaak nadere inlichtingen.

Door zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, werd, zoo als wij daaruit vernemen, den 20 April 1570 aan het Hof te Brussel een request ingediend (5), ten einde zijne in vrijheid stelling te verwerven. In dit request wordt hij genoemd „Libraire Juré de la „ville d'Anvers" en gezegd ziek te zijn, zoo als dit dan ook door een attest van een' geneesheer, bij dit request gevoegd en nog voorhanden, bevestigd werd (6).

Het request van de huisvrouw van Jan van Waesberghe tracht de onschuld van haren gemaal op dezelfde gronden, als door hem in zijn verhooren zijn aangevoerd, te ontvouwen, spreekt van de zware ziekte, waarin hij in zijne gevangenis gevallen is, hoe aan diezelfde ziekte in dien kerker alreede velen en ook haar vader Jehan Roelants bezweken zijn (7); dat voor hem en haar gezin, bij een langer

(1) Zie Bijlage *H.*
(2) » » *I.*
(3) » » *K.*
(4) » » *L.*
(5) » » *M.*
(6) » » *N.*
(7) De vrouw van Jehan Roelants werd almede vervolgd. Zie Bl. B. B., Tome XVII, p. 106.

verblijf in die gevangenis, niet dan het ergste te wachten staat; waarom zij zeer onderdaniglijk smeekt, dat het den Heeren behagen mogt, den Markgraaf te bevelen, haren man tot gevangenis zijne eigene woning of eene andere aan te wijzen, en onder borgtogt te ontslaan.

Dit verzoekschrift van Elisabeth Roelants werd aan den Markgraaf van Antwerpen, die zich op dat oogenblik in Brussel bevond, zoo als het request zelf aangeeft, tot informatie toegezonden, die daarop den 21 April 1570 zijn berigt inzond (1).

De Marktgraaf d' Ymerselle verwijst in zijn antwoord naar de door hem ingezonden rapporten, en wijders blijkt het, hoe hij zich stipt schijnt gehouden te hebben aan de hem uit Brussel toegezonden bevelen, waar, zoo als hij dan ook zegt, alles, ingevolge zijn vroeger schrijven, bekend is (2).

Uit zijn kerker onder borgtogt ontslagen, bleef Van Waesberghe te Antwerpen gevestigd. Mij althans kwam geen enkel bewijs van het tegendeel in handen.

Van zijne voortdurend goede gedragingen in den schoot der Roomsch katholieke kerk schijnt hij de bewijzen te hebben moeten inleveren. Wij vinden althans onder de papieren *du Conseil des Troubles*, in het Rijks-archief voorhanden, een document van den 19 Julij 1570, dat, in de Latijnsche taal geschreven, daarvan berigt geeft (3).

Na het overlijden van de ouders zijner huisvrouw, had er in 1583 eene scheiding van den boedel van Jan Roelants plaats.

Jan van Waesberghe kocht daarna van Jan Stelsius (4), den 27 Augustus 1583, eene groote huizing, genaamd Roodenborg, van ouds eene drukkerij, staande in de (korte) Cammerstraat.

In deze straat woonden toen ter tijd de meeste en de voornaamste boekdrukkers en boekverkoopers.

In deze woning heeft hij in datzelfde jaar gedrukt, echter onder zijn oud uithangbord „de Scild van Vlaendren."

Jan van Waesberghe schijnt bevorens in de Cammerstraat gewoond, en zijne woning op het O. L. V. kerkhof reeds vroeger met eene in die straat verwisseld te hebben, daar mij een boeksken in handen kwam, door hem in 1581 in die straat uitgegeven.

Op den 20 Julij 1589 verkoopen hij en zijne huisvrouw hun huis Roodenborg aan Geleyn Janssen, mede een boekverkooper, onder den naam Roodenborg.

Men vindt verder van hem en van zijne huisvrouw te Antwerpen niets opgeteekend, en mag men het aldus daarvoor houden, dat zij, òf in dit jaar òf zeker kort daarna, Antwerpen met der woon verlaten hebben.

---

(1) Zie Bijlage O.

(2) Rahlenbeck l. c. p. 262, noemt „Le Margrave Jan d' Immerseele" op, in de „Liste des personnes suspectes dressée à Anvers, par les soins des conseillers inquisi„teurs." Hij houdt deze lijst te zijn van Febr. 1567.

(3) Zie Bijlage P.

(4) Ook Steltius en Steelsius genoemd. Zie over hem Bl. B. B., Tom. XIV, p. 1 etc.

Wij zien hieruit, wat wij te houden hebben van een paar aanteekeningen, vooraan geplaatst in de geslachtlijst der familie Van Waesberge te Rotterdam, en zeker, zoo als wij zien zullen, uit latere jaren afkomstig. In deze geslachtlijst staat Jan van Waesberghe vermeld als geboren te Antwerpen, hebbende om den godsdienst Brabant verlaten en zich omtrent den jare 1558 naar Holland begeven, waar hij omstreeks 1560 drukker der Admiraliteit te Rotterdam werd. Blijkbaar is dit een en ander volgens overleveringen aldus foutievelijk ter neder geschreven.

Jan van Waesberghe woonde, na zijne nederzetting te Rotterdam, aan de Markt, in de Faam, over welke woning wij boven een en ander toelichtten en tevens ons vermoeden kenbaar maakten, dat hij of zijn zoon, mede Jan genaamd, vóór hunne vaste overkomst, daar ter stede alreede eene drukkerij gevestigd hadden.

Jan van Waesberghe overleed te Rotterdam, den 9 April, oude stijl, 1590, „t's Maendaeghs morghens tusschen 9 en 10 uren," en werd begraven in het hooge koor der groote kerk, den 11 daaraanvolgende.

Zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, stierf mede te Rotterdam, den 17 September 1595, en werd, volgens eene eigenhandige aanteekening van haren zoon, „begraven in den hoogen Choor t' eynde „der zarcken, midden over daer den hoogen outaer ghestaen heeft."

Beiden stierven alzoo in het geloof aan de leer der Hervormde Kerk.

Uit hun huwelijk zijn mij bekend geworden twee kinderen: een zoon, Jan genaamd, en eene dochter, Martina, elders Pauwelijntken geheeten, ten zij deze nog eene andere dochter geweest zij; ik vind echter niet anders aangeteekend dan dat Martina, den 10 December 1589, huwde met Adriaen Brielman.

Wat Jan van Waesberghe als boekdrukker en boekverkooper aanbelangt, wij vinden verscheidene belangrijke werken door hem te Antwerpen gedrukt en uitgegeven, waarvan vooral de door ons medegedeelde lijst getuigt.

Hij schijnt voorts een der eersten geweest te zijn, die zich door het nadrukken van Fransche werken deed kennen; althans „Le „Bibliophile Belge" van 1847 (tom IV, p. 238) schrijft van hem: „L'imprimeur Jean Waesberghe, qui, au milieu du XVIe siècle, „demeurait à Anvers, au cimetière Notre-Dame, à l'enseigne de l'Ecu „de Flandre (Het Schild van Vlaanderen), près du Marché-aux-Toiles „(Lijnwaadmarkt), contrefaisait déjà des livres français, sans qu'on „s'en plaignît en France, et qu'on l'accusât à Anvers ou à Gand, „de répudier la nationalité Belge. Parmi ces contrefaçons est: „l'Histoire pallidienne, traitant," etc.

Of hij zelf te Rotterdam als boekhandelaar en boekdrukker optrad, of dat dit zijn zoon het eerst deed, is mij niet duidelijk geworden. Ik kan dienaangaande alleen nog mededeelen, dat ik in eene aanteekening bij zijn' naam gevoegd vond: „Boekdrukker te Antwerpen," terwijl bij zijn' zoon toegevoegd is: „Drukker te Antwerpen en te „Rotterdam."

Het is mij voorts gebleken, dat Pieter van Waesberghe, die op de Rotterdamsche geslachtlijst als een' zoon van Jan van Waesberghe en van Elisabeth Roelants aangeteekend staat, zijn broeder geweest is. Jan van Waesberghe toch, de eenige zoon van Jan en van Elisabeth, gehuwd met Marguerite van Bracht, schreef eigenhandig: „ Le décèz de mon oncle Waesbergue," en dan: „Peeter van Waes-„ berghe, mijn oom, is ghestorven in Rotterdam den 23 Julij 1587, „ namiddagh tusschen 5 en 6 uren, en begraven den 24 namiddagh „ op 't kerckhof neffens den hooghen Choor oostwaerts: — après „ Travail, Repos." —

De Heer J. T. Bodel Nyenhuis doet ons in zijne „ Liste alphabétique „d'une collection de portraits d'imprimeurs, de libraires et de cor-„recteurs d'épreuves; Leyde. 1836 - 68, VII pièces," 4°, p. 24, Liste IVme, eene afbeelding van Jan van Waesberghe en médaillon kennen. Dit portret en médaillon komt voor op den gegraveerden titel van de „ Diction. François Flamend; Schat der Duytscher Tale." Rotterdam By Isaäc van Waesberghe, 1624, 4°, alsmede in de uitgave bij denzelfden van 1636. Mij is onbekend of het voor vroegere uitgaven gevonden wordt.

CONJUGAISONS règles et instructions, moult propres et nécessairement requises pour ceux qui désirent apprendre François, Italien, Espagnol et Flamen: dont la plus part est mise par manière d'Interrogations et responses par Gabriel Meurier (Marque typogr.). En Anvers chez Jan van Waesberghe, sur le cemitiere Nostre-Dame à l'écu de Flandres sur la marché des Toyles, an MDLVIII. Avec privilége; — 28 pages in 4°. A la page 28 on lit: » S'ensuit un petit traité moult propre, etc. par le dit autheur." Ce petit traité, qui continue la pagination du premier (pp. 29—44), est intitulé:

BRÈVE INSTRUCTION contenante la manière de bien prononcer et lire le François, Italien, Espagnol et Flamen par Gabriel Meurier (1), Corte instructie, inhoudende de maniere om wel te prononceren ende te lesen franchois, italiaensch, spaensch ende nederduytsch. 't Hantwerpen, by Jan van Waesberghe, op onse Vrouwen Kerkhof, aen die Melckmert (2), in die schilt van Vlaendren, an MDLVIII. Avec privilége.

Bull. du B. B., Tom. XII, p. 59.

LE BOUQUET de Philosophie morale par demandes et responses. Anvers, Jan Waesberghe 1558. pet. in 12°.

Bl. B. B., T. XII, p. 59.

---

(1) Het Bull. du Bibliophile belge. Brux. 1845. Tome II, bevat, p. 367, Gabriel Meurier aangaande, een belangrijk artikel, geschreven door den Hoogleeraar C. P. Serrure. Het Bl. B. B. Tome XII heeft p. 56 een berigt van eenige zijner schriften, medegedeeld door den Heer Hoffmann von Fallersleben. In genoemd Bulletin Tome XVII, p. 24, heet hem A. Dinaux » professeur de langues et poète à Anvers, philologue remarquable à tous égards."

J. N. Paquot, Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des dix. sept Provinces des Pays-Bas, de la principauté de Liége, et de quelques contrées voisines. A Louvain, de l'imprimerie Académique 1765—1780. III Tome in folio, geeft Tome II, p. 8, eenige tot schoolgebruik gediend hebbende en door Gabriel Meurier geschreven werkjes op. Hij vermeldt echter, evenmin als Brunet:

LES MOTS dv gvet dv temps present. Par Gabriel Meurier. More Mori. (Marque typogr.) A. Anvers, chez Guislain Janssens, au Coq. Veillant. 1595. 14 ff. in 12°.

L.

(2) In Bijlage E wordt deze standplaats van zijne drukkerij vermeld.

GOEDE MANIERLIICKE seden. Hoe die Jonghers gaen / staen / eten / drincken / spreken / svvyghen / ter tafel dienen / ende die spijse ontghinnen sullen / met meer schoone ondervvysinghen / vvt D. Erasmus van Rotterdam en meer ander gheleerde Boecken / door Vraghe en Antvvoorde ghestelt.
Gheprint. Tantvverpen by Jan van Waesberghe op onse vrouvven Kerckhof op die Lijnvvaetmert In den schilt van Vlaenderen. 1559. Bij consent van den Houe. pet. in 8°.
L.

Titel en boekske, uitgezonderd de eerste regel van den titel, met bijzondere letters, (lettres de civilité) gedrukt. Ongepagineerd. »Totten Leser" eene bladzijde en 47 bladen.

LA PLAISANTE HISTOIRE du noble et vaillant chevalier, Pierre de Provence et de la belle Maguelonne, fille du Roi de Naples, Nouvellement mise en Flamen et Françoys ensemble. — De gheneuchlycke historie van den .... ridder Peeter van Provencien ende van de Schoone Maguelonne... à Anvers chez Jean van Waesberghe, in de Camerstraet in 't Scilt van Vlaenderen. 1560. De 22 ff. y compris un feuillet pour la marque de l'imprimeur. Avec fig. en bois. Edition à 2 Col. en lettres rondes, in 4°. Het fransch en Vlaemsch tegenover elkander gedrukt.
Brunet. Man. T. IV, c. 647.

Het Bl. B. B. Tom. X, p. 137, noemt eene uitgave Lijon, vers 1480, verkocht voor 880 fr.

LA BELLE ET PLAISANTE HISTOIRE des quatre fils Aymon, duc de Dordone. De nouveau revue, corrigée en plusieurs passages corrompuz, et embellye de nouveau langage. Traitant des gestes et hauts faitz d'armes de Renaut de Montauban, et ses trois frères, sçavoir Alard, Guichard et Richard, avecques leur cousin Mangis. à Anvers, chés Jean Waesberghe, sus le cemitiere Notre Dame à l'Ecu de Flandres sus le marché des toiles, 1561, avec privilège du Roi, petit in 4°, de 118 feuillets à 2 colonnes, 2 feuill. non pag., fig. sur bois.

Franz Joseph Mone, In zijn: Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur älterer Zeit, Tübingen 1838, S. 49 zegt, dat aan het einde der approbatie staat: »Hic Liber nihil continet hæresis aut piarum aurium offensivum — Metsius plebanus divæ Gudulæ (Brvx.) —

LES (I à XII) LIVRES D'AMADIS de Gaule, traduit d'espagnol en françois. Anvers, Jean Waesberghe, de l'imprimerie de Christophe Plantin 1561. petit in 4°, à 2 col. fig. en bois.
Brunet Man. Tome I, c. 216, 217.

Annales Plantiniennes par C. Ruelens & A. de Backer. Paris 1866, p. 27.

L'AMADIS DE GAULE. Le quatorzième livre de la traduction française de ce roman espagnol parut selon M. Brinckmeier à Anvers chez J. Waesberghe en 1561.
Bl. B. B., Tome I, p. 366.

LA CRONIQVE dv tresvaillant et redovté dom Flores de Grece, surnommé le Cheualier des Cignes, Second filz d'Esplandian, Empereur de Constantinople. Histoire non encore ouye, mais belle entre les plus recommandées. Mise en Françoys, par le Seigneur des Essars Nicolas de Herberay, Commissaire ordinaire en l'artillerie. Acverdo olvido. A Anvers, Chés Iean VVaesberghe, sus le Cemitiere nostre Dame, à l'Ecu de Flandres, sus le Marché des Toile. M. D. LXI. Avec Privilege dv Roi. in 4°, 4 ff en CXLIIII eenzijdig genummerde bladen, elke bladz. heeft 2 koll. met eene latijnsche letter gedrukt, benevens eenige goede houtsnedefiguren met het Monogram A.

In het privilegie wordt Jean Waesberghe genoemd: Imprimeur & libraire iuré de la Ville d'Anuers. L.

DE CLEYNE COLLOQUIE int vlaemsche ende franchois by Joos Lambrechts Gandaui. anno 50. & Antuerpiæ apud Waesberghe.

Index Librorvm prohibitorvm. Antverpiæ, Ex offic. Christ. Plantini. 1570, 8°, p. 85.

Histoire amoureuse de Flores et Blanchefleur s'amye; auec la complainte que fait vn amant contre Amour et sa dame. Le tout mis d'espagnol en françois, par maistre Jacques Vincent, aumonier de M. le comte d'Angien. Anvers, Jean Waesberghe 1561; in 4, titre à bordvres grav.

J. Techener vermeldt in zijn Bulletin du Bibliophile et du Bibliothécaire. Paris 1861. uin. Quinzième Série p. 361, een fraai Ex. van deze zeldzame uitgaaf, verkocht voor 200 francs. Techener gelooft, dat de uitg. Antw. 1561. in 4, de tweede is. Zijnde de eerste verschenen te Parijs bij Michel Fezandat, 1554, pet. in 8 de 95 feuillets. Zie nog Bl. B. Belge, Brux. 1845. Tome II, p. 72.

Dictionaire Flamand-François. Anvers, Jean Waesberge, 1562, 8°.
Paquot Mém. T. II, p. 9.

Les Sentences, conseils et bons enseignemens des sept saiges de Grèce, auec vne briefue et familiere exposition sur chascune authorité de sentence. Le tout mis nouuellement en langue francoyse et bas allemand, tres utile prouffitable pour vn chascun specialement pour la jeunesse. Thantwerpen by Jan van Waesberghe. 1562 / de l'imprimerie de Christophe Plantin / pet. in 8°.

Brunet Man. T. II, col. 233, dit: „Livre peu commun: vendu 28 fr. Borluut; ce doit être, quant au texte français, une nouvelle édition du recueil publié par Gilles Corrozet sous le titre de conseil des sept sages de la grèce."

L'Histoire palladienne, traitant des gestes et généreux faitz d'armes et d'amours de plusieurs grandz princes et seigneurs, spécialement de Palladien, fils du roi Milanor d'Angleterre et de la belle Selernie, soeur du roi de Portugal. Nouvellement mise en nostre vulgaire françoys par feu Cl. Colet, Champenoys. Nec sorte, nec morte. A. Anvers, J. Waesberghe, 1562, in 4°, de 112 feuillets à 2 colonnes, sans feuillets de préliminaires, figg. sur bois.

Er zijn mij in Frankrijk vervaardigde uitgaven in 4° van dezen Ridder-roman bekend. Die van Van Waesberghe was een nadruk.
In 1572 zag eene latere uitgave bij Jan van Waesberghe te Antwerpen het licht.
Bl. B. B., T. IV, p. 238.

Vocabulaire francois-flameng, mis en lumière par Gabriel Meurier; Spe et amore. Reueu, corrigé, et diligemment augmenté par le mesme. A Anvers, chez Jean Waesberghe, 1562, in 12°, de 113 feuill. pag. d'un côté. Op het laatste blad leest men: de l'imprimerie d'Amé Tavernier, 1562.

Van Waesberghe was dus of de uitgever of de verkooper van dit werkje. Bulletin du Bibliophile Belge, Tome II, p. 369, 370.
De eerste uitgave dezer Vocabulaire, door Gabriel Meurier, geschiedde in 1557. En Anvers, de l'imprimerie de Christofle Plantin. Petit in 8°. Zie Bl. B. B., Tome XII, p. 57.

Labyrinthus ofte Doolhof van de dwalende Medecyns des // hooch-geleerden Docteurs Theophrastus // Paracelsus, overghesedt wten Latyn / in Nederlandtsche Duytsche / Spraecke, door // M. E. B. (vignet en omschrift als in Epictetvs Hantboecxken). Thantwerpen by my Jan van Waesberghe // woonende op onser Vrouwe kerckhof // inden schilt van Vlaenderen // Anno. M.CCCC // ende LXIII. // Met gratie ende Privilegie // in 8°, c. sign. Aij—Jiij, VIII & 60 ff.
Campbell.

Het privilegie is gedagteekend 16 Julij 1563 en voor 6 jaren.

Les Épîtres moralles de M. Jean Tissier de Nivernois, traduictes de latin en francois par Antoine Tiron, auec la Table des choses plus mémorables contenues en icelles etc. En Anuers, chez Jean Vvas(sic)berge sus le cemitiere nostre Dame, 1563. Avec privilege. Suit:

La maniere de dicter, et composer toutes les sortes de lettres missiues. Liure tresutile, et profitable à toutes personnes amateurs des bonnes lettres. Nouuellement mis en lumiere (Emblême) (1). En Anuers, chez

(1) l'Emblême. Voyez Epictetus Hantboecxken 1564, et Bl. B. Belge, Tome XX, p. 271.

Jean Vvaesberghe, sus le cemitiere noste Dame. A la fin:
De l'imprimerie d'Amé Tauernier, tailleur de lettres. pet. in 8°.

F. L. Hoffmann.

TOXARE, ou de l'amitié; dialogue traduit du Grec de Lucian, par Claude Dupuis, Parisien, Professeur de Messieurs de Louvain, en langue française. En Anvers, chez Jean Waesberge, sur le cemitière Notre Dame, à l'Escu de Flandres, 1563. Avec privilège donné à Bruxelles le 25 jour de Novembre, l'an 1563, signé Wouwere. in 4. A la fin:
„Achevé en l'imprimerie de Aegide Diest, le 18 Décembre 1563."

DICTIONNAIRE FLAMEN- FRANÇOIS nouuellement mis en lumiére par Gabriel Meurier, Spe et amore. En Anvers, chez Jean Waesberge, sur le cemitiere Nostre Dame, 1563, in 12.
La dernière signature est P. 8.

Brunet Man. T. III, c. 1681, dit: que ce volume ce joint au Vocabulaire de l'an 1562, à la fin du quel on lit: sensuit le flameng-françois. Selon M. Hoffmann von Fallersleben, / Bull. du Biblioph. Belge. Tome XII p. 57, ce livre est sans ancun doute la première édition de cet ouvrage.

Le TRESOR DES AMADIS / Contenant les Epitres / complaintes, Concions, Harangues, Deffis, & Car/tels, Recueillis des douze Livres d'Amadis de / Gaule: pour servir d'exemple, à ceux / qui deuient apprendre à bien escrire Missiues, ou parler François / Vignet / A. Anuers chez Jean Waesberghe sur le / cemitiere nostre Dame, à l'Escu / de Flandres 1563 /. Avec privilegie //. in 8, 195 ff.

Campbell.

L'HISTOIRE DE JOSEPH, extraicte de la saincte Bible, et réduitte en forme de comédie, nouvellement traduitte du latin de Macropedius en langage francoys, par Anthoine Tiron. Anvers, chez Jean Waesberghe, 1564, pet. in 8, de 72 ff., lettr. italiques.

L'HISTOIRE DE L'ENFANT prodigue, réduitte et estendue en forme de comédie, et nouvellemēt traduitte de latin en françoys, par Anth. Tiron. Anvers. Jean Waesberghe, 1564, pet. in 8, de 66 ff, en lettr. italiques.

Bl. B. B., Tome XX, p. 273.

DIE GHEESTELYCKE BRUYLOFT. Daer in de mensch by ghelyckenissen lieflyck gheleert wort / hoe die Bruyt Christi / die gheloouige siele / in dit leuen toebereyt eñ verciert wort / eer sy van Christo haren Bruydegom totter hemelscher bruyloftfeeste wordt thuysghevuert. Meer dan ouer. Lxxx. Iaren in Hoochduytscher spraken gheschreuen aen dalderdoerluchtichste Keyserinne Leonora, eñ nu in Nederlantsch ouerghesedt doer Io. Theophilum. Tantwerpen by Jan van Waesberge (sic, zonder *h*) op onser Vrouwen kerckhof / in den schilt van Vlaenderen. 1564. in 12. Met gratie eñ Priuilegie. Ongepagineerd. „Totten Leser" 2 bladen, 71 dito en 4 bladen toevoeging van de twee laatste capittels uit de Openbaring van Johannes. Goth. Letter.

L.

Het Privilegie gegeven tot Brussel 10 Mei 1564, is geteekend J. de Perre.

EPICTETVS HANTBOECXKEN, Leerende na der Stoischer Philosophē wyse hoe elc in sinen roep gherustelyck leuen sal: In nederduytsch ouergesedt deur M. A. G., (d. i. Marcus Antonius Gillis). Met eenen Brief des seluen ouersetters, waerin int corte verhaelt worden sommighe dingen weerdich om t'aenmercken allen Lesers van dusdanighen boecken. Than(sic)werpen by Ian van Waesberge, op onser vrouwen Kerchof, inden Schilt van Vlaenderen. Met Co. priuilegie tot. 4. Iaren 1564. kl. in 8.

Ongepagineerd, met Sign. Aij—Hv. en reclames. Voorrede met romeinsche letter, 10 bladen, eindigt met de woorden: Vaert wel. den. 21. Meerte. 1563. Het leven van Epictetus met groot cursief gedrukt, één blad. De text, met marginalen en met rom. en curs. letters gedrukt, heeft 52 bladen, achter staat: Geprint Thantwerpen by G. van Diest. Anno M.D.LXIIII.

Het bijzonder Drukkers- of Uitgeversmerk, waarvan op bladz. 35 sprake was, dat voor

dit werkje gevonden wordt en waar men in den rand de Zin-spreuk der van Waesberghe's leest, voeg ik hierbij. (1). L.

CEBETIS des Thebaenschen Philosoophs Tafereel, waerinne na Philosophische wyse claerlyck geleert wort, wat smenschen leuen aldersalichts maect.

M. A. G. totten goetwillighen Leser: Des figuers cleinheyt hier veel wt doen blyuẽ „heeft, Daeraf meer verstants, dan tbeelt, het schryuẽ" geeft.

Thantwerpen by Ian van VVaesberghe, op onser Vrouwen Kerckhof, in den Schilt van Vlaenderen. 1564, kl. in 8. L.

Op den titel de afbeelding van een strijdperk. Opdragt met romeinsche letter, 2 bladen, eindigt: Wt Antwerpen den. xviij. Mey. Anno. 1564. De text, met marginalen, cursief gedrukt heeft 21 bladen. Ongepagineerd, met Sign. Aij—Cv. en reclames. Achteraan: Gheprint Thantwerpen by Gillis van Diest, int Iaer M.D.LXIIII. Met priuilegie voer vier Iaren.

ISOCRATIS vermaninghe tot Demonicum. Leerende met claren ende verstandighen sententien hoemen eerlyck en wijsselyck leuen sal: weert om van allen Iongers van buytẽ geleert te wordene. Tantwerpen By Ian van VVaesberghe, in den Schilt van Vlaenderen. 1564. Met priuilegie tot 4 Jaren. kl. in 8. L.

Met geëncadreerden titel. Ongepagineerd, met Sign. Aij—Ciij en reclames. »Den ouersetter tot synen Vrient" met rom. letter, 3½ blad, eindigende: Binnen Antwerpen, den. 8. Nouem. 1562. M. A. G. totten goetwilligen Leser, cursief ½ blad. Text 15 bladen met cursieve, en 3 bladen met rom. letters gedrukt, bevattende »Isocrates Leven, nae t schrijuen van Plutarcho."

SOUTER LIEDEKENS. Tantwerpen by Jan van Waesberghe 1565. in 16.

De Heer V. D. N. geeft in de Navorscher XI, bl. 308, deze uitgave op. Ik kende het jaar der uitgave niet, en vreemd is het, dat dit boekje onder den genoemden titel niet voorkomt op den Catalogus Librorum, medegedeeld Bijlage F. Dat van Waesberghe ook wegens dit boekske bemoeijelijkt werd, ziet men uit Bijlage I bewaarheid.

NAVOLGHINGHE CHRISTI. enz. Doer den hooch verlichten Thomam de Kempis ouer veel jaren eerstmael geschreuen, enz. Tantwerpen by Jan van Waesberghe/ 1565. kl. in 8, 302 bladz., Goth. letter, en Register. Met privilegie, verleend te Brussel 27 Dec. 1564, get. J. de Perre. L.

Deze uitgave wordt vermeld in eene andere uitgave van Th. à Kempis, te vinden »Cat. van Hollandsche godgeleerde werken, voorhanden bij Frederik Muller te Amsterdam." Amst. 1857 (12 November.) N° 778, en wordt aldaar een vervalschte druk genoemd, welke den opregten text niet bevat.

In die uitgave bevindt zich dan ook eene »Waerschouwinghe" tegen den druk van Jan van Waesbergen; »Want daer wort »achterghelaten den vierden Boeck, spree»ckende van de H. Communie: oock in de »dry voorgaende Boecken zyn hier ende daer »ettelycke punten doorghedaen." Voorts wordt gezegd: »Deze vervalsinghe is eerst »in 't Latyn bestaen, door den eerloosen »Ketter Sebastianus Castalio, ende is ghe»druckt te Basel in 't Iaar 1563, welcken »Latynschen druck t' Antwerpen in onse »Neder-lantsche tale overgheset is." enz.

Deze Waerschouwinghe is onderteekend door H(erbert) v(an) R(osweyde) Priester der Societeyt Jesu, die er ook een leven van Th. à Kempis heeft bijgevoegd. Achteraan in mijn ex. is een approbatie van 12 Julij 1576.

DEN PSALTER DAVIDS na dalder correcxte copie ouerghesedt Met die Hymnẽ en Ghebeden/ so vanden tyt als van die Feestdagen des iaers / nv nieuwelicx tot profijt van alle menschen binnen Mechelen ouerghesedt. (sign. typogr.) Gheprint Thantwerpen / By Jan van Waesberghe / op onser

(1) Zie bladz. 36.

lieuer Vrouwen Kerchof / inden schilt van Vlaenderen. Int iaer M.ccccc eñ Lxvi, kl. in 8. L.

Volgt met een afzonderlijken titel en nieuwe paginering:

HYMNEN metten Oratien oft Ghebeden diemen binnen tgheheele jaer inder heyligher Kercken is singhende / so wel van den tyt / als vanden heylighen. (sign. typogr.). Gheprint enz. als boven, kl. in 8. L.

Beide gedrukt met Goth. letters. De Psalter heeft: Prologhe 5½ bl. Totten goetwilligen leser 2½ bl. Opdragt. Der Hoochweerdiger vrovwen: Vrouwe Barbara Tas, Abdisse des cloosters van Cameren 2½ bl. Privilegie van zes iaren. XCII bladen en 8 bladz. Tafel van den Psalter. De Hymnen hebben XXXV bladen, benevens 3 bladz. Tafel. Op het verso van het laatste blad trof ik in een exemplaar een Vignet aan met de woorden Justitia et Pax.

De Cat. B. Ned. Lett. Leiden 1847, 1 D., bl. 162 heeft abusivelijk 1556.

DEN SCHADT DER SIELEN enz. Thantw. by J. van Waesberghe. 1566, in 12.

LES SIS COMEDIES de Terence, trez-excellent poete Comique, mises en François (par Jan Bourlier), en faueur des bons espritz, studieus des antiques Recreations. A Anvers. Chez Iean VVaesberghe, sus le Cemitière nôtre Dame, à l'Escu de Flandres. Avec Privilege dv Roy. pet. in 8. 17 ff. en plus 273 ff. pag. d'un côté. Het jaartal 1566 staat achteraan. L.

Op den titel dit merk.

Het privilegie tot het drukken dezer Comediën werd aan Jean Waesberge, „imprimeur et libraire juré de la ville d'Anuers", gegeven te Brussel 1 Januarij 1565, en is geteekend I. de Witte.

DICTIONNAIRE FLAMEN-FRANÇOIS. Reveu, corrigé et augmenté par Gabriel Meurier. A Anvers chez Jean Waesberghe 1567, petit in 8, de 118 feuillets.

Brunet Man. T. III, c. 1681.

LE BOUQUET de Philosophie Morale. Par Gabriel Meurier. Anvers, Jean Waesberghe, 1568. in 12.

Paquot. Mém. T. II, p. 9.

COLOQUIOS FAMILIARES muy convenientes de quantos salieron fasta agora, para qual quiera qualidad de personas desseosas de saber hablar y escribir Español y Frances. Amberes, Juan Waesberge, 1568, in 12, de pp. 128. Dedié à magnifique et vertueux Seigneur Hieremie Schorrer.

Paquot, ibid.

CONJUGACIONES, arte, y regulas muy proprias y necessarias para los que quieren depender Español y Frances. Amberes, Juan Waesberge, 1568, in 12, zonder paginatuur, maar loopende tot sign. D. 5.

Paquot, ibid.

RECUEIL DE SENTENCES notables, dicts et dictons communs, adages, proverbes et refrains, la plupart traduits de latin, italien et espagnol par Gabr. Meurier: avec le bouquet de philosophie morale jadis éparse, et ores entièrement et moult succinctement radunée et reduicte par demande et reponse, par le même. Anvers, Jean Waesberghe 1568, 2 part en 1 vol. in 16.

Brunet Man. T. III, c. 1682.

HISTOIRE PITOYABLE du prince Erastus fils de Dioclétien, empereur de Rome, contenant exemples et notables discours. trad. d'italien en françois. Anvers, Jean Waesberge 1568, pet. in 8.

Brunet Man. T. III, c. 207.

DE SECRETEN van den Eerweerdigen Heere Alexis Piémontois. Inhoudende seer excellente ende wel ghe-approbeerde Remedien / tegen veeler-

handen cranckheden / wonden / ende andere accidenten: Met de maniere van te distilleren / parfumeren / confituren maken / te verwen / coleuren ende gieten. VVt den Francoyse overghesect. t' Hantwerpen by Jan van Waesberghe / op onser Lieve Vrouwen Kerchof / in den schildt van Vlaenderen. anno 1571.

DAT TWEEDE DEEL der Secreten van den Eerw. Heere Alexis Piémont / die hy by een heeft vergadert eñ ghetrocken wt veel goede ende excellente Aucteurs. Nu ouerghestelt wten Fransoys in onse gemeyne Nederlantsche Duytsche sprake (Insigne) Ibid. 1574, met privilegie, in 12, 95 bladen text en 9 dito Tafel.

L.

Het eerste Deel was reeds vroeger bij Christoffel Plantyn, in den gulden Eenhoren, 1561, gedrukt. Zie Annales Plantiniennes, Paris 1868, p. 31.

LES EPITRES MORALLES de Jean Textor de Nivernois, tradvictes, de Latin en Françoys par Antoine Tiron et de françoys en flamen, par J. V. H. En Anvers, chez Jean Waesberge, sus le cemitière Nôtre Dame, á l'Escu de Flandres, 1572, avec privilège, sans date, signé J. de Witte, in 12.

LE THRÉSOR des quatorse livres d'Amadis de Gaule, contenant les epistres, complaintes, cancions, harangues, deffis, cartels, devis et pourparlers, pour servir d'exemple à ceux qui désirent apprendre à bien écrire missives, ou parler françois. Anvers, Jean Waesberghe, sus le cemitière nostre Dame, à l'escu de Flandres. 1572, in 16, de 574 pp., sans compris les statuts de l'ordre des chevaliers errans, le cantique (en vers) de la roine de Saba, la response de Salomon et la table.

Bl. B. B. T. IV, p. 30.

L'HISTOIRE DE PALMERIN D'OLIVE, filz du roy Florendos de Macedone et de la belle Griane, fille de Remicius, Empereur de Constantinople. Discours plaisant et de singulière récréation, traduit jadis par vn Auteur incertain de Castillan en Francoys, mis en lumière & en son entier, selon nostre vulgaire, par Iean Maugin, dit le petit Angeuin. (Probe et tacite). à Anvers, chez Jean Waesberghe, sus le cemitière Nostre Dame, à l'Escu de Flandres, 1572, in 4. figures sur bois signées du Monogramme d'A. Avec privilège du Roy, (signé S. de Zoete).

L.

Mr. L. Ph. C. van den Bergh, »De Nederl. Volksromans," Amst. M. H. Schonekat 1837, spreekt, bl. 71, van een' Nederd. druk: »Historie van den Ridder Palmeryn van Olyve." Arnhem, 1602, 4°. Fr. Jos. Mone, Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur, Tübingen 1838, geeft, S. 91, eene latere uitgave, tot Arnhem, by Jan Janszen 1613, in 4, aan.

FORMULAIRE de Lettres morales, fort propres pour l'usage des jeunes filles ès escolles, (Par Gabriel Meurier). Anvers, Jean Waesberge, 1573, in 12.

Paquot. Mém. T. II, p. 9.

LE XIVe LIVRE de la traduction de Tyron, non revue par Gohorry. Anvers, J. Waesberghe, 1574, pet. in 12.

Brunet, Man. Tome I, c. 217.

LE THRESOR des quatorse livres d'Amadis de Gaule, contenant les epistres, complaintes, concions, harangues, defis, cartels, devis et pourparlers, pour servir d'exemple à ceux qui desirent apprendre à bien ecrire missives, ou parler françois. Anuers, Jean Waesberghe, 1574, (1572?) in 16, de 574 pp., non compris les Statuts de l'ordre des chevaliers errans, le cantique de la roine de Saba, la reponse de Salomon et la table.

»Edition laquelle mérite d'être citée." Brunet Man. Tome I, c. 217.

AMADIS DE GAULE, Les quinze premiers livres, avec figures sur bois à VI Vol. Anvers, Guil. Silvius 1573. Jean Waesberghe 1574 et H. Heyndricx 1577, in 4.

Cat. Bibl. Heber. IX, N° 142 & XII, 1624.

WALCOURT, (ETIENNE). Recueil et eslite de plusieurs belles chansons joyeuses, honnestes et amoureuses, parties non encore veües, colligées des plus excellens poëtes françoys, par J. W. Anvers, chez Jean Waesberge, 1576, pet. in 12.

Brunet Man. Tome V, col. 1402, zegt van dit boekske: » nous ignorons s'il l'a fait. Cet éditeur est ou J Waesberge luimême, qui a signé l'épitre dédicatoire, ou bien E. de Walcourt, de qui est la table de ce recueil, et qui a mis son nom (au 3e f. prélimin.) au bas d'un sonnet adressé à Pièrre Heyns."

DEN SPIEGEL DER MINNEN. Begrijpende in ses Batement spelen die seer amoreuse historie van Dierick den Hollandere ende Katherina Sheermertens / eertyts gheschiet binnen Middelburgh / eñ Rhetoryckelyck in spelen gestelt door Colyn van Ryssele. T' hantwerpen / By Jan van Waesberghe / op Onser Lieuer Vrouwen Kerckhof / aen de Lynwaetmerct / inden Schildt van Vlaenderen. Anno 1577, kl. in 8, 148 bl., eenzijds gepagineerd. Op den titel zijn Vignet met los randschrift. L.

Is op de Kon. Biblioth. te 's Hage, en op de Biblioth. te Amsterdam, zie Cat. 3e ged., bl. 515. Er bestaat ook eene uitgave door Coornhert bezorgd, Haarlem 1561, bij van Zuuren gedrukt, en welke de eerste is.

M. SASBOUT, Dictionaire Francoys-Flameng, très ample et copieux. Anvers, J. Waesberghe, en la rue dicte Camerstrate 1579, in 8.

Cat. B. Ned. Lett. L. 1847, 1 Dl., bl. 114.

LA FLEUR DE LIS, contenant certaines petites missives alphabetiques et familières, tant en faveur de ceux ou celles qui font estat d'enseigner le françois, comme des jeunes filles desireuses d'apprendre à bien, promptement et mesurement lire, peindre ou escrire, par Gabriel Meurier. Anvers, chez Jean Waesberghe, anno 1580, pet. in 8, de 12 ff. non chiffrés.

Brunet. Man. T. III, c. 1682.

LE PERROQUET MIGNON des petits enfants, françois-flameng, par Gabriel Meurier. Reueu, relimé, et par le mesme augmenté. More mori. t' Antwerpen, bij Jan Waesberghe in de Camerstraete, in den Schildt van Vlaendren, 1580, in 12, de 28 ff. paginés d'un coté.

» Ici se trouve la Vignette de Van Waesberghe." Bl. B. Belge 1845, T. II, p. 371, Note 2.

LA FOIRE DES ENFANTS D'ISRAEL, en François et Flamen. Par Gabriel Meurier Avesnois, Reueu, relimé et par le mesme augmenté. More Mori. à Anvershes (sic) Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstraete, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12, de 47 ff. pag. d'un côté.

B. B. Belge, T. II, p. 372.

LA GUIRLANDE DES JEUNES FILLES, en Françoys et Flamen, par Gabriel Meurier, Reueüe et de plusieurs belles sentences illustrée par le mesme. Het Cransken der Jonghe Dochters, in Francoys ende Duytsch (vignette de l'imprimeur, mais differente des deux Numéros précédents). à Anvers, chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12, de 73 ff. pag. d'un côté.

Bl. B. B., Tome II, p. 375.

DOUZE DIALOGUES, traitants des diverses matières ..... Twaelf t' samensprekinghen, tracterende van verscheidene materie, seer bequam voor de nieuw leerjonghers der Francoister spraken. Versamelt deur Geraert van den Vivere, van nieus oversien ende verbetert, Anvers, chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1581, av. priv. du roy, in 4.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

DICTIONNAIRE FRANÇOIS-FLAMENG, par Matthias Sasbout, J. C. à Anvers, chez Jean van Waesberghe, en la rue dicte Camerstrate à l'Escu de Flandres, 1583, avec Privilège du 1 Nov...... signé, de la Torre, in 4.

Bevindt zich op de Bibl. Rheno-Traj., en werd mij mede opgegeven door den Heer Fr. Verachter.

In de opdragt der »Thesaurus Theutonicae linguae, Schat der Neder-duytscher Spraken," Antwerpiae Chr. Plantini, 1573, heeft gemelde Christophile Plantin zijne bemoeijingen tot het doen zamenstellen eener Dictionaire Flameng-François medegedeeld. Deze zijn niet onbelangrijk ook ten opzigte der latere over dit onderwerp uitgegeven werken.

DICTIONNAIRE FLAMEN-FRANÇOIS.

Brunet Manuel, Tome III, c. 1681, dit: »On en cite aussi une de 1584."

C. VAN GHISTELE, De XII boecken van Virgilius Aeneas uit Latyn vertaelt. Antwerpen, J. v. Waesberghe, 1585, pet., in 8.

GOEDE MANIERLYCKE ZEDEN, hoe de Jonghers gaen, staen, eten, drincken, spreken, zwyghen, ter tafelen dienen, ende spyse ontghinnen sullen, met vele andere schoone onderwysinghen. Ghecolligeert wt diverse Autheuren, ende meer andere gheleerde Boecken, door Vraghe en Antwoorde ghesteld. t' Hantw., Jan van Waesberghe, in de Camerstrate, in den Schilt van Vlaenderen, 1587, 64 ongenommerde bladz. met schrijfletter gedrukt, in 12.

C. B. M. Ned. Lett., 2 D., bl. 586.

Is een herdruk van 1559.

DEN SCHAT DER SIELEN, daerin de mensch seer lieflyc onderwesen wordt, hoe hy door afsterven zynder zonden, quaede lusten ende begheerten, verkryghen mag de volkomen liefde Gods... Voor veel jaren door eenen ... liefhebber Godts, eerst in Spaansche sprake gheschreven ende nu nieuw overghezet. t' Hantw., Jan v. Waesberghe ... 1588, in 8.

Cat. Bibl. Rheno-Traj., p. 372.

Is een herdruk van 1566.

DE TWAELF BOECKEN Aeneas / ghenaemt int Latyn Aeneidos, beschreven door den gheleerden ende vermaerden Poët Virgilius Maro. In Duytscher talen, door Cornelis van Gistele Rhetoryckelyc overghezet: plaisant ende weerdich om te lesen. T' Antwerpen. By Jan van Waesberghe inde Kamerstrate / inden Schilt van Vlaendren. 1589, met 12 houtsnede-plaatjes in den text, kl. in 8°, 264 pp. eenzijds gepagineerd, met een tafel der 12 boecken. L.

Op den titel van dit werkje, dat met goth. letters gedrukt is, vindt men een afbeeldsel van Virgilius Maro in houtsnede.

DICTIONNAIRE OU PROMPTUAIRE FLAMENG-FRANÇOYS, très ample et très copieux; de nouveau composé, embelli, augmenté et enrichi d'un nombre presque infini de vocables, dictions, sentences, proverbes et phrases très utiles et très exquises par Elcie Edouard Léon Mellema. Anvers, Jean à Waesbergue 1589, in 4.

Bibl. Hulthem., Vol. IV, p. 75, N° 23336. V. H. merkt hierbij aan: »On voit dans la préface que la langue française était déja très-usitée aux Pays-Bas, dès 1589.

Zie verder de lijst der door Jan van Waesberghe te Antwerpen uitgegeven en gedrukte boeken, medegedeeld Bijlage *F*.

Ten bewijze hoe de naam van Jan van Waesberghe in latere jaren nog in het geheugen lag, strekke het onderschrift van het volgende pamflet, onder zijn naam, in 1650, uitgegeven.

NOOTWENDIGE AENMERKINGE op een Fameus Libel, ghenaemt de Bickerse Beroerte, Ofte den Hollantsen Eclipsis. Nevens een verdedinge van de heylige geünieerde souveraineteyt. Gestelt door een Lief-hebber van de Vryheyt. t' Antwerpen, Gedruckt by Jan van Waesbergen, in de Kamerstraet, Anno 1650, in 4°. Titel en 14 ongen. bladz., de laatste blank. L.

Tiele B. P., N° 3786.

JAN (JOHAN) VAN WAESBERGHE.

TE ANTWERPEN EN TE ROTTERDAM.

Geboren te Antwerpen, in het jaar 1556, eenige zoon van Jan van Waesberghe Janszone en van Elisabeth Roelants Jansdochter, naar zijn vader Jan geheeten, werd Jan van Waesberghe in het jaar 1577 aldaar als vrijmeesterszone, in den Boekverkoopershandel, in het St. Lucas-gild opgenomen (1).

In welk jaar hij Antwerpen verliet, of hij aldaar boekwerken uitgegeven heeft en of hij gelijktijdig met zijn' vader naar de Noordelijke Nederlanden overgekomen is, heb ik niet kunnen nasporen. De gelijke doopnaam maakt elk onderzoek moeijelijk.

In 1583 woonde hij nog te Antwerpen in het huis den Waekenden Haen, vroeger ook wel de Schild van Vlaendren genaamd, staande in de Korte Cammerstraet.

De familieberigten geven aan, dat hij zijn' vader in de betrekking van Drukker der Admiraliteit te Rotterdam opvolgde. Hij wordt als zoodanig vermeld door W. J. C. Rammelman Elsevier, in diens „Uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elseviers" l. c. bl. 23, alwaar hij staat opgeteekend als „Drukker der Admiraliteit te „Rotterdam."

Deze Johan, van wien uitdrukkelijk vermeld wordt, dat hij van den Hervormden godsdienst was, is tweemalen gehuwd geweest. De eerste maal huwde hij, 30 Junij 1585, Marguérite van Bracht, een naam ons door den schrijver van den „Martelaers Spiegel der Doops-„gesinde" Tileman J. van Braght, bekend. Zie mede: Jac. Kortebrants „2de Eeuwgetijde der Rotterd. vrijheid," Rotterdam 1772, bl. 98. Hij huwde haar te Antwerpen bij Mr. Isebrandt Balckius (2), in

---

(1) Zie Bl. B. Belge. Bruxelles 1845. Tome I, p. 292.

(2) Isebrandt Balk dit Strabius, bij Charl. Rahlenbeck, p. 263, genoemd onder de „prédicans calvinistes" die stonden op de lijst der verdachte personen van 1567. Hij woonde toen ter tijde in de Mollenspan, in latere jaren vermeld, p. 196. Onder eene kerkelijke attestatie van Maart 1596 teekende hij zich: IJsbrandus Trabius frisius, vbi

't huis van Aken. Het schijnt dus, dat hij toen niet meer te Antwerpen woonde. Ik vond nog eene zuster van haar vermeld Marie (Maeyken), gehuwd, 5 Julij 1592, met eenen van den Velde, door Mr. François van Lansberghe (1). Marguérite overleed 9 Julij 1600, negen kinderen aan Johan nalatende. Zij werd begraven 11 Julij, in den hooghen choor van de Groote kerk te Rotterdam bij hare schoonouders.

Onder de negen door haar nagelaten kinderen zijn er, die eene bijzondere melding vorderen. Van de zonen spreken wij hierna afzonderlijk: hier willen wij inzonderheid gewagen van hare vierde dochter, Catharina, geboren te Rotterdam, 5 April 1597, „t's morgens een quaert voor vier uren, de mane sijnde in Scorpione, en „de Sonne in Tauro, is gedoopt den 20 April."

Deze Catharina is bekend door haar huwelijk met Abraham Elsevier (2), geboren 4 April, oude stijl, 1592, oudsten zoon van Matthys Elsevier en Barbara Honesta Lopez de Haro, waardoor zij de stammoeder van een groot deel van dit beroemd geslacht werd. Haar huwelijk met Abraham Elsevier werd aangeteekend den 13 April 1621 en voltrokken te Rotterdam, den 21 Mei daaraanvolgende. De „Annales Elseviriennes" noemen haar, p. 40, „fille de l'imprimeur „de l'Amirauté à Rotterdam."

In de „Uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elseviers" door W. J. C. Rammelman Elsevier, l. c. bladz. 23, blijkbaar overgenomen in de „Recherches" door De Reume, p. 39, wordt zij mede Catharina genaamd, terwijl in eene aanteekening, op voornoemde bladzijde, haar naam geschreven staat Cathelyne. Zij komt in dit werkje nog voor, bladz. 11, en wel als getuige bij het huwelijk van Pieter Caron met Catharina Elsevier te Rijnsburg, den 4 December 1628, in den echt verbonden, zoo ook nog bladz. 28. Zij overleed te Leiden, den 25 October 1659. De Reume zegt: „15 Oct. 1659, agée de 62 ans."

Zij onderteekende, den 24 December 1625, mede de notariële acte, waarbij de boekdrukkerij van Isaäk Elsevier aan Bonaventuur Elsevier en aan Abraham Elsevier, haren echtgenoot, verkocht werd. („Recherches", p. 101).

Dei Minister Naerdæ. Hij was 1585 predikant te Antwerpen en werd in 1594 naar Naarden beroepen. Zie over hem s' Gravesande »Unie herdacht," Bijvoegsel. Hij legde de eerste steen der kerk te Antwerpen en heeft daarin het eerst gepredikt. Te Water. »Reformatie van Zeeland," bl. 347. Uyttenhoven. »Gesch. Kerk te Antw." 1794, bl. 227. IJpey en Dermout, II D., bl. 62. Aant. 68. en »De Navorscher", Algemeen Register tot 1860.

(1) Franciscus Lansbergen wordt vermeld als zijnde geweest de zevende predikant te Rotterdam. Zie »naamlijst der predik. enz." en in »de Navorscher" VIII, bl. 100. Overigens ook door de synode van Dordrecht bekend. Zie G. Brandt, »Hist. der »Reform.," Rotterd. 1704, III d., bl. 872. Hij huwde Clara Willems, en is begraven in de groote (St. Laurens)kerk, te Rotterdam, hoog choor, No 72. Over zijne schriften zie Cattenburch. »Bibl. Remonstr. Script." De catalogus van Fr. Muller 1857, bl. 85, »des Livres Holl. de Theologie." Schultz Jacobi. »De Luthersche gemeente te Rotterdam". bl. 43—45.

(2) Recherches sur les Elsevier par A. de Reume. Bruxelles. 1847, p. 39.

Abraham Elsevier overleed 14 Augustus 1652. Hij verwekte bij haar vijf kinderen.

Het was deze Elsevier, die met zijn oom Bonaventuur door een noeste vlijt en keur van druk, gedurende een dertigtal jaren, den grootsten luister aan hun naam hechtte. Zie de „Recherches" p. 39.

Dat Abraham en Bonaventuur geene broeders waren, toonde Jhr. Rammelman Elsevier in zijne „Uitkomsten" bl. 46, aan.

Na deze uitwijding keeren wij tot Johan van Waesberghe terug. Deze hertrouwde een groot jaar na het overlijden zijner eerste echtgenoot, den 11 December 1601, met Catharina du Pire, geboortig van Antwerpen, edoch wonende te Amsterdam, alwaar hij dan ook, in de Nieuwe kerk, door Joh. Halbergius met haar in den echt verbonden werd, en tien kinderen bij haar verwekte (1).

Catharina du Pire was eene dochter van Jan du Pire, die te Amsterdam, den 16 Februarij 1608, in de Warmoesstraat, in den Groenen Preekstoel, overleed en den 19den daaraanvolgende, op een Dingsdag namiddag, in de Fransche kerk, over de tien geboden, begraven werd. Jan du Pire moet een' broeder gehad hebben, Jacques genaamd.

Jan van Waesberghe woonde te Rotterdam in de Fame aan de markt. Het is hier, dat wij hem het eerst in 1589 aantreffen, — zoo als wij dan reeds vroeger zagen, dat het door Johan van Oldenbarnevelt onderteekend stuk van 1593, betreffende de Weeskamer der Stad Rotterdam, van zijn aanwezen te Rotterdam getuigde. — Wij treffen hem, met steeds klimmende belangstelling, veelmalen aan.

Hoe meer wij toch nopens dezen Jan van Waesberghe en zijnen boekhandel naspoorden, des te meer bleek het, hoe belangrijk zijne kennis, zijn boekhandel en drukkerij in die dagen, voor de nieuwe stad zijner inwoning, moet geweest zijn.

Op het voetspoor van andere boekdrukkers, die in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden hunne drukkerijen hadden, was hij, ten minste in de eerste jaren, drukker te Antwerpen en te Rotterdam.

Zijn naam komt in de Resolutiën der Generale Staten van de zeventiende eeuw meermalen voor: „op den 13 Aug. 1604, Joh. van Waesbergen, boekvercoper ende Drucker tot Rotterdam, octroy voor zes jaren te mogen drucken *Christelyke overdenkingen des doods*, en in 't Franchoys: *Méditation chréstienne de la mort*, over vier jaren gemaeckt, ende voor de derde reyse geamplieert by Franchoys van Lansbergen, dienaar des Goddel. woorts, verbiedende etc."

„Op den 10 January 1611, is Jan Waesbergen, bouckvercoper tot Rotterdam, afgeslagen het octroy by hem versocht, omme alleene te mogen drucken de Dictionaria, gesedt by Mr. Eduart Leon Mellema in 't Flameng-François en François-Flameng."

„Op den 12 Nov. 1615 op 't requeste van Jan van Waesberge, bouckvercooper ende drukker tot Rotterdam, versoeckende continu-

(1) Opvallend zijn de vele bijbelsche voornamen aan de kinderen uit dit huwelijk gegeven, welke, mijns erachtens, getuigen van den indruk, waaronder dit geslacht toen leefde.

atie van sijn octroy, om in druck te laten uytgaen zeecker boucxken, geintituleert: *la Méditation de la mort*, gemaeckt by François van Lansberge, geëxpireert in Augustus laestleden, is den suppliant sijn versoeck affgeslagen."

Van dezen Johan van Waesberghe is nog in zijn geslacht een 12° boekje voorhanden, waarin hij zijne huwelijken, de geboortedagen zijner kinderen, met naauwkeurige vermelding van den stand der zon en maan, tijdens hunne geboorte (1), alsmede de pillegiften die zij ontvingen, aanteekende.

Johan van den Velde wijdt aan hem, als zijnde een zeer beroemd Boekdrukker en Boekverkooper, in zijn: „Artificiosissimum Grammatices Speculum." Rotterdami Anno 1605, een blad schoonschrift toe.

De Heer J. T. Bodel-Nyenhuis doet ons — zoo als te voren door mij vermeld is — in zijne „Liste alphabet. de portraits d'imprimeurs et de libraires", p. 24 der IVe Liste (1848), eene afbeelding van zijnen vader en médaillon kennen, die in 1590 alreede overleed. Ik heb wel eens getwijfeld of hier ook dwaling bestond, en dit portret niet van den vader, maar van den zoon zoude zijn. Het portretje komt voor, zoo als ik alreede vermeldde, op den gegraveerden algemeenen titel van de „Dict. François-Flamen en van den Schat der Duitsche tale." Rotterdam By Isaäc van Waesberge, 1624, 4°. Nu is de vraag, komt het ook voor in de uitgave van 1583 en 1618, dan is het het portret van den vader. Later vond ik Isaäc als den zoon van den geportretteerde vermeld; maar in de uitgave van 1636 noemt Isaäc, sprekende van „feu mon grand Père Jean Waesbergue en Anvers" zich zelven „moy son Fils." Dit heldert dus niets op, en ik vereenig mij daarom gaarne met het gevoelen van den Heer Bodel-Nyenhuis.

Jan van Waesberghe overleed te Rotterdam den 25 Mei 1626 en werd aldaar begraven in de Groote kerk. Eene grafzerk, liggende voor de 1ste kapel, ter linkerzijde bij het inkomen der kerk door de deur bij het kerke-kantoor, duidt zijne grafstede aan. Deze zerk, bezijden het gangpad liggende, is bijna ongeschonden gebleven. Het wapen der Van Waesberghe's, een gekroonde zwarte leeuw op een wit veld, bezaaid met zeventien zwarte blokjes, tot cimier een gekroonde leeuw, is daarop uitgehouwen. Boven het wapen leest men:

N°. Jan van Waesberghe. 104.

Voorts is lager nog in de zerk ingehouwen: „Hier leit begraven Jan van Waesberghe out 70 jaeren. Sterf 25 Mey 1626."

Zijne Weduwe overleefde hem verscheidene jaren. Den 3 Mei 1644 verkocht zij een huis aan de oostzijde van de Hoofdsteeg. Zie Protocol N°. 473.

---

(1) Eigenaardig zijn deze door Jan van Waesberghe te Rotterdam aangeteekende geboorte-uren van eenige zijner kinderen. Dergelijke aanteekeningen getuigen, hoe men toen ter tijd in ons land nog niet van alle vooroordeelen betreffende het geloof aan den invloed van den stand der hemel-ligchamen op de geboorte der kinderen vrij was. C. Meiners deelt ons in zijn werk „Histor. Vergl. der Sitten, und Verfassungen u. s. w. des Mittelalters," Hannover 1794, 3 B. S. 320 en 396, een paar voorbeelden mede van het hooge gewigt, dat men oudtijds aan dezen onzin hechtte.

De Historie van Joseph den Vromen Jongheline. Allen goeden ende vromen jonghers tot eenen Spieghel ende onderwysinghe om godsvrucht., eerbaerl. te leven. Nu eerst in Duytscher ende Francoyser spraken 't samen ghebracht. — L'Histoire de Joseph, le vertueux et debonnaire juvenceau. Nouvell. mise en Flam. en Franc. Rotterdam, Jan v. Waesberghe op de Mert in de Faem, 1589. — A 1— E 6, ongen. bl. Met fransche Voorrede van Henry Hendricx aan Jan Borrekens en Pt. Heyns. Profess. de la langue franc. à Anvers. Anvers 12 Juny 1573. 22 ff. 44 ongen. bl. Het Holl. en caractères dits de civilité, in 4. Met houtsneden.

Frederik Muller.

Tafel-spel, Gheceelebreert tot Monster/ by vier School-kinderen over de Tafel van syn Excellentie des hoochgeboren Vorst ende Heere Graef Mauritius van Nassou / ..... die als eyghen ende gheboren Lantds-heer solemnelijcken is ghehult gheweest tot Monster / Poeldyc ende Losduynen / op den xj Junij / Anno 1589. Ghemaect door W. Ph. du Rieu, Schoolmeester tot Monster voorseyt: met enz. Noch zijn hier achter by ghevoecht door den Dienaer des Godlijcken Woorts P. M. twee Godtsalighe vermaninghen wt Godes Woort / aen syne Excellentie / ende den Edelen Heeren Staten van Hollant / ende der zelver Bont-ghenoten. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / inde Fame / op de Merct. M.ccccc.Lxxxjx. in 4. Het Tafelspel heeft met de Voor-rede 5, en de twee Godts. Vermaninghen, de eerste aen syne Exel^tie van Nassau met carmina, de tweede aen de Edele Heeren Staten, 18 bladen. L.

De Initialen P. M. beteekenen zeer waarschijnlijk Paulus Mercator, Minister Ecclesiæ Monstranæ.

Den Schat der Siele: Daer inne de mensch zeer lieflijc onderwesen wort / hoe hij door d' afsterven sijnder sonden, quade lusten ende begheerten, verkrijghen mach de volkomen liefde Godts / ende sijns Naesten / ende voorts de waerachtighe salicheyt. Voor veel Jare door eenen oprechten Liefhebber Godts, eerst in Spaensche sprake gheschreven / ende nu nieu overghezet (Vignet). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame / op de Mert. M.D.XC. Met gratie en privilegie, in 8.

Opnieuw herdrukt. Campbell.

(Pieter de Bisschop) (1) Antvvoort-Liedt Op eens Wederdoopers Lasterliet / in drucke wtgegaen sonder Name des Autheurs/ 't welcke ooc hierachter ghedruct is / enz. Door den Avtheur oversien, d' Argumenten inder prose vermeerdert, ende andermael laten drucken. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe. An. 1591. kl. in 8. goth. lett., niet gepagineerd, 62 bl. L.

De eerste druk is, voor zoo ver mij bekend, van 1589. De 2e is de bovengenoemde van 1591. De 3e druk vermeldt G. Brandt in zijne „Hist. der Reformatie," Amst. 1671, I dl., bl. 184 en 757, Bij Jan van Waesberghe, en komt ook voor op de Naamlijst van zeldzame boeken en Manuscripten, uitgegeven te Amsterdam 1796—1807, in 7 stukjes. De 4e druk verscheen in 1595. Een 5e druk verscheen in 1600 en is mede bij mij voorhanden. Zij is minder goed van druk dan de tweede uitgave. Er zijn bovendien nog drukken van 1607 en 1615, waarop bij beide staat „Door den Autheur oversien voor de vyfde reyse." Allen werden bij Jan van Waesberghe te Rotterdam gedrukt.

Voor alle uitgaven treft men aan het Insigne: den Engel met de bazuin en den ring, en de spreuk: Literæ immortalitatem pariunt.

(1) In den 3e en 4e druk maakte de Bisschop zijn naam, bevorens door zijne Initialen P. D. B. aangegeven bekend, waarom niet vroeger, dit ervaren wij uit de Voorrede voor den vierden druk.

SOMMIGHE NIEUWE Gheestelycke Liedekens / met twee Refereynen / ende Salomons Ghebedt; waervan eenighe noijt in druc en hebben gheweest. Zeer stichtelijc ende troostelijc om te singhen ende te lesen. Ghedicht ende vergadert door Davidt Poteav Mertenssoon / van Hantwerpen /

Die de werelt wel doorsiet /
En sag noijt gheenen schoondren niet.

Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / inde Fame op de Mert. M.V.XCI. in 12. 30 ongen. bladz. Sign. A-B 5, met het drukkersmerk op den titel.

B. Rott.

ONBEWEEGLICKEN GRONDT der warer Menschwerdinghe ende Menscheyt Jezu Christi van Mensche / wter Heyligher Schrift, enz., Door P. D(e) B(isschop). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe op de Marct inde Fame. Anno 1593, kl. in 8, niet gepagineerd, 121 bl., met voorrede en inhoud, goth. lett., en het insigne van van Waesberghe op den titel.

L.

DE HISTORIE van den Koninckliјcken Prophete David. Ghetrocken uit den Bijbel, ende nu eerst in Duytsche ende Franc. tsamen ghevoecht, niet alleenlijc goet voor de kinders, maer ooc zeer profijt. allen menschen. — l'Histoire du prophete roial David, etc. etc. Rott. Jean Waesbergue, au Marché 1593 — A — H 8. Holl. en caractères de civilité, 64 ff. 128 ongen. bl., in 4, met houtsn.

Frederik Muller veronderstelde, Catal. Mensuel voor Septr. 1860, No 35, dat er van dit volkschrift eene uitgave in Prosa met houtsnede figuren zou bestaan bij J. van Waesberghe, Rotterdam 1593, in 4, bovenstaande doet de juistheid van dit vermoeden uitkomen.

ANTWOORDT-LIEDT, Op eens Wederdoopers Laster-liet enz. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe, Anno 1593, kl. in 8.

Derde druk. L.

AMADIS VAN GAULE, wt de Francoysche in ons Nederduytsche Tale overgheset enz. Tot Rotterdam. By mij Jan van Waesberghe op de Merct inde Fame, 1593, in 4.

Alleen van het 5e Boek dezer Roman is mij eene zoo vroegere Uitgave, te Rotterdam by de van Waesberghes voorgekomen.

ORDONNANTIE Vande Wees-kamer binnen der Stede van Rotterdam, Ghecotroyeert bij den E. Heeren Staten van Hollandt ende VVest-Vrieslant. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, op de Merct inde Fame, 1593, in 4. 16 ong. pag. bl. Sign. A—B 3.

B. Rott.

Op bl. 56 maakte ik melding van deze Ordonnantie. Zy werd HERDRUKT NA zyn principalen by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker der voorsz. Stadt, 1712, in 4, 7 bl. L.

BEKENTENISSE HERM. HERBERTS .. tot zijne vereeninghe met de ghemeyne Christel. ghereformeerde kercken. Rotterdam, Jan v. Waesberghe, 1593, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

LE THRESOR DE SALOMON, Tire de ses Proverbes, et de son ecclesiastiqve. Le tout reduit en Quadrains & Sonnets, par Pavl Perrot, S. de la Sale, Parisien. — SALOMONS SCHAT / Ghetrocken wt syne Spreucken ende de Prediker, Wt den Fransoyschen in Nederlantschen over-gheset / Door Ant. Smijters. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / op de Merct / in de Fame 1594, klein 8. L.

Eenzijds gepagineerd 100 bl. De fransche text links met een latijnsche, de Nederlandsche text regts met een cursief letter. Opdragt door Paul Perrot, de la Sale: Avx tres-illvstres enfants & seigneurs, Henry de Bourbon, Prince de Condé, Henry Frederic, Conte de Nassau. François-Guy de Colligni, Conte de la Val. — Préface. etc.

Van dit zeldzame boekske, dat J. L. C. Jacob maar eenmaal in druk kon magtig worden, bezat hij eens het originele handschrift. Er moet ook eene uitgave van 1621 zijn. Een vernieuwden druk in hedendaagsche spelling zou het mijnes erachtens waard wezen.

DEN SLEUTEL DER LIEFDĒ profijtelijc voor alle amoureuse Gheesten / om daermede t' ontsluyten 't Slot vande Konste der Minnen. Nu eerst wten Fransoysche in Nederlantsche Rhetorijcke ghestelt/ zeer gheneuchlijc om

lesen. ITEM EEN TSAMENSPREKINGE van tvvee Herders, met diversche Refereynen, Baladen, ende Liedekens.

Den Sleutel der Liefden wilt danckelyc ontfanghen,
Ghy Venus scholieren amoureus van Sinnen:
Ghy zult daer mede openen de weghen end ganghen,
Om haest te gheraken tot de Konst der Minnen.

Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe inde Fame op de Merct. 1594. in 12. 28 ongepagineerde bladen, goth. lett. met een houtsnede op den titel. L.

De Schrijver van dit boekske is zeer waarschijnlijk Laurier, die met de Zin-spreuk IN DEUGHDEN GROENE teekende, en wiens naam in de letter *L* achter zijn vers aan M. Jacobus Sluperius de Jonghe Heerzelare aangeduid wordt.

ANTWOORDT-LIEDT / Op een Weder-doopers Laster-liet / enz. Door den Autheur oversien voor de vierde reyse. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / op de merct inde Fame. Anno 1595, kl. in 8. L.

Aangaande dezen 4en druk van dit veel besproken boekske zegt de Uitgever in de Voorrede: „Als ic dese Antwoort-liedekens voor d'alder eerste reyse hadde doen Drucken, zoo verstond ic dat zeker Teghensprekers harē spot daer mede dreven, alsof ic dezelve niet zoude hebben konnen verkoopē, dan tot maculature om peper-huyskens daer af te maken, derhalven ben ic ghedrongen 'tghetal te stellen datter nu met desen vierden druc tsamen, in drucke sullen wesen, Namelyc ruyme acht duysent" enz.

SOMMIGHE DAGHELYCSCHE GHEBEDEN / als ooc zeker Refereynen ende ander Spreucken: In dichte ghestelt tot leere ende stichtinghe des Naesten. OOC EEN BEKLACH over het onverstant zommigher secten / aengaende het Ampt der Christelicker Overheden: Mitsgaders een kort verhael van zommighe bloedtdorstighe Menschen / staende na het leven des vromer Potentaten. Door P. D. B. (Pieter de Bisschop). Tot Rotterdam By Jan Batman: int Jaer M.D.XCV. kl. in 8. 20 bl. ongepagineerd, goth. letter. L.

Volgens J. L. C. Jacob waarschijnlijk bij Jan van Waesberghe gedrukt. De naam van Batman kwam aan dezen Boekenkenner slechts eenmaal voor.

VANDE VREMDE ende Onschriftmatighe Maniere der Weder-doopscher Leeraren Heymelycke ghebeden. Mitsgaders: Eene grondelycke wederlegginghe van Jacob Jansz. Bisschop der VVaterlantscher Wederdoopers Antvvoorde. Beschreven door Franscíscvm Lansbergivm, Dienaer des H. Evangelii tot Rotterdam. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / in de Fame aende Merct. Anno 1596, in 12, zonder paginatuur. L.

Meulman. C. P. No 818, Zie hierop het antwoord, No 837.

TPRIEEL DER AMOREUSHEYT met d'Epistel der Minnen.

Voor Venus scholieren zeer lustich ghestelt:
Bruyl-spraken, Refereynen voor gheestighe sinnen,
Present-spraken, Liedekens om vreucht ghewinnen,
Ooc Mey-spraken, en Baladen worden hier vertelt:
Noch twee tafel-speelkens hebt ghy voor v ghelt.

Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe in de Fame / aende Merct, 1596. kl. in 8, 24 bladen, goth. letter, ongepagineerd. L.

Dit Prieel, met eene nette zinnebeeldige houtsnede op den titel, moet hoogst zeldzaam zijn. Den Heer Jacob kwam het nergens voor. De Schrijver zal denkelijk dezelfde zijn als die van den Sleutel der Liefde.

DEN SCHAT DER SIELEN: Daerinne de mensch seer lieflyc onderwesen wordt etc. Tot Rott. by Jan van Waesberghe, 1597, in 8. Campbell.

Herdruk van 1590. Beide drukken zijn voorzien van een Privilegie, gegeven te Bruessel den eersten Decembris. Voor de vroegere uitgave, door de Waesberghe's in Antwerpen gedrukt, is dat privilegie verleend. Voor de Rotterdamsche drukken hadden zij dat niet noodig, en in deze laatste hebben zij het jaartal van de vergunning weggelaten.

GHEMEYNE ende klare Onderwysinghe

der Christelijcker Leere / aengaende principalijc de Goddelijcke Voorsienicheydt ende Predestinatic, ghemaect by forme van Tsamensprekinghe. Door Peeter Viret. Overghezet vvt de Fransoische tale ..... door Andream Trochopæam. (Insigne met randschrift). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aende Mert / inde Fame / 1597. kl. in 8, met goth. letter, opdragt, voorwoord en 510 bladz., achteraan staat: Ghedrukt tot Delff / by Jacob Cornelissz. Vennekool / woonende op de Boter-brugghe / int vergulde schryfboeck. Anno 1597. L.

Propos pverils, ordinairement vsez es escoles Françoisez: etc. par Gabriel Mevier (sic), Avesnois, More Mori. etc. Kinder Redenen / Fransoys eñ Duyts. A Rotterdam, Chez Iean Waesbergue, au Marché, à l'enseigne de la Fame, 1597. in 4, 36 feuillets. Titre encadré. L.

Boccacio. Le Décameron, trad. d'italien en franc. par Ant. le Maçon. Rotterdam. Jean Waesberg (sic) 1597. in 16. fig. en bois.

Brunet Man. T. I, col. 1006. »l'édition est fidèle et représente l'original dans toute son étendue".

Lettres missives, familières entremeslées de certaines confabulations non moins utiles que recreatives, composées par Gerard de Vivre. à Rotterdam chez Jean Waesbergue, 1597, petit. in 8.

Brunet Man. T. V, col. 1337. Réimpression d'une édition éditée Anvers, par Guislin Jansens, 1591, pet. in 8.

Spieghel der Waterlantscher Wederdooper en Leughen-konst. Ondeckende de onghegronde ende leughenachtige beschuldinghen, die sy onlancx teghens Francisci Lansbergii Tractaet, Vande vreemde ende onschriftmatighe maniere der Wederdoopscher Leeraren Heymelicke Gebeden in Druc hebben wtghegheven. Met noch een korte aenwijsinghe ende klare Wederlegginghe der voornaemster gronden, van Jacob Jansz. Nootwendige verantwoordinghe des verdructer waerheyt. Beschreven door Pieter de Bisschop. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe .... 1597, in 8.

Meulman C. P., No 837.

Thomas à Kempis, Navolghinghe Christi/ hoe men alle ydelheid deser weerelt versmaden / der zonden sterven / ende Christum in ware ghelatentheyt navolghen zal. enz. (3 boeken). t' Antwerpen, By Jan van Waesberghe / in de Kamerstrate / inden Schilt van Vlandren. Met gratie ende privilegie. 1598. kl. in 8, 226 bladz. met Register, goth. letter. Op den titel zijn Drukkers-merk met randschrift. L.

Articulen ende Conditien van dē peys ende eeuwich Verbondt ghemaect tusschen de alderhoochste ende aldermachtichste Princen Philips bij der Gratien Godts Catholycken Koninc van Spangien etc. ende Henric de Vierde dieses naems, bij dezelve Gratie Godts, de alder christelijcsten Koninc van Vrancryc, in den jare 1598 enz. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe aen de Merct, in de Fame 1598. in 4. 16 ongen. bladz. met het wapenschild van François van Anjou Hertog d'Alençon, op den titel.

Tiele B. P., No 412. B. Rott.

Wederantwoort C. **Coolhaes** op een faem roovende boexken, sonder naem des autheurs, onder eenen gedichten ende versierden naem van een Verantwoordinghe der dien. ouderl. ende diac. der kercken tot Leyden, voor seventhien jaren tegen die Justificatie van Leyden geschr. ende nu eerst tot Rotterdam gedr. by Jan van Waesberghe, A° 1598, in 8.

Besproken in de Algem̃. Konst- en Letterb. 1861, bl. 67, uit de Bibliotheek der Remonstrantsche gemeente te Rotterdam, No 34. Zie mede Rogge, Bibl. der Remonstr. geschr. Amst. 1863, bl. 14.

Antwoorde op de valsche beschuldiginghen door een zeker ghesworen vijandt der gheref. religie, onder den tytel ofte name van de Justificatie van Leyden, eertyts teghens de ghemeene kercken ende predicanten voortghebracht, ende nu door eenighe Wederdooperen van nieus in druc

wt-ghegheven. Midtsg. de verantwoordinghe van den dienaer, ouderl. ende diac. der kercke tot Leyden, naer het wt-gheven van de Justificatie ghestelt ende nu door de vernieuwinghe van deselve int licht ghegheven. Tot Rott., by Jan van Waesberghe. 1598, in 8. Met voorr. en inhoudsopgave.

Rogge. Cat. Pamfl. 1864. bl. 5.

ORDONNANTIE van de Wees-Camer der Stede Schiedam. Met Octroy van den E. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merckt, in de Fame, in 4, 15 bladen.
L.

Op den titel het wapen der Stad Schiedam, omringd door burgers. Het jaartal 1598 staat achteraan.

GRONDELYC BERICHT Vanden Doope / ende Weder-doope / in twee Tractaten kort begrepen: enz. Door Casparum Grevinchovium, Dienaar des Woordts Gods / tot Rotterdam. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aen de Merct / inde Fame, 1599, kl. in 8, goth. lett. L.

Ieder tractaat met een afzonderlijken titel.

Betreffende Casp. Grevinchoven en zijne geschriften met Franc. Costerus, zie N° 569, 570 en 681 „Catal. eener uiterst zeldzame verz. van Holl. Bijbels, Psalmen, Incunabulen enz." door Fred. Muller, Amst. 1857 (12 November), welke ook bovengenoemd werkje van Grev. N° 1184 vermeldt.

Grevinkhovius was ook genoemd Swerinhusius. Zie J. W. te Water, Kort verhaal der Reform. van Zeeland. Middelburg 1766, in 8, bl. 429, aant. A. Hij was de vriend van Hugo de Groot, die dezen, na zijne vlugt, te Antwerpen ontving.

DE TWAELF BOECKEN AENEAS / gheneamt int Latijn AEneidos, enz. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / in de Fame / aen de Merct, 1599, kl. in 8. Met figuren. L.

Dit is dezelfde uitgave als die by Jan van Waesberghe te Antwerpen in 1589, met dezelfde foutieve paginering op meerdere bladzijden; zelfs het titelblad is alleen van onderen, door den naam van den nieuwen uitgever en het latere jaartal, veranderd.

DICTIONNAIRE FRANÇOIS-FLAMEN, Tres ample et copieux Aug-menté outre les precedentes impressions d'un nombre presque infini de mots, dictions & vocables, Par J. W. (Ins. met Literæ immortalitatem pariunt). A Rotterdam chez Jean Waesbergue au Marché, à l'enseigne de la Fame, 1599. in 8, Sign. A 2—ZZ 5, ongepagineerd. Bijschrift van Jean Waesbergue van 4½ bladz., Opdragt aan Jean van den Velde, Anthoine Smyters en Christien Offermans, Maistres d'Escole, & Professeurs de la lan. (sic) Françaisc.
B. Hamb.

CARMEN CONIUGALE multis virtutibus ornatissimo & clarissimo Viro Petro à Resen, et castissimæ lectissimaeq; Virgini Johannæ à Mert Ab Ægidio Carpenterio moris & amoris ergâ lusum. Excudebat Roterodami, Joannes Waesbergius. z. jr. einde XVI of aanvang XVII ecuw, 8 bladz. in 4.
B. Reg. H.

EPITHALAMIUM in Nuptias Clarissimi doctissimique Viri D. Jacobi Arsenii J.V.D. cum duceret lectissimam Virginem Mariam Vekiam. Emodulatum ab Henrico Cranenburrgio (sic) Roterodami, Ex Officina Joannis Waesbergij c. 1600 (?) in 4. 4 ff.
B. Reg. H.

HEROÏDUM EPISTOLÆ: oft Griecscher Princessen ende Joncvrouwen klachtighe Zeyndt-brieven / beschreven int Latijn door den vermaerden Poëet Ovidius Naso. Overghesct in Duytsche Rethorijcke door Cornelis van Ghistele. Met xij nieuwe antwoordende Epistelen daer op ghemaect / ende onder de voorghenoemde Ovidii Brieven ghemenght. Anderwerf ghecorrigeert / ende met ij nieuwe Epistelen door denzelven van Ghistele vermeerdert. (Portret van Ovidius in houtsnede). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe aende Merct, inde Fame. Anno 1600. in 12. Eenzijds gepagineerd, 128 bl. goth. lett.
L.

Van deze zeldzame Rotterdamsche uitgave bestaat eene vroegere, uitgegeven „t' Hantwerpen in Onse Lieve Vrouwe Strate in de gulden Roose, by Ameet Tauernier." Anno 1570, met Privilegie, kl. in 12, keurig met kleine cursieve letters gedrukt.

Translaet wt eenen Brief geschreven by een Enghelsch Edelman, ... inden Legher van syne Excell... Int welcke ... verklaert wort den gheheelen standt ... der Bataillen ... Ghedruckt int Jaer 1600. Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe. 8 bl.

Meulman C. P. No 923.

Antwoort-Liet / op eens Wederdoopers Laster-Liedt / enz. Door den Autheur oversien voor de vyfde reyse. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghen / op de Merct / in de Fame. Anno 1600. kl. in 8. L.

Extract opt kort Verhael wt het groote Journael van de (wonderlycke) reyse (ghedaen) door de Strate Magellana .... by den E. Olivier van Noort enz., Ao 1598. Rotterdam Jan van Waesberghe 1601. in 4 oblong.

P. A. Tiele, Mémoire Bibliogr. sur les Journaux des Navig. Néerl. Amst. Fr. Muller. 1867. p. 27, meende, dat dit Extract in Nederland onbekend was. Ik gaf echter in 1859 den titel alreede op uit den Catal. van J Koning. 1833. 2e D., bl. 216.

Het heerlijc bewijs van des menschen ellende ende miserien onderworpen / van het beghin der Mensche yt / tot dat hy wederom komt tot den grave: enz. Getrocken wt alle oude Philosophen / ende stichtelyc in Rhethorycke ghestelt / door Ieronimus van der Voort: enz. Noch zoo is hier achter byghevoecht vanden zelven Autheur een Refereyn vande omghekeerde rocken binnen Antwerpen. Tot Rotterdam By Jan van Waesberghe aende Merct inde Fame, 1601. in 4. ongepagineerd, opdragt aan Burgem. Schep. en Raad van Antwerpen, 43 bladen, met een houtsnede figuur en een vierregel. vers op den titel. L.

Eene vroegere uitgave zag het licht te Delft, By J. C. Vennecool, 1596. in 4.

Gabriel Meurier. Le Peroquet. A Rotterdam chez Jean Waesbergue 1601. kl. in 8.

B. Hamburg.

Nieuwe Jaer-Liedt der arme Weeskens binnen Rotterdam. Ao 1601, door Yselveer. Tot Rotterdam, by Jan van Waesberge, in folio plano.

B. Rott.

Beschryvinghe van de Voyagie om den geheelen Werelt Cloot, ghedaen door Olivier van Noort van Utrecht, Generael over vier Schepen, te weten: het Schip Mauritius als Admirael, het Schip de Eendracht, midtgaders de Hope .... Te zeyl ghegaan van Rotterdam, den tweeden July 1598. Ende den Generael met het Schip Mauritius is alleen weder ghekeert inde Maent van Augusti, Anno 1601 .... men vintse te coop tot Rotterdam, by Jan van Waesberghen, op de Marct inde Fame. Ende tot Amstelredam, by Cornelis Claessz opt Water, int Schryfboeck, met figuren, in 4 oblong, zonder jaartal.

Beschryvinghe van de Voyagie om den geheelen Wereltcloot, ghedaen door Olivier van Noort van Utrecht..... Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghen, ende by Cornelis Claessz tot Amstelredam, op 't Water, int schryfboeck. Anno 1602, met kaarten en figuren, in 4, oblong.

P. A.Tiele l. c. zegt, p.30, van deze uitgave: »Titre imprimé au moyen le même cuivre que l'édition précédente, mais moins frais, comme d'ailleurs toutes les planches. Texte différant de celui de l'édition précédente par quelques variantes orthographiques: 92 pag. Signat. B—Miij."

Bij het vermelden dezer zeldzame uitgave der reizen van Olivier van Noort, kan ik niet nalaten te wijzen op de veronachtzaamde begraafstede van dezen man in de Groote Kerk te Schoonhoven, waar de zerk, die zijn graf dekt, door het veel betreden, naauwelijks meer kenbaar is. Door deze zerk een duim 3 à 4 te laten zakken en dan met een houten dekstuk te dekken, zoude men kunnen bewaren, wat nog niet geheel uitgewischt is. Op deze wijze worden de zerken van Luther en, indien ik wel heb, van Melanchton, in de nog aanwezige slotkerk te Wittenberg, voor vernietiging behoed.

Den vrede der Ziele, oft den middel om zekerlijc te weten oft wij Gode toebehooren, ende volghens dien, oft het eeuwich ende zalich leven ons toekomt. Ghemaect int Fransoys door

R. Bouchard. Ende overgheset door Abr. Migoen. Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe. 1602, in 16. 31 bladen.

Rogge. Bibl. Contra-Rem. Amst. 1865, bl. 244.

Abraham Migoen ook Migeon genoemd was een Fransch Schoolmeester, en woonde in 1611 te Rotterdam in den Rijstuin. Denkelijk was hij een aanverwant van Jacobus Migoen, boekdrukker te Gouda 1609.

Van dezen Migoen vermeldt Abkoude, Naamregister, Aanhang: A. Migeon Gereduceerde Tafelen van Intrest. Rott. 1624, in 4. Welligt bij van Waesberghe verschenen.

DICTIONAIRE OV PROMPTVAIRE Francois-flameng, Tres-ample et tres-copieux: De nouveau composé, corrigé & enrichi presque d'une infinité de Vocables, Dictions, Sentences, Gnomes ou Phrases tres-elegantes & tres-necessaires, Par Elcie Edovard Leon Mellema. A. Rotterdam, Chez Jean VVaesbergue, au marché, à l'enseigne de la Fame. 1602. in 4. dern. Sign. Ii 3. L.

De opdragt aan den Magistraat van Haarlem is gedagteekend: De Leyde ce XXIIIJ d'Aoust, l'an de l'Incarnation du Filz de Dieu, nostre Redempteur & Sauveur vnique Iesu Christ, & de sa derniere patience, Mille cinc-cents quatre vingts & douze.

DICTIONAIRE OU PROMPTUAIRE Flameng-Françoys, très-ample & copieux: de nouveau composé, embelli, augmenté & enrichi d'un nombre presque infini de vocables, dictions, sentences, proverbes & phrases très-utiles & très-exquises. Rotterd. Jean Waesbergue, 1602, in 4, dern. Signat. Qq 5.

Paquot. Mém. T. I, p. 363.

De opdragt van den Schrijver aan den Magistraat van Haarlem is gedagteekend: de son Estude, à Leyde le 1 Nov. 1602. Deze woordenboeken van den frieschen taalkundige Mellema komen gewoonlijk in één band gebonden voor, enkele malen slechts treft men het fransche en het vlaamsche gedeelte afzonderlijk aan.

DER REDEN-RYCKERS stichtighe tsamenkomste / op t' ontsluyt der Vraghe: Wat tnoodichtst' is om d' arme VVeesen t' onderhouvvē? Ghehouden binnen Schiedam / A° XVI° III. opten VI^{en} Julij ende de navolghende dagen: Vervatende (sic) zeven Spelen / op de voorsz. Vraghe ghewrocht. Noch eenighe andere wercken / op den zelven zin ende reghel / voorghestelt by de Roode Roosen / tot Schiedam. in 4. niet gepagineerd, 97 bl. Achteraan staat: Tot Rotterdam / by Jan van Waesberghe. L.

Met het blasoen der kamer, in houtsnede, zonder de spreuk, op den titel.

PROCLAMATIE ofte Verkondinghe ghedaen aen alle Edelen des Konincrijcx van Enghelandt / inden name des aldermachtichsten Koninc Jacobus, int eerste Jaer syner regeringhe / bevestigende by provisie den stant der Republycke / Alzoo den zelven ghewcest is ten tyde harer Majesteyt hoochloflijcker ghedachten. Mitsgaders: EENEN BRIEF vanden Koninc aende Edelen ende Heeren des voorsz. Konincrijcx. Alles trouwelijc overghezet wt d' Enghelsche Copije. Ghedruct tot Londen by Robert Barker, Drucker der Kon. Majesteyt. Anno 1603. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aende Merct, inde Fame. 1603. in 4, goth. lett, 4 bladen. L.

EENENTWINTICH ARTIJCKELEN, waer van de zeventien toucheren de trafijcken, ende de vier de liberteyt der conscientie, overghegh. door de gener. kooplieden van Enghelandt, aen de Gheconmitt. van S. Maj. tracterende met den Ambassadeur van Spaengien, enz. (zonder dagteek.) Rotterdam, J. van Waesberghe. 1604. in 4, 8 blz.

Tiele B. P., N° 534.

L'HISTORIE DU PREUX et vaillant Doolin de Mayence, en son temps la fleur des Chevaliers François, contenant les faicts, gestes, batailles & aventures admirables: Ensemble les proüesses & hauts faicts d'armes de Charlemaigne, Roy de France & autres Chevaliers. (Vignette) A. Rotterdam, Chez Jean Waesbergue, au Marché, à l'enseigne de la Fame. Anno XVI c. IIII, in 4, 2 kol. eenzijds gepagineerd, 61 pp. & de titel 124 blz. (62 p.).

Brunet Man. T. II, c. 816.

P. CARPENTERII, Antverp., Rotterod. Rectoris, elegantiorum Latinae Linguae Orationum Ramus aureus, Alphab. serie. Rott. J. Waesberg. (sic), 1604, in 4.

C. B. Ned. Lett., 2 D., bl. 265.

ONTDECKINGHE van de monstreuse dwalingen der libertijnschen vergodeden vrygheestes Hendric Nicolaessoon, eerste vader van het huys der liefden, tot waerschouwinghe allen eenvoudighen Christenen. Ghed. door C. Grevinchovium... Tot Rott. by J. v. Waesberghe. 1604, in 8.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 15.

ESOPUS FABELEN, in rijm ghestelt door A. Smyters, waerby gevoeght sommighe stichtelycke verskens van Guy du Faur, Heer van Pybrac. Rotterdam, By Jan van Waesberghe, 1604, in 4.

NIEUWE-JAERS-LIET der arme Weeskens binnen Rotterdam A° M.VI.V. Gedicht van IJselveer. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe. in folio plano.

B. Rott.

GRONDELIJC BERICHT des Eerweerden Heere / ende Theologi / D. Martini Lvtheri, van het Avondtmael des Heeren / enz., Door Casparvm Grevinchovivm. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / Anno 1605, in 12. Eenzijds gepagineerd, 44 bl. opdragt en voorrede, goth. lett. L.

GRONDELIJC BERICHT vande Doolinghen der Nieuwe Luterschen / voornaemlijc opghekomen na de doodt der eerweerdē Doctoren der Theologije D. Martini Lutheri, enz., (Door Casp. Grevinchovius). Ghedruct Anno 1605, zonder opgaaf van plaats en drukker, doch kennelijk: Tot Rotterdam By Jan van Waesberghe, in 12. Eenzijds gepagineerd, 49 bl., met toespraak „Aen alle goethertige toegedane der „Augsborchsche Confessie," goth. lett. L.

TWEEDE PLACCAET der Kon. Majest. van Engelant... Ghepubl.... den 17 Nov.... teghens de persoonen van Thomas Percy ende syne Complicen... Vertaelt wt d'Engelsche... sprake. Rotterdam. Jan van Waesberghe. 1605. 8 blz.

Meulman C. P. N° 1028.

PLACCAET oft Mandement der Koninclijcker Majesteyt van Groot Brittagnien, etc. ghepubl. den xv. Januarij (O. St.)... by hetwelcke hy verklaert de principale Stichters des grouwelijcken verraeidts... Mitsg. de beschrijvinghe der ghestaltenisse van dry Jesuijten Verraders. Overghezet in onse Nederl. tale etc. Tot Rott., by Jan van Waesberghe. 1606. 4 blz.

Meulman C. P. N° 1045.

J. BOURLIER. Lettres Communes. A Rotterdam, chez Jean Waesbergue 1606, pet. in 8. Flamen met cursief letters.

B. Hamb.

MEURIER. La Guirlande. A Rotterdam, chez Jean Waesbergue 1606. pet. in 8.

B. Hamb.

COPIJ EENS BRIEFS gheschreven bij zeker Edelman van Londen den 12 Februarij — verklarende de Justitie ghedaen aen acht v. d. principale conspirateurs. Rotterd. Jan van Waesberghe 1606, in 4.

Campbell.

KORTE EN̄ EENVOUDIGHE verklaringhe des eersten ende tweeden veers inden 140 Psalm... Door Ph(ilippum) Lassonium, rectorem van de latijnsche schole der stede van den Briele. Tot Rott., by Jan van Waesberghe. aen de Merct, inde Fame. 1606, in 16, 24 bladen.

Cat. Holl. Godgel. werk, Fr. Muller 1857 (12 November) bl. 85. Rogge Bibl. contra-Rem. bl. 244.

GERARD DE VIVRE. Dialog. flam.-franç., traictant de fait de la marchandise. A Rotterdam, chez Jean Waesbergue 1607, pet. in 8.

B. Hamb.

NOEL (?) VAN BARLAMONT, Den kleijnen Vocabulaer. Rotterdam. Jan van Waesberghe 1607, pet. in 8.

B. Hamb.

F. LANSBERGIUS, Verklaringe over dē XXX Psalm, ter danczegginge by hem gepredict. Rott., Jan van Waesberghe, 1607, in 16, 61 bladen.

Cat. Godgel. werk. Fr. Muller 1857, bl. 85.

ANTWOORDT-LIEDT, op eens Wederdoopers Laster-Liedt,... hetwelc ooc hierachter gedruct is ... Door den Auteur overzien voor de vijfde reyse. Rotterd., By Jan van Waesberghe 1607, kl. in 8.

Meulman C. P. Nº 1063.

DE XII BOEKEN AENEIDOS, beschreven door Virgilius Maro enz. Rotterdam Jan van Waesberge 1607, in 8.

Cat. Röver. p. 225.

SMOUTIUS tegen de ketterije der Pelagianen. Rotterdam. van Waesberghe. 1608, in 4.

MEURIER Conivgaisons flam.-franc. A Rotterdam, chez Jean van Waesberghe 1608, pet. in 8.

B. Hamb.

DICTIONARIO COLOQVIOS, o Dialogos en qvatro Lengvas, Flamenco, Frances, Espanol y Italiano: etc. On les trouue à vendre à Rotterdam chez Iean VVaesbergue. 1608, in 12, obl., ongepagineerd, 247 bl. met voorwoord en „De Tabel van desen boeck". rom. lett. L.

Eene uitgave, die zich door uitvoering en druk zeer aanbeveelt. Na de Middelburgsche uitgave van 1598 is deze de zeldzaamste.

HISTORIE DER JODEN / die tzedert der verstooringhe Jerusalems in alle Landen verstroyt zyn / in dry deelen beschreven / enz., door Abrahamum Costerum, Bedienaer des h. Ev. in Barendrecht. enz. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aende Merct / inde Fame. Anno 1608, kl. in 8, Iᵉ d. 125 bl., IIᵉ d. en IIIᵉ d. 168 bl., opdragt en register, goth. lett. L.

BODE / MET TWEE SEYNDT-BRIEVEN / Prosperi eñ Hilarii, aen Avgvstinvm; van de Over-blijfselen vande ketterije der Pelagianen: Wt het Latijn verduyscht / ende met ettelijcke Aenmerckingen op de kant ver-rijckt / door Hadrianum Georgium Smoutium (Adriaen Jorissen Smout) Roterodamum, Dienaer Iesu Christi; aen den Christelijcken Leser. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe. 1608. in 4, 24 eenzijdsch gepagineerde bl. in 2 kolommen, goth. Letter.

Met het op bladzijde 34 vermelde veranderde randschrift. L.

Tiele B. P. Nº 739.

EENDRACHT Van over de vijftich menigherley Schriften / die Teghen 't Pelaghiaensdom ..... door de treffelijcste ..... in den druc bevordert zijn ... Metter tijt by een ghebracht / enz. door Hadr. Georg. Smovtivm. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / inde Fame / Anno 1609, in 4, eenzijdsch gepagineerd, Voorrede en Tafel 35, Text 195 bl. goth. Letter. L.

Tiele B. P. Nº 809.

ARITHMETICA, Dat is: De Rekenkonste / beschreven door Anthoni Smyters: waer inne gheleert worden, allerlye rekeningen den koophandel noodich / ghedeelt in vier deelen. Het eerste deel. Inhoudende de fondementen te weten: De Spetien, De Reductie van ghelde, De Reghel van dryen, Ende de Pracktijcke: so vvel in gheheele als ghebrokene ghetalen.
Gecorrigeert ende verbetert, door den Autheur selve. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aende Merct / inde Fame. Anno 1609. kl. 8, ongepagineerd, Opdr. door A. Smyters „Aen H. H. Burgem. ende Raden der stede Amstelredam". 3 bl. „Aen den Lezer". 2½ bl. „Tot lof der Rekenkonste / geteekend: Myn haters siin sot". 4 bl. en 109 bl.

ARITHMETICA, Dat is: De Rekenkonste / beschreven door Anthoni Smyters: waer inne gheleert worden alderley Rekeninghen den koopman noodich / ende die men door de

Reghel van dryen kan solveren. Het tweedde deel (Ins. Waesb.) Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aende Merct / inde Fame. Anno 1610. kl. in 8. ongepagineerd, aen den Leser 1½ bl., Inhoudt deses deels ½ bl. en 148 bl., aan het einde een vers van veertien regels „Aen den Leser". ondertcekend als boven.

L.

SCHAEPHERDER's KALENGIER: Op een nieu gecorrigeert na den Nieuwen Stijl, ende de Eclipsis der Sonne ende Mane, die in d'ander verloopē staen. Zeer ghenuechlyc om lesen, ende profijtelijc alle Kooplieden ende ander Menschen. Noch zijn hier bijghevoeght de Eclipsen komende inde volghende jaren, tot het jaer 1616, 't welc in dander Schaepherders Kalengiers niet begrepen en is. (Vignet). Tot Rotterdam, aende Merct inde Fame. 1609. in 8, met houtsneden.

Campbell.

DE TWAELF BOECKEN AENEAS / ghenaemt int Latijn Æneidos, beschreven door den gheleerden ende vermaerden Poëte Virgilius Maro: In Duytscher talen door Cornelis van Ghistele Rhetorijckelijc overghezet: plaisant ende weerdich om lesen. (Virgilius Maro, in houtsnede). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / in de Fame / aen de Merct. Anno 1609, kl. in 8, met houtsneden. Eenzijds gepagineerd, 264 bladz. en Tafel.

Een nadruk. L.

DE ARTE AMANDI, oft De Konste der Minnen / In Latijn beschreven / door den vermaerden Poëet Ovidius Naso. Alles tot een eerlijc vermaec der jongher Minnaren wtghegheven. Van nieus oversien / verbetert / ende met noch vele andere nieuwe brieven / amoureusche gheraetselen / ende andere verscheijden lieflijcheden vermeerdert ende verciert. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghen / aen de Merct / in de Fame. 1609, in kl. 8, 62 gen. bladen en 6 ongen. bl., Tafel, met eene houtsnede op het titelblad.

B. Rott.

GHESPRECK over de .... transubstantiatie ...., ghehouden .... tusschen Fr. Lansbergium .... ende patrem Gauda .... Wt-gheg. door S. Lansbergium .... Tot Rott., by J. v. Waesberghe. 1609.

Rogge B. Remonstr. Geschr. Amst. 1863, bl. 136.

TRACTAET van 't Bestandt enz. Rott. Jan van Waesberghe, na de Copye ghedruct inden Haghe by H. Jacobsz. zonder jaar. Met consent van de Heeren Burghermeesteren, kl. in 4.

Meulman C. P. Nº 1137.

MÉDITATION CHRÉSTIENNE de la mort, servant d'instruction à amādement de vie: sur la parole de Moyse, tirées du Ps. 90 verset 12: „Enseigne nous à tellement conter nos jours, que nous en puissions avoir un coeur de sapience." Par Françoys Lansbergue, et fidèlement traduit de Flamen en Françoys par Jean de la Haye, à Rotterdam. Chez Jean Waesbergue, au marché, 1610, 177 feuillets, format in 16.

Jean de la Haye was gouverneur van Graaf Hendrik (Frederik Hendrik) en heeft zijne vertaling opgedragen » à tres illustre et tres vertueuse dame Louyze de Coligny, Princesse d'Orange."

J. L. C. Jacob meende, dat het oorspronkelijke in het Hollandsch van Landsbergen te Rotterdam, Aº 1601, bij Jan van Waesberghe zou gedrukt zijn. De Fransche opdragt van de Méditation chréstienne 1610 is gedagteekend: Leyden, 2 Juillet 1603. Zie wegens het op dit boekske verleende octrooi bl. 56.

VEERSKENS JOANNIS VELDII, gedruckt te Rotterdam, by Jan Waesberghe, aan de merckt, in de Fame, den 9 Mey, Anno 1610. „Ter eeren Samuelis Lansberghen ende Me-vrouwe Predicants Maria Pieters de Leest."

Ik vond deze opgave op bladz. 9 van »De victorieuse Transsubstantiatie Joannis de Gouda, Priester der Societeyt Jezu over Franciscum ende Samuelem Lansberghens, woordendienaers tot Rotterdam." t' Antwerpen, By Hieronymus Verdussen, 1611. in 12, 269 bladz., goth. lett.

INSTITUTEN van Calvinus. Rotterdam Jan van Waesberghe 1610, in folio. Met het groote merkteeken der van Waesberghe's op den titel.

NIEUWE-JAER LIEDT der arme Kinderen in den Weeshuijse binnen Rotterdam, A. 1611, Gedichte van IJselveer. Bij Jan van Waesberghe, aen de Merct in de Fame, in folio plano.

B. Rott.

H. G. SMOUTIUS, Eendracht van over de 50 menigherley schriften, die teghen 't Pelagiaensdom.... in den druck bevordert zijn. Rott. Jan van Waesberghe in de Fame, 1611, circa 200 bladz.

Tiele B. P. N° 809.

Het jaartal 1660 voorkomende in eene Verkoop-Catalogus bij W. P. van Stockum. s' Gravenhage 16 April 1860, N° 408, zou volgens den Heer Jacob, die deze uitgave op mijn verzoek inzag, 1611 moeten zijn.
Trigland moet zeer uitvoerig over dit werk handelen.

BIBLIA, dat is de Boecken des Ouden ende Nieuwen Testaments, grondelyc ende trouwelyc verduytschet enz. Met annotatiën na den Geneeffschen exemplaar. Nu ten 4den male herzien en vermeerdert met een Chronijcke of Tijtrekening, door P. H. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame. In 't jaer onses Heeren 1612. Met Privilegie voor vyf jaren, in folio. Tot Dordrecht by Isaäck Jansz. Canin.

De titel versierd met het groote drukkersmerk en de kenspreuk, die men doorgaans vindt voor de werken door Jan van Waesberghe, den vader, te Antwerpen gedrukt. Zie bl. 34. Over deze uitgave des Bijbels. Zie: »Boekzaal der Nederduytsche Bybels door Isaac Le Long." Amst. 1732, in 4, bl. 762.
Deze bijbel is in het bezit van de firma van Waesberge te Rotterdam.

ESOPUS FABELEN in rijm gestelt door Anthoni Smijters. Waerbij ghevoegt sijn zommige stichtelijke veerskens, van Heer Guy du Faur, Heere van Pybrac. Raedtsheere des konincx van Vrancryc. Rotterdam, by Jan van Waesberghe, 1612, in 4, ongepagineerd, 2 bladz. voorrede, 40 bladen text, met schrijfletters gedrukt en met pl. van M. Gheeraerts (?).

F. A. Snellaert, Verh. over de Nederl. Dichtk. in Belgie. Brussel, M. Hayez. 1838, bl. 246.

KORTE 'T ZAMENSPREKINGHE, tusschen twee Persoonen: In forme van Vraghen ende Antwoorden, ghestelt, ter eeren (sic) der E. E. Magistraten ende Regeerders des Volks: Ten tweedden, van den onderzaten, ende haren schuldighen plicht tot de Overheden ... door Georgium Freilingium Osnabrugensem, dienaer J. C. tot Aelsmeer. Tot Rotterdam By J. van Waesberghe, 1612, in kl. 4 van 16 blz.

Tiele B. P. N° 1044.
B. Rott.

DICTIONNAIRE OU PROMPTUAIRE françois-flameng et flameng-françois, tres-ample et tres copieux auquel sont marquez les lettres qui ne se prononcent point ... par E. E. L. Mellema. Rotterdam Waesberghe, 1614, 2 Voll. in 4.

Cat. J. B. M. de Jonghe. Brux. I. N° 2453.

LE CHEMIN ROYAL AV CIEL: ou La doctrine de l'election eternelle de Dieu, etc. (par Jean de la Croix). A Rotterdam, Chez Jean VVaesbergue, au Marché, à l'enseigne de la Fame. 1613, in 12, 80 eenzijds gepagineerde bladen. L.

PRIMALEON VĀ GRIEKEN / Sone van Palmarin van Olijve / Keyser van Constantinopelen. In welcken de mannelijcke daden ende wonderlijcke liefde desselven eyghentlijcken afgheschildert zijn / ghenoechelijc ende aenghenaem om lesen. In Nederduytsch ghestelt door Samuel Min-el. Tot Rotterdam (Het eerste Boec) By Felix van Sambix 1613, in 4. Tot Rotterdam (Het tweede Boec) By Jan van Waesberghe / aen de Marct / in de Fame. 1621, in 4. Tot Rotterdam (Het 3e en 4e Boec) By Jan van Waesberghe, aen de Marct, in de Fame 1619, in 4, met houtsnede figuren.

Ik bezit alleen het tweede Boek. Van het jaartal 1613 vermeldt Ebert, Bibliographisch Lexicon, N° 15717, eene uitgave in 4, te Arnhem bij Jan Janszen, met houtsneé platen. Zie mede N° 17927.

BOUQUET PRINTANNIER, contenant plusieurs belles fleurs de diverses sentences recueillies ès jardins des plus excellents poètes, tant anciens que modernes — Quatrains spirituels et moraux

tirez de plusieurs auteurs, et notamment des proverbes de Salomon, par Jean van den Velde, maître d'école françois. à Rotterdam, Chez Jean Waesbergue 1613, 2 Tom. en 1 Vol. pet. in 8.

Graesse Trésor T. VI, s. 255.

VERDEDIGINGHE DER H. SCHRIFTUERE des O. ende N. Testaments, teghens die van de Roomsche Kercke, Castalionem ende syne navolgers, bewysende de zuyverheyt derzelver in de eyhene talen; ooc de onvasticheydt der apocryphe boecken ende der Griecser ende oude Latynscher overzettinghe. Door Abrahamum Costerum.... Ooc een tractaet van de overzettinghe des Nieuwen Testaments teghen de Mennoniten. Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe, 1614, in 8, 166 bl.

De berigtgever van dit *Tractaet* in De Navorscher, IX, bl. 29 zegt, dat het onder den afzonderlijken titel staat van »Parallelismus, dat is Vergelyckinghe der overzettinghe enz.," dat het eene nieuwe paginering heeft, maar dat het niet afzonderlijk verscheen.

HEROÏDUM EPISTOLÆ: oft der Griecscher Princessen ende Joncvrouwen klachtige Zeyntbrieven / beschreven int Latijn door .... Ovidius Naso. Overghezet in Duytsche Rhetorijcke, door Cornelius van Ghistele. Met XII nieuwe antwoord. Epistel. Anderwerf ghecorrig. ende met twee nieuwe Epist. vermeerdert. Rott., J. v. Waesberghe / aende Merct inde Fame. / Anno 1615, kl. in 8. L.

Een Nadruk van de anno 1600 vermelde uitgave.

ANTWOORDT-LIEDT / op eens Wederdoopers Laster liedt / in druc wtghegaen zonder name des Autheurs / ... Door den Autheur oversien voor de vijfde reyse. / Insigne & Spreuk / Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberge / op de Merckt / in de Fame, Anno / 1615, kl. in 8. L.

Deze druk, mede de 5e genoemd, stemt in het aantal bladen, in de verdeeling en het aantal regels op elke bladzijde overeen met de 5e, in 1600 bij denzelven drukker verschenen, uitgave. Dat deze uitgave echter op nieuw gedrukt werd, blijkt uit eene vergelijking der beide edities.

VANDE OP-STANDINGHE des Vleeschs / Ghestelt tot een noodighe verantwoordinghe / teghen de valsche beschuldighinghe Thomæ Sailly, Priester der ghenoemder Societeyt Jesu. Met eenen vervattende / Een kleyn onderricht vande Kabbala der Joden / enz. Door Abrahamum Costerum van Antwerpen: Bedienaer des H. Evangelii van Ossendrecht ende Woonsdrecht. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe 1616, 2 dln., kl. in 8. Eenzijds en doorgaande gepag. 46 bl. goth. lett. L.

DEN SPIEGEL DER MINNEN: Begrijpende in zes Batement Spelen de amoreuse Historie van Dieric de Hollander eñ Catherina Scheermentens / eertijdts gheschiet binnen Middelburch / ende Rhetorijckelijc in spelen gestelt door Colijn van Rijssele. Dienende de Joncheydt om te leeren den Middel ende Konst der minnen / om niet te komen tot zulcken eynde, als dese twee ghekomen zijn. (Een zinnebeeldig houtsnede plaatje). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe. Anno 1617, kl. in 8, 118 eenzijdig gepagineerde bl. goth. lett. L.

G. D. J. Schotel deelde in de Algem. Konst- en Letterb. 1839, IIe D., bl. 175, omtrent de verschillende uitgaven van dit boekske iets mede.

CASTRAMETATIO, Dat is Legermeting, Beschreven door Symon Stevin van Brugghe, Na d' oordening en 't ghebruyc vanden Doorlvchtichsten Hooghgheboren Vorst ende Heere Mavrits Prince van Oraengien, Grave van Nassau, enz. Tot Rotterdam, By Ian van VVaesberghe, inde Fame. Anno 1617, in Fol., 55 bladz., rom. lett. L.

Op den titel het grootmerk der Van Waesberghes, achter de opdragt het portret en wapen van den Prins.

Opdragt door van Waesberghe aan »Myne Heeren Bailli, Burgemeesteren, Pensionaris, Schepenen ende Ghemeene Vroetschap der Stadt Rotterdam." In deze opdragt zegt hij, dat Mr. Symon Stevin hem dit werk in handen heeft gesteld om te drukken. Er bestaan van dit zelfde jaartal bij den zelfde drukker exemplaren, waarvoor men eene opdragt van Sim. Stevijn zelven vindt en wel aan de Ho. Mo. Heeren Staten Gener.

der Vereen. Nederl., gedateerd: 's Hage 4 Nov. 1617. Hij noemt zich aldaar »Uwe Hoochmoghentheden Leghermeter."

NIEVWE MANIERE VAN STERCTEBOV, door Spilsluysen. Beschreven door Symon Stevin van Brugghe. Tot Rotterdam, by Ian van VVaesberghe, inde Fame. Anno 1617, in fol., 59 bladz., inhoud en aanhang, met houtsneden. L.

Op den titel het groot drukkers-merk der Van Waesberghe's.

Beide bovengenoemde werken, waarvan ik hier afzonderlijke uitgaven mededeel, werden ook te Leiden in 1618 in folio bij Mathieu en Bonaventuur Elsevier in het Fransch uitgegeven onder den gemeenschappelijken titel van: »Simon Stevin, La Castrametation et la Nouvelle fortification par Ecluses." In de »Recherches sur les Elseviers," door de Reume, p. 13, heet het, dat de werken van Simon Stévin van Brugge, »la Castramétation," en »la Nouvelle fortification par Ecluses," in 1618 te Leiden door Mathieu en Bonaventuur Elsevier, in folio ten tweedenmale uitgegeven, eerst in druk verschenen »bij Jan van Waesberghe, in de Faem, Anno 1617." De Reume geeft niet duidelijk aan of deze werken afzonderlijk of te zamen uitgegeven zijn, en van welk van beiden de eerste druk bij Jan van Waesberghe het licht zag. Ch. Pieters spreekt in zijne »Annales de l'imprimerie Elsevirienne," p. 50, alleen van de 2e uitgave van de Castramétation; bij de »Nouvelle manière de fortif." etc., wordt van geene 1e of 2e uitgave gerept.

Van de »Stercktebov door Spilsluysen" is een herdruk, of eene Fransche uitgave, uitgekomen in 1618 te Brugge. Van de Nederd. uitgave zag eene 2e het licht te Leiden 1633, mede bij Elsevier.

Prudens van Duyse in zijn: »Simon Stevin naer Voorduin's bekroond werk, Met eenige Dichstukken." Brussel, A. van Dale 1846, meerdere werken van dezen wiskunstenaar in de inleiding besprekende, noemt, bl. III, volgens van Hulthem (?) van diens »Bewijs-const" eene uitgave, die in 1585 te Rotterdam verscheen.

Deze te vroeg aan de wetenschappen ontrukte van Duyse zond een Exemplaar van zijn Simon Stevin aan den Dichter Reijer Hendrik van Someren te Rotterdam. Dit ex., in mijn bezit, bevat de volgende eigenhandig geschreven dichtregelen van den toezender, gedateerd uit Gent 21 Sept. 1846.

Van Someren aenvaerd dit boek,
Stevins verdienstelike zanger.
Geen Belgie, geen Holland langer,
Maer 't Nederland van onz' Stevin,
Gepaerd door kunst- en broedermin.

VERKIESINGHE der E. E. Magistraten Tot Rotterdam, Ghedaen bij den Hoochgeboren ende Doorluchtighen Vorst, Prince van Oraengien, etc. Volgende de Resolutie der Hoochm. Heeren Staten Generaal. Mitsgaders de Namen zoowel van de Nieughekoren als der Ghedeporteerde. (Het wapen van Prins Maurits en dat van de stad Rotterdam). Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, aende Merct, inde Fame. 1618, 4 blz., in 4.

LE GRAND DICTIONNAIRE François-Flamen. Schat der Duytscher tale, met de verklaringen in Fransois. Met Appendix van vreemde woorden, door E. L. Mellema. Te Rotterdam, by Jean Waesbergue, 2 tom., 1 vol., in 4.

Andere uitgaven dezer Dictionnaire deelen wij elders mede.

PUBLICATIE (in d. 1 Nov. 1618), waarbij het stedelijk bestuur van Rotterdam het gebruik der kerken regelt tusschen de verschillende gezindten. Boven aan het Wapen van Rotterdam, onder aan: Tot Rotterdam, bij Jan van Waesberghe, in plano.

Meulman C. P. No 1595.

AMADIS VAN GAULE / Sone vanden Koninc Perion ende der Koninghinne Helizene: Inhoudende syne gheboorte ende opvoedinghe / als ooc syne groote feyten van wapenen ende wonderlijcke avontueren. Wt de Fransoysche in onse Nederduytsche Tale overgezet. Met veel schoone Figueren (daer toe dienende) verciert. (Eene houtgravure). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aen de Marct / inde Fame. 1619, het eerste Boec. 21 Boeken, in 4, in twee kolommen, goth. letter.

Rotterdam . .	het	tweede Boec	1619.
»	»	derde »	1613.
»	»	vierde »	1619.
»	»	vijfde »	1607.
»	»	zeste »	1615.

Deze zes bij denzelfden.

Amsterdam. .	het	zevenste Boec 1598. By Cornelis Claesz.
Rotterdam . .	„	achtste Boec 1617. By Jan van Waesberghe.
„	„	neghende Boec 1613. bij denzelfden.
Amstelredam	„	thiende Boec 1619. Ghedruckt by Joris Gerritsz. Nachtegael voor Jan Marcussz.
„	„	Elfste Boeck 1613. By Broer Jansz.
„	„	twaelfste Boeck 1616. By Cornelis Lodewijcxsz. van der Plasse.
„	„	XIII^{de} Boeck 1618. By Hendrick Barentsz.
„	„	XIIII^{de} Boeck 1620.
„	„	XV^{de} „ 1621.
„	„	XVI^{de} „ 1622.
„	„	XVII^{de} „ 1623.
„	„	XVIII^{de} „ 1615.

Deze zes bij denzelfden.

Rotterdam het neghentiende boec 1625. By Isaac van VVaesberghe.

Utrecht het twintichste Boeck 1623. By Jan Amelissz.

Rotterdam Het een-en-twintichste ende leste Boec 1624. By Jan van Waesberghe.

Dit Exemplaar is gebonden in zes banden.

L.

Van de Amadis van Gaule, waarschijnlijk oorspronkelijk in het Spaansch geschreven, (volgens sommigen in 't Portugeesch) werd dan ook, volgens het Bull. du Bibl. belge 1859, Tome XV, p. 201, het XI^{de} boek aanvangende »Florisel de Niquée" uit het Spaansch in het Fransch vertaald, door Gillis Boileau. Paris, Vincent Sertenas 1552, in fol.

Brunet wijdt in zijn Manuel 14 kolommen aan het vermelden der verschillende uitgaven van dezen ridder-roman en vermeldt Tome I, c. 219 de uitgave bij J. de Waesberghe te Rotterdam, terwijl hij tevens de opgave van Ebert verbetert.

Graesse heeft mede in zijn Trésor een belangrijk artikel over de Amadis, dat niet minder dan 13 kolommen inneemt. Tome I, p. 96, spreekt hij, even als Brunet, van eene uitgave Dordrecht, Waesberghen s. a., 8 vol., in 8°, en haalt daarbij aan L. Ph. C. van den Bergh. »De Nederl. Volksromans. Amst. Bij M. H. Schonekat. 1837," bl. 71. Deze opgave is echter onjuist; er bestaat noch een Dordrechtsche druk, noch eene uitgave van 8 vol., in 8. — De koninklijke bibliotheek, door van den Bergh genoemd, bezit én een exemplaar in acht Dln. én een in zeven Banden gebonden, beide uit 21 boeken, in 4°, te zamengesteld. Het exemplaar in acht Deelen stemt gedeeltelijk met het mijne overeen, verschilt echter als zijnde:

Leyden	het	1ste	boek	bij Jan Claesz van Dorp	1598.
Amsterd.	„	7de	„	„ Broer Jansz . . .	1613.
„	„	10de	„	voor Jan Marcussz. . .	1616.
„	„	11de	„	„ Corn. Claesz . . .	1598.
„	„	12de	„	„ „ . . .	1607.
„	„	13de	„	bij Hendrik Barentz . .	1607.
„	„	14de	„	„ „ . .	1608.
„	„	15de	„	„ „ . .	1609.
„	„	16de	„	„ „ . .	1612.
„	„	17de	„	„ „ . .	1612.

Het exemplaar in zeven banden gebonden bevat, alleen ten opzigte van de beide voorgaande, de volgende afwijking wat de druk van het Eerste boek aanbelangd, zijnde dit gedrukt te Leyden, By Jan Claesz van Dorp 1598.

Wat de verschillende Fransche uitgaven betreft, verwijze ik naar Brunet. Het Bull. du Bibl. Belge, Tom. X (Tome 1, 2e Série), p. 137, heeft een exemplaar 1560—1615, 24 vol., in 8°, verkocht à 192 fr. Tome XIII, p. 355 berigt ons, dat Adelbert von Keller, Stuttgart 1857, op nieuw het Eerste boek van den Amadis uitgaf, bewerkt naar de oudste en zeer zeldzame Duitsche druk van 1569 Frankfort a/M. Van die uitgave bezit ik enkele boeken.

Op den zoo zeer gevierden Roman verschenen meerdere vervolgen. Zoodanig een vervolg bezit ik onder den titel van: LISVART DE GRECE, Roman de Chevalerie: ou suite d'Amadis van Gaule. Par M. de Mayer. A. Amsterdam, Et se trouve à Paris, Rue et Hôtel Serpente. 1788, 5 Tom. pet. in 8.

DE FONTEIJNE DES LEVENS, waer wt een iegelijc die door seijn zonden, oft ander onghevallen verdruct is, scheppen mach verkoelinghe seijner zielen. Ghetogen wt de H. Schrifture (Vignette, op den inhoud doelende, boven in den rand Fonteijn des Levens, onder, in der Fontaine, Fons Vitæ). Tot Rotterdam. Bij Jan van Waesberghe 1619, kl. in 8, 32 Bladen met den titel. Sign, Aij—Dv. met twee Houtsnede-figuren.

B. Hamb.

Dit boekske, (Auctore Guilielmo van Zuijlen van Nijevelt Seneriore), dat in 1533 gedrukt te Steenwijk, Cat. Doopsgezinde Bibl. te Amst. 1854, bl. 13, 2e Afd. eerst op den Index gezet, geheel opgekocht en

denkelijk wel vernietigd is, werd 1569 (zie Bijlage F.) te Antwerpen door Jan van Waesberghe herdrukt, en was voorzeker mede eene aanleiding tot zijn inhechtenisneming.

Eedt van de Schutters der Stadt Rotterdam 1619. Tot Rott. bij J. van Waesberghe, een blad in fol. plano, waarboven het wapen van Rott.

B. Rott.

Don Alonso de Erçilla. Historiale Beschryvinghe der Goudtrijcke Landen in Chili ende Arauco, mitsgaders d'Oorloghen der inwoonders teghens de Spaynniaerden, overgheset wt de Spaensche in de Nederlandtsche tale, door Isaac Jansz Byl van Rotterdam. Tot Rotterdam, bij Jan van Waesberghe, aen de Merct, in de Fame 1619, in 4.

B. Reg. H.

Epitheta, Dat sijn Bynamen oft Toenamen, Beschreven door Anthoni Smyters van Antvverpen. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / aen de Merckt / inde Fame, 1620, in 8, ongepagineerd, 208 bl., gedrukt met cursieve letters. L.

Dit is een alphabetisch woordenboek met synonymen en verklaringen, of koppelingen, der woorden.

J. F. Willems, in zijne »Verhandeling over de Nederd. Tael- en Letterkunde," gewaagt van deze uitgave en van eene door Smyters in 1612 uitgegeven »Esopus."

Een vervolg op dit werkjen van Smyters verscheen in het laatst der voorgaande eeuw door Hageman, en is getiteld: »Verzameling van Bijvoegelijke Naamwoorden."

Salomo, dat is, Vermaninghe aen die Christenen, die wt eenen eenvoudigen yver zich aen de syde van de genaemde Remonstranten houden, tot vereeninghe mette openbare Ghereformeerde kercken, in de vereenichde Landen..... Door J. V. H., Een Liefhebber der warer Christel. vrede. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe..... 1620, 34 blz.

Tiele B. P. N° 1785.

Declaratie Der Ghereformeerde Kercken van Vrancrijc ende Souverainiteyt van Bearn. Vande onrechtveerdighe vervolginge die haer aengedaen wert vande Vyanden des Staets ende harer Religie: Ende van hare wettelijcke ende noodighe bescherminghe. Overghezet vvt het Fransche exemplaer, Ghedruct tot Rochelle. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe aende Merct / inde Fame. 1621, in 4, ongepagineerd, 17 bladen, goth. lett. Met consent der E. Burghemeesters deser Stede Rotterdam. L.

Het tweedde Boec van Primaleon vā Griecken (Sone van Palmerin van Olijve) Keyser van Constantinopelen (sic). In welcken de mannelijcke daden enz. In Nederduytsche ghestelt door Samuel Min-el. (Eene houtsnede). Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / aende Marct / inde Fame. 1621, in 4. Met houtsnêe-figuren, 85 bl. ongep. goth. lett. in 2 kolommen. L.

Artijckel-brief ende instructie roerende den oorloghe ter zee, waernaer allen ende eenen yeghelycken, 't zij admirael, vice-adm., capiteynen, lieutenanten, edelluyden, schippers, officiers, soldaten ende gemeene crijchs-luyden, ter zee dienende, hen te reguleren hebben, op de straffen, penen, boeten ende correctien daer inne begrepen. Tot Rotterdam bij J. van Waesberghe 1621. Met houtsnede op den titel.

Rogge C. Pamfl. 1862, bl. 15.

Ed. Leon Mellema, den schat der duytscher tale, met de verklaringe in francoys, van nieuw grootelycx vermeerdert, enz. Rotterdam, By Jan van Waesberghen, 1622, in 4.

Korte Onderrichtinghe ende vermaeninghe... Tot Leyden, in de Druckerye van Isaäck Elsevier. Men vintse te koop tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe op 't Marctvelt, in 4, 20 bladz.

Tiele B. P. N° 1935.

Korte Verandtwoordinghe van Adriaen Simonssoon, ghewesen Predikant tot Charlois. Teghen de menichvuldighe lasteringhen hem by den Remonstranten naghegheven. Rotterdam, Jan van Waesberghe... 1622, in 4, 52 bl.

Tiele B. P. N° 1937.

Pegasides Pleyn, ofte den Lusthof der Maechden. In Sesthien Boecken

ghecomponeert door Jehan Baptista Houwaert. Verciert met Copere Figueren. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe. Boeckvercoper aen de Merct. Anno 1623, 2 dln., in 8, 1e d., acht boeken en 867 bladz. 2e d., bevat het 9e tot het 16e boek en 953 bladz. L.

De gegraveerde titel is van W. Delff.

De verschillende boeken dragen bijzondere titels, (van het 1ste boek heb ik den bijzonderen titel niet kunnen opsporen. Voor eenige boeken vindt men een Sonnet, een Epigram of eene Ode van Joncker Jan van der Noot op Houwaert).

2e 't Cieraat van de deuchdelyke Maechden. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, in de Fame, aen de Marct. Anno 1622.

3e Den Spieghel van de Schoone Maechden, enz. 1622.

4e Den Thresoor van de eerlycke Maechden, enz.

5e Den Ontschaeck van de trivmphante Maechden, enz. 1622.

6e Den Stryt van de kloecke Maechden, enz.

7e De manieren van de gracievse Maechden, enz. 1622.

8e D' Excellentie van de edele Maechden, enz. 1622.

9e Den Druck van d' ongheluckighe Maeghden, enz. 1623.

10e D' Instrvctie van de Vervolghde Maeghden, enz. 1623.

11e De Vreese van d' amourevse Maeghden, enz. 1623.

12e De klachte van de bedroghen Dochters, enz. 1623.

13e Thouwelyck van de discrete Jonckvrovwen, enz. 1623.

14e De ghetrouheyt van d' eerbaer ghehovde vrovwen, enz. 1623.

15e De constantie van de bedroefde wedvwen, enz. 1623.

16e D' Officie van de beleefde mans, enz. 1623.

Elk boek heeft op den titel eene houtsnede, zijnde een Engel, in de regterhand eene bazuin, in de linkerhand eenen ringslang houdende, met het Randschrift: Literæ immortalitatem pariunt. Dit vignet stemt overeen met dat, hetwelk door Jan van Waesberghe in 1566 alreede gebruikt, en op bl. 50 medegedeeld werd.

Van dit werk bezit ik eene uitgave: Tot Leyden, by Jan Paedts Jacobsz., 1608. 2 dln., in 8, 16 boeken, met cursieve letters gedrukt, zonder figuren.

Ook nog eene uitgave der acht eerste boeken: Tot Rotterdam, By Jan Leendertsz. Berewout, Boec-vercooper op de Hoochstraet in 't Schryf-boeck. Anno 1615, in 8, 867 bl. 2e D. tot 16e Boek heeft 953 bladz., met pl., Gedruckt tot Leyden, By Vlderick Cornelisz. ende Joris Abrahamsz. Anno 1614.

De in koper gegraveerde titel van dit werk heeft het jaartal 1615, het portret, het blasoen en het geslachtwapen van Baptista Houwaert.

Deze uitgaven kunnen zeer wel met elkander in verband staan, en alzoo Jan Leendertsz Berewout de acht eerste, en Jan van Waesberghe de acht laatste boeken uitgegeven hebben.

Breijdel voor d'onghebondene Tonghe: welcker fenijn, alle Landen van Europa, van Asia ende van Aphrica besmet. Ghemaeckt in vijfthien Predicatien, door Daniel Souterius, dienaer des Goddelijcken Woords tot Haarlem. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghen. An 1623, in 12, 320 bladz., waarachter: Appendix de juramento, contra Anabaptistas, 9 bladz.

Navorscher XI, bl. 88.

Sententie By Schepenen ende Mannen van Schielandt gearresteert jegens Claes Michielsz. Bontenbal / gewesen Secretaris van Sevenhuysen / over de grouwelijcke conspiratie jegens den Persoon vanden doorluchtighen Vorst / den Heere Prince van Oragnien / mitsgaders den welstandt van 't Landt. Ghepronuncieert ende gheëxecuteert in Rotterdam den III July, Anno 1623. (Wapen van Rotterdam). Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe / aende Merct inde Fame. XVIc XXIII in 4, 12 bladz. L.

Tiele C. P. No 2014. B. Rott.

A. Smijters, Epitheta, dat zijn Bynamen oft Toenamen, . . . met korte wtlegghinghe van zommighe sware namen ende woorden. Tot Rott. bij Jan van Waesberghe 1624, kl. in 8.

C. B. Ned. Lett. L. 1 D., bl. 141.

La Plaisante histoire du noble et vaillant chevalier Pierre de Provence, et de la belle Maguelonne . . . . Nouvellement mise en Flamen et François ensemble. Rotterdam, Jan van Waesberghe, 1624, in 4, fig. sur bois. Impr. à 2 col.

Brunet Man. T. IV, c. 647.

JAN VAN WAESBERGHE.

DE JONGHE.

Deze Jan van Waesberghe is, volgens eigenhandige aanteekening van zijnen vader, geboren te Rotterdam 26 Februarij 1588, „wesende vrydag 't smorghens t' halff zes uren, Son en Mane in Pisces."

Hij is het, dien wij aannemen dat de Jonghe bijgenaamd was, in onderscheiding van zijnen vader, die, in de Faem wonende, gelijktijdig met hem boekhandel dreef en drukte.

Het schijnt, dat hij in het jaar 1613 alreede zijne eigen zaken deed; hij gaf ten minste in dit jaar een werkje uit met het onderschrift: „by Jan van Waesberghe de Jonghe in 't West-Nieuwland, in den Leeu". Het is eerst in 1615 dat wij hem op het Steiger aan de Korenmarkt ontmoeten; ook blijkens de „Berigten van het historisch genootschap te Utrecht" van 1846, bl. 47 aant., was Jan van Waesberghe de Jonghe, anno 1621, te Rotterdam wonende „op de Korenmerct."

Dat zijn vader insgelijks, onder den toenaam van de Jonghe, te Antwerpen, is bekend geweest, bleek mij uit een mij door den Heer Prosp. Cuypers van Velthoven toegezonden berigt; of hij evenwel met dezen toenaam te Rotterdam boekwerken gedrukt en uitgegeven heeft, of dat deze allen op den naam zijns zoons, zoo als ik deed, moeten gesteld worden, is mij niet doenlijk geworden te beslissen.

Hij huwde Maria van der Hoeven en won bij haar drie kinderen. Deze overleden zijnde, hertrouwde hij, in Maart 1621, met Anna Hondius, bij welke hij vijf kinderen verwekte. Aangaande deze Anna Henricxs Hondius d' zijn de contracten voor schepenen gepasseerd voorhanden. Rotterdam Reg. N° II, dato 16 September 1633.

Het is van zijnen oudsten zoon, uit zijn eerste huwelijk, almede Johan, ook Johan Janszonius, ook wel Johan J^{s}. Z^{n}. van Waesberghe genaamd, dat de later zoo bekend geworden boekhandelaren en boekdrukkers, de Janssoons van Waesberge te Amsterdam, afstamden.

Deze Jan van Waesberghe moet een schoonschrijver geweest zijn,

blijkens eigenhandig schrift, dat van hem voorkomt. Naar zijne voorbeelden moeten er eenige titels zijner uitgegeven werken gedrukt zijn.

Noch van zijn overlijden, noch van het jaar, waarin hij het eerst huwde, heb ik ergens aanteekening gevonden; de kinderen volgden de naauwlettendheid der vaderen alzoo niet in dezen.

Hij schijnt echter in 1646 nog in leven geweest te zijn, althans wij treffen op dat jaartal eene uitgave aan van de Dictionaire Flameng-Françoys, door Elcie Edouard Leon Mellema bezorgd, met onderschrift: „Edition dernière. à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché, à l'ensigne de la Fame, 1646, 4°."

Dit is dus twee jaren voor den dood van zijnen broeder Isaäc, die blijkens alle de door hem uitgegeven werken steeds in de Faam woonde.

Het is vreemd dezen Johan op de markt onder het insigne van de Faam een werk te zien uitgeven. De waarschijnlijkste opvatting voor deze anders vreemde aanduiding is, dat dit geschiedde dewijl deze Dictionnaire bevorens reeds door zijnen vader, anno 1618, aldaar uitgegeven was.

PRACTIJCKE CIVILE des Edelen Heere M. Philips Wielandt. Raedt enz. van nieus oversien, enz. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe / in 't West-Nieuwelant / inden leeu. Anno 1613, kl. in 8. eenzijds gepagineerd.

L.

Ph. Blommaert, De Nederduitsche Schrijvers van Gent. Gent 1861, bl. 42, teekent latere uitgaven te Rott. van 1622 en 1642 aan.

SPELEN VAN SINNE vol schoone allegatien / loflijcke leeringhen ende Schriftuerlijcke onderwijsinghen. — Op de Vraghe: VVie den meesten troost oyt quam te baten Die schenen te zijn van Godt verlaten. Ghespeelt ende vertoont binnen der Stadt Rotterdam / by de neghen Kameren van Rethorijcken / die hen daer ghepresenteert hebben den xx dach in Julio / Anno 1561. / Vignet: de Leeuw tegen den zuil staande met het devise: Ingenio superatur. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe / in 't West-Nieulandt. Anno 1614, kl. in 8. Vooraan een vers van Jan van Waesberghe aan „De E. Eernfeste Heren, myn Heren de ghecommitteerde Raden der Admiraliteyt." Opdragt van Willem Sylvius aan „Myne Heeren de Borghemeesters ende Regeerders der stede Rotterdam." Voorts 151 ongepagineerde bl. goth. letter, een figuur de Rhetorica enz. voorstellende en 10 Blazoenen in houtsnede.

L.

B. Reg. H. — B. Rott.

Willem Silvius bezorgde in 1564 te Antwerpen den 1en druk van dit boekske, en wel op zijn verzoek „Aen de regeerders ende ouders der kameren vander Blauwe Acoleyen, om deselve te ghekrijghen, ende te wercke te stellen om deselve als de voorschreven Antwerpsche spelen (in 1562 door hem gedrukt), oock int licht te moghen brenghen".

Deze druk bevindt zich in de Bibl. der M. Ned. Lett. te Leiden en in de Bibl. te Rotterdam.

Zijn bekend Teeken met de spreuk Scrutamini staat op den titel.

Silvius verliet even als Jan van Waesberghe, ter wille van den godsdienst, Antwerpen en vestigde zich te Leyden, alwaar wij Charles Silvius in 1581 de bekende Apologie voor Prins Willem I in 4° zien uitgeven. Deze noemt zich aldaar „ghesworen Drucker der Staten 's lands van Hollandt."

Hoe zeer Willem Silvius de zaak van Oranje toegedaan was, blijkt uit zijne handelwijze vermeld bij „J. Lothrop Motley, De Opk. van de Ned. Rep." 's Gravenh. 1859, 3de D., 1860. bl. 172. Zie mede Bl. B. B. 1862, Tome XVIII, p. 122.

Drydeeley Refereynen ghepronunceert opte Rethorijck-feest der blauvve Acoleyen van Rotterdam / Anno 1561. In 't vroede / op de Vrage: VVat meest gheacht, en schadelijcxst verkreghen is. — In 't amoureus / op de Vraghe: VVaer in een amoureus hert den meesten troost schept. — In 't zot/elck na den besten Reghele stelt. Vignet als boven. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe / in 't West-Nieulant. Anno 1614, kl. in 8, 44 ongepagineerde bl. goth. letter. L.

B. Reg. H. — B. Rott.

Het op de titels van deze beide werkjes prijkende Vignet, door Jan van Waesberghe de Jonghe en zijn broeder Pieter gebruikt, deel ik hierbij mede.

Nicolas Soolmans te Antwerpen heeft om 1578 een dergelijk Insigne gebezigd. Zie Bl. B. B. 1845, Tome II, p. 371, Note 1.

Moriæ Encomion, Dat is, Eenen Lof der Sotheyt: Zeer nuttelijck ende lieflijck om lesen. Speelwijs beschreven door den hooch-gheleerden Erasmus van Rotterdam. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / de Jonghe / op 't Steyger aen de Koren-merct. 1615, kl. in 8, 184 bladz. met Register. L.

Op den titel bevindt zich het portret van Erasmus in houtsnede. Deze druk munt door niets uit. In De Navorscher, III^{de} Jaargang, bl. 96, was vrage naar de verschillende drukken van dit werkje, in Nav. IV, bl. 80 werd daarop geantwoord.

Pegasides Pleijn ofte den Lust-hof der Maechden, in sesthien Boecken Ghecomponeert door Jehan Baptista Houwaert. Verciert met copere figueren. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe op 't Steijger aen de merckt 1614 & 1615. 4 D. in 8. Dl. II, III & IV zijn van 1614 in de Leeu.

B. Rott.

Historie van Pyramus ende Thisbe, Speel-wijse ghestelt by wijlent Heer Mathys de Casteleyn, Priester ende excellent Poët. (Een houtsnede plaatje). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / de Jonghe / op 't Steyger aen de koren-merct. Anno 1616. Met 23 houtsnede figuren. Titel, Prologhe en 35 ongepagineerde bladen, Sign. Aij—Eiij, kl. in 8. L.

De konst van Rethoriken, allen Aenkommers ende Beminders derzelver / ..... Item de Baladen van Doornijcke / ende de Historie van Pyramus ende Thisbe: alles in dichte ghestelt by wylent H. Matthijs de Casteleyn / Priester ende excellent Poëte moderne.
Hierachter zijn noch by ghevoecht alle de Liedekens / by denzelven Autheur op Noten ghestelt. (Insigne). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe / Op 't Steyger aende Koren-Merct. Anno 1616, kl. in 8. „Den Drucker / aen allen Nederl. Poëten." Tafel. „Regulen vande Refereynen. Henrick vanden Keere van Ghent, Beminder van Poësien, vraecht ende antwoort den Berespers." en 192 bladz. goth. en Lat. lett. L.

Ferd. Vander Haeghen Bibliographie Gantoise. Gand, 1858. 1^{e} Part., p. 134, noemt: De Const van Rhetoriken ... by wilent Heer Matthijs de Castelein. Te Ghendt by Jan Cauweel 1555, kl. in 8, en zegt, bl. 135, dat van dezen 1^{en} druk, na den 2^{en} in 1573, en na den 3^{en} druk er op nieuw in 1616 eene uitgave het licht zag te Rott. bij Jan van Waesberghe. Voor dien tijd verscheen er echter nog eene uitgave tot Rott. By Felix van Sambix. Anno 1612, kl. in 8. Die bij v. Waesberghe is alzoo eene latere uitgave, en heeft 196 bladz. met zeer weinige afwijkingen van den druk bij Sambix. In de uitgave bij Sambix zijn de Div. Liedekens niet. Zie mede Dict. histor., par Pr. Marchand. La Haye, 1758. T. I, p. 105^{a}.

Baladen van Doornycke / ghemaect door H. Matthijs de Casteleyn / enz. heeft het portret van Karel V op den

titel. Onderaan: Matth. Wacht wel 't Slot, Casteleyn. 17 ongen. bladen en eene houtsnede. L.

DIVERSCHE LIEDEKENS, Ghecomponeert by wijlen Heer Mathys de Casteleyn, Priester ende excellent Poët.

Lustighe gheestkins / Amoureuse Zinnekins / Ontfangt dees Liedekins tot uwen deele / U meenick / ghy Venus eerdtsche Goddinnekins / Het schinctse u den wachter van den kasteele.

Het portret van Casteleyn met omschrift: Wacht wel 't Slot Casteleyn. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / de Jonghe. Anno 1616, kl. in 8. L.

32 ongepagineerde bl. met muzieknoten. goth. letter, achteraan met latijnsche letter: Rethorike extraordinaire, daaronder: *Zoect ende vindt hier met Staden, Acht ende dertich Baladen.*

PRACTYCKE. In Criminele saecken ghemaekt door Ioost De Damhouder van Brugge. Nut en Profytelyck, voor alle Souvereins, Baillius, Borgem^rs^. ende Schepenen. etc. Alles met schoone Figueren, daertoe dienende, verciert. Item hier is noch bij ghevoeght d'ORDINANTIE op t stuck van de Criminelen Iustitie in dese Nederlanden. Tot Rotterdam. Bij Jan van Waesberghe de Jonge. Anno 1618, in 8. L.

B. Rott.

Deze in schoonschrift gestelde titel, omgeven van toepasselijke figuren, zal door Isaac van Waesberghe ontworpen zijn.

ACHABS TREURSPEL. Op de reghel: Al is de loghen snel, de waerheijt achter haeltse wel. Rotterdam, Jan van Waesberghe de Jonghe, 1618, in 4.

C. B. Ned. Lett. L. III D., bl. 166.

HET VIERDE BOECK VAN PRIMALEON van Griecken, Sone van Palmarijn van Olijven, keijser van Constantinopolen: Waer in de heerlicke daden ende wonderlicke liefden van den Prince Darinel, ghesproten wt Primaleon van Griecken, ende de liefde van de schoone Richarde van Parijs eijgentlick beschreven ende naectelick voor ooghen hestelt werden. Nu nieuwelicx wt de Françoijsche in Nederduijtsch tale overghezet door F. V. S. de jonghe (Vignet). Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe de jonghe, op 't Steijgher aen de koorn-marct, Anno 1619, in 4, 4 ff. & 116 eenzijdig genummerde bladen, 2 koll. per bladzijde, goth. letter. Met houtsneden.

Campbell.

Van dezen zeldzamen Roman bezit ik slechts het tweede boek, zie bladz. 65. Aangenaam was het mij alzoo ook den titel van het vierde, zijnde het laatste boek, te vernemen.

De vier boeken van dezen roman zijn afzonderlijk en op verschillende tijden uitgegeven en door verschillende letterkundigen vertaald.

Het I^e^ Boek, Tot Rotterdam voor Felix van Sambix op 't Steyger In den Bijbel. Anno M.VI.XIII in 4, zonder houtsneden.

Het IIe Boek, Tot Rotterdam Bij Matthijs Bastiaansen Boecverkooper op 't Steyger, zonder jaartal, 4°, vert. door S. Min-el. Eene andere uitgave van dit boek verscheen bij Jan van Waesberghe 1621. Zie bladz. 72.

Het IIIe Boek, Tot Rotterdam Bij Matthijs Bastiaensz. Boec-verkooper op 't Steyger, in Jose phus (sic) 1614, in 4, vert. door A. Migoen.

Het IVe Boek, zie boven, vert. door F. N. S. (Felix van Sambix) de jonghe.

DEN HANDEL DER AMOUREUSHEYT. Inhoudende Vier Poëtische spelen; 1. Van Æneas ende Dido. 2. Narcissus ende Echo. 3. Mars ende Venus. 4. Leander ende Hero. Poetelyck geinventeert eñ Rethoryckelyck ghecomponeert, Door Heer ende Meester Johan Baptista Houwaert. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonge, op de Korenmerct, Añ 1621, in 8, Rom. lett. — ongepagineerd, — 1^e^ Boek 42 bladen; 2^e^ B. 75 bl.; 3^e^ B. 55 bl.; 4^e^ B. 55 bl. L.

Voor elk der boeken vindt men den naam van den uitgever en het vignet met den Leeuw. Voor het geheele werkje den boven vermelden in koper gegraveerden titel in figuren gevat.

Van den Handel der Amoureusheit bestaat eene uitgave te Brussel 1583, inhou dende Drijspelen van Zinnen van Jupiter en Yo. Van Wijn „Hist. en Lett. Avondstonden," spreekt bl. 357 & noot *c*, over de beteekenis van zinnebeeldige spelen.

In „Le Bibliophile Belge" van 1868 lezen

wij, op bladz. 23 en vervolgens, een belangrijk artikel over Jean-Baptiste Houwaert. Wij vernemen aldaar tevens de oorzaak van de schaarschheid der oorspronkelijke uitgaven zijner werken.

S. STEVIN. Dialectike ofte Bewijsconst, van de voorige drukf. verbetert. Rotterdam. J. Waesberghe de Jonge 1621, kl. in 8.

C. B. Ned. Lett. L. II D., bl. 450.

PRACTIJCKE CIVILE Des Edelen Heere M. Philips Wielandt / Raedt ons gheduchte Heeren Philips Eerts hertoghe van Oostenrijck / Hertoghe van Bourgongien / etc. Voorts sijn President in Vlaenderen / ende naderhandt Hooft van sijnen Hooghen Rade / neffens hem residerende. Van nieus oversien, ghecorrigeert ende ghesupplieert, bij M. Ant. 't Sertich, Advokaten voor den voorschreven Hooghen Raet te Mechelen. Den derden verbeterden Druck. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe de Jonghe, opt Steygher aen de Koren-Merckt. Anno 1622, kl. in 8, 166 gen. bladen en Tafel. Sign. A—Z met het Wapen van Antwerpen in houtsnede op den titel.

B. Rott.

HET LICHT DER APOTEKERS. Vervatende (sic) de Confectie, Operatie en kennisse van alderhande Electuarien, Pillen, Trocissen Pulveren enz., naar het Portugeesch van Quirico de Augustis, van Terdona etc. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonge, Anno 1623, kl. in 8. Prologhe, Tafel des Boecx en 248 bladz., goth. lett. L.

TYROCINIUM CHYMICUM. Dat is d' eerste Proeve der Chymie / vervatende enz. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe, de Jonghe, aen de Koren-marckt, Anno 1623, kl. in 8, 67 bladz., goth. lett. L.

Op het Titelblad het Insigne van den Leeuw, tegen den Pilaar, met het omschrift: Ingenio Superatur.

Voor beide deze werkjes, in een band gebonden, bevindt zich een gemeenschappelijke gegraveerde titel, gevolgd naar het Calligraphiesch voorschrift van Isaäc van Waesberghe.

PUBLICATIE van Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stede Rotterdam omtrent het Stads Protocol. Tot Rotterdam By Jan van Waesberghe aen de koorn-marckt, Anno 1627. In folio plano.

Arch. R. Publicat-boek. N° 1.

PUBLICATIE als voren. Tot Rotterdam. By Jan van Waesberghe / opt Steygher / aen de kooren-marck / Anno 1628. Met consent van de Heeren Burgemeesteren. In folio plano.

PRACTYCKE in Criminele saecken, ghemaeckt door Joost de Damhouder van Brugge. Alles met schoone Figueren, daer toe dienende, verciert. Tot Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, de Jonghe, Anno 1628, in 8, met privilegie, 366 bladz. L.

De figuren zijn in houtsnede; het privilegie is gegeven voor zes jaren. De titelplaat is in koper gesneden en rondom met plaatjes, het strafregt aangaande, versierd. Volgt:

ORDINANCIE, Edict / eñ ghebodt / ons 's Heeren des Conincx / op 't stuck van de criminele Justicie in dese sijne Nederlanden. Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge / opt Steyger / aen de Corenmarckt. Anno 1628, in 8, 102 bladz. L.

Op den titel dezer ordonnantie vindt men het insigne van den uitgever.

VERZAMELING van 39 afzonderlijke Ordonnantien der Stad Rotterdam, 1628—1649, gedrukt door Jan van Waesberghe, op 't Steijger aen de Koren-marct, 1628. Jan van Waesberghe in de Swarte Klock, 1632. Jan van Waesberghe, op de Hoochstraet bij den Toelast, 1632.

B. Reg. H.

HIPPOCRATES, van de Wonden int Hooft. Wtten Latijne int Nederduytsch: overgheset, Door M. Peeter Hassardus, Medecijn ende Chirurgijn binnen Bruyssel. Den derden druc / met een Register des inhouts vermeerdert / door Isaacum Sanderum, liefhebber der Chirurgije. Item, Een besondere Historie van een nieu gepractiseerde Trepane: door Mr B. van Rijnenburgh (Por-

tret van Hassardus met devise: nec cito, nec temere). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberghe / op de Coorn-marct / Anno, 1629, kl. in 8, opdragt, 46 bl. Register, benevens figuren. L.

Pierre Haschaert était natif d'Armentières (Dépt. du Nord).

NIEUWE PRACTIJCKE van TREPANE, Seer dienstelijck behendigh ende met minder perijckel te ghebruycken als die voor desen zijn gheweest. Ghepractiseert ende int licht gebracht / Door Mr. B. Rhijnenburgh, Chirurgijn, Lant-meter ende Notaris Publijck residerende binnen der Govde. Tot Rotterdam By Ian van Waesberghen, Boeck-verkooper op de coorn-marct, 1629, in kl. 8. Dedicatie aan Prof. Otto Hurnius, en 4 ongenummerde bladen. L.

KLUCHTIGHE- COMEDIE van Vvare- nar. Dat is Aulularia van Plautus: Na 's Landts gelegentheyt verduyscht / Ende ghespeelt tot Amsterdam, op de eerste Nederduitsche Academie ('t Wapen der stad Rotterdam). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge, op 't Steyger / aen de Koornmerckt / Anno 1630, in 4, 48 bladzijden, ongepagineerd.

Op de laatste bladzijde au verso eene berijmde toespraak »Den Drucker tot den Leser." onderteekend AL OM EEN.

L.

BASILIUS, (VALENTINUS). Openbaringhe der Verborgener Handgrepen S.. gherechtet op dat Universael. Item Concluss. ofte Sluytredenen aller syner Schriften ende Tractaten van Swavel, Vitriol en Magneet, Beyde der Philosophen als ghemeyne, wt het Hoogduytsche overgheset... Daerby gevoecht is een TRACTAET VAN DE NATURE DER VIER ELEMENTEN, door Cornelis Drebbel, Alkmaers Philosophe. Rotterdam, I. (Jan of Isaäck?) v. Waesberge, 1632, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

PHILIPS door de ghenade Godts Koninck van Castillie, enz. Bevel tot het inhechtenis nemen wegens hoog verraad van Graaf Hendrik van den Bergh in d. 5 July 1632. Tot Rotterdam, by Jan van Waesberghe,... Anno 1632, in plano.

Meulman C. P. No 9078.

DICTIONAIRE OU PROMPTUAIRE FLAMENG-Françoys, tress ample et copieux, auquel sont marquez le cent lettres qui ne se prononcie point. De nouveau composé etc. par Elcie Edoüard Leon Mellema. Edition dernière. à Rotterdam, chez Jean Waesbergue, au Marché à l'enseigne de la Fame, 1646, in 4.

De titel, dien ik alleen zag, staat in het midden eener houtsnede-figuur.

PIETER VAN WAESBERGHE.

Geboren te Rotterdam, 20 Mei 1599, was de jongste zoon van Johan van Waesberghe, uit zijn eerste huwelijk met Margaretha van Bracht.

In Mei 1626 huwde hij voor de eerste maal met Catharina La Vie (Lavia) van Enkhuizen, welke Echtgenoot, waarbij hij vijf kinderen won, hem op den 25 Januarij 1659 ontviel. In Julij 1660 hertrouwde hij met Maria van Tuyl, Cornelis Dochter, welk huwelijk kinderloos bleef, komende hij in het volgende jaar alreede te overlijden.

Als broeders en zusters van zijne tweede huisvrouw worden genoemd: Sander, Cornelis Zoon; — Aelge, Cornelis Dochter; — Joost, Cornelis Zoon; — Elisabeth, Cornelis Dochter; — Annetgen, Cornelis Dochter; — Aert, Cornelis Zoon; — en Jan, Cornelis Zoon van Tuyl.

Drukker en boekverkooper had hij zijne woonstede in zijne geboortestad gevestigd, op het Steiger (op 't Steyger), in den Gekroonden Leeuw.

Deze Gekroonde Leeuw, steunende met de voorpooten tegen eenen pilaar, wordt als Insigne der Van Waesberghe's, met het randschrift: Ingenio Superatur, op verscheidene zijner uitgegeven boekwerken gevonden.

Dit Insigne schijnt door Pieter van Waesberge en zijn ouderen broeder Joannes uitsluitend gebruikt te zijn. Van den laatstgenoemden gaven wij een werkje uit den jare 1614 aan, waar dit teeken in kleiner vorm, insgelijks met de spreuk Ingenio Superatur, alreede op den titel prijkt.

Tot het jaartal 1649 vind ik herhaalde malen aangegeven: „Gedruckt by Pieter van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger, in de Swarte Klock," zonder dat ik deze klok ooit op een zijner werken als boekverkoopers-teeken aantrof. Het uithangbord der boekverkoopers was ook niet bepaald hun Insigne: het schild van Vlaanderen wordt evenmin op de werken, door Jan van Waesberghe te Antwerpen uitgegeven, gevonden.

Pieter van Waesberge plaatste dikwerf op de titels van door hem uitgegeven werken het wapen der stad Rotterdam; ik vermeen, dat hij dit deed ten gevolge van zijne betrekking als stads-drukker, die hem tot het gebruik van dit wapen regt gaf; zoo vinden wij het ook op den titel van de besprokene, bij hem in 1651 in het licht verschenen, Dictionnairc.

De door hem uitgegeven werken getuigen, zoo door inhoud als uitvoering, van den fikschen boekhandel, die door hem moet gedreven zijn, alsmede van den goeden staat zijner drukkerij.

Den 11[den] December 1659 werd, op zijn verzoek en aangeboden request aan Haar Ed. Mogende de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de Maas, zijn zoon Abraham in zijne plaats aangesteld tot een der twee leveranciers bij de Admiraliteit op de Maze (1).

Pieter van Waesberghe is overleden in den morgen van den 8[sten] November 1661, omstreeks acht ure.

Zijn testament, gepasseerd voor den Notaris Adriaen van Aller, den 29[sten] Oct. 1661, terwijl hij ziek te bed lag, noemt hem „de Heer Pieter van Waesbergen, oudt Schepen van de Respective Ambachten, ende Heerlyckheden, van Beuckelsdyck, Blommersdyck, ende de landen van Cool." Hij woonde toen ter tijd aan de oostzijde van de Delftsche vaart.

In dit testament, waarin hij tot zijne executeuren benoemt, Capitein Isack Elsevier en den Heer Wessel Egberts Zoon van der Heul, President Schepen van de voorz. Respective Heerlijkheden en Ambachten, vermaakt hij aan zijne huisvrouwe Maria, Cornelis-Dochter van Tuyl, verschillende gelden, rente, meubilaire goederen, kleederen en juwelen, „tot syn voorsz. huysvrouwen Lyve, Rugge ende ornamente behoorende," onder anderen „een Eerlyck Rouwkleet, ten minsten van hondert en vyftich caroli guldens."

Van zijne drukkerij wordt in dit testament niet gesproken, en schijnt deze, vóór het maken van dit testament, waarschijnlijk bij het voltrekken van zijn tweede huwelijk en na de gunstige dispositie van bovengenoemde Resolutie, van 11 Dec. 1659, aan zijnen zoon Abraham alreede te zijn overgegaan.

Deze Pieter van Waesberghe wordt ook wel genoemd als Factoor

---

(1) Zie Bijlage A.

te zijn geweest te Dublin in Ierland. Deze bewering moet op eene dwaling rusten en zal waarschijnlijk eenen anderen Pieter, eenen anderen zoon of neef van dien naam betreffen; want Pieter van Waesberghe, boven vermeld, was in 1625 reeds uitgever en drukker te Rotterdam, en Abraham van Waesberghe, hierna verder te vermelden, ontegenzeggelijk zijn zoon.

Met meerdere zekerheid kunnen wij melden, dat hij, in 1658 & 1659 Pesthuismeester was.

Met Jan van Neer, Joannes Naeranus, Jean Naeran (1), boekverkooper en drukker aan de Koornmarkt 1640, daarna in de Lomberdstraat, gaf hij eenige werken uit; later kregen zij verschil, hetgeen tot eene onaangename vete aanleiding gaf.

De oorzaak dezer vete is mij onbekend; de daadzaak blijkt desniettemin uit het woord van „Den Drukker tot den Lezer," te vinden voor de uitgave van „Le Gazophylace, de la Langue Françoise et Flamende; Comprenant Les purs ét propes mots de chascune de ces deux Langues en tel rang ét disposition, que les longues, ét les courtes syllabes dans chacûn mot se demonstrent. Et aussi etc. Avecques Quelques Tables litterales, pour apprendre tres facilement par bons fondemens à prononcer, lire, ét escrire toutes sortes de Langues, usitées en la Chrestienté. Par Casparus van den Ende, Tenant Escole Francoise à Rotterdam. Imprimé à Rotterdam, chez Jean Naeran, Marchand Libraire, 1656, 4°."

Pieter van Waesberghe schijnt te regt of ten onregte begrepen of vermoed te hebben, dat deze uitgave in strijd was met een door hem in 1648 verkregen octrooi tot het drukken van een Nederduitsch en Fransch woordenboek, vermeerderd met eene Grammaire Françoise, door Jean Louis d' Arsy, hetwelk hij drie jaren daarna, alzoo in 1651, uitgaf.

Dit woordenboek werd echter van de zijde van Naeranus beschouwd te zijn een nadruk van dat, hetwelk de drie Utrechtsche drukkers: Harman Borculo, Esdras Snelland en Hendrik Borculo uitgegeven hadden.

Twee dier drukkers waren bereids overleden en Harman Specht te Utrecht had daarvan alreede in 1643 een nadruk geleverd. De uitgave van Van Waesberge, beweerde men, bevatte alleenlijk eene vermeerdering van woorden en had niets gemeen met „Le Gazophylace" van Casparus van den Ende, waarop Naeranus zijn octrooi erlangd had, en welk woordenboek heden nog zijne hoogschatters vindt (2).

---

(1) Op nieuw een bewijs, hoe men in die dagen met de geslachtnamen omging en die naar willekeur voor elke landtaal wist te gebruiken. Hij was afkomstig uit Weert in het Limburgsche, alwaar ook Neer-Weert gelegen is.

(2) Deze Fransche schoolmeester in de Lombardstraat te Rotterdam, uitvinder van de klankmethode, werd roemrijk herdacht in den Navorscher, IIen jaargang, en in het Bijblad tot den IIIen jaargang. In den IIen jaargang, bl. 306, brengt Dr. A. de Jager hem, zonder eenig bewijs, tot het geslacht van wijlen den Inspecteur van het lager Onderwijs, Adriaan van den Ende. Niets doet in het geslachtsregister van het geslacht, waaruit de Heer Adr. v. d. E. sproot, dit vermoeden billijken, zoo als ook niet één doopnaam die veronderstelling te gemoet komt. Het is vooral in den Navorscher vaak

De bescheiden aan de zijde van Van Waesberge, waardoor diens handelwijze welligt in een beter licht zoude verschijnen, ontbreken mij ten eenenmale. Ik kan evenwel niet nalaten te doen opmerken, dat het octrooi op de „Dictionaire François-Flamen" en „Den Schat der Duytscher Tale" der Van Waesberghe's veel vroeger dagteekent dan het in den twist van Naeranus en Van Waesberge aangegeven jaartal van 1648, en het op dit jaar vermelde octrooi slechts als eene vernieuwing van de vroeger verleende octrooijen te beschouwen is.

Jan van Waesberghe te Antwerpen had alreede met het uitgeven van een Dictionnaire aangevangen, en was dit werk telkens verbeterd en vermeerderd, en met een nieuw octrooi voorzien door zijn' zoon Jan en zijne kleinzonen Johannes, Isaäk en voornoemden Pieter voortgezet.

Het is te vermoeden, dat Pieter, naijverig op dit werk en de daaraan verleende octrooijen, de uitgave eener andere Dictionnaire als eene inbreuk in zijn regt beschouwd en dat de regterlijke magt, aanvankelijk zijn regt erkennende, hem ondersteund heeft.

De onpartijdigheid echter gebiedt, volgens hetgeen Joannes Naeranus deswegens in gezegd woord berigt, en uit het na Van Waesberge's aanklagt gevolgd mandement van arrest van den Hove van Holland op de door Naeranus gedrukte boeken, te veronderstellen, dat in deze zaak niet onpartijdig, althans met niet genoegzaam onderzoek, gehandeld werd. Wij zijn evenwel zooverre van die dagen verwijderd; zeden, gewoonten en wetten zijn zoo zeer veranderd, zoo zeer gewijzigd en verzacht, dat het moeijelijk valt, een juist oordeel over vele handelingen van dien tijd te vellen.

De uitgave van „Le Gazophylace" van Casparus van den Ende door Naeranus werd er twee jaren door vertraagd; althans de opdragt van Van den Ende aan gecommitteerde Raden ter Admiraliteit en aan de Stedelijke Regering is van 6 Januarij 1654; ook het in koper gegraveerd frontispice heeft 1654. De uitgave van 1656 is dus geen nieuwe, maar de eerste druk, waartoe de exemplaren, waarop in 1654 arrest gelegd en die gewelddadig uit zijne woning gehaald waren, zullen gestrekt hebben.

Hoe Naeranus weder aan zijn regt kwam, deelt hij in het „Woord tot den Lezer" in de uitgave van 1656 niet mede; hij doet dit evenwel in een Voorberigt „Den Drukker, aan alle Liefhebbers en oeffenaars der Nederlandsche en Fransche Talen," te vinden voor de volgende uitgave: „Le Gazophylace, De la Langue Françoise et Flamande; Augmenté d'une Grammaire Françoise. Schat-kamer, der Nederduitse en Francoyse Tale. Vermeerderd met een Françoische Spraak-konst, overgezet in de Nederlantsche Tale. Door Mr Cas-

---

gewoonte, gelijke of gelijkluidende geslachtnamen als verwant te beschouwen. Tot hoevele verkeerde veronderstellingen dit leidt, laat zich denken.

In bovengenoemde uitgave der Gazophylace treft men, een in 1654 op veertigjarigen leeftijd, door L. de Jonge geschilderd en door R. A. Persyn gegraveerd, portret van Casp. v. d. Ende, aan. Eenige onderrigtingen, door Casparus van den Ende voor dit werk geplaatst, zijn door hem eigenhandig onderteekend Hij huwde Sara Battus eene dochter van den Amsterdamschen Geneesheer Carolus Battus. Zie J. C. Schultz Jacobi Oud en Nieuw uit de Gesch. der Nederl. Luthersche kerk. Rott. W. L. Stoeller. 1864. bl. 64. Aant.

parus van den Ende. Tot Rotterdam, By Johannes Næranus. 1665. Met Privilegie voor vijftien Jaren in 4°." Voor deze Uitgave — vermeerderd genoemd — staat de reeds vermelde in koper gegraveerde voortitel van 1654.

Næranus toont met voorbeelden, in deze uitgave, het groot verschil van zijn Woordenboek en dat van Van Waesberghe aan. Hiermede overeenstemmende aanwijzingen vindt men in het woord „Den Drukker tot den Lezer," van de 2e uitgave in 1669, met voorbijgaan der in de eerste uitgave vermelde bijzonderheden. In deze zoogenoemde 2e uitgave dan lezen wij: „Wy hebben ook goed gevonden uit dezen tweeden Druk uit te láten, de vreemde en ontálige woorden, welke wij in den eersten Druk hadden by gebracht, om aan te wyzen het onderscheid dat' er was tussen onze nieuw-opgestelde *Gazophiláce*, en *Schat-Kámer der Franse* en *Nederlandsche Talen*, en de andere voor die tijd uitgegéven *Dictionaires* en *Woorden-boeken*, dewyle wy beschuldigd wierden van andere, welke een van dien *Dictionaires François* en *Néderduits* hadden gedrukt, dat den onsen was van woorde te woorde den háren nágedrukt, het welke wy klaarlyk tégen de waarheit te zijn, bewézen hebbende, wierd by de Edele Grootmógende Heeren Státen van Holland en West-Vriesland, op onze voorgenoemde *Gazophiláce* verleent vryheid (1) om hetzelve Boek, volgens de stellinge van *Mr Casparus van den Ende*, alleen te mógen drukken, voor den tyd van vyftien achter een volgende Járen; en alzoo ons werk, door de Macht en Gezag der zelver Ed. Groot Mog. bevestigt, zoo dat die andere aanwyzinge nu niet meer noodig zynde, wij die méde achtergeláten hebben (2), konnende ijder, die een gezond oordeel heeft, gemakkelijk zelf het onderscheid zien, en wie wij het oordeel daar van gewillig willen láten. In Rotterdam, uit mijne Drukkerije, den 5 April 1669. Uwen Dienst-bereiden

(get.) Joannes Næranus."

Maar de grond der oneenigheid tusschen Van Waesberge en Naeranus lag niet, gelijk Naeranus zelf verzekert, in de uitgave der Gazophylace, maar was van veel vroegere dagteekening.

Pieter van Waesberge drukte in der tijd de Apologie van Hugo

---

(1) Dit Privilegie werd gegeven In den Hage op den 2 February 1665. Onderteikent Johan de With, vt. 1665.

(2) De 2e uitgave van 1669, 4°., bevat in één band: »Le Gazophilace de la Langue Françoise et Flamande etc. et adjoûté la Traduction de la Grammaire François & Flaman, par Jean Louis d'Arsi, Tout par Maître Casparus van den Ende, A Rotterdam, Chez Jean Næran, Marchand Libraire, 1669" en »Schat-Kamer der Nederduitse en Franse Talen enz. enz., door Kasparus van den Ende. Tot Rotterdam, Bij Joannes Naeranus, Boekverkooper in de Lomberd-straat, 1669. Met Privilegie voor vijftien jaren." Voor de Gazophilace plaatste Casp. van den Ende een woord »Aan de rechte Liefhebbers der Franse en Néderlandse Talen", gedagteekend 22 van Lente-maand, in het jaar onzes Heeren 1669. Voor de Schatkamer gaf Naeranus een woord »Den Drukker tot de Lézers" 16 April 1669. Voor den band is een met figuren gegraveerd frontispice, waarop staat: »Le Gazophylace de la Langue Françoise Et Flamende: »Schat-kamer der Nederduitsche En Françoische Tale. Imprimé a Rotterdam Chez Jean Næran, Marchand Libraire. A°. 1669.

de Groot (1), een hier te lande strikt verboden boek; kan Naeranus hem hierover ook in moeijelijkheden gebragt hebben? althans in 1648 bemerkte Van Waesberge dat Naeranus bezig was met het drukken van de „Historie van het Leven en Sterven van Johan van Oldenbarneveld;" hij deed daarvan aangifte, en dien ten gevolge werd Naeranus des nachts — den 12 Maart — door den Schout Verboom met een Onderschout en verscheidene dienaars overvallen, en al wat men van het boek vinden kon werd in beslag en mede genomen. Dit werk zag desniettemin het licht (2).

Eveneens handelde Van Waesberge tegen Naeranus bij het van diens perse uitgaan van het „Openhertig Discours" in den jare 1651. Op eene afrekenings-reis zag hij ten huize van den boekhandelaar Jaques Fierens, te Middelburg, exemplaren van dit blaauwboekje liggen; vermoedende dat zij van Næranus kwamen, vroeg hij naar den afzender; na hierop een weigerend antwoord ontvangen te hebben, klaagde hij Fierens aan, en wikkelde hij dezen in een proces. De afloop dezer zaak, waarvan Naeranus spreekt in zijn meermalen genoemd woord „Den Drukker tot den Lezer" in de Uitgave der Gazophylace van 1656, wordt niet gemeld. Het was Naeranus aldaar alleen te doen om Van Waesberge in zijne vervolgingszucht te doen kennen.

Næranus bestempelt Van Waesberge meermalen met den toenaam van „dezen fynen Kerkmeester." Dit doet onwillekeurig denken aan den kerkelijken tegenstand, dien Næranus, als Remonstrant, jaren lang ondervinden moest en waarvan nog bewijzen moeten voorhanden zijn in de notulen van den kerkeraad der Gereformeerde gemeente. Zijn naam althans moet in die notulen meermalen voorkomen met of in den omtrek van den naam van den Rector Zwaerdecroon, die zijn steun in de Stedelijke Regering vond, en waarbij Næranus dien ook wel eenigzins zal gevonden hebben; 't is bekend, dat de Regering onzer Stad den Remonstranten niet ongenegen was.

ALLE DE SPELEN VAN Gerbrand Adriaenss Bredero, Amsterdammer. By Pieter van Waesberge tot Rotterdam 4. L.

Deze algemeene titel, zonder jaartal, staat in het midden en onder aan een fraai, door Jan van den Velde gegraveerd, frontispice. Boven in het frontispice prijkt het portret van Bredero. Zijn leeftijd als 35 is echter foutief aangegeven, aangezien hij op nog geen 33 jarigen leeftijd overleed. Acht medaillons op dit frontispice voorkomende doelen op de volgende door hem uitgegeven stukken:

G. A. BREDEROOS Griane. Op zijn Spreuck Het kan verkeeren. Eerst Ghespeelt t' Amstelredam Sondaghs voor kermiss / 't Jaer 1612. doch eerst gedruckt voor vier Jaren nadat 't gespeelt is. Tot Rotterdam. By Pieter van Waesbergen, Boeckverkooper. Anno 1622. 70 ongen. bladz. Sign. A 2—J 3.

G. A. BREDEROOS Treur-spel van Rodd'rick Ende Alphonsus op de regel: *De Vrunden mogen kijven, Maar moeten Vrunden blijven.* Tot Rotterdam enz. 66 ongen. bladz. Sign. J 4—R 3.

---

(1) Ik bezit: »Verantwoordingh van de Wettelycke Regeeringh van Hollandt Ende West-Vrieslant, midtsgaders enz. door Mr. Hugo de Groot enz. Den tweeden Druck, van nieus oversien, ende verbetert, 1623, accordeert met het Latynsch, ghedruckt Tot Parys, Met Privilegie van den Coningh. 1622. in 4, 287 pp. goth. lett.

(2) (Neeranus) Historie van J. v. Oldenbarnevelt. Z. pl. 1648. in 4. Cat. Mart. Nijhoff, van Nov. 1868, No. 778. Ik zag nog een octavo uitgave bij Næranus, van 1670.

G. A. **Brederoos** Over-gesette Lvcelle. Op het woort: Schyn bedriecht. Tot Rotterdam enz. 64 ongen. bladz. Sign, S 2—Bb 3.

G. A. **Brederoos** Moortje / Waar in hij Terentii Evnvchvm heeft Nagevolght. Op 't V Voort: Ongesien / kan geschien. Tot Rotterdam enz. 84 ongen. bladz. Sign. Cc 2—Nn 2.

G. A. **Brederoos** Spaanschen Brabander / Ierolimo. Gespeelt op de eerste Duytsche Academie. Op het Woort: Al siet men de luy men kensse niet. Tot Rotterdam enz. 58 ongen. bladz. Sign. Nn 3—Vv 3.

G. A. **Brederoos** Klvchten Als Vande Koe. Symen sonder Soetigheyt. Den Molenaer. Ende den Quacksalver. Tot Rotterdam enz. Van de Koe. 10 ongen. bladz. Sign. xx—Zz 2. Symen sonder Soeticheyt. Met een nieuw titelblad. 8 ongen. bladz. Sign. Zz 3—Bbb 2. Den Meulenaer. Met een nieuw titelblad. 8 ongen. bladz. Sign. Bbb 3—Ddd 2. Den Hooghdvytschen Quacksalver. Met een nieuw Titelblad. 6 ongen. bladz. Sign. Ddd 3—Ee 3.

G. A, **Brederoos** Nederduytsche Rijmen / Als is: Verscheijden Brieven / soo in en buyten Rijm; oock het Lof van Riickdom en Armoede: Ende vele dergelijcke sinrijcke ghedichtselen meer, by hem beschreven. Tot Rotterdam, enz. 100 ongen. bladz. Sign. Fff—Sss 3. L.

Op elk der titelbladen dezer stukken prijkt het portret van Bredero met zijn spreuk „t kan verkeeren." Aan mijn exemplaar ontbreken van Sign. Ww 1—Eee. De Bibliotheek te Rotterdam bezit een ex. waaraan de Kluchten, en ook de bladen met de Sign. Ww 1—Eee gemist worden.

Van deze stukken bestaan ook afzonderlijke Uitgaven. Bovendien bestaan er van hem nog meerdere spelen, door Cornelis Lodewijksz. van der Plasse, en later bij Jan Claesz. ten Hoorn, uitgegeven. Pr. Marchand, Dict. hist. T. 1, p. 106b. schijnt de uitg. van 1622 niet gekend te hebben. Hij laat hem den ouderdom van 83 jaren bereiken!

W. **Teellinck**, Tractaat van de onderhoudinge des Christelijken rustdachs. Rotterdam 1622, in 4.

Cat. Prov. Bibl. v. Zeeland. Middelburg 1860, bl. 113.

Pegasides Pleyn. ofte Den Lust-hof der Maechden. In Sesthien Boecken, ghecomponeert door Iehan Baptista Houwaert. Verciert met Copere Figueren. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, Boeckvercoper aen de Merct. Anno 1623, 2 D., in 8. L.

De acht eerste boeken voeren op de bijzondere titels het jaartal 1622, de acht laatste dat van 1623. Voor het geheele werk staat dezelfde Voortitel, dien wij in de uitgave bij Jan Leendertz. Berewout van 1615 aantreffen. Deze uitgave heeft mede dezelfde paginering en dezelfde figuren als die van Berewout in 1615, maar dikwerf met een andere spelling gedrukt. Zij stemt in drukletter en drukfouten overeen met die bij Jan van Waesberghe bladz. 72 vermeld, de figuren in de uitgave van Pieter zijn frisscher, ook vindt men bij hem hetzelfde gegraveerde titelblad, als in de beide vorige genoemde. Alleen de vignetten voor de verschillende boeken zijn door andere vervangen.

Het is mij door deze en andere uitgaven duidelijk gewórden, dat een bijzondere titel voor het Ie Boek, hetwelk de naam van „Den Val van die (de) weldighe (weeldighe) Maeghden (Maechden)" voert, en waarvan op bladz. 73 sprake was, nimmer aanwezig geweest is.

Teelinck, (**Willem**) dinaer des H. E. binnen Middelburgh, Lust-hof der Christelicker ghebeden, aen-wysende, hoe wy elcken dach onsens levens christeken (!) zouden mogen toebrengen..... Rotterdam, Pieter van Waesberghe, 1624, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

Teelinck, (**Willem**) Houweel des geestes, om allerley boos oncruyt, dat de vyandighe mensche in het hofken onses herten ghesaeyt heeft, uyt te roeyen..... Ibid, id., 1624, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

Teelinck (**Willem**) Corte tsamenspreckinge, leerende, hoe wy moeton bidden, ende den geest des gebedts in ons verwecken. Ibid, id., 1624, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

Dezen Willem Teelinck betreffende bezit ik: „Postillon van den Roskam der vermomder Eselinne, van Willem Teelinck,

door Divoda Jansen van Heylighen-stadt." t' Handtwerpen, by Joach. Trognesius, 1611, in 12, 50 bladz., goth. lett., met gegraveerd titelplaatje, waarop » Vermomde Eselinne." Dit boekske is een antwoord op een geschrift van Willem Teelinck, in 1611, tegen een werkje van den zich noemenden Divoda Jansen: » Het Vry-gheleyde."

DEN WYT BEROEMDEN APIANUS Alexandrinus, Griecsche History Schrijver van de Oorlogen der Romeynen, begrepen in veerthien Boecken. Vertaelt door Nicolaes de Gerbode. Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, anno 1624, in 4, met opdragt aan de Staten Generaal; — aan Prins Maurits en aan de Heeren Schouten, Burgem: Schepenen en Raden derzelver Landen en Steden. L.

Van dit werk zag ik alleen den fikschen in koper gegraveerden titel en de opdragt, waarin Van Waesberghe van de moeite en kosten gewaagt, die hem het in druk bevorderen van dit werk veroorzaakt heeft.

EMBLEMATA, Emblemes Chrestienes et Morales, Sinne-Beelden enz., door Zacharias Heyns. Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, anno 1625, in 4, met een door J. Swelinck gegraveerden titel. Het portret van den schrijver, (Act. 55), ongepagineerd, 56 bladen, en platen. L.

Zeer goed van druk en platen.

SINNE-SPEL van de Dry hoofddevchden. Onder het Spreecwoort: Sic itur ad astra, Door Zacharias Heyns. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, Anno 1625, in 4, met platen, 48 bladz. Met het groote Vignet de Hoofddeugden op den titel. L.

Dit » Spel van Sinnen over de dry hoofddevchden," werd eenige jaren vroeger door den schrijver gesteld voor » het wit Lavender, tot Amsterdam, uyt levender jonste."

EMBLEMATA MORALIA. Les Emblemes Morales. De Sinne-Beelden, strekkende tot Leere der Zedicheyt. door Zacharias Heyns. Tot Rotterdam, 1625, in 4, met platen, 50 bl., eenzijds gepagineerd, zonder naam van uitgever, doch zeer waarschijnlijk bij Pieter van Waesberghe. L.

DEVCHDEN-SCHOLE ofte Spieghel der jonge-Dochteren enz., door Zacharias Heyns. (Eene koper-gravure). Tot Rotterdam By Pieter van VWaesberghe, 1625, in 4, 55 bladz. eenzijds gepagineerd, met platen. L.

Deze werken van Zacharias Heyns treft men gewoonlijk te zamen in één band aan. Onder de verschillende verzen op zijne werken vindt men er van J. v. Vondelen, van A. Smyters, van Bartgens. Volgens J. Koning, Catalogus 1833, No 1501, zijn dit allen eerste drukken.

PROTEUS ofte Minne-beelden, verandert in Sinne-beelden. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, boecvercooper, anno 1627. Met Privilegie voor 15 jaren, in 4. Opdragt aan Heeren Schouttet, Burgemeesteren enz. der Stadt Rotterdam door Jan Svvelinck. en 315 bl.

Daarachter, met afzonderlijke paginering:

EMBLEMATA D. Iacobi Catsii, in linguam Anglicam transfusa, 28 pp.

EMBLEMATA MORALIA et Æconomica, 91 et 46 p.p.

GALATHEE, ofte Harders-minne-klachten, 55 bladz. L.

Dit Boek, maakt één deel uit der gezochte Quarto-uitgave van de werken van Jacob. Cats. Het privilegie tot de uitgave werd door de Stat. Gen. verleend, 22 Maart 1625, aan J. P. van der Venne te Middelburg en Mr. A. van der Venne in den Haghe. Adr. van Venne transporteert aan Mr. Pieter van Waesberge dit octrooy op 26 July 1626.

Later weder overdragt van Pieter van Waesberge van genoemd Octrooi, voor zoo veel aengaet desen druck van de Emblemata, aan Sr Adriaen van de Venne, alsmede Sr Joost Ockerss (die beneffens hem in plaets van sijnen overleden broeder Jan Pieterss van de Venne is aengenomen) van 24 Nov. 1628.

Zie Jac. Cats Proteus ofte Minne-beelden verandert in Sinne-beelden, 1629. Bibl. den Heer D. Vis Blokhuijzen te Rotterdam.

II. WEKE VYFDE DAG. Inhoudende Den staet der kercken, onder de vier Monarchien, van de Babilonische Gevangenisse, (daer Bartas opghehouden heeft), tot de geboorte Christi. Door Zacharias Heyns. Tot Rotterdam, By Pieter van Waes-

berge. An°. 1628, in 4, met pl., opdragt „aen de Edele Moghende Heeren de Staten van de provincie Over-Yssel" en 228 bladz. met rom. lett. L.

Dit is, zoo als ook voor het werk staat, »Vervolgh van de Weken van Bartas, door Z. Heyns," welke, »Weken van den Edelen Geestrycken Wilhelm van Saluste, Heere van Bartas" met privilegie van 24 Junij 1621, door Zacharias Heyns, te Zwolle, zijn uitgegeven onder den titel van: »W. S. Heere van Bartas Wercken, door Zacharias Heyns," in 4, met pl., opdragt en Eerste Weke, 313 bladz. Tweede Weke 634 bladz. en Register. Hiervoor staat op het titelblad: »Tot Zwol. Anno 1621." en het vignet met de vier hoofden. Het werk is met schrijfletters gedrukt.

L. Zasij. Borgerliicke Huijs-Houdingh Blij-eijndigh-spel. Tot Rotterdam, voor Cornelis van Damme, Boeckverkooper aen de Groote Kerck. Anno 1628, in 4. Wensch, Voorrede, Lof-dicht, Prologus en 16 bladen. L.

Dit Blijspel is kennelijk bij Pieter van Waesberghe gedrukt.

The Whole books of Davids Collected into English meeter bij P. Sternhold and S. Hopkins W. Whitingham and others. With morning and evening praijers. at Rotterdam, printed for Peter from Waesbergen, 1631, in 24.

Catal. Enschedé, 1867, N° 289.

Ars notarius, d. i. konsten van notarisschap. Rott. (Pieter) v. Waesberge, 1632.

Cat. Bibl. H. W. Tydeman, 1864, I° D. N° 1272.

Keuren & Ordonnantien, By Pieter van Waesberghe, Ordinaris Drucker der Stad Rotterdam, 1632 en 1640—49. By Pieter van Waesberghe, op 't Steijger inde Swarte Klock, 1634, 35. 38. 39.

B. Reg. H.

Keuren en Ordonnantien, in 4, Octroy en Ordonnantie van het Huys van Leeninghe binnen de Stadt Rotterdam. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, opt Steyger in de Swarte Klok, 1635, in 4.

B. Reg. H.

Panegyris in laudem illustris. J. Roterodamensivm vrbis ad Ampliss. Consultissimosque III Viros Scholae Erasmianae constituendae. Roterodami (Vignet). Ex Officina Petri Waesbergii. X Calend Majas Anno 1638, in 4, 14 pp.

Aan het einde de naam van den Schrijver Casparus Kinschotius.

Prodomus exequiarum Funestae Pacificationis Pragensis: Nec non Gustavus, Fridericus & Landgravius Redivivi, Pro Religione et regione protestantes et remonstrantes etc. Autore Bernh. Comenio. Roterodami Apud Petrum van Waesbergen, Bibliopolum 1639, in 4, 72 bladzijden. L.

Zijn Insigne op den Titel.

Ordonnantie Waer naer de Schippers van dese Stadt Rotterdam varende op Middelburgh ende wederom van Middelburgh op dese Stadt Rotterdam Haer zullen moeten reguleren. 16 April 1639. By Pieter van Waesberge, Ordinaris-Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1639. In folio plano.

Arch. Rott.

Ordonnantie ende Wetten der Diaconi binnen der Stadt Rotterdam. By Pieter van Waesberge, in de Swarte Klock. Ordinaris-Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1640, in kl. 4.

De historie van aller voortreffelycsten oude historischryver Polijbius Megapolitanus, van hem in Griex beschr., ende nu, ten grooten politijcken dienst ende nutticheid van alle lieden van state, verduytscht door J. L. van der Vennecool. Rott. P. van Waesberghe. 1640, in 4.

C. B. Ned. Lett. L. I D., bl. 192.
B. Rott.

Keure op 't Verhuyzen (Verhuren?) van de Huysen aen vreemde Persoonen, 18 Nov. 1641. By Pieter van Waesberge. Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1641. In folio plano.

Arch. Rott.

Keure ende Ordonnantie op 't Stuck van de Smockel Tapperijen. 16 Oct. 1642. By Pieter van Waesberge. Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1641, in folio plano.

Arch. Rott.

Nieuw-iaer-dicht der Rotterdamsche Weesen aen de mildadighe Burgerij. Gedicht van P. van Belle. By Pieter van Waesberge. Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1642, in folio plano.

B. Rott.

Practyke Civile Door Den E. Heere Mr. Philips Wielant, President in den hooghen Raet in Vlaenderen. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesbergen (sic), Boeckverkooper opt Steijger inde Swarte Clock. A°. 1642, in 12, eenzijds gepagineerd, 166 bladen, en tafel, goth. lett.

·L.

De in koper gegraveerde titel is van C. van Dalen. Deze uitgave van nieuws overzien, werd bezorgd door M^r^. Ant. van 't Sestich, Advocaat voor den Hoogen Raad te Mechelen.

Damhouder (Joost de) Practycke in Criminele saecken. Nut en Proffytelyck enz. Alles met schoone Figueren. Tot Rotterdam By Pieter van Waesberge, Boecverkooper. A° 1642. volgt:

Ordinancie, Edict, ende Gebot, ons s' Heeren des Coninex, op 't stuck van de criminele Justitie in dese sijne Nederlanden. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberghe, by de Merckt, inde Swarte-klocke. Anno 1642, in 8. L.

De in deze uitgave voorkomende 56 houtsnêplaatjes zijn, in kleiner formaat, vervaardigd naar den oorspronkelijken druk, die van dit werk te Leuven. 1555, in 4° verscheen.

Le Grand Dictionaire françois-flamen, & flamen-François. Reveu & Corrigé de nouveau, & enrichi d'une Grammaire Françoise.

Het Groot Woorden-boeck. Gestelt in 't Frans en Neder-Duyts, als oock int Neder-Duyts en Frans. Op een niew hersien, verbetert en ver-rijckt met een Franse Gramatica door Ian Louys d'Arsy. Rotterdam By Pieter van Waesberge. Anno 1643, in 4.

L.

Op Le Grand Dictionaire prijkt de naam van Pieter van Waesberge; op het Groot Woordenboeck, die van Jan van Waesberge tot Utrecht.

Beide zijn echter gelijktijdig te Utrecht gedrukt ter Drukkerij van Herman van Borculo, Esdras Willemsz Snellaert, en Hendrick van Borculo. Anno CIↃ.DC.XLIII.

Geesteliiken olie-hoorn, uyt-gestort over .... de blijvende en nieuwaankomende burgherm. en schepenen der ... stadt Rotterdam, met verclaringe over ... Psalm 82: vs. 6, 7. Door J. Stermont ... op den 3 May ... Tot Rott., by P. van Waesberge. 1643.

Rogge, B. Contra-Rem. 1865, bl. 120.

Noodige verdedinge tegen de pasquille van den vermomden Jacob Warr'-mont; in welke voor-gestelt, verklaart, ende meest uyt eygen paapsche schrijvers bevestigt werden dese drie dingen: 1 dat, na 't gevoelen der Jesuwijten den paus de onderdanen ontslaan mach van een besworen eed der getrouwigheyt, 2 dat, de roomsche kerke den paus allerley tijdelijke macht toeschrijft, 3 dat, den paus draagt de rechte trecken van den waren antichrist. Door J. Stermont ... Tot Rott., by Pieter van Waesberge. 1644.

Dezelfde, t. a. p.

Bueren-kout ofte t' samen-spraeck, vervatende thien stichtelijcke ghespraken van religions saken, vol trouwe waerschouwinghen teghen verscheyde vergrypingen hedensdaeghs in swange gaende. Door W. Teellinck ... Deze lesten druck is van vele grove fouten verbetert. Tot Rott. by P. van Waesberge. 1645, in 8.

Dezelfde, bl. 106.

Het Boek van den Avonturen ende van Tijt-kortingen van Versinnen. Rotterdam (zonder naam van drukker) 1646, in 4.

De Tragedische oft klaechlijcke Historien, inhoudende XVIII waerachtige geschiedenissen, eenige hebbende een droevich beginsel, ende blijde uytkomste: sommige een vrolyc begin, ende droevigh eynde. Eerst beschreven in Italiaens, ende nu uyt de Françoysche in de Nederlandtsche

tale overgeset. Het 1e, 3e tot 7e dl. door Isaäc de Bert; het 2e dl. door Merten Everaerts; het 8e en 9e dl. door F(elix) v(an) S(ambix). Tot Rotterdam, Ghedruckt by Pieter van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger inde Swarte Klock. 1646, 9 dln., in 12. Het wapen der stad op de titels; met door R. Persyn in koper gegraveerde voortitels. L.

Het 9e en laatste deel dezer Tragediën is van 1648. Het geheele werk is zeer net van druk. De titels op de onderscheidene deeltjes zijn verschillend gesteld. Voor het 1e en 9e deel heeft Pieter van Waesberghe eene voorrede geplaatst; beide getuigen van zijne letterkundige bedrevenheid.

HISTORIËN DER NEDERLANDEN en haar Naburen Oorlogen tot het jaar 1612, door Em. v. Meteren. Met Heerelyker Konterfeytsels dan ooyt voor dezen verciert, en verbetert. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Boekverkooper op 't Steyger, in 't jaer 1647, in folio. Met koperen gegraveerden titel, afbeeldsels van V. Meteren, van Prins Maurits enz. bevattende. L.

Het titelblad is hetzelfde als dat van de latere uitgave in 1652, t' Amsterdam, by Jan Jacobsz. Schipper, mede in folio.

HET NIEUWE TESTAMENT Dat is Het Nieuwe Verbont onses Heeren Jesu Christi. LE NOUVEAU TESTAMENT C'est à dire, La Nouvelle alliance de nostre Seigneur Iesus Christ. Tot Rotterdam by Pieter van Waesberge Ao 1647. A Rotterdam Chez Piere (sic) de Waesbergue, Ao 1647, pet. in 8. L.

De Hollandsche tekst is met eene Duitsche, de Fransche met eene romeinsche letter, naast elkander in twee kolommen, gedrukt; achteraan staat: A Rotterdam, Imprimé chez Pierre de Waesbergue, Imprimeur & Marchand Libraire 1647.

JAN PIETERSE DOU, de ses eerste boecken Euclidis van de beginselen ende fondamenten der Geometrie, overgeset door Jan Pieterse Dou van nieus oversien ende verbetert. Tot Rotterdam by Pieter van Waesberghe, Boeckverkooper opt Steygher inde Swarte Klock. Anno 1647, in 8. fig.

B. Hulthem, Vol. II, No 8111.

BLOEMHOF der Doorluchtige Voorbeelden; enz. Uit de schriften van Phil. Camerarius, Michiel de Montanje en anderen enz. door Maria Heyns. t' Aemsteldam Gedrukt by Jac. Lescaille. Tot Rotterdam, Voor Pieter van Waesberge, Boekverkooper op 't Steyger, in de Swarte Klock, in 't jaer 1647, in 4, met platen. L.

TROOST TEGEN DE DOODT, Gevonden In de verklaringe van de woorden Salomons. Proverb. 14, vers 32. Door Jacobum Stermont, Dienaar Jesu Christi in sijne gemeynte tot Rotterdam. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Boeckverkooper op 't Steyger / inde Swarte Klock / Anno 1648, in 12, met het Insigne van den klimmenden Leeuw, en de Zinspreuk daarom: „Ingenio Superatur." 153 bladz. L.

Ds Stermont droeg dit boekske op »Aan Haare Hoogheyd, Mevrouwe, Princesse van Orangien Duwagiere." — Achter vindt men eene »korte Ontleedinge deser Predikatie."

P. TERENTII AFRI Comoediæ Sex. Belgica interpretatione, ac notis ad loca difficiliora Illustratæ. Opera ac studio Henrici Zwaerdecroon. Roterdami, Apud Petrum Waesbergium, 1648. Met Privilegie voor 15 Iaren, kl. in 8, 608 bladz. Het latijn tegenover het Nederduitsch gedrukt. L.

Het privilegie tot het drukken en uitgeven dezer tooneelstukken werd aan voornoemden Pieter van Waesberge en Jan van Neer, IX Maart 1648, te 's Hage gegeven, en is onderteekend door J. Cats. De naam van Næranus vindt men dan ook op den gegraveerden voortitel. Van deze Comediën bezit ik eene Nederd. vertaling onder den titel: »De Zes Comediën van P. Terentius verduitst door Henricus Zwaardekroon, Rector der schole, tot Rotterdam. Tot Rotterdam, Gedrukt by Joannes Næranus," 1668, in 12, 498 bladz., rom. lett. Næranus zegt in deze uitgave, dat de vorige (Ed. altera, 1663) gansch uitverkocht, en niet een exemplaar meer te krijgen was.

EXTRACT UYT HET KEUR-BOECK der Stadt Rotterdam, Gheteijckent met de Letter *C*, fol. 84 voor. Inne houdende een keure op de kleyne Rivier-visch, 7 Oct. 1648. Tot Rotterdam By Pieter

van Waesberge, Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam. Anno 1648, in folio plano. Met drie fraaije in koper gegraveerde vischjes, Post, Baers en Voorn, boven aan.

Arch. Rott.

SIJNE KON. MAJESTEYT van Engelandts Laetste Oratie (Vertaling uit het Engelsch). Rott. P. van Waesbergen... Anno 1649, in 4, 8 blz.

Tiele B. P. N° 3399.

DECLARATIE ende Artiickelen vanden Kon. van Vranckrijck, tot het ophouden vande beroerte ende Oorloghe, enz. Rott. Pt. van Waesberge 1649, in 4, 16 blz.

Tiele B. P. N° 3502.

PRACTYCKE IN CIVILE SAECKEN, enz. Beschreven door den vermaerden Heere Joost de Damhouder van Brugge..... Uyt de Latijnsche inde Nederduytsche Tale overgeset, ende met schoone figuren tot elcke materie dienende verçiert. Tot Rotterdam, By Pieter van VVaesberge. Ordinaris-Drucker der Stad Rotterdam, op 't Steijger inde Swarte Klock. Anno 1649, in 4, 592 bladz. Tafel en Register. L.

PRACTYCKE IN Criminele Saken enz. Beschreven door den Heere Joost de Damhouder..... Tot Rott. by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam, op 't Steijger in de gekroonde Leeuw. Anno 1650, in 4, 264 bladz. met figuren. L.

ORDONNANTIE, Edict ende Ghebodt; ons 's Heeren des Konings, Op 't Stuck van de Criminele Justitien, in deze Nederlanden. Tot Rotterdam, By Pieter van VVaesberge, Ordinaris Drucker der Stadt Rotterdam, op 't Steijgher in de ghekroonde Leeuw. Anno 1650, in 4, 59 bladz.

L.

Deze drie geschriften, bij mij in een band gebonden, zijn met dezelfde letters gedrukt. Brunet teekent de uitgave der Practische in Civile Saecken, „en flamand" te Rotterdam 1649, in 4. (By Pieter van Waesberge) in zijn Manuel, Tome II c. 479 aan. De uitgave der Practycke in Criminele Saken en de Ordonnantie zijn herdrukken van vroegere bij de van Waesberges verschenen editiën. Op de titels der beide eerste werken bevindt zich het portret van den schrijver met het randschrift: TANDEM IVSTITIA OBTINET. — AVTORIS EFFIGIES TANDEM. Op den titel der Ordonnantie daarentegen staat het op bladz. 80 aangegeven drukkersmerk.

RYNENBURGH (B. J.) Examen ofte proeve der Chirurgyns ende barbieren. Rotterdam, By Pieter van Waesberge, 1650, in 12.

DE BLOEMEN des Grooten Guidonis. Uyt de françoysche tale overgeset door R. R. B. Rotterd. By Pieter van Waesberge, 1650, in 12.

METAMORPHOSIS dat is; Die Herscheppinghe ofte Veranderinghe, beschreven vanden vermaerden ende gheleerden Poët Ovidius. In onze Duytsche Tale overgheset / ende met vele figuren versiert / elcke tot zijnder Historien dienende. Seer profijtelijck, dienstbaar ende nut voor alle edele Gheesten, enz. t' Antwerpen, By Peeter Beelaert, Anno 1650, in 8, 490 bl. en Approbatie. Men vintse oock te coop. By Peeter van Waesbergen Boeckvercooper tot Rotterdam. L.

Met het Insigne van P. Beelaert op den titel. De houtsnede plaatjes voeren tot kenteeken het monogram [monogram].

DE LEER ONSER VERLOSSINGE door de voldoeninge Jesu Christi, uit de H. Schriften bewesen; mitsgaders etc. door Andreas Essenius, Doctor der Theologie, en Predicant in Neder-Langbroek. Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberghe, Boeck-verkooper op 't Steyger, by de Marckt, in de gekroonde Leeuw. Anno 1651, kl. in 8, Voorrede, 347 bladz. en Register. Op den titel de klimmende Leeuw, met het Randschrift: „Ingenio Superatur," houtsnede.

L.

STOCKMAN, Schoolm. tot Dordr., Arithmetica ofte Cyfer-boeck, met een tafelken om te rabatteren, door Abel W. Wassenaer. Rott. Waesb. 1653, kl. 8.

te zijn geweest te Dublin in Ierland. Deze bewering moet op eene dwaling rusten en zal waarschijnlijk eenen anderen Pieter, eenen anderen zoon of neef van dien naam betreffen; want Pieter van Waesberghe, boven vermeld, was in 1625 reeds uitgever en drukker te Rotterdam, en Abraham van Waesberghe, hierna verder te vermelden, ontegenzeggelijk zijn zoon.

Met meerdere zekerheid kunnen wij melden, dat hij, in 1658 & 1659 Pesthuismeester was.

Met Jan van Neer, Joannes Naeranus, Jean Naeran (1), boekverkooper en drukker aan de Koornmarkt 1640, daarna in de Lomberdstraat, gaf hij eenige werken uit; later kregen zij verschil, hetgeen tot eene onaangename vete aanleiding gaf.

De oorzaak dezer vete is mij onbekend; de daadzaak blijkt desniettemin uit het woord van „Den Drukker tot den Lezer," te vinden voor de uitgave van „Le Gazophylace, de la Langue Françoise et Flamende; Comprenant Les purs ét propes mots de chascune de ces deux Langues en tel rang ét disposition, que les longues, ét les courtes syllabes dans chacûn mot se demonstrent. Et aussi etc. Avecques Quelques Tables litterales, pour apprendre tres facilement par bons fondemens à prononcer, lire, ét escrire toutes sortes de Langues, usitées en la Chrestienté. Par Casparus van den Ende, Tenant Escole Francoise à Rotterdam. Imprimé à Rotterdam, chez Jean Naeran, Marchand Libraire, 1656, 4°."

Pieter van Waesberghe schijnt te regt of ten onregte begrepen of vermoed te hebben, dat deze uitgave in strijd was met een door hem in 1648 verkregen octrooi tot het drukken van een Nederduitsch en Fransch woordenboek, vermeerderd met eene Grammaire Françoise, door Jean Louis d' Arsy, hetwelk hij drie jaren daarna, alzoo in 1651, uitgaf.

Dit woordenboek werd echter van de zijde van Naeranus beschouwd te zijn een nadruk van dat, hetwelk de drie Utrechtsche drukkers: Harman Borculo, Esdras Snelland en Hendrik Borculo uitgegeven hadden.

Twee dier drukkers waren bereids overleden en Harman Specht te Utrecht had daarvan alreede in 1643 een nadruk geleverd. De uitgave van Van Waesberge, beweerde men, bevatte alleenlijk eene vermeerdering van woorden en had niets gemeen met „Le Gazophylace" van Casparus van den Ende, waarop Naeranus zijn octrooi erlangd had, en welk woordenboek heden nog zijne hoogschatters vindt (2).

---

(1) Op nieuw een bewijs, hoe men in die dagen met de geslachtnamen omging en die naar willekeur voor elke landtaal wist te gebruiken. Hij was afkomstig uit Weert in het Limburgsche, alwaar ook Neer-Weert gelegen is.

(2) Deze Fransche schoolmeester in de Lombardstraat te Rotterdam, uitvinder van de klankmethode, werd roemrijk herdacht in den Navorscher, IIen jaargang, en in het Bijblad tot den IIIen jaargang. In den IIen jaargang, bl. 306, brengt Dr. A. de Jager hem, zonder eenig bewijs, tot het geslacht van wijlen den Inspecteur van het lager Onderwijs, Adriaan van den Ende. Niets doet in het geslachtsregister van het geslacht, waaruit de Heer Adr. v. d. E. sproot, dit vermoeden billijken, zoo als ook niet één doopnaam die veronderstelling te gemoet komt. Het is vooral in den Navorscher vaak

De bescheiden aan de zijde van Van Waesberge, waardoor diens handelwijze welligt in een beter licht zoude verschijnen, ontbreken mij ten eenenmale. Ik kan evenwel niet nalaten te doen opmerken, dat het octrooi op de „Dictionaire François-Flamen" en „Den Schat der Duytscher Tale" der Van Waesberghe's veel vroeger dagteekent dan het in den twist van Naeranus en Van Waesberge aangegeven jaartal van 1648, en het op dit jaar vermelde octrooi slechts als eene vernieuwing van de vroeger verleende octrooijen te beschouwen is.

Jan van Waesberghe te Antwerpen had alreede met het uitgeven van een Dictionnaire aangevangen, en was dit werk telkens verbeterd en vermeerderd, en met een nieuw octrooi voorzien door zijn' zoon Jan en zijne kleinzonen Johannes, Isaäk en voornoemden Pieter voortgezet.

Het is te vermoeden, dat Pieter, naijverig op dit werk en de daaraan verleende octrooijen, de uitgave eener andere Dictionnaire als eene inbreuk in zijn regt beschouwd en dat de regterlijke magt, aanvankelijk zijn regt erkennende, hem ondersteund heeft.

De onpartijdigheid echter gebiedt, volgens hetgeen Joannes Naeranus deswegens in gezegd woord berigt, en uit het na Van Waesberge's aanklagt gevolgd mandement van arrest van den Hove van Holland op de door Naeranus gedrukte boeken, te veronderstellen, dat in deze zaak niet onpartijdig, althans met niet genoegzaam onderzoek, gehandeld werd. Wij zijn evenwel zooverre van die dagen verwijderd; zeden, gewoonten en wetten zijn zoo zeer veranderd, zoo zeer gewijzigd en verzacht, dat het moeijelijk valt, een juist oordeel over vele handelingen van dien tijd te vellen.

De uitgave van „Le Gazophylace" van Casparus van den Ende door Naeranus werd er twee jaren door vertraagd; althans de opdragt van Van den Ende aan gecommitteerde Raden ter Admiraliteit en aan de Stedelijke Regering is van 6 Januarij 1654; ook het in koper gegraveerd frontispice heeft 1654. De uitgave van 1656 is dus geen nieuwe, maar de eerste druk, waartoe de exemplaren, waarop in 1654 arrest gelegd en die geweldadig uit zijne woning gehaald waren, zullen gestrekt hebben.

Hoe Naeranus weder aan zijn regt kwam, deelt hij in het „Woord tot den Lezer" in de uitgave van 1656 niet mede; hij doet dit evenwel in een Voorberigt „Den Drukker, aan alle Liefhebbers en oeffenaars der Nederlandsche en Fransche Talen," te vinden voor de volgende uitgave: „Le Gazophylace, De la Langue Françoise et Flamande; Augmenté d'une Grammaire Françoise. Schat-kamer, der Nederduitse en Francoyse Tale. Vermeerderd met een Françoische Spraak-konst, overgezet in de Nederlantsche Tale. Door Mr Cas-

---

gewoonte, gelijke of gelijkluidende geslachtnamen als verwant te beschouwen. Tot hoevele verkeerde veronderstellingen dit leidt, laat zich denken.

In bovengenoemde uitgave der Gazophylace treft men, een in 1654 op veertigjarigen leeftijd, door L. de Jonge geschilderd en door R. A. Persyn gegraveerd, portret van Casp. v. d. Ende, aan. Eenige onderrigtingen, door Casparus van den Ende voor dit werk geplaatst, zijn door hem eigenhandig onderteekend Hij huwde Sara Battus eene dochter van den Amsterdamschen Geneesheer Carolus Battus. Zie J. C. Schultz Jacobi Oud en Nieuw uit de Gesch. der Nederl. Luthersche kerk. Rott. W. L. Stoeller. 1864. bl. 64. Aant.

PIETER EN ABRAHAM VAN WAESBERGE.

Door deze, Vader en Zoon, vinden wij in de laatste levensjaren van den eersten te zamen een enkel maal een boekwerk uitgegeven, op den Zoon komen wij later terug.

(Het eerste Deel) der Paraphrasis, Dat is Verklaringhe op het Nieuwe Testament onses Heeren Jesu Christi. Door Des. Erasmus van Rotterdam. Uyt de Latijnsche Tale overgheset in Nederduytsch enz. Desen vijfden Drucke verbetert ende vermeerdert met vier Dedicatien, op de vier Euangelisten, van Erasmus in 't Latijn beschreven, enz. Tot Rotterdam, By Pieter en Abraham van Waesbergen, Boeckverkoopers op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw. Anno 1660, 2 Dl. in gr. folio.

B. Rott.

Pharmacia Galenica et Chymica. d. i. Apotheker ende Alchymiste ofte Distilleer-konste. Begrypende de beginselen ende fondamenten ders... Door een liefhebber ders. konste. Rotterd. P. en A. v. Waesberge, 1661, kl. in 8.

Cat. Bibl. Amst. 1861, bl. 332.

ISAACK VAN WAESBERGHE.

Deze was de tweede zoon van Johan van Waesberghe, uit diens tweede huwelijk, gesloten 11 December 1601, met Catharina du Pire, beiden geboortig van Antwerpen. Voor haar huwelijk woonde zij te Amsterdam.

Isaäck zag het levenslicht te Rotterdam den 7 Junij 1606, „is ghedoopt in de Duytsche kercke by Mr François van Lansberghe." Deze François van Landsbergen, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde kerk te Rotterdam, werd van Gent in 1593 beroepen; bladz. 55 vermeldde ik hem alreede.

Heeft Isaäcks oudste broeder Johan, dien wij bij den toenaam van de Jonge kennen, afgescheiden van zijn grootvader en vader, zich in eigen zaken op de Korenmarkt gevestigd en alzoo de ouderlijke woning de Faam verlaten, dan mogen wij gereedelijk aannemen, dat Isaäck tot hulp van zijnen vader in diens zaken bedrijvig bleef, en na diens overlijden, dat in 1626 voorviel, in de zaken van zijnen vader trad. Op zijne werken staat dan ook „by de Marckt in de Fame." Op meerdere in 1633 en later uitgegeven werken, „aen de Merckt, op 't Steyger in de Fama." Hij huwde te Rotterdam, 20 November 1628, Digna van den Bosch, van Delft geboortig, en verwekte bij haar zes kinderen. In de bibliotheek van Rotterdam berust, in de afdeeling Rotterdam Personalia, een Bruylofs-Liedt. Ter eeren:

Isaac van Waesberge, Jongman vroom, ende goetaerdich,
En Dina van den Bossche, Jonge dochter eerwaerdich.
In 't Jaer sesthien hondert ende acht-en twintich even
November twintich een, haer in d' Echten-staat begeven (1).

Na het overlijden van deze zijne huisvrouw hertrouwde hij te Hillegersberg in Januarij 1642 Christina Braams, in welk huwelijk hij een zoon verwekte, Johan genaamd. Isaäck van Waesberghe overleed den 17 October 1648. Hij werd den 21 Oct. daarop volgende begraven in de Groote kerk, in den trans, des namiddags ten 3 ure.

---

(1) Gedicht van P. V... G... Godsliefde blijft. In folio plano.

Na zijn overlijden waren Sacharias Silvius, der Medicijnen Doctor, en Dirck Dircksz den Beer voogden over Catharina en Dina van Waesberge, zijne nagelaten kinderen bij Dina van den Bosch. Mr Henrick Bens, Chirurgijn en Daniel van Waesberge werden voogden over Jan van Waesberge, zijn nagelaten kind, bij Stijntje Davids Braens (1) Dr verwekt, en dit, als hiertoe speciale last hebbende van Schout, Burgemeesters en Schepenen, in dato 17 Februarij 1649, als blijkt uit een gift van een huis en erve aan de Oostzijde van de Molesteech 17 May 1649.

Hetgeen ik van door hem gedrukte werken vond, munt uit door druk en uitvoering. Hij moet zeer ervaren in het schoonschrijven geweest zijn, en meer dan een calligraphiesch voorschrift is nog van hem voorhanden.

Het hierbij afgebeelde drukkersmerk vond ik uitsluitend alleen door hem gebezigd.

CONSULTATIE aen Alle Kerckelijcke Vergaderinghen der warer Ghereformeerder Ghemeente, in de Vereenichde Nederlanden, over eenighe Kerckelijcke Casuum positiones. Inghestelt bij Benjamin van Rijswijck ende Henricum Alutarium, Dienaren der gemeijnte Christi tot Rotterdam. (Vignet) Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberghe, by de Marckt, in de Fame. Anno 1621, in 4, 8 ff.

B. Dunc. 1621. II.

LE GRAND DICTIONNAIRE François-Flament etc.: Den Schat der Duytsche Tale enz. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe. Ao 1624, in 4.

Ik vermeldde reeds meerdere uitgaven.

COPIE VANDE REQUESTE, Confessie: ende Sententie van Jan Willemsen Bogaert, Oud-Schepen der Stadt Amsterdam. Noch is hier achter achter bij ghevoecht een Eer-dicht, op 't vertreck vanden voornoemden Bogaert. Rotterdam. Isaack van Waesberghe 1629, 8 blz.

Meulman C. P., No 2092.

WTVAERT ende begravinghe vande Paepsche Transsubstantiatie, mitsg. oock van hare Misse, in 't aensien van Heer Matheus de Beijs, Pastoor tot Halteren.... Vertoont ende beschreven door Lambertus de Rijcke, Bed. des H. Ev... te Bergen op den Zoom. Rott., Is. van Waesberghe, voor Romb. van Hamerstede, boeckverk. tot Berghen op den Zoom, 1630, in 4, 42 blz.

Tiele B. P., No 2439.

---

(1) Deze geslachtnaam komt verschillend gespeld voor.

Deze WTVAERT betreffende bezit ik nog het volgende zeldzame geschrift:

Wtvaert vande Roomsche Transubstantiatie, inde welcke Franciscus Lansbergius syne Bedenckinghen over de Transubstantiatie tegen Joannē de Gouda nu ten tweeden male beweert ende verdedicht. Tot Rotterdam, by Jā Jansz., zonder jaartal, in 4°. 190 gen. en 2 ongen. bladz.

Het titelblad is geheel, en goed, in koper gegraveerd. De zark, waarin de Transubstantiatie ligt, wordt in de tegenwoordigheid der Roomsche Geestelijkheid begraven. Een engel, een molensteen vasthoudende, zweeft boven de kist. De twee laatste ongenummerde bladzijden bevatten het afbeeldsel van een molensteen en daaronder: »Sarc vande Roomsche Transvbstantiatie."

FEEST-GHEZANG / opt Houlijk den Eerzamen Pieter Verschoren, met de Eerbaren Neeltien Jans, verzaamd in den Echten-staat A° 1630, den tweeden April. Na de wijze: Lieve dochter vol van Jeugden. Tot Rotterdam, by Isaac van Waesberghe, Boeckverkooper inde Fame op 't Steygher aan de Marckt. In folio plano.

B. Rott.

LE GRAND DICTIONAIRE François-Flamen, augm. en ceste dern. éd. etc. Den Schat der Duytscher Tale, met de verclaringhe in Fransoys, van nieus grootelyckx vermeerdert enz. Rotterdam. By Isaac van Waesberghe, 1630, in 4.

Dit is eene herdruk en vermeerderde uitgave van 1624, bij denzelfden.

Cat. Bibl. M. Ned. Lett. 1847, I D. bl. 114.

KLARE EN KORTE provisionele verantwoordinge Benjamini vā Ryswyck ende Henrici Alutarii, Predicanten tot Rotterdam, tegen de onghefondeerde ende liefdeloose beswaringen, die tot haren laste in openbaren druck zyn uytghegheven van Petro Nienrodio in seker boecxken ghe-intituleert: *Opreghte ende grondige verklaringe van eenighe Notulen in Mayo* 1630 *ghestelt by het meerendeel des Kerkenraets van Rotterdam.* enz., nevens: Een oprecht ende waerachtig Verhael en bewys van de ghelegentheyt der kerckelycke verschillen, eenigen tyt herwaerts voorghevallen in de kercke van Rotterdam. Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, by de Marckt, in de Fame, Anno 1631, in 4, 130 bladz.

Volgt onder een afzonderlijken titel:

CONSULTATIE aen alle kerckelycke vergaderinghen (der ware Ghereformeerde Ghemeente in de vereenichde Nederlanden) over eenighe kerckelyke Casuum positiones, inghestelt by Benjamin van Ryswyck ende Henricum Alutarium, Dienaren der Ghemeynte Christi tot Rotterdam. Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberge, 1631, in 4, 8 bladen.

Rogge Bibl. Contra-Remon. bl. 116.

KORTE ANNOTATIEN op P. Nienrodii ende J. Lewii Vileyn ... schrift, gheint. Copye van een Missive &c., by forme van voorlooper ghestelt by B. van Rijswijck ende H. Alutarius..., van een breede ... refutatie, enz. Tot Rott., by Is. van Waesberghe. 1631.

Dezelfde t. a. p.

ZEEUSCHE NACHTEGAEL, ende des selfs dryerley gesang: gheheel anders in der waerheydt vertoont, als deselve voor desen by sommige uyt enckel misverstant verkeerdelyck is gheoordeelt. Door verscheyden treffelycke Zeeusche Poëten by-een ghebracht, ende verçiert met kopere platen. Hier is noch by-gevoeght een Poëtis werck ghenaamt TAFEREEL VAN SINNEMAL. Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, Boeckverkooper, woonende by de Markt, in de Fame, anno 1632, in 12, obl., 654 bladz.

v. Vloten.

Dit lieve boekje, dat door keur van druk en behandeling uitmunt, is versierd met vele fraaije plaatjes van Adriaen van der Venne. Het titelplaatje, waarop het jaartal 1633 gedrukt staat, heeft den Nachtegaal zingende tusschen de vier Zeeuwsche steden Middelburg, Vlissingen, Veere, Arnemuiden, en daaronder Appollo, in het midden der negen musen. Er is eene vroegere uitgave van dezen Nachtegael, met de onderteekening van Jan Pietersz. van de Venne en zijn woord »tot den kunst-lievende Leser." Middelburgh, den 16 Mey anno 1623. Middelb. 1623, met pl. in 4. Nog andere uitgaven kwamen mij voor, waaronder ik te vermelden heb die: t' Amstelredam, gedruckt by Anthoni Jacobsz., Boeckdrucker op de Achter-Burgwal, anno

1633, in 8, 294 bladz. goth. lett. Deze uitgave is niet zoo bevallig als die van Isaack van Waesberghe, maar de plaatjes zijn veel fraaijer en, ofschoon niet dezelfde, duidelijk naar elkander gecopieerd.

VERKLARINGE van de Staten van Luyck, Over de Brieven van Graef Heyndrick van den Berghe. Na de Copye ghedruckt tot Luyck, by Chr. Buwerx... 1632. By Isaac van Waesberghe (Rotterdam) 1632. 4 blz.

SPIEGEL OFTE PROEF-STEEN der genaemder Luterschen. Alles uyt eijghen schriften D. Lutheri ende der hedendaechsche genaemde Lutersche, by haer selven doen drucken, ghetrouwelick voorghestelt door Henricum Alutarium, ende uytghegheven volgens den last ende ordre des E. Synodi van Zuythollant, nae behoorlicke visitatie. De 2de Editie wederom overghesien ende vermeerdert door den Autheur selve, ende op sijne kosten doen drucken. Tot Rotterdam, by Isaack vanWaesberghe, op 't Steygher, aen de Marckt, in de Fame. 1632. in 8.

NIEUWE-JAER: Van de arme Weesen der Stadt Rotterdam. Anno 1633. Gedicht van G. de Jongh. 'k Betrouw in Een. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe, Boeckverkooper, opt Steygher aende Mart, inde Fame. In folio plano.

B. Rott.

NAVOLGINGE CHRISTI hoemen alle ydelheydt deser Wereldt versmaden / der sonden sterven / ende Christum in ware ghelatentheyt navolgen sal. Door den Hoog verlichten Thomam de Kempis, over veel Iaren eerstmael gheschreven, ende nu van nieus in onse Nederlandsche sprake overgheset, Ende desen lesten Druck verbetert van veel Letter fauten. — Christus spreekt. Luce 9. Isser yemandt die my volghen vvill, enz. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe woonende aende Merckt inde Fame: Anno 1633, kl. in 8. 226 bladz. met Register. L.

Deze Navolging bevat drie boeken; het derde eindigt met het LXIV Kapittel: »In God is alleen te setten alle hope ende betrouwen." Op den titel tot vignet, eene Faam, zwevende over eene rivier, houdende in de regterhand eene bazuin, in de linker eenen palmtak, hierna afgebeeld, zonder randschrift. Op de keerzijde van den titel leest men: »Dit Boecxken genaemd *Navolginge Christi.* etc. is ghevisiteert, ende gheapprobeert, by den eervveerdighen Heere Mr Sebastiaen Baer, Prochiaen vander Kercken van onser liever Vrouvven tot Antwerpen. Ende is 'tselve by de Coninglicke Majesteyt toegelaten *Ian van Waesberge en syn Nakomelingen*, alleene te mogen printen ende verkoopen: verbiedende alle andere Boeckverkoopers 'tselve boexken na te printen, oft elders geprint alhier te verkoopen, op de pene breeder verklaert in 't Octroy van synder Majesteit. Gegeven tot Brussel, ende onderteyckent,

I. de Perre.

VVOUDT VAN VVONDERLICKE SINNE-FABULEN der Dieren, Kunstich met levendighe ende aerdighe groote schoone Beelden uyt-ghedrukt, enz. Te samen ghestelt door Steven Perret. VVederom met Sinne-rycke Ghedichten op 't nieu by-gevoecht, verbetert, en vermeerdert door Adriaen vande Venne, Schilder. Tot Rotterdam, By Isaack van VVaesberge, op 't Steyger, by de Marckt, in de Fame, 1633. Voor Abraham van VVaesberghe. in fol., ongepagineerd, 54 bladen met 25 geëtste platen, naar die van Marcus Geraerts van Brugge.

L.

Deze uitgave schijnt bewerkt te zijn naar die bij Christ. Plantin, te Antwerpen 1578 uitgegeven, onder den titel van: Estienne Perret, XXV fables des animaux, vray miroir etc., en wordt in den Catalogus van G. van Loon 1759 zeer raar genoemd. Zie mede Bl. B. B. T. III, p. 15: De Hollandsche uitgave heeft ook nog dit bijzonder, dat Adr. v. d. Venne om het Vignet: de vliegende Engel met bazuin en palmtak, uit het Latijn de zinspreuk der Van Waesberghe's: Literæ immortalitatem pariunt, in het Hollandsch teruggegeven heeft.

☞ BEHOVDT V GOEDE FAEM,

Een opdragt van Abraham van Waesberghe »Aen de Ed. Mog. Heeren de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt tot Rotterdam", gaat het werk vooraf. Het is niet duidelijk of de uitgave van 1632 of 1633 is; op het exemplaar, dat voor mij ligt, schijnt de 2 in een 3 veranderd te zijn. Aangaande Steven Perret, die in de eerste helft van 1586 »op 't west-nieulant in den grooten berch, tot Rotterdam" woonde, Zie M. L. Deventer. Gedenkstukken van Johan van Oldenbarnevelt. 's Gravenh. 1860. 1 D., bl. 116, 130, 131.

LINGVA, dat is De Tonghe: Leerende hoe de Mensche syn Tonghe bedwingen sal / enz. In den Latyne beschreven door den hoogh-geleerden Erasmvs van Rotterdam enz. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe, Boeck-verkooper op 't Steyger aen de Mart in de Fame. 1633, kl. in 8. Opdragt, eenzijds gepagineerd, 179 bladz., met het leven van Erasmus, goth lett. L.

Op den titel het Vignet, even als dit voorkomt op de Fabelen van Perret, in folio uitgegeven, met dit verschil, dat men bij *de Tonghe* in den derden regel leest: »Want *zijt* ghy sonder naem" terwijl bij Perret staat: »Want *blijft* ghy sonder Naem." De eerste Hollandsche vertaling van »de Tonge," is bij Jan Hendriksen, van 1597 te 's Hage. Ik bezit nog eene uitgave, in 's Gravenhaghe, By de Wed. Van Hillebrandt Jacobs van Wouw. Anno 1628. overeenstemmende met de uitgave by Isaack van Waesberghe.

ARITHMETICA, dat is: de Rekenkonste, beschreven door Anthoni Smyters: waer inne gheleert worden allerleye Rekeninghen den Koop-handel noodigh, ghedeelt in vier deelen. Het eerste Deel: In-houdende enz. Ghecorrigeert ende verbetert door den Autheur selve, na de vierde editie. Tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, op 't Steygher, aen de Merckt, in de Fame, Anno 1634. Het tweede Deel. Tot Rotterdam, bij Isaack van Waesberge, aen de Merckt, in de Fame, Anno 1634. in 8, niet gepagineerd. L.

Op den titel eene houtsnede: een Schoolmeester zijne Leerlingen onderwijzende. Willems schijnt deze Arithmetica van Smyters niet gekend te hebben.

VERKLARINGHE van de Redenen dewelcke Don Emanuel gheboren Prince van Portugael etc. Voor desen gheweest Regilieus onder den naem van Vader Felix, in de ordre der ongheschoeyde Carmeliten, bewoghen hebben te verlaten de Roomsche Religie, om sich te voegen in de Catholycke ende Apostolycke Kercke, ende in de selfde te belijden de suyverheyt des Evangeliums. Het kort begryp deser verklaringhe is gepresenteert aende Consistorie van de Fransche kercke tot Delft, ghetheykent met de eyghen handt van den selfde Prince enz. Tot Rotterdam, Bij Isaack van Waesberghe, op 't Steyger, aen de Merckt, in de Fame, anno 1634. Voor Felix van Sambix, Boeckverkooper tot Delft, in de Pepersteech, int Vergulde Schryfboeck, in 4, 40 bladz., goth. lett.

Van deze Verklaring nam ik, aangezien ik die niet voor mij behouden kon, en zij zeldzaam is, een afschrift.

DÉCLARATION des raisons, qui ont induit D. Emanuel né Prince de Portugal à renoncer à la religion romaine etc. Rotterdam Isaac Waesbergue au marché à l'enseigne de la Fame, 1634, in 4.

Campbell.

NIEU-JAERS-LIEDT der arme Weeskens / binnen Rotterdam. Anno 1635. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe, Boeck-verkooper / opt Steygher aen de Merckt, in de Fame met de Son. CIϽIϽCXXXV. In folio plano.

B. Rott.

LE GRAND DICTIONAIRE François-Flamen: Augmenté en ceste derniere Edition d'vne infinité de Vocables, Dictions et Sentences etc. Item un abregé des lettres qui ne se prononcent point. A Rotterdam, Chez Isaac VVaesbergue, à l'enseigne de la Fame, aupres le Marché. l'An 1636, 252 bladen, in 4, met privilegie en opdragt aan Burgemeester en Schepenen der Stad Rotterdam, waarin hij herinnert aan zijn grootvader Jean van Waesbergue van Antwerpen..

L.

Volgt:

DEN SCHAT DER DUYTSCHER TALE / met de verklaringe in 't Fransoys / van nieus grootelyckx vermeerdert / enz. door Edovard Leon Mellema. enz. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberge / Boeckverkooper inde Fame, 1636, in 4, 300 bladen met opdragt als boven en appendix, 13 bladen.

L.

Voor de beide genoemde boeken bevindt zich een gegraveerd frontispice, anno 1636, gevolgd naar het schoonschrift van Isaak van Waesberghe. In het encadrement van dit blad komen de portretten van zes taalkenners voor, en daaronder dat van J. Waesbergue, den grootvader van Isaak. Het bovengedeelte dezer in koper gegraveerde titelplaat wordt ingenomen door de Faam, met het monogram der Van Waesberghe's:. »Litteræ immortalitatem pariunt." Het privilegie voor deze uitgave is van 26 Februarij 1635. Dat deze werken op de drukkerij van Isaak van Waesberghe gedrukt werden, blijkt uit het einde der opdragt: »De nostre Imprimerie le 1 d'Avril 1636."

WINTERSCHE AVONDEN, of Nederlantsche vertellingen van Philologus Philiatros à Ganda (J. Viverius), waerin verscheydene vreemdigheden, dese lest voorledene hondert jaren ghebeurt. Rott., (Isaac?) v. Waesberge, 1636, in 8.

Van dit werkje bezit ik een ouderen druk, Tot Amst. By Dirck Pietersz. 1617, in kl. 8, en een jongeren druk, t' Amst., gedr. by de Wed. van Tymon Houthaak voor Gerrit van Goedesberg, 1665, in 12. De naam van Jakobus Viverius komt op dezen titel voor.

REVCK-OFFER OFTE PRACTIJCKE des Gebeds. Waerin enz. Gestelt door Franciscvs N. de Wael, Dienaer des Goddelijcken woorts binnen 's Hertogen-Bosch. Tot Rotterdam, Gedruckt by Isaack van VVaesberghe, Boeck-verkooper op 't Steyger aende Marckt inde Fame. Anno 1637. 2 dln. in 4. 1e Deel, Opdragt, Voorrede en 198 bladz. 2e Deel, 65 bladz., waarachter Register. L.

Dit boek, met goth. letter in 2 kolommen gedrukt, munt door niets uit, en was blijkbaar tot eene volks-uitgave bestemd. Het heeft een door (J.) van Suchtelen gegraveerd, en door Jan van Dockom geteekend, frontispice.

JOURNAL / ofte / Beschryvinghe vande / wonderlicke Reyse, ghedaen door Willem Cornelisz. / Schouten van Hoorn, inde / Jaren 1615, 1616 en 1617. / Hoe hy bezuyden de Strate van Magel-/anes een nieuwe Passagie tot inde groote Zuyd/zee ontdeckt, en voort den gheheelen Aerdt-/kloot omghescylt, heeft. / enz. Tot Rotterdam, Isaac van Waesberghen 1637. 4.

Tiele Mém. Bibl. sur les Journ., des Navig. Néerl., p. 48.

DE BYEN-CORF der H. Roomscher kercke, door Philips Marnix Heer van St. Aldegonde. By den Autcur Veergroot (sic.) ende Vermeerdeert. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesberghe. Anno 1639, kl. in 8, Voorrede, Opdragt aan Franciscus Sonnius van 1569, 234 bladz., eenzijds gepag., en Register, goth. letter. L.

De koperen gegraveerde titelplaat met het portret van Marnix is dezelfde als die men vindt voor de uitgave van dit werkje te Amsterdam, bij Johannes Rotterdam, anno 1733. Deze verkreeg dus later het regt van copie, zoo als ook uitgedrukt staat in het register zijner boeken, te vinden achter genoemde uitgave. Het Register, dat in den druk van Is. v. W. voorkomt, wordt in verschillende andere drukken niet gevonden.

BEWIJS VAN DE VRIJHEIJT ende Independentie der Vrije Oldampten. Tot Wederlegghinge van de nulle ende onrechtmatige procedure van de EE. AA. HH. Burgemeesters ende Raden der Stad Groninghen tegens de ghevolmachtede derselver Oldampten, afgesonden aen de Hoog: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden. Opentlyck in Druck uijtghegheven uijt last der ghemelde Oldamten. Rotterdam, ghedruckt by Isaack van Waesberghe, aende Merckt, inde Fame, Anno 1640, in 4, 158 & 12 & 4 gen. blz. Sign. A—V 3. A—B 2. A—R 4.

Campbell. — B. Rott.

KLAGH-DICHT Over de schielijcke ende droeve Doot van den Goedaerdighen ende Deuchdelijcken Jonghen Heer Pieter van Cappel ende Nieuwer-kerck. Gedicht van Nicolaus Pelt. Rotterdam. Gedruckt by Isaack van Waesberghe. Anno 1640. In folio plano.

B. Rott.

„HET BELACCHELYCK KLUCHT-SPEL van Lemmen met syn Neus.

„*Nieuwt hervormt tot vreught*
„*Der Brusselsche jeugdt*,"

Gedrukt tot Rotterdam, by Isaack van Waesberghe, 1641."

Het »Belgisch Museum voor de Nederd. Tael- en Letterkunde enz., door J. F. Willems," Gent 1845, IX D., bl. 315, noemt dit klucht-spel, en voegt daarbij: »Hetzelfde stuk, hier en daer gemoderniseerd, met een paer veranderde namen, als C. V. B. Klucht van Lammert met syn Neus, enz.

PRACTICQVE DES NOTARISCHAPS, Seer nut / profijtelijck ende nodigh alle jonckheyt / die haer willem oeffenen in dese Konst. Mitsgaders Voor alle Kooplieden, Renteniers ende alle andere Persoonen. Beschreven door Dirck Heymens vander Mast, Notaris. Tot Rotterdam, By Isaac van VVaesberge, Boeckverkooper aende Merckt, op 't Steyger inde Fama. 1642, kl. in 8, 198 bl. L.

Hierachter, met een afzonderlijken titel, doch doorgaande paginering:

WOORD-BOECK / VVaer in alle de Kunstvvoorden des Notarischaps, mitgaders andere vremde so Latijnsche als Fransche woorden werden verduytscht. Den laetsten druck meer als met de helft vermeerdert, door een Liefhebber van de Nederduytsche tael. Hier is noch by-ghevoeght een Tafel van alle de Kunst-woorden der Rechtsgheleertheydt van mijn Heer Hugo de Groot, selver kunstelijc in duyts overgeset. Alle Practisijnen, Rentemeesteren, Kooplieden, en andere Liefhebbers seer dienstich. Tot Rotterdam, By Isaac van VVaesberge, Boeckverkooper aende Merckt, op 't Steyger inde Fama. 1642, kl. in 8, loopende van bl. 198—286. L.

GEESTELIJCKE MEDICYNE Tegen de Melancolye ofte Swaermoedicheydt. Voorgheschreven den bedroefden benauden ende aengevochtenen herten. Door Iohannem Georgium Pruschenecium. Bedienaer des H. Euangely in de Ghemeynte Jesu Christi tot Rotterdam. Den vierden Druck, vermeerdert enz. Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberghe, Boeckverkooper op 't Steyger in de Fame. 1643. in 12. Eenzijds gepagineerd, 96 bladen, goth. lett. L.

De tweede druk werd mede bij hem uitgegeven.

MEDITATIE, of Een Gheestelijck Preservatiif teghens den Eeuwighen Doot, Ghenomen uyt Johannis 8. vers 51. enz. Tot Rotterdam, By Isaack van Waesberghe, Boeck-verkooper / op 't Steyger / inde Fame 1643, in 12. Eenzijds gepagineerd, 34 bladen, goth. lett. L.

Deze Meditatie vindt men achter den vierden druk van bovengenoemd: Geestelijcke Medicyne.

KEUREN Ende Ordonnantien, over den Lande ende Bailliumschappe van Schielandt. (Wapen van Rotterdam).

Tot Rotterdam, By Isaac van Waesbergen, Boeckverkooper op 't Steyger aende Marckt inde Fame, 1644, in 4, 38 pp. & 3 ff.

Campbell.

BERNHARDI PANDERLAERTII Hijmenaeus, In Nuptias, spectatissimi Viri D. D. Cornelii Hartochveldii Senatoris, et Lectissimæ Virginis D. Agnetae Driliae, Matrimonio junctorum Die XXIX Januarij M.D.C.XLV. Roterodami, Apud Isaacum Waesbergium, in insigni Famæ prope Forum M.D.CXL.V. in folio, 12 ongen. bladz., met een gegraveerd Vignet op het titelblad.

B. Rott.

HET EUANGELIUM VAN MARCUS, in vier Taalen, te weten, Latyn, Fransch, Engelsch en Nederduytsch. Gedrukt te Rotterdam, by Isaac van Waesbergen. A° 1645, in 8.

J. Le Long, Boekz. der Ned. Bijbels, bladz. 814.

JOURNAEL / ofte Gedenckwaerdige Beschry-vinghe vande reyse ghedaen by den Commandeur Dirck Al-bertsz Raven, nae Spitsberghen, in den Jaere 1639. enz. Rotterdam, Isaack van Waesberghe, 1647, in 4.

Tiele Mém. Bibl. sur les Journ. des Navig. Néerl. p. 217.

ABRAHAM VAN WAESBERGHE.

Deze van Waesberghe kwam mij tot nu toe slechts eenmaal voor, en kan niemand anders zijn dan een ouder broeder van Isaak, alzoo mede gesproten uit het tweede huwelijk van Jan van Waesberghe met Catherina du Pire.

Hij werdt te Rotterdam geboren, 27 Sept. 1602, en huwde, 23 April 1624, Anna Colvius van 's Hage, bij wie hij zeven kinderen verwekte, van welker levensloop en lotgevallen niets bekend is.

In de Genealogie van het geslacht van Waesberghe staat hij aangeteekend als koopman te Rotterdam en zoo luiden dan ook de berigten over hem.

Nu zagen wij, bladz. 98, Isaak van Waesberge in 1633 Steven Perret's Woudt van wonderlicke Sinne-Fabulen der Dieren voor Abraham van Waesberghe drukken en door dezen laatsten, ook blijkens zijne opdragt, uitgeven.

Hier blijkt hij alzoo uitgever te zijn geweest.

Op het titelblad van genoemd werk komt een verschil in den geslachtsnaam voor; Isaak onderteekent zonder, Abraham met een *h*, evenals hij dit onder de opdragt doet. Wij vinden zijn naam in 1639 vermeld onder een portret van en door hem opgedragen aan den Prins Chrf. Radzivil, opgeteekend door Fred. Muller in zijn „Essai d'une Bibliographie Neerlando-Russe.'' Amst. 1859, bladz. 161. De Heer J. H. Scheffer zocht te vergeefs in het Archief der Stad Rotterdam naar eenige aanteekeningen hem betreffende.

Was hij ook graveur? Hierna ontmoeten wij nog een Abr. v. W., aan wien mede gravures toegeschreven worden. Ik had geene gelegenheid een der werken over Nederlandsche graveurs na te zien.

In den Catalogus van eenen Historischen Atlas der Nederlanden, nagelaten door Dr G. Munnicks van Cleeff, verkooping van T. de Bruyn, te Utrecht 10—13 December 1860, komt, bladz. 88, voor:

N° 2071. Radzivill, Christoph. Gouvern. v. Lithauen.. In ov(aal) naar Miereveldt d(oor) W. J. Delff, m(et) adr(es) v(an) A. Waesbergen. fol.

JOHANNES VAN WAESBERGE.

TE UTRECHT.

Terwijl wij alreede zagen, dat Johannes van Waesberghe de Jonghe te Rotterdam van 1614 tot 1646 van zijne pers en uit zijnen boekhandel de vruchten in de wereld zond, en wij straks zien zullen, dat een andere Johannes in 1647 te Breda eenige boekwerken in het licht geeft, treffen wij dezen derden Johannes aan, die te Utrecht over het Stadhuis woonde, en daar ook zijne drukkerij moet gehad hebben. Door verschillende nasporingen daartoe geleid vermoedde ik, dat hij de oudste zoon van Jan van Waesberghe de Jonghe, uit diens huwelijk met Maria van der Hoeven, en alzoo te Rotterdam geboren was, dat hij van daar naar Utrecht vertrok en er het bedrijf zijner vaderen uitoefende.

Van eene kundige en hiertoe allezins bevoegde hand ontving ik, op mijn verzoek om inlichting, uit Utrecht de mededeeling, dat in de stads-archieven niets aangaande den Boekhandelaar Joh. van Waesberge te vinden is, en dat hij evenmin op de registers van de archieven zelven voorkomt. Ook in de registers op de stedelijke notulen zocht de geëerde inzender van dit berigt te vergeefs naar hem.

Hoe onvoldoender voor mijne nasporingen dit berigt uit Utrecht, de stad waarin hij zoovele jaren in een bekend en geacht beroep bedrijvig geweest was, heeten mogt, des te welkomer was mij de mededeeling van den Heer Jac. van Dam van Noordeloos te Rotterdam, dat de naam van Joannes van Waesberge meer dan eens gevonden wordt in de stads kameraars rekening van Utrecht, en wel:

Op het jaar 1643, rubriek *Bibliotheek*, leest men: „Jo. van Waesbergen, Boecvercoper, 29 Gl. voor soodane *Panegyrica Secunda*, als hy aen Christianus Ravius soo genaait als ongenayt gelevert heeft."

„Jan van Waesbergen, 266 Gl. 18 St. voor hetgeen hy aen Theses heeft gelevert, alsmede voor 2 groote Placcaetboeken van de State Generael."

Op het jaar 1651 onder *Recognitie* „Jo. v. Waesberge, boecvercoper, voor de *dedicatie* ende presentatie van 2 exp. v. *Hist. Cronol. eccl. slav.* 25 Gl."

Dat deze Joannes zelve drukker was, getuigt de bijvoeging op eenige zijner uitgegevene werken „Gedrukt by enz."

Hij had tot Boekverkoopers-teeken Pallas, met speer en schild, staande bij eenen met bloezem en vruchten beladen boom, aan welks voet het schild ligt en de uil staat. Tot zin-spreuk: „et Flore et Fructu." Men treft dit vignet ook vaak aan op werken bij hem voor anderen gedrukt. Slechts eenmaal trof ik het aan op een door hem te Amsterdam uitgegeven werk.

Na 1660 vinden wij van zijne werken in Utrecht niets meer: overleed hij of verplaatste hij zich naar Amsterdam? In 1660 zien wij eenen Johannes van Waesberge te Utrecht eindigen, en om dien zelfden tijd zien wij eenen Joh. van Waesberge te Amsterdam optreden. Beiden geven werken van den Hoogleeraar Paulus Voet uit, beiden gebruiken in die jaren hetzelfde Insigne: den met vruchten beladen boom, en voeren de spreuk: „et Flore et Fructu."

Hieruit blijkt, dat het of dezelfde, of een aanverwant persoon is, en was ik genegen den Jan van Waesberge, dien wij te Amsterdam zien optreden, te houden voor een zoon van den Utrechtschen.

Eene eerst later mij ter inzage uit Utrecht toegezonden Geslachtlijst, berustende bij de familie M.....é, gaf mij licht, toen ik daarin vond „Johannes Janssonius van Waesberge, boekverkooper tot Uytregh en Amsterdam", en voorts eenige regelen verder „Johannes Janssonius van Waesberge Junior." Alzoo werd bevestigd hetgeen in de Genealogie der van Waesberge's, door mij in 1859 uitgegeven, alreede gedrukt staat.

Jan van Waesberge, Boekdrukker te Utrecht en te Amsterdam, huwde Elisabeth Janssonius en verwekte bij haar zes kinderen. De bovengenoemde Geslachtlijst heeft 10 kinderen, maar zegt, dat er 4 jong overleden. Johan Janssonius v. W. Junior was hun tweede kind. Nu zien wij Jan van Waesberge tijdens zijn voorkomen te Utrecht nooit met de toevoeging van den Geslachtsnaam Janssonius genoemd, en veronderstel ik, dat hij dien of eerst sedert zijn komst te Amsterdam gevoerd heeft of dat het zijn zoon was, die dezen het eerst bezigde. Wij komen later bij het bespreken der Janssoons van Waesberge te Amsterdam hierop terug.

VOETIUS, (GISB.) Specimen assertionum, partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum, ex tractatu nuperrime scripto pro sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis aut interpolandis titulo: Defensio pietatis et etc.... Ultraj, ex offic. J. v. Waesberge, 1642, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

VOETIO (GISBERTO) Specimen assertionum partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum, confraternitas Mariana Ultrajecti apud J. van Waesberge 1643, in 12.

Cuypers v. Velthoven.

PRACKTYCKE IN CRIMINELE SAECKEN ghemaeckt door Ioost de Damhouder van Brugge. Nut en Proffytelyck enz. Alles met schoone Figueren. Tot Utrecht. By Johan van Waesberge Boecvercooper A° 1642. Volgt:

ORDINANCIE, Edict / ende Gebot/ ons s' Heeren des Coninex / op 't stuck van de criminele Justitie in dese sijne Nederlanden. Tot Rott. By Pieter van Waesberghe / by de Merckt / inde Swarte-Klocke. Anno 1642, in 8.

L.

DE PRACTYCKE in Criminile saecken is dezelfde druk als die bij Pieter van Waesberghe tot Rotterdam, mede in 1642, uitgegeven werd, tot de drukfouten toe. Zie b. v. bl. 208, alwaar 108 gedrukt staat.

MART. SCHOOCK. Philosophia Cartesiana, sive admiranda methodus novæ Philosophiæ Renati Descartes. Ultraj. Joan. à Waesberge, 1643, in 12.

Paquot Mém. T. I, p. 298.

HET GROOTE WOORDEN-BOECK, vervattende den Schat der Nederlantsche Taele / met een Fransche wt-legginghe. Van nieuws overzien, vermeerdert enz. Door Ian Louys d'Arsy. Met noch een aen-hanghsel enz. Tot Utrecht, By Jan van Waesberge. Anno 1643, in 4.

L.

Zie het aangemerkte op Le Grand Dictionaire, te Rott. by Pieter van Waesberge, Anno 1643', verschenen.

MVNDVS ALTER ET IDEM. Sive Terra Australis antehac semper incognita;... Authore Mercvrio Britannico. Accessit propter affinitatem materiæ Thomæ Campanellæ, Civitas Solis. et Nova Atlantis. Franc. Baconis. Bar. de Verulamio (Marque typogr.) Vltrajecti. Apud Joannem à Waesberge. Anno CIↃ IↃ C XLIII, in 12. 213 pp. Index en 5 kaartjes.

L.

Volgen met nieuwe pagineringen:

F. THOMÆ CAMPANELLÆ Civitas Solis Poetica. Idea Reipublicæ Philosophicæ (Marque typogr.). Vltraiecti, Apud Joannem à VVaesberge. Anno CIↃ IↃ C XLIII. 106 pp.

NOVA ATLANTIS per Franciscum Baconum, Baronem de Verulamio, Vice-Comitem S. Albani. (Marque typogr.) Vltraiecti, Apud Joannem à Waesberge, Anno CIC IC C XLIII. 96 pp., in 12.

L.

Een door C. V. D(alen) in koper gegraveerd frontispice bevindt zich voor deze drie werkjes, met den titel: Mundus Alter & Idem Sive Terra Australis antehac semper incognita Authore Mercurio Brittanico Accesserunt Tractatus duo. Ultraiecti. Apud Joannem Waesbergium 1648.

De Cat. de Livr. Curieux et Rares de M. Geisweit van der Netten, La Haye W. P. van Stockum, Avril 1868, noemt N° 515 alleen de beide eerste stukjes, en zegt: Cur. et rare. In de B. Rott. zijn de drie stukjes als boven voorhanden. — Mundus heeft aldaar 4 kaartjes.

DE CRIMINIBUS ad Lib. XLVII et XLVIII Dig. Commentarivs Antonii Matthæi Ic. In illustri Academia Ultrajectina Antecessoris. Adjecta est BREVIS & SUCCINCTA juris municipalis interpretatio, etc. (Ins. Typ.) Trajecti ad Rhenum, Typis Joannis à Waesberge, anno CIↃIↃCXLIV, in 4, 994 pp. cum Indice triplici.

L.

Zeer goed van druk.

PETRI DU MOULIN Schilt des Geloofs, Ofte Verdedinge vande Geloofs-Belydenisse der Gereformeerde Kercken in Vranckryck, Tegens de tegenvverpingen van den Heer Aernout Jesuijt. enz. Uyt het Frans hertaelt (sic) door Daniel Costerus, Predicant tot Houten. (Drukkersmerk). Tot Utrecht, By Jan van Waesberge, wonende tegen over het Stadt-huys / A° 1645, in 8, Dedicatie, Voorrede, Bladwijzer en 900 bladz. goth. lett.

L.

LAURENTII NYENDALII Poemata. Vltraiecti, Ex officinâ Theodori ab Ackersdijck. Anno CIↃ IↃ C XLV, in 12. Dedicatio. In Poemata D. Laur. à Nyendael, C. Barlaeus. et 231 pp. in fine Epist. Nyendalio Caspar Barlæus. L.

Druk van Joh. van Waesberghe met diens merk op den titel.

DE JUDICIIS Disputationes septendecim in illustri academia, quae est Trajecti ad Rhenum, publice provectae ab Anthonio Matthaeo ejusdem Academiae Antecessore. Editio Secunda, priore auctior et emendatior. (Ins. Typogr.) Trajecti ad Rhenum Typis Joannis à Waesberge Anno CIↃIↃCXLV, in 12, avec frontispice. L.

ABRAHAMI BOCSTADII Hijmnus Heinsianus in Jesum Christum, Unicum & æternum Dei Filium, Dominum & Servatorem nostrum. Accedunt ejusdem Poëmata Ultraiectina (vignet). Ultrajecti apud Joannem à Waesberge. Anno M.D.CXLVI, in 8, 2 ff. et 99 pp. Campbell.

DE PARADOXIS et heterodoxis Weigelianis Commentarius, ubi et de Swencfeldo aliisque similis indolis. Auct. J. Hoornbeeck.... Ultr., ap. Joann. à Waesberge. 1646, in 12.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 68.

DANIELIS BERCKRINGERI. Institutiones Oeconomicæ Didactico-Problematicæ. Ultrajecti, Joa. à Waesberge. 1646, in 12.

Bibl. Antverp. T. 1, N° 2396.

REMARQUES MORALES et Politiques. Recveillies et composées Par le Seigneur Theodore Conte de Bronckhorst Battobourg, & d'Anholt, &c. (A la Sphère) A Utrecht, Chez Jean Waesbergue l'An. MDLXLVI. in 12. Epitre dedicatoire A Monsieur le Prince de Salm 3 ff. Au Lecteur 2 ff. Texte de 404 pp. et Table. L.

DE SES EERSTE BOECKEN EUCLIDIS, Van de beginselen ende fondamenten der Geometrie..... door Jan Pieterse Dou. Tot Utrecht By Jan van Waesberge, Boekverkooper over het Stadthuys / Anno 1647. in 8. Met de sfeer der Elseviers op den titel. L.

CYP. REGNERI AB OOSTERGA Swollani Censura Belgica, Seu Novæ Notæ et Animadversiones in Libros IV. Inst. Imp. Justin. etc. Trajecti ad Rhenum, Apud Joannem à Waesberge, Anno cIↄcIↄcxLVIII. Kl. 8°. Dedic. pp. 922 et Index Censuræ et Disputationum. L.

Van dit werk, denzelfden druk en jaartal met het Insigne van Joan. v. Waesberge bestaan exemplaren, waarop staat „Apud Theodorum ab Ackersdijck. Anno cIↄcIↄcxLVIII."

DAS NEWE (sic) TESTAMENT unsers Herrn Jesu Christi. verteuschet durch D. Martin Luther. Zu Utrecht, Bey Johan vom (sic) Waesbergen 1648, kl. in 8. *Suit:* PSALMEN DAVIDS, Nach Frantzösischer Melodey Verteuscht Durch D. Ambrosium Lobwasser. Durchaus mit noten, sampt etlichen andern Psalmē und Geistlichē Lidern, und Catechismo. Zu Utrecht, Bey Johan von Waesbergen, 1648, kl. in 8. Dit op een gegraveerden titel met de afbeeldingen van Clem. Marot en Lobwasser. L.

Hoe hoogst zeldzaam deze uitgaaf der Psalmen Davids is, blijkt daaruit, dat J. C. Schulz Jacobi Oud en Nieuw uit de Gesch. der Ned. Luth. Kerk, Rott. 1863, bl. 139, die niet schijnt gekend te hebben. De aldaar vermelde, echter niet door hem geziene uitgave te Amst. gedr. bij Ludwig Elzevier 1646, is mede in mijn bezit.

KORTE EN NAAERDERE verdediging vande waare Kerck. Gestelt tegen de wyser vande paapsche Kerck, onder de naam van Christophorus van Ouwerkerk. t' Utr. by J. van Waesberge. 1649, in 12.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 69.

ONDERSOECK VAN DOCTOR BRAMBELS, Gewesen Bisschop van Londonderry in Irelant, waerschouwinge tegens de Kercken-regeringe der Schotten. Door Robert Bailie, Prof. der Theol. inde Univers. tot Glasgou in Schotlandt. Overgeset uyt het Engelsch. Gedruckt tot Delft by Michiel Stael. Tot Vtrecht By Jan Waesberge, Anno MDCXLXI, in 4, (X) en 64 blz. De opdragt is gedagteekend: in den Hage den 28 Mey / 6 Junii 1649. L.

Tiele B. P. N° 3474.

DE GODDELICKE VIERSCHARE. Door Abraham van de Corput. enz.

Van dit Eerste Deel dezes werks zal eene uitgave bestaan, waarop staat: Gedrukt te Utrecht. By Johan van Waesberge, Boekverkooper achter het Stadhuis. A° 1650.

JOANNES HOORNBEECK. Socinianismi confutati. Ultraject. Joan. à Waesberge, Tom. I, 1650, 4°. pp. 643. Tom. II, Ibid. Idem, 1662, 4°. pp. 721. Tom. III, Ibid. Idem, 1664, 4°. pp. 639.

Paquot Mém. Tom. I, p. 217.

C. DE MAETS, Sylva quæstionum insignium, philol, antiquit, philosophiam, etc. Ultraj. van Waesberghe 1650, I Vol. in 4.

VERKLARINGHE van ... Innocentius X ... Paus van Romen, wegen de Nietigheydt der Articulen vanden onlancx gemaeckten Vrede van Duytschlandt (3 Jan.) Utrecht. J. van Waesberge .... 1651, in 4, 8 blz.

Tiele B. P. N° 3853.

PLACCATEN ende Ordonnantien, rakende de Beroerten die laetst outstaen zijn tot Dordrecht (Aug.). Utrecht. Joh. van Waesberge... 1651, 4°, 12 blz.

Tiele B. P. N° 3936.

SENTENTIE by den Ed. Gherechte der Stadt Utrecht, gearrest.... jeghens Peter Lambertsz van Schalcwyck enz. 6 Aug. 1651, Utrecht, Joh. van Waesberghe tegenover het Stadhuys, in 4, 6 blz.

Tiele B. P. N° 3946.

THEOGNIDIS. Phocyclidis, Pythogoræ, Solonis & aliorum Poemata Gnomica. Græcis ex adverso Latina interpretatio apposita multis in locis correcta, additaque variantis scripturæ notatio. Opera Friderici Sylburgii. Ultrajecti, Ex Officinâ Joannis à Waesberge, 1651, in 12°. Dedicatio: Hieronymus Commelinus Davidi Hoeschelio. — Ex Suidæ Lexico 2 pp. et 168 pp. L.

De paginering aan het einde van dit boekske heeft verscheidene drukfouten.

BELGICARUM HISTORICARUM EPITOME. Quâ Initium, progressus, et exitus motuum atque discordiarum lucidè demonstrantur, ab anno 1566 ad 1648. Auctore Nobili Viro, Domino Johanne van den Sande, in curia Frisiorum Senatore primario. Deinceps vero ad annum 1648, cum conclusione atque publicatione pacis, desinens. Iconibus Gubernatorum omnium in Belgio, ære incisis adornata. Novissimè Latinitati ex Belgico sermone donata, Editio. (marque typogr.). Ultrajecti, Apud Joannem à Waesberge, 1652, in 12, frontispice, 427 pp. et Index. L.

NOBILISS. VIRGINIS ANNÆ Mariæ à Schurman, Opuscula hebræa, græca, latina, gallica, prosaica & metrica. Editio tertia, auctior et emendatior. (Ins. Typ.) Trajecti ad Rhenum, Ex officina Johannis à Waesberge cIɔIɔcLII, in 8. Frid. Spanhemius Lectori S., et 364 pp. L.

Zeer net van druk.

DISSERTATIO JURIDICA Quadragesima prima. De Acceptilatione & Novatione, quam publicè defendet Franciscus Herman Montanus. Amst. Batav. Ultrajecti. Ex offic. Johannis à Waesberge (Insig. Typ.) 1652, in 4. L.

STRAFFEN TEGEN VLOECKEN, ende Sweeren. Uit verscheide, so Kerkelicke als Politycke wetten vergadert, ende by een gestelt. Tot Utrecht, uit de Druckery van Johannes van Waesberge. Anno 1652, 2 en 46 blz.

Meulman C. P. N° 3364.

HOORNBEECK. Disputatio theologica de Sacra Coena veterum. Ultrajecti. J. à Waesberge, 1652, 5 pièces in 4.

Zelden treft men de vijf stukken te zamen aan.

SYSTEMA HISTORICO-CHRONOLOGICUM, Ecclesiarum Slavonicarum per Provincias varias, præcipuè, Poloniæ, Bohemiæ, Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Moraviæ &c. Distinctarum. Libris IV. adornatum; Continens Historiam Ecclesiasticam, à Christo & Apostolorum tempore, ad An. Dom. MDCL. Opera Adriani Regenvolscii E. P. — (vignet: et flore et fructu.) — Trajecti ad Rhenum, Ex Officina Johannis à Waes-

berge, Bibliopolæ. Anno M.DCLII in 4, 5 ff. & 502 pp. & Index.
Campbell.

De opdragt aan het Stedelijk bestuur van Utrecht, 4 November 1651, is geteekend Johannes à Waesberge.

ANTONII MATTHÆI, De Auctionibus Libri duo etc. (Ins. Typ.) Trajecti ad Rhenum, Typis Johannis à Waesberge, Bibliop. CIↃIↃCLIII, in 4, 465 pp. et index. L.

Fraai van druk.

EXTRACT van twee Brieven, een uyt Amsterdam den 13 May 1653. d'Ander uyt London den 21 April 1653. Wegen het afschaffen van het tegenwoordige Parlement van Engelant. Utrecht, Joh. van Waesberghe, 1653, 8 blz.
Meulman C. P. No 3373.

JOANNES HOORNBEECK, Oratio de Ecclesiarum inter se communione, dicta in Academiâ Ultrajectinâ die 11 Maji; an CIↃ. IↃC. LIV. Ultraj. Johan. à Waesberge, 1654, in 4, pp. 29.
Paquot Mém. T. I., p. 218.

JOANNIS IMBERTI RUPELLANI, IC. celeberrimi Enchiridion juris scripti, Moribus & Consuetudine frequentiore Galliæ usitati vel abrogati. Omnibus Causidicis & cæteris Judicialis praxeos studiosis apprime utile & necessarium. Editio novisima. (Vignet: et flore et fructu). Trajecti ad Rhenum. Ex Officinâ Joannis à Waesberghe, 1654, in 8, 4 foll., 392 pp. & 23 ff.
B. Reg. H.

JOANNIS IMBERTI RUPELLANI, IC. celeberrimi Institutiones forenses cum Enchiridio juris gallici. Opus utrumque omnibus non solum Francicæ, sed & Belgicæ praxeos studiosis utilissimum. Editio novissima (Vignet: Et flore et fructu). Trajecti ad Rhenum, Ex Officinâ Johannis à Waesberge, 1654, in 8, 7 foll. 712 bladz. gepagineerd & 33 foll.
Ibidem.

CHRISTELIJCKE VREEDE ende broederschap der Remonstrants-gezinde aengepresenteert by de publycke geref. Kercke tot Utrecht, met de antw. der Remonstr. op de selve en de weder-antw. Noch een geschrift op den naam der Remonstr. sonder onderteeckeninge ingestelt. 't Utr., bij Joh. van Waesberge, 1654, blz. 1—8.
Meulman C. P. No 3508.

DEN GROUWEL ... der sociniaensche kettery, indringende onder de vlaemsche Mennisten, ontdekt door twee schriften, die men van de haere bekomen heeft. Hierbij is gevoegd een waerschouwing, uitgegeven van de sociniaensche party, met een kort antwoord daer tegen. 't Utr., by Joh. v. Waesberge, 1654, 16 blz.
Meulman C. P. No 3509.

GENTMAN, (CORNELIS). Misadelphia of van den Haat; hoe noodsakelijk die te haten zij. Utr. bij J. v. Waesberge, 1654, in 12.

P. de la Ruë Geletterd Zeeland. Middelb. 1734, bl. 240.

TEELLINCK, (WILLEM) Wraeck-Sweert, Bepleytende het recht van Godts Verbont, door Bloedige Oorloge / Dieretijdt / Bleecke Pestilentie enz. Den laetsten druck ... Oversien ende verbetert door D. D. Theodorus en Johannes Teellinck, V. D. M. Tot Utrecht, By Hermannus Ribbius, Hermannus Specht, en Johannes van Waesberge. 1655, in 4, 117 bladz.
L.

Met het Boekverkoopers-teeken en de spreuk van Joh. van Waesberge op den titel. Hiervan is ook eene uitgave in 12° van hetzelfde jaar.

SLEUTEL DER DEVOTIE, ons openende de deure des hemels. Den lesten druck, waer in de schrift, nae de nieuwe oversettinge gestelt zijn... verbetert, door d.d. Theod. en Joh. Teellinck, v. d. m. Tot Utrecht. by Herm. Ribbius, Herm. Specht en Joh. Waesberge. 1655.
Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 106.

NAECKTHEYT van de Cartesiaensche Philosophie, ontbloot in een antwoort op een Cartesiaensch Libel, genaemt: ***Bewijs, dat het gevoelen van die gene, die leeren der Sonnestilstandt, en des Aerdtrijcks beweging niet strijdig is met Gods woort.*** Door J. du Bois. Utrecht, Joh. van Waesberge. 1655. 56 blz.
Meulman C. P., No 3539.

Geestelycke Couranten voor dit loopende Quartier-Jaers, over de swarigheden die ons den voorleden Somer getroffen hebben, ende hoe wij ons daer tegen te dragen hebben dese winter; beginnende van den 1 October, eyndende in den laetsten Decemb... 1625. By een gestelt door Willem Teellinck. In syn leven D. des H. Euang. binnen Middelburgh. Onder de Naem van Theophilus Philopatris. Den lesten Druck... Verbetert door D.D. Theod. en Joh. Teellinck V. D. M. Tot Utrecht, by Herm. Ribbius, Herm. Specht, en Joh. van Waesberge,.. 1655. Blz. 73 is de afzonderlijke titel met hetzelfde adres, van Tweede Geestelycke Couranten.... Beginnende van den eersten Januari, eydende in den laetsten Maerte deses jaers 1626, te zamen (VIII) 158 en (II) bladz.

Meulman C. P., N° 9033.

Voetius, (Paul.) Theologia naturalis reformata, cui subjecta brevis de anima separata disquisitio. Traj. ad Rh., ex off. Jo. à Waesberge, 1656, in 4.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

Oorspronck, Voortganck en Daeden der doorluchtiger Heeren van Brederode, byeengestelt door Paulus Voet, Der Rechten Prof. etc. t' Utrecht, by Johannes van VVaesberge, Boeckverkooper over 't Stathuys. anno 1656, in 4, 175 bladz. L.

Schoon van druk en goed papier. Op den titel het Insigne en de spreuk van Van Waesberge, waar het jaartal abusivelijk 1556 in stede van 1656 gedrukt staat. In den Cat. Bibl. Rhen.-Traj. komt dit werkje voor onder het jaartal 1666, denkelijk eene drukfout. Van hetzelve bestaat eene Fransche vertaling door Paillot, in 1663, 4°, te Amsterdam, by Jean van Waesberge.

Wolcke der Getuygen / Ofte het Tvveede Deel, van het Theologisch Advys Over 't gebruyck van Kerckelijcke Goederen / Hier by komt een kort Verhael van den Oorspronck, Ordre, Ampt en Staet der Canonicken. Als oock een Wederlegginge van eenige Objectien / Uytvluchten ende Exceptien. Door Gisbertus Voetius... Tot Utrecht, By Johannes van Waesberge... 1656, blz. 8 aen den Leser en 284 blz. text, in 4. L.

Rogge B. Contr.-Remonstr. 1865, p. 45.

Het Eerste Deel verscheen te Amst. 1653 in 4°, onder den Titel: Theologisch Advys... over 't gebruyck der kerckelijke goederen.

S. Voet, De usu juris civilis et canonici. — **Id.** De Duellis. — **Id.** De Statutis. Utr. J. v. Waesberge 1656—1661, 3 vol., 12°.

In den Cat. de Livr. cur. et rares de M. Geisweit van der Netten, La Haye, W. P. van Stockum, Avril 1868, vindt men N° 1278 deze opgave. Op het jaar 1658 teeken ik Paul. Voet's werkje De Duellis aan.

Schadelickheyt van de Cartesiaensche Philosophie, ofte Klaer Bewijs, hoe schadelick die Philosophie is enz.... Tot Antwoort op de 2e en vermeerd. Druck van Doct. Velthuysens Bewijs, Door J. du Boys. Utrecht, Joh. van Waesberge.... 1656, in 4, (XVIII) en 78 blz.

Tiele B. P. N° 4507.

Staat des Geschils, over de Cartesiaansche Philosophie. Door Suetionius Tranquillus. Utrecht, J. van Waesberge, 1656, in 4, 8 blz,

Ibid. N° 4511.

Specimen Philosophiæ Cartesianæ, Thesibus aliquot expressum, auctore Liberio Modestino Philosopho. Ultraj. Joh. à Waesberge, Anno 1656, in 4, 26 blz.

Ibid. N° 4516.

Johannis Hilperti, in Illustri Julia Prof. Publ. & Ordinar. Disquisitio de Præadamitis, Anonymo Exercitationis & Systematis Theologia Auctori Opposita. (Ins. Typ.) Ultraiecti, Ex Officinâ Johannis à Waesberge, 1656, in 12. Epist. Dedicatoria p. 4, et 250 pp. L.

Pauli Voet, Gisb. f. De Usu juris Civilis et Canonici In Belgio unito, Deque more promovendi Doctores utriusque juris, &c. Liber Singularis. Ultrajecti, Ex Officinâ Johannis à Waesberge, 1657, in 12, 299 pp. L.

Goede Ouderdom, uitgebeelt in een Latijnsche Brief van de Heer Andreas

Rivet. In sijn leven Doctor ende Prof. Hon., in d' Univ. van Leyden: ende Curator van d'illustre Schole, ende het collegie van Oranjen, tot Breda. Aen de Heer Wilhelm Rivet, Syn Broeder, enz., Met syn Laatste Uren. Den tweede Druck enz., Door David Montanus. Dienaer des Goddel. Woorts, tot Sluys. t' Utrecht, By Johannes van Waesberge, Boeckverkooper woonende over 't Stadthuis. Anno 1657, kl. in 8, 76 bladz., de Laatste Uren 79 bladz., goth. lett. L.

De Fransche uitgave, mede bij Joh. v. Waesberge gedrukt, waarnaar deze overzetting geschiedde, kwam mij niet in handen.

JOEL EXPLICATUS, in quo textus hebr. prophetæ Joel variis modis explicatur, scil. p. paraphrasin chald., Majoram magnam et parvam et per trium præstantiss. Rabbinorum commentaria rabb. nec non par varias notas philol. In fine adj. est Obadias. eod. fere modo illustratus, auct. Joh. Leusden ..... Ultraj., Jo. à. Waesberge, 1657, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

RES JUDICATA, dat is: Extracten uyt de Resolutiën der Synoden, Ende Oordeelen der Academiën in dese Vereenichde Nederlanden. Vervattende het ghemeyn eenparich ende aengenomen Kerkelyck gevoelen Over de Negotie der ghenaemde Lombarden. Uit-gegeven Door de Professoren der Theologie tot Utrecht. Den tweede Druck. Tot Utrecht, by Johannes van Waesberge, Boeckverkooper over 't Stadt-huys, Anno 1657, in 4, VIII en 48 blz.

TWEEDE DEEL VAN RES JUDICATA, Vervattende het ghemeyn ende Kerkelyck gevoelen, over de Negotie der genaemder Lombaerden. Tot noodige Verdediginge van de eere en leere der gemeyne gereformeerde Kercken. Uytgegeven Door de Professoren der Theologie in de Academie tot Utrecht. Tot Utrecht, By Johannes van Waesberge, Boeckverkooper, Anno 1657, in 4, LXVI en 164 blz.

Tiele B. P. N° 4581.

J. Kriex schreef een tegenschrift tegen deze Res judicata.

RES JUDICANDA JUDICATA, ofte Apologie Voor den Armen en Geringen in den Lande: Waer in Vertoont wort Dat de negotie van de particuliere Tafelhouder's, Lombarden genaamt, strijt met Godts Woort, Catechismus, Liturgie, en Synodale Resolutiën, en de gemene Praktyke der Gereformeerde Kerken. Zynde een Antwoort op seker Boeksken, Genaemt Res Judicanda etc. Met een Consultatie Hoe de Banken van Leeningh van haer gewone gebreken gesuyvert souden worden. Uijtgegeven met kennis en Approbatie van de Theologische Faculteyt tot Utrecht. Tot Utrecht, By Jan van Waesberge, Boeckverkoper over het Stadt-huys, Anno 1658, in 4, XVI en 112 blz.

Tiele B. P. N° 4656.

Uit Vinc. Placcii, Theatr. Anon. & Pseud. Hamb. 1708, Tom. I. p. 502b zou blijken, dat Gijsb. Voet de schrijver dezer stukken is. Zie mede Casp. Burman, Trajectum eruditum. Traj. ad Rhen. Jur. à Paddenburg 1738, p. 419.

De Res Iudicanda, in tegenstelling van Res judicata dus genaamd, omdat men oordeelde, dat de zaak nog eerst beslist moest worden. Zie Tegenwoordige Staat van Overijssel, 3e Dl. 1e Stuk, bl. 175. Aant.... Het geheel was een Twist over de Banken van Leening. Zie C. J. van Heel. De Banken van leening in Nederland, Haarl. 1849 en van Heel, Banken van leening, 's Gravenh. van Stockum 1858, in 4.

KORTE EN KLARE INSTRUCTIE van Regulare en Irregulare Fortificatie, met hare buijten-wercken, te gebruycken defensive en offensive. Een Compagnie, een Regiment, een Leger te voet en te Peert te logeren, en in verscheyde soorten van Bataillons te stellen. Tot dienst van alle jonge Ingenieurs en Militaire Officieren. Met een korte wederlegginge des sustenu van de Heer Henrick Ruse, over de hedendaagsche Fortificatie. Bijgevoegt 50 Lustige Questien, met hare solutien. Door Gerard Melder. Tot Utrecht. By Jan van Waesberge. Boeck-verkooper woonende tegen over 't Stadhuijs. Anno 1658. Met vele uitslaande houtsneden en ook tusschen de tekst, kl. in 8, 208 en 40 gen. bladz. met een gegraveerd frontispiee.

De korte wederlegginge heeft een afzonderlijk titelblad met het drukkersmerk, zooals op bladz. 94.

B. Rott.

PAULI VOET, GISB. FIL. De Duellis ex omni Jure decisis casubus, Liber Singularis. Editione iteratâ auctus, & emendatus. (Ins. Typ.) Ultrajecti ex officinâ Johannis à Waesberge. 1658, kl. in 8, 384 bladz. L.

J. G. v. SCHUERMAN, Weegh-Schale des Heyligdoms, van de Contracten en Verbonden in 't gemeen, en in 't bysonder van de Huwelycx-Beloften, waardoor de Gereformeerde haar aan de Rooms-gesinde verbonden. Utrecht. J. van Waesberge 1658, in 4, 364 bladz.

NEHEMIA ROYERS (?) (Predikant tot Messing in Essex). De ware bekeerde Sondaar, ofte eene verklaringe over het 15 cap. des H. Euangeliums Lucae enz. Nu in Nederduitsche spracke ghebracht door Cornelis Diemerbroeck, predikant tot Rhenen. Tot Utrecht, by Hermannus Ribbius, en Johannes van Waesberge, Boeckverkoopers, in 't jaer 1659, in 4. L.

Kennelijk bij Joan van Waesberge gedrukt.

THEOGNIDIS, Phocyclidis, Pythagoræ Solonis & aliorum Poemata Gnomica. Græcis ex adverso Latina interpretatio apposita multis in locis correcta, additaque variantis scripturæ notatio. Opera Frederici Sylburgii. Ultrajecti, Ex Officina Johannis à Waesberge, Anno 1659, in 12. Hieronymus Commelinus Davidi Hoeschelio S. P. D. — Ex Suidæ Lexico 2 pp. et 170 pp.

Is een herdruk van de Uitgave van 1651 bij denzelfden met een ander fileet op den titel en eene andere signatuur.

DISPUTATIO THEOLOGICA tertia: ad Tit. XII de Christo Mediatore, quam... publicé defendet Hermannus Steenhuysen. Vesalia, 26 Novemb., Ultrajecti, Ex officinâ Johannis à Waesberge, anno 1659.

Van deze Disp. bezit ik slechts een fragment.

DISPUTATIO Juridica De Relictis Contemplatione Piæ Causæ. Quam publicè ventilandam proponit Cornelius Mogghe, Z-Zeæa-Zeland. Ultraj. Ex offic, Joh. à Waesberge 1659, in 4. L.

ACCOORDT der t' Samentlicke Dienaren des Goddelicken Woordts, in de Gemeente Jesu Christi tot Utrecht, In 't adviseren over 't Gebruyck der Kerkelicke goederen &c. Met bygaende Advysen en getuygenissen van eenige Gereformeerde, Luthersche, Paepsche en Neutrale Theologanten, en geleerde Manneu, ten meesten deele in dese materie noch niet bygebracht. Uijt liefde der waerheydt, des vredes en gemeiner Stichtinge, te samen gestelt door Matthias Nethenus, der N. Theologiæ, Doctor en Professor. (Ins. Typ.) Tot Utrecht, By Johannes van Waesberge, Boeckverkoper over 't Stadhuys. Anno 1660, in 4, 88 bladz. L.

Het „Advys ofte bericht daartoe betrekkelijk" werd uitgegeven te Amsterdam, bij Thomas Fonteyn, 1660, 4°, 23 bladz.

EUTHANASIA ofte Wel-sterven. Waar in veele exempelen der stervende / en haare laatste Doot-spreucken worden verhaalt. Door Johannes Hoornbeek, Predikant ende Professor der Theology, Tot Leyden. Den tweeden druck. Tot Utrecht, By Jan van Waesberge, Boeckverkooper / woonende over 't Stadthuis. Anno M.D.C.LX, kl. in 8. Opdr. aan haare Hoogh. Princesse Douairiere van Oranjen. Aan den Lezer, bl. 343 bladz. Register der Namen en zijn Insigne op den titel. L.

De eerste druk zal van 1651 zijn.

ECCLES BELG. CONFESSIO, gr. lat. int. J. Revio. Utr.... Waesb. 1660, 8°.

GODDELIJCKE VIERSCHARE door Abraham van de Corput. Tot Utrecht, bij Johan van Waesberge, Boeckverkoper, woonende over 't Stadt-huys, Anno 1660. De Dedicatie aan Jacob de Witt is uit Utrecht den 30/20 Septemb. 1659.

Op den titel bevindt zich het vignet van den Utrechtschen Van Waesberge. Paquot

teekent, Tom. II, p. 175, aan, dat ook het eerste deel van dit werk in 1659 bij Jan van Waesberge te Utrecht het licht zag.

ARNOLDI REYSSENII, Veritas secundum pietatem, de lusu Aleæ; à clar. Theol. Gulielmo Amesio, libr. 2. Medullæ cap. II. Solidè defensa, & nunc ab impugnationibus Thomæ Gattakeri vindicata. Ultraj. Joan. à Waesberge, 1660, in 16, pp. 140.

ANTONII MATTHAEI Disputationes de Obligationibus XLII. de criminibus VII. de Servitutibus VII et aliquot miscellaneæ. In illustri Academia Ultrajectina publice ventilatae, Defendentibus Juris et bonarum literarum studiosis quorum nomina singulae disputationes praeferunt (het drukkers merk). Ultrajecti Ex officina Joannis à Waesberge. Anno CIƆIƆCLX, in 12.

J. I. van Doorninck.

NOVUS DUCTUS Salivalis Blasianus, In lucem protractus A. M. Nicolao Hoboken, Ultrajectino, Philosophiæ & Medicinæ Doctore ac Practico. Utrajecti, Ex officinâ Johannis à Renswouw, M.DC.LXII, in 12.

L.

Druk van Joh. van Waesberge met diens insigne op den titel.

JOHANNES VAN WAESBERGE.

BREDA.

Lang zocht ik te vergeefs naar de bijzonderheden en drukwerken van eenen der Van Waesberge's, die te Breda moest zijn gevestigd geweest.

Ik had zoo vele aanduidingen voor zijn bestaan aldaar aangetroffen, dat ik aan zijn aanwezen daar ter plaatse niet meer twijfelen mogt, ofschoon bewijzen mij ontbraken. Eindelijk berigtte mij de bekende boekenkenner en boekhandelaar de Heer J. L. C. Jacob te 's Gravenhage, dat hij vermeende drukken van eenen Van Waesberge te Breda te bezitten, en zond mij daarna dan ook een door hem in 1647 uitgegeven werk ter inzage toe.

Nu zag ik, dat de doopnaam van dien Van Waesberge alweder Joannes was, hetwelk, bij het gelijktijdig voorkomen van dien naam in het geslacht der Van Waesberge's, tot vele moeijelijkheid leidt en mij wel eens heeft doen vermoeden, of dezelfde Van Waesberge ook gelijktijdig, b. v. te Utrecht en te Breda, of te Utrecht en te Amsterdam gevestigde zaken had. Ook bij later onderzoek is het mij niet mogen gelukken te ervaren in welk eene betrekking deze drukker tot de overige Van Waesberge's stond.

Joannes van Waesberge te Breda komt in 1647 voor als gezworen drukker van de Illustre school en het Collegie, door den Prins van Oranje aldaar in 1646 gesticht: „Illustris Scholæ et Collegii Auriaci Typographus Juratus." Hij genoot als boekdrukker een tractement van honderd gulden jaarlijks (1).

Hij schijnt mij toe, niet lang in het bezit van dezen titel geweest te zijn, noch zijnen boekhandel daar ter stede zeer uitgebreid te hebben. Bekend is dan ook de kortstondige duur van de Illustris Schola Auriaca en het Collegium Auriacum, daar ter stede door Prins Frederik Hendrik, na zijne verovering in 1637, ten voordeele

(1) Zie de stadsrekening van Breda A° 1647.

der stad gesticht en den 17de September van dat jaar, in tegenwoordigheid van Amalia van Solms, 's Prinsen gemalin, plegtig ingewijd. Deze instelling is door de elkander steeds opvolgende rampen des tijds, en voornamelijk door den dood des Prinsen, door het kortstondig bestuur van Willem II en door de langdurige minderjarigheid van Prins Willem III, in 23 jaren tijds geheel en al ten ondergegaan.

C. R. Hermans, „Bijdragen tot de Geschiedenis, Oudheden enz. der Provincie Noord-Braband. 's Hertogenbosch, Gebroeders Muller 1845," merkt in het 1e D., bl. 291 aan: „Voor de letterkundige geschiedenis van Nederland in het algemeen, en meer bijzonder voor die van Noord-Braband, behooren al de lettervruchten, die de geboorte aan deze illustre school verschuldigd zijn, te worden bewaard: dan de zeldzaamheid dier schriften heeft veroorzaakt, dat mij er slechts één van is onder de oogen gekomen, zoodat ik buiten staat ben, iets meer daarvan te zeggen, dan hetgeen ik bij anderen vind medegedeeld."

PANEGYRICUS in solemnem festivitatem Bredæ expugnatæ inque recens ortam fundationem Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci, auspiciis Celsissimi Arausionensium Principis Frederici Henrici dictus, in illustris Auriacæ Scholæ majori auditorio a Paulo Logulao de Orzichow Orzechowski, Equite polono A°. MDCXLVI die x Octobris. Brédæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

INAVGVRATIO illustris Scholæ ac illvstris Collegii Avriaci, à Celsissimo Potentissimoque Arausionensium principe, Frederico Henrico in Vrbe Breda Erectorum, Cum Orationibus Solemnibus ipsâ Inaugurationis die & seqq. aliquot habitis. Bredæ, Ex officinâ Johannis à Waesberge, Illustris scholæ Collegii Auriaci Typographi Iurati. cIɔIɔcXLVII, in 4. L.

Deze Verzameling groot 224 bladz. bevat:

ORATIONES AUSPICALES ANDREÆ RIVETI (obiit Bredæ 29 Apr. 1651). STATUTA. ORAT. LUDOVICI à Renesse. Orat. Johannis Henrici Dauberi. Orat. Alberti Kyperi. Orat. Joh. Brosterhusi. Orat. Joannis Pellii. Orat. Joh. Philemonis. Orat. Henrici Bornii. Epigrammata, etc.

Op het titelblad van deze INAUGURATIO vindt men geplaatst het wapen der Stad, zoo als dit voorkomt in de „Beschrijving der Stadt en Lande van Breda, door Th. E. van Goor," 's Gravenh. 1744, fol. 46. Een ander door mij gezien exemplaar voerde de sfeer der Elseviers op den titel. Accedit:

JANI VLITII Qvinqvatrvvm Bredanarum Discriptio (1), Sive in Inaugurationem Athenæi Aravsiaci à celsissimo Principe Frederico Henrico, Bredæ solenniter instaurati, celsissima Principe Amelia de Solms. Ritè, Piè, Feliciter initiante., Poema. Bredæ, Ex officinâ Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ et Collegii Auriaci Typographi Jurati. cIɔ Iɔ c XLVII, in 4. L.

De bladzijden van dit gedicht sluiten aan die der Oratio en loopen van bl. 224 tot 266. Accedit:

BREDAJAS et Celsiss. Principis Auriaci Athenæum. Versibus celebratum à Rulando Carpenterio J. C. in Illustris Scholæ Auriacæ quæ Bredæ est auditorio majori die 25 Martii, cIɔIɔcXLVII. Bredæ, Ex officinâ Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ et Collegii Auriaci Typographi Jurati. cIɔIɔcXLVII, in 4. L.

---

(1) Janus van Vliet bewaarde, door de Geschiedenis der inwijding in het licht te geven, de inwijdings-redevoeringen. Hij voegde er een jubelzang van zijne hand bij. Zie „Hermans Bijdragen enz." l. c. Ie Dl. bl. 291. In 1651 maakte de genoemde van Vliet een Catalogus librorum Senatus Bredani, bevattende 71 meest regtsgeleerde werken.

De bladzijden sluiten aan het voorgaande gedicht aan, en vangen met 267 aan, eindigende met 287. De sfeer der Elseviers prijkt op de beide laatste titelbladen.

In Scholæ Illustris Collegii Auriaci in Urbe Bredæ inaugurationem Epigramma C. Bourus Ic^tus. Bredæ, ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

Hermans l. c. p. 223.

W. Stas, J. C., Inauguratio novi Bredæ erecti Athenæi. Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Typographi Jurati.

Id. Ibid.

Disputatio historico-politica ad secundum librum Institutionum imperatoris Justiniani, quam Divino auxilio, præside viro nobill. ac consult. D. Johanne Henrico Daubero Nassavio J. V. D. ac Illust. Scholæ Aur. Bredæ antecessore, publicæ disquisitioni exponit Paulus Loguslaus de Orzechow Orzichowski, Eques polonus, ad diem 27 Julii horis matutinis et pomeridianis solitis in auditorio Juridico. Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati, MDCXLVII,

Id. Ibid. p. 225.

Johannis Henrici Dauberi ICti Oratio funebris in excelsum Celsissimi ac potentissimi Principis Frederici Henrici &c. publice habita Bredæ XV Maji in Auditorio Majori. (Wapen van Breda als Vignet). Bredæ, Ex Officinâ Joannis à Waesberge Illustris Scholæ & Collegii Auriaci Typographi Jurati, Anno M Dc xlvii, in folio.
Achter zijn gevoegd: Lachrymæ Bredanæ van W. Stas.

Campbell.

Examen van thien Propositien ofte Voorstellingen, dewelcke Jodocus Kedd, Theologant vande Jesuyten, gesonden heeft op den 3 Sept. anno 1647 aen twee predicanten van de Gereformeerde Kercke, zynde in de suite van hare Hoogheyt de Princesse van Orangien binnen Aken aengekomen... Met noch eene toegifte van 20 Voorstellingen enz... Nae de Kopije van Maestricht herdruckt, ende van veel druck-fauten verbetert. Breda, J. van Waesberge... 1647, in 12, 16 blz.

Tiele B. P. N° 3235.

Danck, Vast en Bedendagh. Uytgeschreven (tegen den 10 Junij) bij de Staten Generael der Vrije en Vereen. Nederlanden, over den vrede, gesloten tot Munster. Mitsgaders Resolutie-brief (v. d. 19 Mei); ende Acte van Publicatie. Tot Breda By Jan van Waesberge 1648, 8 blz.

Meulman C. P. N° 2941.

Micro-cosmvs ofte Kleyne Werelt: Dat is, Een Vergelyckinge Van 's Menschen Lichaem by de Groote Werelt. Gerymt door Joh. Pender, Heelmeester tot Bergen-op-Zoom. (Het Insigne en de Zin-spreuk van Joh. v. Waesberge te Utrecht). Tot Breda, By Ian van Waesberge, der Stadts, Illustre Schole, ende Orangie Collegie Ordinaris Drucker. cIↄIↄcxlviii, in 4. Toe-eygeningh Aen den Wel-Ed. en Hoogh-Gel. Heer Willem van der Ryt. — Aen de Rijmkluyvers enz., 86 bladz., Blatwijser, en een houtsnede figuur.

L.

Waerschouwinge van 's Heeren wege te Breda, dat een iegelyck schuldich en gehouden is te betalen aen Peeter Lambinet van Dedenhoven Schoenmaker, woonende op den Kadijck, twee stuyvers voor elcken branteimer. Tot Breda, by Jan van Waesberge, stadts ordinaris drucker 1 blad in folio.

Cuypers v. Velthoven.

A. Hulsii Hilda-montani Nomenclator Biblicus Hebraeo-Latinus, cum tribus indicibus. I. Latinus. II. Hebræus, voces in Nomenclatore separatas, ad suas radices revocans, et absoluti Lexici vicem praestans. III. Peculiaris verborum omnium anomalos flexorum... His subiungitur de Linguae S. Origine et propagatione Oratio. Bredae. Ex Officinâ Joannis à Waesberge. Typographi Iurati. cIↄIↄcl, in 8. L.

Op het fraaije door A. Santvoort in koper gegraveerde frontispice staat: Bredæ Typis Johannis a Waesberge. 1650.

Volgt met eene afzonderlijke paginering:

De Linguæ Hebraeæ Origine, Conservatione, Propagatione ac Vtilitate Oratio, In quâ præcipuæ, quæ super hoc argumento agitantur quæstiones, perspicué expenduntur. Publicé habita Bredæ. In Auditorio Majori 25 Junii 1649. L.

Van denzelfden schrijver verscheen nog, bij wien staat in den Cat. niet vermeld:

Hulsius (Ant.) Theologiæ iudaicæ pars prima de Messia eaque κατασκευαστικὴ doctrinæ Iudæorum, ex verbo Dei confutatæ. Addito breviario locorum Scripturæ, quæ a vanis Rabbinorum glossematis repurgata, veritati restituuntur. Bredæ, ... 1653. Pet. in 4, 606 pp. non compris les prelim.

Tross. Cat. de Livr. Anciens, Paris 1869, N° 1 p. 12, N° 12.

Andreæ Riveti Epistola ad Reverendum Virum Guilielmum fratrem Germanum Unicum, Ecclesiæ Talliaburgensis apud Santones Pastorem. De Senectute bona. Proverb. 16, v. 31. Corona dignitatis Senectus. (Sphæra) Bredæ ex officina Joannis à Waesberge, 1650, pet. in 8, 79 pp.

Oratio metrica, exhibens laudem Academiarum Generalem et Bredanæ specialem, quam in Illustrissimi Athenæi Bredani Auriaci auditorio majori publice habuit Engelbertus Albertoma, Gron. ss. th. Studiosus, 17 Februarii anno 1650. Bredæ ex officina Joannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegio Auriaci Typographi Jurati, MDCL.

Hermans l. c. p. 224.

Declamatio Gratulatoria de pace Germaniæ in Illustris Bredani Athenæi auditorio publice à Christophoro Hendreich habita anno post Christum natum MDCL, 16 Novembris, Bredæ ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati. 1650.

Id. Ibid.

Oratio de Concordia, in Illustris Athenaei Auriaci Majori auditorio publice habita a Petro Heindreich anno post Christum M. D. CL, 24 Novembris. Bredae ex officina Johannis à Waesberge, Illustris Scholæ ac Collegii Auriaci Typographi Jurati.

Id. p. 225.

M. Danielis Stahli Metaphysicae Compendium, In quo Termini generalissimi et distinctiones accuratè explicantur, controversiae dilucidè tractantur. etc. Bredae. Ex offic. Joannis à Waesberge. 1650, in 8, 408 pp. et Index. L.

Met het drukkersmerk van Jo. v. Waesberge te Utrecht op den titel.

Disputatio Juridica, de Jure testamentorum, quam annuente benigno numine, praeside nobil. clariss. consultissimoque viro D° Johanne Henrico Daubero, Nassovio J. V. D. ac Illustris Auriaci Athenaei autecessore longe celeberrimo publice discutiendam proponit Stephanus de Zelankx Zelinski, Eques Polonus, ad diem 12 Aprilis loco horisque solitis. Bredae ex officina Johannis a Waesberge, Illustris Scholae ac Collegii Auriaci Typographi Jurati, MDCLI.

Hermans Ibid.

Geluck-wenschinghe op den iaerdach van Zijne Hoogheyt Wilhelm Prince van Oraengien etc. Baron van Breda etc., door Jan Keysers Bredanus. Tot Breda by Joannes van Waesberge 1651, in plano.

B. Dunc. III.

Apologetica Reformatarum in Belgio Ecclesiarum Epistola — iterum prodiens cum notis L. G. à Renesse. Bredae (ex officina Joannis à Waesberge) 1651, in 12.

Campbell.

JOHAN JANSZOON (JANSSONIUS) VAN WAESBERGE.

TE AMSTERDAM.

Onder den tweevoudigen geslachtnaam van Janssonius en van Waesberge, zien wij op het einde van de eerste helft der zeventiende eeuw te Amsterdam een achterkleinzoon van den Antwerpschen Boekdrukker en Boekverkooper Jan van Waesberghe optreden. Wij zien hem aldaar den alreede met roem bekenden boekhandel van Jan Jansz, Janson en ook Janssonius genaamd, met steeds toenemenden bloei voortzetten. De door hem ontwikkelde werkzaamheid vervult ons met achting voor den man, die door zijn noeste vlijt toonde, wat een met ijver en kennis voortgezette arbeid vermag.

Deze Johan van Waesberge, de grondlegger van den uitgebreiden boekhandel, door zijn geslacht tot in het midden der voorgaande eeuw te Amsterdam gedreven, was de oudste zoon van Jan van Waesberge, de jonghe toegenaamd, en van diens eerste echtgenoot, Maria van der Hoeven te Rotterdam.

Noch de dag van zijne geboorte te Rotterdam, noch die van zijn overlijden te Amsterdam wordt vermeld, alleen zijn huwelijk met Elisabeth Janssonius en zijne vestiging als boekdrukker en boekverkooper te Utrecht en te Amsterdam staat aangeteekend.

Door zijn huwelijk met Elisabeth, eene dochter van den bovengenoemden boekhandelaar Janssonius, was hij met dien en diens uitgebreid bedrijf in eene naauwe betrekking getreden, hetgeen dan ook in de toekomst voor hem en de zijnen een bron van welvaart werd.

Deze schoonvader van onzen van Waesberge, was, volgens het gevoelen van den Heer Frederik Muller, òf zelve de boekhandelaar Jan Jansz., ook Janssen en met latijnschen uitgang Jansonius geheeten, te Arnhem, die aldaar van 1604 of welligt vroeger tot tegen het einde der eerste helft dier eeuw drukte en die zich naar Amsterdam zou verplaatst hebben, òf, hetgeen ik voor veel waarschijnlijker houde, de zoon van dien. Deze zoon dan, die zich uit Arnhem naar Amsterdam verplaatste, aldaar veel reizen en andere werken uitgaf, schreef zich almede eerst Jan Jansz. en later Joh. Janssonius. De Heer P. A.

Tiele ontwikkelt dit gevoelen nader in de: „Mémoire Bibliographique sur les Journaux des Navigateurs Néerlandais. Amsterdam, Frederik Muller. 1867," bladz. 44. Hij noemt daar nog een Jan Jansz., die van 1605—1630 te Rotterdam arbeidde en in 1608 aldaar de Reisjournalen van C. Matelief uitgaf. Om 1619 woonde er te Amsterdam „inde Warmoes-straet, inde Meyrminne" een Boekverkooper Harmen Jansz. Tiele acht dezen zeer waarschijnlijk een zoon van Jan Jansz. te Arnhem en een broeder van Jan Jansz., die later den naam van Janssonius aannam, geweest te zijn.

Het vermoeden, dat Jan Jansz. te Arnhem (om 1622) met den lateren Joh. Janssonius te Amsterdam in verband staat en eigenlijk dezelfde persoon of een spruit van dien is, vindt zijne bevestiging in de daadzaak, dat ik onder den „Atlas Minor Gerardi Mercatoris à I. Hondio. etc." gedrukt vind: „Amsterodami Excusum in ædibus Iudoci Hondii. Veneunt etiam apud Corneliū Nicolai. item apud Ioannem Ianssoniū Arnhemi." Bovendien ziet men hetzelfde drukkersmerk op werken door Jan Janssen te Amsterdam en later op die door Johan Janssonius van Waesberge, mede aldaar uitgegeven.

Tot zekerheid zou deze familie-betrekking stijgen, indien wij wisten, dat dit drukkersmerk dan ook aan geen andere drukkers dan aan hen kan toegeschreven worden, en dat alzoo alle werken, waarop het voorkomt, op hunne drukkerij gedrukt zijn.

Het drukkersmerk dan, dat op beider namen voorkomt, is een zwevende Engel, in elke hand een bazuin houdende, waaruit damp opgaat. Op den grond is eene sfeer, waarvan ter linkerzijde een man met eene spade, ter regterzijde een man met een graad-stok staat. Tot zinspreuk heeft het Insigne de woorden Vivitur Ingenio. Dit merk is mij in een grooten en in een kleinen vorm voorgekomen.

Op het groote merk, waarvan ik hier eene afbeelding mededeel, staan de beide bovengenoemde figuren in eene tegenovergestelde rigting. Men vindt het op het titelblad van „Den Nederlandtschen Heravld, ofte Tractaet van Wapenen, En Politycken Adel, Door Thomas de Rouck, 't Amsterdam, Jan Jansen, 1645, in folio.

Het kleine merk, hetwelk ik hierna in afdruk geven zal, komt vaak voor. Als door Jan Jansen te Amsterdam gebruikt, ziet men het op den Catal. Biblioth. publ. Daventr. 1832, N° 750.

Op het titelblad van: „Marci Zuerii Boxhornii Originum Gallicarum Liber etc. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium 1654, in 4, ziet men het gebezigd. Zoo ook N° 226, 462, 465, 1360, van genoemden Deventerschen Catalogus.

Het komt mede voor op een werkje door Johannes Janssonius van Waesberge, met de Weduwe van Elizeus Weyerstraet in 1669, en op een ander alleen door hem in 1674, beiden te Amsterdam uitgegeven (1). Jan Janzen nu, of zooals wij hem later genoemd vinden Johannes Janssonius (Arnhemi) huwde te Amsterdam de dochter van den boven alreede genoemden bekenden boekhandelaar en kaarten-uitgever Jodocus Hondius. Johannes Janssonius liet geene zonen, maar drie dochters na.

De oudste der dochteren Maria trad in den echt met Joannes van Almeloveen, Predikant te Zegveld en Mijdrecht. Zij was de moeder van Dr Theodorus Janssonius ab Almeloveen, den bekenden geleerde van dien naam. Caspar Burman noemt dan ook in zijn „Trajectum eruditum. Traj. ad Rhen. Apud Jur. à Paddenburg" 1738, p. 7 Maria Janssonius als de moeder van Theod. Janssonius ab Almeloveen. De Heer van Hulthem verkeerde alzoo in dwaling, wanneer hij in eene aanteekening van de „Bibliotheca Hulthemiana Gand. 1836." Vol. III, p. 28, veronderstelde, dat eene van Janssonius' dochters met den geleerden Theod. Janss. ab Almeloveen en eene andere met Gilles Jansson van Waesberge huwde. Deze beiden waren kleinzonen. Paquot heeft het in zijne „Mémoires" Tom. I, p. 24, ook juist, als hij Maria Jansson de moeder van Theodorus Janssonius ab Almeloveen noemt. Von Uffenbach in zijne „Merkwürdige Reisen, Frankfurt und Leipzig 1753," 2ter Th., S. 397, zegt almede, dat Janssonius zijn avus maternus was.

De jongste der dochteren, Sara Janssonius, verbond zich aan Elizeus Weyerstraeten. De zekerheid van dit huwelijk verkrijgen wij uit het *Extract uyt de Ampliatie* van het *Privilegie* van 18 July 1667, te vinden voor „het Toonneel van China," door Athan. Kircherus.

---

(1) Wat het drukkers-merk door Jan Janzen, Iohannes Iansonius, te Arnhem gebezigd, aangaat, meen ik, onder meerdere voorbeelden, te mogen verwijzen naar het door hem uitgegeven werk: „Elberti Leonini..... Emendat. sive Observ. Libri Septem etc. Arnhemii Gelrorum, Ex offic. typogr. Ioannis Iansonii A° 1610, in 4." (Cat. Bibl. Daventr. N° 689). Tot Zin-spreuk heeft het de woorden: Constantiam. Mihi. Devs. Rebvs. Malis. Des. Et. Bonis. Op het titelblad van het 2de Deel der: „Memorien Ofte Cort Verhael der Gedenck-weerdighste.... Gheschied. door Gvlielm. Bavdartivm. 't Zutphen. Ghedruckt by Andries Janssen 1625," in fol. komt dit teeken mede voor. Hieruit spreekt de betrekking, die er tusschen deze beide drukkers zal bestaan hebben.

't Amsterdam By Johannes Janssonius van Waesberge, en de Wed. wijlen Elizeus Weyerstraet In 't jaar 1668 uitgegeven."

Onze Johan van Waesberge huwde, zoo wij boven reeds zeiden, Elisabeth Janssonius, die wij voor de tweede dochter van Joh. Janssonius begroeten. Onder de door of bij hem uitgegeven en gedrukte boekwerken van het jaar 1651 tot 1663, komt hij, met eene enkele uitzondering, alleen onder den naam van Johannes en J. van Waesberge, en van 1663 en zonder uitzondering van 1665 af met de bijvoeging van Jansson of Janssonius voor. Het blijkt niet, of hij terstond na zijn huwelijk met Elisabeth of eerst in lateren tijd haren geslachtnaam bij den zijnen voegde. Men zou ook de vraag kunnen stellen, of hij zich niet ter onderscheiding van andere stamgenooten, naar zijnen Vader Johan Janszoon noemde. Later bleek mij ten duidelijkste, dat, nadat Joh. Janssonius, de bekende Boekhandelaar, daarbij groote kaartenhandelaar en concurrent van Bleau, in Amsterdam overleed, diens firma Janssonius van Waesberge werd. De toenaam Janssonius is dus zonder twijfel van den schoonvader ontleend. Mij kwam die het eerst voor op een werkje in 1657 uitgegeven.

Wanneer Joh. Janssonius overleed, is mij onbekend. De Heer Frederik Muller meende zijn overlijden omstreeks 1656 te kunnen bepalen. Ik vind hem echter later b. v. in 1658 bij „Rogge Bibl. Contra-Remonst. Amst. 1865" bl. 56, indien de opgaven aldaar, waaraan niet te twijfelen valt, juist zijn. In 1664 zelfs vind ik hem nog met Johannes van Waesberge en Elisæus Weyerstraten tevens genoemd. Dit is dan trouwens ook de laatste maal, dat hij mij is voorgekomen.

Na het afsterven van den Vader zetten zijne beide Schoonzonen van Waesberge en Weyerstraet zijn handel voort; bij het overlijden van Weyerstraet deed van Waesberge dit evenzoo met diens Weduwe. Deze kort daarna almede gestorven zijnde, aanvaardde van Waesberge de voortzetting voor eigen rekening.

De boek- en kaartenhandel van Joh. Janssonius (1) was zoo belangrijk, dat zijne kinderen, blijkens een request, in H. S. in het gildeboek der Amsterdamsche boekhandelaren voorhanden en gerigt aan den Raad der stad, om vrijheid ten einde de boeken huns vaders bij publieke auctie te mogen verkoopen, — dit moest toen aangevraagd worden, — verklaren, dat binnen Amsterdam vijf, en buitenslands zeven huizen met zijne uitgaven vol lagen.

Dat de firma Janssonius van Waesberge niet alleen den Boekmaar aanvankelijk mede den kaartenhandel voortzette, spreekt uit de vele bij mij voorhanden kaarten, die het onderschrift dragen: „bij de Janssons van Waesberge." Dit blijkt ook uit het volgende werk: „Joan Janssonii atlas contractus, sive Atlantis majoris com-

---

(1) In 1652 komt een Johannes Janssonius de jongere voor, en wel onder eene 12° uitgave van de „Belgicæ sive inferiores germaniæ descriptio van Lud. Guicciardin." Vroeger en ook Anno 1655 treffen wij eenen Jodocus Janssonius te Amsterdam aan, uitgevende in 12° de „Albertus Magnus de Secretis Mulierum."

pendium: in quo totum universum velut in theatro quam exactiss. tabulis ante oculos ponitur, additisque regionum omnium description. illustratur. Amst., apud Joan Janssonii hæredes." 1666, 2 vol. fol. maj. De uitgevers waren Jan Janssonius van Waesberge en Elizeus Weyerstraet.

Johan Janssonius van Waesberge verwekte bij Elisabeth, zijn huisvrouw, zes kinderen, waarvan twee zonen Johan en Gillis genoemd, van wie wij, als den handel voortgezet hebbende, nader spreken zullen. Hij moet om 1681 gestorven zijn, dewijl wij op dat jaartal melding vinden gemaakt van zijne weduwe en van de firma De Erfgenamen van Joannes Janssonius van Waesberge.

In den laatsten tijd zijns levens schijnt Johannes van Waesberge zich met zijne zonen in den Boekhandel geassocieërd te hebben; ik vind althans de Firma van

Joannes van Waesberge en Sonen,
Boekverkoopers, op 't Water, Anno 1681.

De verschillende benamingen, onder welke deze Johannes zijnen Boekhandel dreef, komen voor in eene uitgave van „De Goddelicke Vierschare, dat is, ontdeckinge der Hemelsche Oordeelen, voorgesteld in seer heerlicke ende gedenckweerdige exempelen, door Abraham van de Corput."

Dit werk bestaat uit vier deelen en werd met vele fraaije portretten in verschillende jaren, van 1660—1681 (voor zoo ver mij bekend) uitgegeven.

Van de voor mij liggende uitgave, 4 deelen in 8°, voert elk deel eenen in koper met figuren gegraveerden en eenen afzonderlijken titel.

Het 1° deel heeft op het in koper gegraveerd titelblad het onderschrift; „Tot Utrecht, by Johan van Waesberge. Anno MDCLX." De opdragt aan Jacob de Witt, daar voorkomende, heeft Utrecht 30/20 Sept'. 1659. Ik heb van dit deel zeker eene tweede uitgave: althans op het tweede titelblad leest men de bovengenoemde firma: „Tot Amsterdam, By Joannes van Waesberge en Sonen, Boekverkoopers op 't Water, Anno 1681." Met den Laurier als teeken.

Het 2° deel heeft insgelijks eenen in koper gegraveerden voortitel, en even als deze op den tweeden titel het onderschrift: „Tot Amsterdam, By Johan van Waesberge, Boeckverkooper woonende op 't Water, in de Laurier." Anno 1662 (1).

Het 3° deel heeft op den eersten gegraveerden titel: „Tot Amsterdam by Jan Janssen van Waesberge en Elizée Weyerstraet, 1666" en op den tweeden: „Tot Amsterdam, By Jan Jansz. van Waesbergen, en Elizée Weyerstraet. Anno 1665."

Het 4° deel eindelijk heeft op den gegraveerden voortitel: „Tot Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesberge, en weduwe van Elizée Weyerstraet, 1670," en op den gewonen titel: „Tot Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesberge, en weduwe van zal' Elizée Weyerstraet, Boeck-verkoopers, Anno 1669."

---

(1) Van dit tweede deel zag ik eene uitgave van 1684 bij Abraham Wolfgang, met zyn Insigne en de spreuk: Quærendo.

Het geheel van deze uitgaven, die wij onder zoo vele verschillende firma-benamingen uitgegeven zien, munt door eene keurige uitvoering en een groot aantal portretten uit; het getuigt tevens van de vele zorgen, aan deze drukken besteed.

Achter het vierde deel der door mij aangegeven uitgave wordt gelezen: „Tot Dordrecht, gedruckt by Nicolaes de Vries, wonende in de Nieuwstraet by 't Latynsche school, 1669."

De beide laatste deelen hebben hetzelfde figuur op het gedrukte titelblad; daarentegen treft men op de titelbladen der beide eerste deelen een Laurierstruik aan, dien wij vermeenen als het boekverkoopers-teeken van Johannes van Waesberge te Amsterdam te mogen aanmerken.

De Bibliotheek te Hamburg is in het bezit van een Verkoopings Cataloog van gebonden en ongebonden boeken: „Officinæ Joannis Janssonii à Waesberge, P. M. 20 Martii 1684. Amst. ap. Guilielmus Goerée (in fossa vulgo 't Rockin, sub Signo Ciceronis), in 8°." Deze Catalogus wordt insgelijks vermeld in den verkoop Cat. der Boeken van Joan de Wit, Zoon van den Raadp. „Dordraci 20 Oct. 1701, apud Theod. Goris & Joa. van Braam, Pars. II p. 172, N° 2783."

Een gedeelte der boeken-voorraad van den overleden Joh. Janssonius van Waesberge werd geveild, terwijl later nog een Catalogus van zijne boeken, „qui publica auctione distrahentur ab Hæredibus Joannis Janssonii à Waesberge p. m. Bibliopolæ Amstelædamensis 19 martii 1691" uitgegeven werd. Deze Catalogus is verschenen „by J. J. à Waesberge en Joannes Wolters, Bibliopolæ op 't Water, in 8°."

THEOGNIDIS, PHOCYCLIDIS, Pythagoræ, Solonis & aliorum Poemata Gnomica. Græcis ex adverso Latina interpretatio apposita multis in locis correcta, etc. Opera Friderici Sylburgii, Amst. Ex officinâ Johannis à Waesberge. 1651, in 12, 168 pp.

Uit dezen, mij door den boekhandelaar J. L. C. Jacob opgegeven, titel blijkt op nieuw, hoe deze van Waesberge te Utrecht (zie bladz. 108) en te Amsterdam tevens bedrijvig was.

M. TULLII CICERONIS Epistolarum ad familiares Libri XVI ad optimas editiones collati. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1657, in 12, 450 pp., et interpretatio. L.

Dit boekje, met het Insigne van Johannis Janssonius, heeft in mijn exemplaar een gegraveerd frontispice, waaronder „Amstelodami. Apud Joannem Janssonium à Waesberge. Anno 1674."

COMMENT. PRACT. in Act. apost.... capita posteriora duodecim. Studio.... C. Stresonis... CVI concionibus.... propositus.... Amst. ap. J. Janssonium à Waesberge. 1659.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 88.

GEDRUCKTE ONNOSELHEYT, opgerecht; Of Weghneminghe van Notabele Lasteringhen ten Principale teghen de Professor Gisbertus Voetius, in eenighe Pasquillen gestroyt. Door D. Regelium Veronensem. Tot Amsterdam, By Johannes van Waesberge, Boekverkoper op 't Water in de Laurier. Anno MDCLX, in 4, 28 bl., goth. lett. L.

Tiele B. P. N° 4885.

SEXTI JULII FRONTINI, quæ extant, Robertus Keuchenius, S. f. Ictus. Post Modium, Stewechium, Scriverium. Notis & Emendationibus illustravit. Amstelodami. Ex Officinâ Joannis à Waesberge, Anno M.DC.LXI, 8°, cum front. Dedicatio. Lectori S. De Frontino, 416 pp. Index Auctorum, rerum et verborum. L.

Op den titel het Insigne van den Harderwijker drukker Paulus van den Houte.

TITI LIVII patavini Historiarum Libri Amstelodami. Apud Joannem Janssonium MDCLXI. pet. in 8, 850 pp. et capita... hic sigillatim Annotata. L.

Keurige druk, ofschoon op den titel alleen de naam van Joannes Janssonius vermeld wordt, toegeschreven aan de pers van Joannes Janssonius van Waesberge. De Heer J. L. L. Jacob noemde het een „Chef d'oeuvre de Typographie des presses de Joh. Janssonius à Waesberge de Amsterdam.

VORM, HOBIUS VAN DER. Atriplex salsum vulgo dictum Soutenelle, essentiâ, viribus & operationibus suis primo descriptum. Amst. ap. J. à Waesberge 1661, in 12.

P. de la Ruë Gelett. Zeel. Midd. 1734, bl. 224.

MATTHIÆ NETHENI... Necessaria defensio Concordiæ Pastorum Ultrajectinorum, a se edita, et Conceptus reformandi Capitula Ultrajectina, a se scripti. Contra Epistolam & Reflexiones D. Samuelis Maresii... nuper editas. Præmissa est Epistola ad Lectorem... Subjuncta est ejusdem Autoris Instructio Historica de Canonicis tripartita, & collectanea Anglicana, de Primatu Regum Angliæ in Ecclesiasticis. Amstelodami Ex Officinâ Johannis à Waesberge. Anno 1661, 40 & 126 pp.

Meulman C. P. N° 3883.

MATTH. NETHENI instructio historica de canonicis tripartita, et collectanea anglicana, de primatu regum Angliae ecclesiastico. Amst. ex off., Joh. à Waesberge. 1661.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 100.

Het jaar 1641 op den titel is een drukfout.

PAULI VOET, De Statutis eorumque Concursu. Liber Singularis. Amst., Ex offic. Johannis à Waesberge. Anno 1661, in 12, 381 pp., et Index. L.

Met het Insigne van Joh. van Waesberge te Utrecht, (een met vrucht beladen boom en spreuk: et Flore et Fructu) op den titel.

MATTHÆUS, ANT., De Criminibus ad libb. XLVII et XLVIII, II comment. Ed. sec... auctior et emendatior. Amst. Jo. à Waesberge 1661, in 4.

C. B. Rheno-Tr.

PAUL. VOET, Jur. in acad. etc., Juris prudentia sacra, Institutâ juris Cæsarei cum Divino, consuetudinario, atque Canonico, in multis, collatione. Amstelodami, Ex officina Johannis Janssonii à Waesberge, anno 1662, in 12, 425 pp., cum Indice. L.

Tot Insigne, De Laurierstruik.

A. DE HEIDE, Nieuw licht der Apothekers, beneffens eenige Ontleed-, Genees- en Heelkundige waarnemingen, verzeld met een Vertoog over de onzekerheit der Piskykery en bedrieglykheit der Piskykeren; met pl. 1662. Amsterdam, J. van Waesbergen, in 8.

N. Arr.

DE GODDELICKE VIERSCHARE, Dat is, Ontdeckinge der Hemelsche oordeelen, (waarvan dit deel handelt over de Opkomst en Ondergang van den eersten Koninglicken Franschen Stamme der Merovingen) Door Abraham van de Corput. Het tvveede Deel. Amst., by Johan van Waesberge, Boeckverkooper, vvoonende op 't Water, in de Laurier, Anno 1662, kl. in 8. L.

Op den titel van dit 2e deel trof ik de volgende kleinere afbeelding van den Laurierstruik aan, waarvan door mij bladz. 123 de grootere medegedeeld werd.

VOETIUS, (GISB.), Politicæ ecclesiasticæ partes I—III. Amst., ex offic. Joannis à Waesberge, 1663—1676, III partes (IV vol.), in 4.

C. B. Rheno-Tr.

JOHANNIS NADANIJI Florus Hungaricus sive rerum Hungaricarum ab ipso exordio ad Ignatium Leopoldum deductarum compendium. Amstelodami, Joa. à Waesberge 1663, in 12.

Bibl. Antwerp. T. II, No 7894.

ORIGINE, progrès et gestes mémorables, des illustres Seigneurs de Brederode, recueillis et mis en ordre par Paul Voet, Prof. en droit à l'académie d'Utrecht. etc., Traduits du Flamand en François par R. Paillot, après qu'ils ont esté augmentés par l'autheur. à Amst. Chez. Jean van Waesberge 1663, in 4, 181 pp.

RUTG. HERMANNIDÆ ORTHONOMIA, sive doctrina de accentibus graecis. Amst. Jo. à Waesberg. 1644, in 8.

De „Catalogue de la Bibliothèque de feu M. Ch. Pieters Part. I. & II, Gand. 1864" geeft dit boekje als bij No 864 bijgebonden aan.

Ik vermoed dat het jaartal 1664 wezen zal. De „Cat. Bibl. v. Hulthem" heeft No 18674 een ander werk van hem, Amst. 1661.

BERN. SWALVE, Ventriculi Querelæ et opprobria. Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1664, in 12.

Paquot Mém. Tom. II, p. 209.

JOHANNIS JONSTONI Thaumatographia Naturalis in X classes distincta, in quibus admiranda coeli, elementorum, meteororum, fossilium, plantarum, avium, quadripedum, exanguium, piscium, & hominis. Amstelodami, Joann. Janssonius à Waesberge, 1665, in 12.

De Bure Supplément à la Bibliogr. instructive, Paris 1796. Tom. I, p. 258.

ANNA MARIA SCHURMAN.

In 1666 of in het volgende jaar zal er bij Joh. Janssonius van Waesberge een werkje van Anna Maria van Schurman het licht gezien hebben. Dr Friedr. Lorenz Hoffmann althans had de welwillendheid mij een schrijven van hem aan haar van 3 Oct. 1666 mede te deelen, ontleend uit een Folio Band, berustende in de Stads Bibliotheek te Hamburg en genommerd No 28. Von Uffenbach had dezen band te Berlijn op eene Boekverkooping bij Joh. Friedr. Mayer in 1716 gekocht. In dezen band bevinden zich vele Album-bladen, verschillende brieven en bovendien drie

Fragmenten van brieven van onze Jonkvrouwe Schurman, die bijzonder fraai geschreven zijn (1).

BIBLIA Alexandrina Heptaglotta..... Lutetiæ-Parisiorum, prostant apud Joannem Jansonium à Waesberge, 1666, in fol.

Brunet Man. Tom. I, c. 852, teekent aan, dat men bovenvermelden titel geplaatst vindt voor eenige exemplaren der Biblia Polyglotta, hebraice, chal. syr. lat. et arabice: cura et studio Guidonis Mich. Le Jay, Parisiis, typis Ant. Vitray, (et à la fin Vitré) 1628—45, 9 Tom. en 10 Vol. in-fol. max.

G. VOETII Politicae Ecclesiasticae. Amst. Joan. Janssonius à Waesberge 1666, III Vol., in 4.

BERN. SWALVE Pancreas Pancrene; sive Pancreatis & succi ex eo profluentis commentum succinctum. Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1667, in 12.

Paquot Mém. Tom. II, p. 209.

Alb. von Haller noemt in zijne »Bibliotheca anatomica," L. B. 1774, Tom. I, p. 524, twee latere uitgaven.

NATURÆ ET ARTIS instrumenta publica, Alcali & Acidum, per Neochmum et Palæphatum hinc inde ventilata, & praxi Medicæ superstructæ præmissa; adornante Bernhardo Swalve, Med. Doctore etc. Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, 1667, in 12.

Id. Ibid.

JOAN FRED. HELVETII Vitulus aureus, quem mundus adorat & orat; in quo tractatur de rarissimo Naturæ Miraculo transmutandi metalla, neque quomodo etc. Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1667, in 12.

Paquot Mém. T. III, 485.

KIRCHER (ATH.). Magneticum naturæ regnum, sive disceptatio philologica de triplici in natura rerum magnete etc. Amst. Jansson à Waesberge. Sans date pet., in 12.

Brunet Man. T. III, c. 667.

ARRIANI de expedit. Alexandri magni historiar. libri VII; ejusdem Indica, gr. et lat. Nic. Blancardus recensuit et octo libros animad vers. adjecit. Amstelod...... 1668, 2 tom. en 1 Vol., 8.

Brunet Man. T. I., c. 497, dit: On joint cette édition à l'ancienne collection *Variorum*, quoiqu'elle soit moins ample que celle de 1757.

JOANNIS HOORNBEEK de conversione Indorum et Gentilium libri II. Accessit ejusdem vita ab amico edita (Ed. D. Stuart) Amstelodami. Joh. Janssonius à Waesberge etc, 1669 in 4.

Bibl. Antwerp. T. II, N° 6320.

POLYBII LYCORTAE F. Megalopolitani Historiarum Libri qui supersunt, interprete Is. Casaubono. Graece et Latine. Jacobus Gronovius recensuit, ac Variorum Notas adjecit. Aeneae vetustissimi Tactici, Commentarius de toleranda obsidione, cum interpretatione ac notis Is Casauboni. Amstelodami ex Officinâ Joh. Janssonii à Waesberge et Joh. van Someren 1670, 3 Tom. in 8.

Cette Edition est aussi fort estimée et une des plus rares de celles, qui composent la collection des Variorum, Voyez- en Fabricius et de Bure.

Crevenna C. R. Vol. V, p. 117.

APPIANI Alexandrini Romanæ Historiæ, Græcé et Latiné. Alexander Tollius utrumque textum, multis in locis emendavit, correxit & Henrici Stephani, Ac Doctorum quorundam Virorum Selectas Annotationes adjecit. Amstelodami, ex Officinâ Joh. Janssonii à Waesberge, et Johannis à Someren. 1670, 2 vol. in 8.

L.

Crevenna Tom. V. p. 119 zegt, »On fait cas de cette édition qui appartient à la collection des variorum." Brunet Manuel Tome I, c. 356, noemt het »une Edition fort incorrecte, mais qu'il fallait avoir autre fois dans la collection variorum."

JOAN. FRED. HELVETII Diribitorium Medicum de omnium morborum, accidentiumque in-&-externorum Defi-

(1) Zie Bijlage *Q*.

nitionibus ac curationibus ex saporibus etc. Amst, Joh. Janssonius à Waesberge 1670, in 12.

Paquot Mém. T. III, p. 485.

SCHOOF (H.) Informatorium of Verklaarboek over zijn Theatrum Grammaticale, 1671, Amsterdam, Waesberge, in 8.

N. Arr.

LE SECRETAIRE INCOGNU. Contenant des Lettres sur diverses sortes de matières, composées par le Sieur B. Pielat. Livre propre au profit et au divertissement de toute sorte d'esprit. „Scribendi recte Sapere est et principium et fons." *Horatius*. A Amsterdam pour J. J. Waesberge, MDCLXXI, in 12, 7 bladen voorwerk, 456 blz., tekst en bladen, index en errata.

In denzelfden band, achteraan, vindt men gedrukt:

CINQUANTE EXEMPLES méthodiques pour disposer a discourir facilement des choses naturelles, politiques et morales soit en public soit en conversation, par le Sieur B. Pielat. A Amsterdam, J. J. Waesbergen, MDCLXXI, kl. in 12, 35 ongenummerde bladen. L.

Dit werkje, gedrukt met de kleine Werner letter en door eene keurige uitvoering uitmuntende, werd door den Heer Jacob aan de pers van Blaeu of Elsevier toegeschreven.

Q. CURTIUS (Libri X) cum Indice Philolog. et Notis Politicis Joh. Loccenii. Amst. Apud Joannem Janssonium à Waesberge A° 1671. Titre gravé. Ad Lectorem. De Q. Curtio Rufo testimonia, effigies Alex Magni et charta, Supplementum etc. en tout 335 pp. Index de 9 ff. L.

Suivent avec une nouv. pag.

Johannis Loccenii Index Philologicus et Notæ Politicæ pp. 155, in 12.

L.

Q. CURTII RUFI Historiarum Libri. Amstelædami Apud Joannem Janssonium à Waesberge 1671 (?), in 12.

L.

Dit is dezelfde Uitgave als de voorgaande met een ander frontispice en zonder den achter het voorgaande exemplaar bijgevoegden Index & Notæ van Loccenii. Het laatste cijfer van het jaartal der uitgave is in mijn ex. weggesneden.

Q. CURTII RUFI Historiarum Libri. Amstelædami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge 1671, in 12.

A. J. Vitringa.

Deze uitgave op nieuw doch compresser gedrukt heeft 281 pp. en den Index. Het Breviarium Libri is hier niet voorhanden, maar de inhoud der capita is boven elk caput gedrukt. De Jani Rutgerii Emendationes, achter de voorgaande uitgave te vinden, zijn hier achterwegen gelaten. De text overigens is aan die in de vorige éditie gelijk.

OTTONIS DE GUERICKE, Experimenta Nova (ut vocantur) Magdeburgica de Vacuo Spatio, etc. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge. Anno 1672, in folio. cum privilegio, Frontisp. et Effigie Otto de Guericke, 244 pp. et Index.

L.

VERHAEL VAN den laetsten Oproer inden Staet des Grooten Mogols. Te gelijck oock vervattende veelerley seldsaeme Voorvallen. Beschreven door de Heer F(ranc.) Bernier, Medicijn in de Faculteyt van Montpellier. En nu vertaeldt door Simon de Vries. 't Amsteldam, By Johannes Janssonius van Waesberge. 1672, in 12, met eenen in koper gegraveerden voortitel, 2 dln. en 2 vervolgdeelen, met platen en kaarten. 1• D. 140 bl., 2• D. 162 bl., 1• Vervolg 200 bl., 2• Verv. 151 bl.

L.

Op het titelblad het teeken met het devies *Non solus* der Elseviers uit Leiden. De werkjes van dezen schrijver zijn zeldzaam.

NAAUWKEURIGE BESCHRYVINGE van Malabar en Choromandel, Derzelver aengrenzende Ryken, En het machtige Eyland Ceylon, nevens enz. Door Philippus Baldæus, Dienaar des Godlyken woords, eertyds op Ceylon en nu tot Geervliet. t'Amsterdam, by Johannes Janssonius van Waesberge en Van Someren. Anno

1672. Met Privilegie voor 15 jaren, in Folio, met in koper gesneden platen, en het portret van den schrijver, door Sydervelt. L.

Dit keurig uitgevoerd en met vele kosten voleindigd werk bevat drie afdeelingen, elk met eenen titel. De eerste bevat de beschrijving van Malabar en Choromandel en heeft 198 bladz., waarbij gevoegd is eene Malabaarsche Spraakkunst. De 2e afd. bevat Ceylon en is groot 232 bladz. Voor deze beide afdeelingen is als Boekverkooperssteeken geplaatst een landschap met akkerbouw en mierenarbeid, met het omschrift: »Non aestas est læta diu, componite nidos." De 3e afd. handelt over de afgoderij der Oost-Indische Heidenen en heeft 188 bladz. Voor deze afdeeling staat als Boekverkoopersteeken de Laurierstruik. Een algemeen register bevindt zich aan het einde van het werk. Druk, papier en correctie zijn uitmuntend.

Ath. Kircher. Principis Christiani archetypon politicum sive sapientia regnatrix; quam regiis instructam documentis ex antiquo numismate Honorati Joannii Symbolicis obvelatim integumentis Reipubl. literar. evolutam exponit Athan. Kircherus. Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1672, in 4, cum fig. Dedic., 235 pp. L.

Achteraan staat gedrukt: »Amstelodami, Excudebat Joannes Janssonius à Waesberge, Anno 1672, cum privilegiis S. C. Majestatis et ordinum Holl. & West-Frisiæ."
C. Bibl. Dav. N° 1364.

Sylvius, F. De revolutionibus in Foed. Belg. Anno 1672. Amst. Waesb. 1673, in 12.
Cat. Bibl. H. W. Tydeman 1864, 1e D., N° 2593.

Theologische en Politycke Bedenckingen over den bedroefden toestant der Vereenighde Nederlanden. enz. Door S. H. V. D. Th. en Ph. Doctor, By Joannes vanWaesberge, 1673, 131 bl., en 7 bladen ongepagineerd, in 12. L.
Ibid N° 2605.

Bekker, Nieuwe manier van vestingbou. Amst. Waesberge. 1673.

Mercator, G. Atlas etc. (sans texte). Amst., Joh. Janssonius à Waesberge. 1673, gr. in 4, (les cartes oblong).

Essai d'une Bibliographie Neerlando-Russe. Amsterdam. Frederik Muller. 1 Octobre 1859 p. 124, N° 999. Is dit jaartal juist?

Vindiciæ Miraculorum, per quæ divinæ Religionis etc. veritas olim confirmata fuit, adversus Tractatum Theologico-Politicum. Auth. Jacobo Batalerio. Amstel. Jo. Jansz. à Waesberge 1673, in 12.

Cat. des livr. de la Bibl. Crevenna. Amst. 1789, 8o, I Vol. p. 248.

Rogge B. Remonstr. Geschr. Amst. 1863, bl. 149, geeft van dit werkje eene uitgave van 1674 aan.

De groene Leeuw, Of het licht der Philosophen enz. Door Goossen van Vreeswijck, Berg-meester. Met vele noodige kopere Platen verciert. 't Amsterdam gedrukt voor den Autheur. Zijn mede te bekomen bij Johannes Janssonius van Waesberge 1674, in 8, met een Voortitel. Opdragt. Voorrede en een vers ter eere van den schrijver, door B. Pielat. Med. Doctor. 246 bladz. Blad-wijser en uitlegging der characters. L.

De plaatjes zijn zeer goed uitgevoerd, op de wijze als wij die in de werken van J. Cats aantreffen.

Vindiciae miraculorum, per quae divinae religionis et fidei christ. veritas olim confirmata fuit, adversus profanum auctorem. Tractatus theologico-politici. Auct. J. Batalerio. Amst. ap. Joann. Jansz. à Waesberge. 1674, in 12.
Rogge, Zie Anno 1673.

Hygini Quæ hodie extant, adcurante Joanne Scheffero Argentoratensi, Qui simul adjecit notas etc., Accedunt et Thomæ Munckeri in Fabulas Hygini Annotationes. Hamburgi, Ex Officina Gothofredi Schultzen. Prostant & Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1674, in 8, 338 pp., et Index locutionum rariorum apud Hyginum. L.

Dit werkje, in Hamburg gedrukt, getuigt voor de belangrijkheid van den Van Waesbergschen boekhandel om dien tijd in Amsterdam.

Thomæ Munckeri Notæ ac Emendationes in Hygini Fabulas, Praemissa

est de Auctore hujus mythologiæ Dissertatio. Hamburgi, Ex Officina Gothofredi Schultzen. Prostant & Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1674, in 8, Dissertatio et 68 pp. L.

Rei agrariæ auctores, legesque variæ: curâ Wilelmi Goesii, cujus accedunt Indices, antiquitates agrariæ et notæ: cum Nic. Rigaltii Notis et obss. nec non glossario et fig. Amstelredami, apud Joan. Janssonium à Waesberge, 1674, in 4.

Crevenna C. R. Vol. II, p. 129.

» Celle-ci est la meilleure édition de ce livre. Les Exemplaires n'en sont rares qu'en grand papier." Voyez Fabricius et De Bure l. c. Volume de la Jurisprudence N° 1524, p. 301.

Nicol. Petter, (Der künstliche Ringer). klare onderrichtinge der voortreffelijcke worstel-konst. Amst. J. Janssonius van Waesberge. 1674, met 71 fig. van R. de Hooghe, in 4.

B. Hulthem, Vol. II, N° 9912.

Recherches et Observations Naturelles De Monsieur Boccone, Gentilhomme Sicilien; Touchant le Corail, la pierre etoilée, les Pierres de figure de Coquilles, la Corne d'Ammon, l'Astroite Undulatus, les Dents de Poissons pétrifiées,...... le Bezoar minéral, & les plantes qu'on trouve dans la Sicile, avec quelques Réflexions sur la Végétation des Plantes. (Avec la Vignette: la Console aux Fruits). A Amsterdam, chez Jean Jansson à Waesberge, l'an 1674. kl. in 8, 3 bladen voorwerk, 328 bladz. text met 16 platen en een frontispice, gegraveerd door C. Decker. L.

Dit fraai uitgevoerd wetenschappelijk werkje (1), door den beroemden Italiaanschen Natuurkundige Boccone bijeengebragt, is hoogst merkwaardig om de belangrijke brieven aan Nederlandsche Natuurkundigen gerigt, onder anderen aan N. Tulp, Franciscus de Vixq. Guill Piso, J. Swammerdam enz. De schrijver schreef deze uit Amsterdam, in 1673 en 1674. Op den gedrukten titel vindt men hetzelfde vignet, dat voorkomt op de Nostradamus, die in 1668 bij Jan Jansson van Waesbergen en de Wed. Weyerstraet het licht zag. Eene Nederduitsche vertaling met hetzelfde frontispice en dezelfde plaatjes verscheen te Amst. bij Steeve van Esvelt 1744, in 8.

Athanasii Kircheri, (Fuldensis Buchonii, primum in Herbipolensi (Würtzburg), tum in Avenionensi societatis Jesu gymnasio Orientalium linguarum et Matheseos, postea hujus in Romano collegio Professoris, Musei Kircheriani auctoris), Arca Noë cum tabulis et figuris aeneis. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, 1675, in fol. Met het Insigne de Laurier-struik.

Brunet Manuel T. III, col. 666, laat den naam van Waesberge achterwegen, alleen dien van Jansson vermeldende. Brunet doet dit meer.

Jacobi Cruci Suada Delphica Sive Orationes LXVIII Varii Argumenti. etc. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge. 1675, in 12. Dedicatio, 580 pp. Accedit p. 581—591 Virgo Batava sive Encomia Clarissimæ doctissimæque Annæ Mariæ Schurmans à Nobilissimo, Ampl. Viro Dn° Jacobo Catsio nuper edita, nunc verò carmine expressa à J. C. S. C. Q. D. R. L.

Dit fraai gedrukte werkje heeft een in koper door C. Decker gegraveerden voortitel. Op den titel ziet men als Drukkersmerk de fortuin met het randschrift: Spero fortunæ regressum. De uitgave van 1665 heeft XLV Orationes.

Joannis Schefferi Argentoratensis Lectionum Academicarum Liber. Quo continentur Animadversiones In Miltiadem Nepotis, Epistolas Plinii etc. Accedit: Omnium à dicto Joanne Scheffero editorum, & quæ brevi ab eodem sperari possunt, Index. (vignet). Hamburgi. Ex Officina Gothofredi Schultzen. Prostat & Amsterodami Apud Johannem Janssonium à Waesberge. 1675, pet. in 8. L.

De Goude Leeuw, of den Azijn der Wijsen. Waerin ontallijke heerlijke konsten en nutte Verborgentheden

(1) Zie Bijlage *R.* 1°.

ontdekt worden: als, enz. Alles met eigen handen gewrocht, en met vele kopere Platen aen den dach gegeven, door Goossen van Vreeswijk, Bergmeester. t' Amsterdam gedrukt voor den Autheur. Zijn mede te bekomen bij Johannes Janssonius van Waesberge 1675. Met een in koper gegraveerden voortitel, waarop het jaartal 1676, kl. in 8. Voorrede 6 bladen, 246 bladz. Uitlegging der characters en bladwijser. L.

De plaatjes zijn even fraai als die in den Groenen Leeuw. Van den GOUDE LEEUW was in 1671 te Amsterdam bij Pieter Arentz, kl. in 8, alreede eene uitgave verschenen. Van denzelfden schrijver heeft men nog:

DE ROODE LEEUW of het Sout der Philosophen; Waerin wonderlijke Bedenkingen enz. Door Goossen van Vreeswyk, Berg-meester. Allesins met noodige kopere platen verciert. t' Amsterdam Bij Pieter Arentz. Boeckverkooper, in de Beursstraet, in de drie Rapen, 1672, kl. in 8, met voortitel, opdragt, voorrede 4 bladen, 215 bladz. en bladwijser. De plaatjes zijn evenals in de beide genoemde werkjes.

HET LICHT DER MANE of Glans der Sonne, waerin gehandelt wort van de verborgentheden der overnatuurlijke dingen. enz. Tot Rotterdam, gedruckt bij Barent van Santbergen, Boeckverkooper op de Beurs. Anno 1678, kl. in 8. Opdragt aan Sijn Majesteit Carolus Stuart. Lof-dicht. Uitlegging der Characters, 85 bladz. Sluit-rede en Register. Hierin geene plaatjes.

(VREESWIJK, G. VAN) Vervolg van 't Cabinet der Mineralen, of de Goude Son der Philosophen. t' Amsterdam gedruckt voor den Autheur. Zijn mede te bekomen by Joh. Janssonius van Waesberge. 1675, met frontispice en nette koperen plaatjes, kl. in 8. L.

BERN. SWALVE. Querelæ & opprobria Ventriculi renovatæ: sive Προςωποποΐα ejusdem Naturalia sua sibi vindicantis, & abusus tam diæteticos quam pharmaceuticos perstringentis. Amst. Joan. Janssonius à Waesberge 1675, in 12.

Paquot Mém. Tom. II, p. 209.

C. SALLUSTIUS Crispus cum Veterum Historicorum Fragmentis. Editio Novissima. Amstelodami. Ex Officina Janssonio-Waesbergiana. 1675, in 12. L.

Deze titel staat op zijde in een net in koper gegraveerd plaatje. Bovenaan leest men:

MARTIAL:

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romanus Crispus in historia.

Deze uitgave is fraai van druk, overtreffende die bij J. Wetstein van 1747, mede in 12.

ATHANASII KIRCHERI è Societ. Jesu, Sphinx Mystagoga, Sive Diatribe Hieroglyphica, Qua Mumiae, ex Memphiticis Pyramidum adytis erutæ, & non ita pridem in Galliam transmissæ, juxta veterum Hieromystarum mentem..... exhibetur Interpretatio etc. Amstelodami, Ex Officina Janssonio-Waesbergiana. Anno 1676, in fol. cum fig. Dedic. 72 pp. et Index.

C. Bibl. Dav. N° 1360.

Zeer fraai van druk met het groot merk en de Zin-spreuk Vivitur ingenio van Jan Janssen op den titel.

JOAN. FRED. HELVETII Microscopium Physiognomiæ medicum, id est, Tractatus de Physiognomia: cujus ope etc. Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1676, in 12.

Paquot Mém. Tom. III, p. 485.

THOMAS WILLIS, Nieuwe Geneeskundige Verhandeling van de Fermentatië, uit het latyn vertaald, 1676, Amsterdam, J. van Waesbergen, in 8.

N. Arr.

MERCATOR, G. Atlas etc. (sans texte). Amst., Joh. Janssonius à Waesberge, 1676, gr. in 4 oblong, Avec titre, préface et régistre en Hollandais. On y trouve 207 cartes.

Fred. Muller, Essai d'une Bibliographie Neerlando-Russe. Amsterdam, Frederik Muller. 1° Octobre 1859, p. 124, N° 998.

THOMAS WILLIS, Over de algemeene Geneesmiddelen, 1677, Amsterdam, J. van Waesbergen, 8.

N. Arr.

LETTRES NOUVELLES et curieuses de Monsieur Barthelemi Pielat, Docteur en Médecine, sur des sujets de louanges, de recommandation, de remerciment, de consolation, d'amitié, d'amour, d'absence, etc. (avec la vignette de la console aux fruits, qui se trouve sur le Nostradamus de 1668). A Amsterdam, chez J. J. Wacsberg (sic), 1677, kl. in 12, 6 bladz. voorw., 107 blz. text en tafel.

Deze fraaije editie, die evenwel onder moet doen voor »Le Secretaire incognu, 1671," op bladz. 127 vermeld, hield de Boekhandelaar Jacob voor hoogst zeldzaam; het sonnet à S. A. Monseigneur le Prince d' Orange (1) vereenigt met de dichterlijke waarde een echt vaderlandsch gevoel. Bovenstaande uitgave van 1677 was in zijn exemplaar vereenigd met »Le Secrétaire nouvéau ou Lettres nouvelles et curieuses de Mons. B. Pielat, D. M. Cette dernière édition est augmentée d'une suite. A Amsterdam, chez Henry et Theodore Boom, marchands libraires, 1679, pet. in 12, de 4 ff. lim., y compris le beau titre gravé de J. Luiken; et 298 pages de texte." Eene vroegere uitgave dan van 1679 kwam hem nooit voor. In het werkje van 1679, dat hij even als dat van 1677 aan de pers van Blaeu toeschreef, komt hetzelfde vers voor aan den Prins van Oranje. Ook treft men daarbij een lofvers aan op den grooten zeeheld Michiel de Ruyter (2).

C. C. SANDII Notæ et animadv. in Vossium, de histor. Latinis. Amst. ..... Waesberge, 1677, in 12.

DISSERTATIONES de admirandis mundi Cataractis, supra et subterraneis, earumque principio, elementorum circulatione; ubi eâdem occasione Æstus maris reflui vera ac genuina causa asseritur, nec-non terrestri ac primigenio paradiso locus situsque verus in Palestina restituitur, in Tabula chorographica ostenditur, et contra Utopios, Indianos, Mesopotamios aliosque asseritur. Auct. M. Joh. Herbinio, Bicinâ-Silesio. Amstelodami, Janssonio-Waesbergios 1678, in 4, Cum frontisp. et figuris. L.

Bibl. Antverp. Tom. II, No 5369. De Bure Bibliogr. Instr. Paris 1674, Vol. de la Jurisprudence N° 1436, p. 262.

Hierin op fol. 264 de legende en eene nette afbeelding van den Oldenburgschen drink-hoorn, overtreffende die, welke wij bij K. van Alkemade in zijne »Nederl. Displegtigheden," Rott. By Phil. Losel, 1732, 2e D. bl. 427, medegedeeld vinden. Op den titel ziet men het drukkers-merk de Laurier-struik, even zoo als wij dit op bladz. 125 aangaven.

L. ANNÆI SENECÆ Tragoediæ cum Notis Farnabii. Amst. Ex Officina Janssonio-Waesbergiana, 1678, in 12. Een in koper net gegraveerde titel. Dedicatio. Ad Lectores, et 363 pp. L.

R. NEUHUSII, Icti, Thaliæ alcmarianæ novissimæ lib. III; ed. nova. Amst. Janssonio-Waesbergiana, 1678, pet. in 12.

B. Hulthem. Vol. IV, N° 23652.

REGNERI NEUHUSII, Icti, Epistolae familiares. Amst. J. Waesberge, 1678.

ROMANI COLLEGII Soc. Jesu Musæum celeberrimum, cujus magnum antiquariæ rei, statuarum, imaginum, picturarumque partem ex legato. Alph. Donini relictum. Ath. Kircherus novis et raris inventis .... instruxit.

Van onder staat:

KIRCHERIANA, Domus, naturæ artisque theatrum. Par cui vix alibi cernere posse datur. Amstelodami, Ex officina Janssonio-Waesbergiana, Anno MDCLXXVIII, in folio, met het Ins. de Laurier-struik. L.

Van Anth. Kircher's werk, »Magneticum naturæ regnum." Romæ, 1667, in 4, zegt Brunet Man. T. III, c. 667. »Il y a une édition d'Amsterdam, Jansson. à Waesberge, sans date, pet. in 12."

ATHANASII KIRCHERI e Soc. Jesu Turris Babel, sive Archontologia Qua Primo Priscorum post diluvium hominum vita, mores rerumque gestarum magnitudo, Secundo Turris fabrica civitatumque exstructio etc. describuntur. Amst., Ex Officina Janssonio-Waesbergiana. Anno 1679, in fol., cum frontispic. et figuris Lairessii, Dedicatione, 219 pp. et Indice. L.

---

(1) Zie bijlage S.
(2) Idem.

Dit werk wordt voor een van de fraaiste drukken gehouden, die van de pers van Janssonius van Waesberge uitgegaan zijn. Op den titel vindt men het merk de Laurierstruik. De Bibliotheek te Deventer is rijk aan werken van dezen geleerden Jesuit. Zie den Index alphabeticus van den »Catalogus Bibl. publ. Daventriensis." Dav. 1832, welke niet minder dan twintig nummers, alle latijnsche uitgaven, bevat. Zijne Uitgave *Oedipe Egyptien* werd scherp gehekeld in de »Chevræana ou diverses pensées d'histoire par Mr Chevreau. Amst. chez Thomas Lombrail 1700." 2e Partie, p. 173 & 174.

REIN. NEUHUSII Auriacus, sive Schola Alcmariana novissima, in quâ continentur septennii proximi Bella Gallo-Belgica; cum Fasciculo Epigrammatum. Amst., Janssonius Waesberge, 1679, in 12.

Paquot Mém. Tom. II, p. 44.

PHYSIOLOGIA KIRCHERIANA, experim. qua summa argum. multitudine et varietate naturalium rerum scientia per experimenta physica, mathematica etc., comprobatur atque stabilitur, quam ex operibus Athan. Kircheri extrahit Jo. Steph. Kestlerus. (Ins. Typogr.) Amstelodami, ex officina Janssonio-Waesbergiana, Anno cIↃIↃcLXXX, in fol. Dedic. Præf. 248 pp., Index et frontispice.

L.

C. Bibl. Dav. No 1033.

NIEUWE EN BEKNOPTE uytbeeldinge en vertooninge des gantschen Aerdbodems, getrocken uyt de oude en de nieuwe vermaerste en beroemste Aerdtbeschrijvers, uytgebeeld en vertoond in meer als 200 Landkaerten, door J. J. v. W. (Joannes Jansonius van Waesberge) t' samen gebracht en uytgegeven. Amsterdam 1680, in 4.

Corn. van Beughem teekent deze uitgave in zijne »Bibliographia Mathem. et artif. novissim. perpetuo continuanda etc. Amst. apud Janssonio-Waesbergios 1688, in 12", bl. 456 aan, en voegt er bij:

Heeft mede uytgegeven de nr(a)volgende PASKAERT-BOECKJES.

Een voor diegene, die de Oostzee bevaren in 7 Caerten.

Een voor die na Moscovien en Groenlandt willen, in 4 Caerten.

Een voor diegene die de West beseylen, in 12 Caerten.

Een voor de Guineesche en Angolaes Handelaers, in 9 Caerten.

Een voor de Oost-Indisch vaerders, in 10 Caerten.

Een voor de West-Indisch vaerders, in 9 Caerten.

Alle welcke Paskaert-boeckjens bestaen, uyt de aldernieuwste en correckste Paskaerten van vele ervarene Liefhebbers der Navigatie geapprobeert, oock ten dele nagesien. Amsterdam 1670, in fol.

LE SECRÉTAIRE critique du S(ieur) B. P(ielat) dit du Tonquier. Amsterdam, Waesberg (sic) 1680, in 12.

Santander Cat. Tom. II, p. 342.

NOMENCLATURE NOUVELE, (en François et en Flamend), Contenant plus de 2000 mots, mis par Alphabet en chaque chapitre, pour le soulagement de la mémoire, & à chaque mot on void s'il est masculin ou féminin ou commun, par m. f. c. ou par l'augmentation du féminin.

NIEUWE VOCABULARIUM, (zijnde het Hollandsch over het Fransch). Houdende enz. t'Amsterdam, by Johannes Waesberg (sic), Boeckverkooper op 't Water in de Pascaert, zonder jaartal, kl. in 8, 40 bladz. L.

Dit Fransch en Hollandsch Vocabularium, dat bij mij onder eene afzonderlijke paginatie achter de Anti-grammaire van B. Pielat gebonden is, moet welligt tot de uitgave van l'Anti-grammaire van 1681, gebragt worden.

Het: *in de Pascaert* toont op nieuw de betrekking aan, die er tusschen Janssonius van Waesberge en Jan Janssen bestond. De Biblia D. Mart. Lutheri. (Zie Lelong bl. 679). Amsterdam, bij Jan Janssen, A° 1633, 8°, heeft mede: in de Paskaert. Zoo ook heeft een werkje in 4, dat voorkomt in den catal. van de Bibliotheek te Deventer, No 73, Jan Jansz. Boekverk. op 't Water in de Pascaert. 1623.

A. DE HEIDE nieuw licht des Apothekars, beneffens eenige Ontleed-, Genees- en Heelkundige waarnemingen, verzeld met een vertoog over de onzekerheijt der Piskijkerij en bedriegelijkheit der Piskijkeren, met pl. 1682. Amsterdam, Waasberge, (sic), in 8.

N. Arr.

Bladz. 125 heb ik dit boekske als in 1662 uitgegeven opgeteekend; aldus staat het aangeteekend bij Arrenberg Naam-register, 2• Druk, welke uitgave ik steeds aanhaalde. Dit zal echter aldaar eene drukfout zijn.

GAZOPHYLACIUM linguae Persarum, triplici linguarum clavi italicae, latinae, gallicae, nec non specialibus praeceptis ejusdem linguae reseratum. Authore P. Angelo, à S. Joseph (de Labrosse). Amstelodami ex offic. Janssonio-Waesbergiana. 1684. Cum Privilegio Regis Christianissimi, in fol. L.

B. Hulthem, Vol. II, N• 10168.

Brunet Man. T. III, c. 719.

»Quoi qu'il soit défiguré par de nombreuses inexactitudes, cet ouvrage a été utile. Les ex. en sont peu communs." Op den titel prijkt de Laurierstruik, en voor het geheele werk een fraai gegraveerd frontispice.

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE EN ELIZEUS WEYERSTRAETEN.

Nadat wij Joh. Janssonius van Waesberge alreede verscheiden jaren lang in den boekhandel bedrijvig zagen, vinden wij hem om 1664 in Compagnieschap verbonden met Elizeus Weyerstraeten, ook Weijerstraet genaamd. Daar beiden, zooals wij boven mededeelden, met dochters van Jan Janssonius gehuwd waren, mogen wij aannemen, dat gemeenschappelijk belang in diens nalatenschap de aanleiding tot die vereeniging is geweest.

De naam van Weijerstraeten is mij zonder dien van Waesberge niet voorgekomen; wel treffen wij dien van den laatstgenoemden voortdurend afzonderlijk aan. Dat deze alzoo eenige vroegere zaken alleen op zijn naam bleef voortzetten, komt mij niet onwaarschijnlijk voor.

Deze compagnieschap tusschen van Waesberge en Weyerstraeten werd na den dood van Elizeus in 1666 verbroken, edoch met diens weduwe in 1667 en daarna met hare erfgenamen van 1670—1671 voortgezet.

In de stads-bibliotheek te Hamburg heeft men een catalogus dezer firma, waaruit wij tevens ervaren, dat zij eene eigene drukkerij bezat: „Catalogus Librorum Officinæ Joannis Janssonii à Waesberge, & Viduæ Elizaei Weyerstraet. Designans Libros, qui tam eorum typis & impensis prodierunt; quam quorum alias copia ipsis suppetit. (Een beteekenloos Bloemen-vignet). Amstelodami. Ex officina Joannis Janssonii à Waesberge, & Viduæ Elizaei Weyerstraet. sine anno, Sign. A 2—B 5, kl. in 8." Volgens Dr Hoffmann, die mij het voorhanden zijn van dezen cataloog mededeelde, blijkt het zoowel uit den inhoud als uit het bijgevoegde „Sub Praelo", dat hij van 1669 is.

Deze catalogus bevat mede een groot aantal boekwerken door van Waesberge te Utrecht uitgegeven.

I. Triglandii Antapologia, sive examen atque refutatio totius Apologiæ Remonstrantium etc. Harderwici, ex officina Pauli van den Houte. Prostant Amstelodami, apud Joannem Janssoninm, Joannem à Waesberge et Eliseum Weyerstraeten, 1664, in 4, 735 pp., et index.

Rogge Bibl. Contra-Rem. 1865, bl. 36.

Moet fraai van uitgave zijn. Op den titel heeft men, buiten den naam van den drukker, dien van Joannes Janssonius en dien van zijne beide schoonzonen.

FRIDERICI HOFFMANNI Silesii Gymnasii Elbingens. Con-Rectoris Poeticum cum Musis Colludium: sive Lusuum Epigrammaticorum centuriæ. Editio secunda altera parte auctior. Amst. Apud Johannem Janssonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraten, 1665, in 12, 253 pp. index et frontispice. L.

Brunet schrijft deze nette uitgave aan de pers van Elsevier toe. Zie zijn »Manuel du Libraire," 4me édit. T. V, c. 818.

JACOBI CRUCI Suada Delphica sive Orationes XLV Varii Argumenti Studiosæ Juventuti manuductio ad Artem Oratoriam. Amstel. Apud Joannem Janssonium à Waesberge et Elizæum Weyerstraet. A° 1665, cum titulo aereo, in 12. L.

IL PASTOR FIDO Tragicomedia pastorale del Sigr Batt. Guarini. In Amstelodamo. Appresso Gio a Waesbergen, et Elizeo a Weyerstraten. Zonder jaartal, kl. in 12, 407 pp. met fraaije kopergravuren. L.

Deze keurige Uitgave van den Ferrareschen dichter en staatkundige staat bij Brunet niet aangeteekend. Crevenna noemt die, C. R. Vol. IV p. 125. Vincentii Placcii, Theatrum Anon. Pseud. Hamburgi 1708, Tom. I, p. 661.

ANDREÆ LIBAVII Medici & Philosophi Celeberrimi Declamatio de Cometa anni 1604, et Gisberti Voetii Theol. in Acad. Ultrajectina Professoris. Exercitatio de Prognosticis Cometarum. Amstelædami, Apud Johannem Janssonium à Waesberge & Elizeum Weyerstraten, A. D. 1665. (VIII), 94 en (2) bl.

Meulman C. P. N° 4218.

DE GODDELICKE VIERSCHARE enz. Tot Amsterdam, By Jan Janss. van Waesbergen, en Elizée Weyerstraet. Anno 1665. L.

Zie bladz. 122.

INSTITUTIO POËTICA ex R. P. Jacobi Pontani, Societatis Jesu, potissimum libris concinnata. Amst. 1665, Joannes Janssonius à Waesberge & Elizæus Weyerstraet. pp. 274 & 143. Sans XXXII pages intermediaires pour les Synonymes de Virgile.

Paquot Mém. Tom. II, p. 668 vermeldt dit werk achter eene opgave van de werken van Joannes Buchler.

GEOR. BUCHANANI Scoti Poemata quae extant, editio postrema. Amstelodami, Apud Johannem à Waesberge et Elizeum Weyerstraet, A° 1665, in 12.

B. Hulthem Vol. II, N° 11789.

ATHANASII KIRCHERI e Soc. Jesu Mundus subterraneus, Quo Divinum subterrestris Mundi Opificium, mira Ergasteriorum Naturæ in eo distributio etc. exponuntur etc. Amst., Typis Joannis Janssonii à Waesberge et Elizæi Weyerstraet, 1665, cum Privilegiis, Tomi II, cum fig. in fol. Tom. I, In XII libros digestus, Dedic., 346 pp. Index. Tom II. In V Libros digestus, Dedic., 487 pp. Index et frontisp. delin. à C. van de Pas. L.

Belangrijk door het bijgevoegde *Typis*. Is op de Bibl. te Deventer. Zie Cat. N° 1028, waar evenwel noch drukker, noch uitgever genoemd wordt. Een exemplaar in mijn bezit heeft op de beide frontispices het jaartal 1664. Het op bovengenoemd ex. voorkomende *Typis* wordt daarop niet gevonden.

CHYMICA VANNUS Reconditorium ac reclusorium opulentiae sapientiaeque Numinis mundi Magni, cui deditur in titulum Chymica Vannus, etc. Amsteld. apud Joan. Janssonium a Vaesberge (sic) et Elizeum Weyerstraet, 1666, 4, fol. fig. 1, cuivre.

Cat. de Lassize 1867.

Men leest daar: »Ce volume rare et très curieux est un traité sur l'alchimie dont l'auteur est resté inconnu. Selon F. G. Freytag, qui donne des détails sur cette 1e édit., l'ouvrage est redigé dans un Style tout à fait barbare, avec un esprit de fanetisme outré."

JOHANNIS VESLINGII Syntagma Anatomicum, publicis Dissectionibus, in Antidotorum usum aptatum, locis plurimis auctum, emendatum etc. à Gerhardo L. Blasio, secunda editio priori — 1659 — emendatior & locupletior. Amst., Johannes Jansso-

nius à Waesberge & Elizæus Weyerstraet 1666, in 4, c. fig.

Paquot Mém. T. III., p. 500.

AULI GELLII Noctes Atticae. Editio nova et prioribus ominibus (sic) docti hominis cura multo castigatior. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge et Elizæum Weyerstraet 1666, in 12, cum titulo aereo. Dedicatio, Rabodo Hermanno de Schele 1650, Præfatio, Index capitum 498 pp. Index scriptorum, rerum, verborum et interpretatio Græcarum dictionum. L.

J. A. COMENII Janua Linguarum reserata aurea; Sive Seminarium Linguarum & Scientiarum omnium etc.; dat is, de Gulden ontsloote Deure der Taelen; Ofte enz. Amst. Apud Joannem Janssonium à Waesberge & Elizeum Weyerstraet. Anno 1667, in 12, cum Privilegio, 194 pp., et Index vocabulorum et titulorum. L.

Deze Uitgave zonder figuren heeft een net in koper gesneden Frontispice. Op den titel ziet men het kleine op bladz. 139 aan te geven Insigne. De Catal. der Bibl. Nederl. Letterk. te Leiden van 1847 heeft 1 D. bl. 113 eene uitgave, bij Jo. Jansson 1662, kl. in 8.

SALLUSTIUS CRISPUS. Amst., apud Joh. Janssonium à Waesberge et viduam Elizeæ Weyerstraet, 1667, in 12, 310 pp., et index.

ATHANASII KIRCHERI E. Soc. Jesu China Monumentis qua Sacris, quà Profanis .... illustrata etc. Amstel. Apud Joh. Janssonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraet, 1667, cum Privilegio in fol. Met frontispice, platen, opdragt, 2 bladen voorrede, text 237 bladz. en bladwijzer. L.

Aan het einde een Elenchus Librorum a P. Athanasio Kirchero e Societate Jesu editorum en daaronder: Nota ad Lectorem. Quicunque corpus integrum horum operum hactenus impressorum desideraverit: is ea à Dom. Johanne Jansonio à Waesberge, et Elisæo Weyerstraet, Amstelodami Magnificis Librorum Kircherianorum Impressoribus & Bibliopolis, ad unum omnes obtinere poterit.

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE EN DE WEDUWE ELIZEI WEYERSTRAET.

PHÆDRI, Augusti Cæsaris Liberti, Fabularum Æsopiarum Libri Quinque; Notis perpetuis illustrati, & cum integris Aliorum observationibus In lucem editi à Joanne Laurentio JCto. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge et Viduam Elizei Weijerstraet. Anno M.D.C.LXVII, in 8, c. fig. aer. Dedic. Carmina. Lectori. Præliminaris Epistola. Vita Phædri. Tabul. Index. 462 pp. et Index Vocabulorum rerum et verborum. L.

Brunet zegt van deze uitgave in zijn Manuel 3e Ed. Brux. 1821. Tom. III, c. 63: »Cette édition, recherchée à cause des fig. dont elle est ornée, se joint à la collect. *Variorum*. Il faut voir si la fig. libre de la page 276 n'est pas gâtée, car il est certain, quoi qu'en dise M. Renouard, que dans plusieurs exemplaires cette figure se trouve ou tachée d'encre ou gratée; et ce n'est point là un de ces petits contes bibliographiques que l'on prend sur parole." — Voyez aussi Manuel 5e éd. Tom. IV, c. 598. Crevenna maakt hiervan ook gewag in zijn Catalogue raisonné, Vol. III, p. 222, vermeldende aldaar den naam van Van Waesberge niet. In mijn exemplaar is dit obscoene plaatje ongeschonden.

HANDBUCH der itzt üblichen Kriegsbaukunst / Aus den Gestalten der besten und itziger Zeit berühmtesten Festungen gezogen / und in zwei Teile geteilet: — — — In Französicher Sprache beschrieben durch Georg Fournier, Jesuit. Und nun aus den Französichen verhochdeuschet durch einen Liebhaber dieser Kunst. Amsterdam / Bey Johannes Janssonius von Waesbergen / und der Witwen von Eliseus Weyerstraet / anno 1667, in 12, met een frontispice, waarop men leest: Tractaet van vestingh-bouw door Georg Fournier, Jesuit. 138 bladz. 3 Tafels en 107 nette krijgsbouwkundige figuren. L.

Een net bewerkt en zeldzaam voorkomend werkje.

ROBERTI KEUCHENII Antoninus Pius, sive in vitam Antonini Pii boni Principis excursus politici. Accedit: Comparatio Cardinalium Richelii et Mazarini. Amstelædami. Apud Joannem Janssonium à Waesberge & viduam ac Hæredes Eliz. Weijerstraet. 1667, in 12. Dedicat. 291 pp. et comparatio cardin. Richelii et Mazarini 20 pp. L.

Bibl. Antverp. Anvers 1843, Tom. I, No 2357.

Met een frontispice en de sfeer der Elseviers. Een keurig net gedrukt boekske.

SCOPEROS SATYRA ofte Thyrsis Minnewit, Waerinne de hedendaeghsche vrijery klaer ende helder wordt afghebeeldt. Beschreven door Johan van Dans, Rechts-geleerde. Tot Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesbergen, en de weduwe van Elizeus Weyerstraten. Anno 1668, in 12, 3 dln. in een bandje. Opdragt „aen de Nederl. Juffrouwen."

1e D. 189 bladz., 2e D. 126 bladz., 3e D. 73 bladz., met fraaije plaatjes in het eerste deel, en één op den titel; rom. lett. L.

Deze keurig uitgevoerde druk schijnt de eenige volledige te zijn. Het 3e D. „Johan van Dans Darodilace ofte kus-hemel van Ledee" is nergens anders opgenomen.

LES VRAYES CENTURIES et Prophéties de Maistre Michel Nostradamus. Où se void répresenté tout ce qui s' est passé, tant en France, Espagne, Italie, Allemagne, Angleterre, qu'autres parties du monde. Reveües & corrigées suyvant les premières Editions imprimées en Avignon en l'an 1556, & à Lyon en l'an 1558, & autres. Avec la Vie de l'Autheur. A Amst. Chez Jean Jansson à Waesberge, & la vefue de fu Elizée Weyerstraet, l'an 1668, in 12, de 16 ff. prélem. y compris les 2 titres et le portrait. et 158 pp. avec la Vignette: La console aux Fruits. L.

Le Bibliophile Belge T. V. p. 102 dit: „Jolie édition, qui se joint à la collection des Elsevier, Les beaux exemplaires en sont rares et fort-chers (environ 75 francs). Un exemplaire non rogné et broché, dans un étui, à été même adjugé à Paris, en 1847, au prix de 300 francs." Pieters, Annales des Elsevirs. 2e éd. 1858, p. 432, et Bull. du Bibliophile belge T. X, p. 136.

APPIANOY περι αναβασεως etc. Arriani de expedit. Alex. Magni Historiarum Libri VII. Ejusdem Indica. ex Bonavent. Valcanii Brug. interpretatione Nicolaus Blancardus e veteribus libris recensuit, etc. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge, & viduam Elizæi Weyerstraet, anno 1668, in 8. VI & 617 pp. & 18 bl. Index. L.

Zeer fraaije uitgave met gegraveerden titel, en het portret van Nic. Blancard, zal wel de door Brunet Man. Tome I, c. 497, opgeteekende uitgave zijn.

'T VERHEERLYCKT NEDERLAND, Ofte korte Verklaringe hoe wonderlyck Godt de Vryheydt en 't Gezagh der Nederlanders.... bewaert heeft: Ten deele vertaelt uijt het Latyn, Geschreven door J. L(ydius). t' Amst., By Joh. Janssonius van Waesberge en Wed. Elizee Weyerstraet. 1668, in 12. Opdragt aan Johan de With, 168 bladz., met gegr. titel. L.

Jacobus Lydius, niet Joannes zoo als J. Wagenaar Vad. Hist. D. XIII, bl. 478 heeft. Zie Brandt, Leven van de Ruiter, bl. 611. Dit boekske kwam blijkbaar in 1668 en niet zoo als Pars en na hem Foppens en anderen zeggen in 1667 uit. De vertaling, ongunstig uitgevallen, werd spoedig door eene tweede gevolgd. Tot Dordrecht bij C. Schalken, mede in 1668. Zij is getiteld: „Het Verheerlijkt of Verhoogde Nederland, door Jacobus Lydius, Bedr des Woords te Dordrecht." Dit boekje gaf aanleiding tot ontevredenheid aan Koning Karel II van Engeland en werd almede oorzaak tot oorlog. Zie Brandt l. c. bl. 611, 612, 642. Scheltema, Mengelw. D. III, bl. 131. Schotel, Kerk, Dordr. D. I, bl. 413, 414. Bilderdijk, Gesch. des Vaderl. D. X, bl. 317, 318. Eene latijnsche uitgave verscheen onder den titel van: „Jacobi Lydii Belgium Gloriosum Cum Notis ejusdem (Ins. Typogr.) Dordrechti Ex officina Vincentii Caymax Bibliopolæ, CIↃIↃCLXVIII," in 12o.

CAII SUETONII Tranquilli quæ extant; & in eum M. Zuerii Boxhorni Notæ, Editio novissima. Amstelædami, Apud Joannem Janssonio à Waesberge, et Viduam Elizæi Weijerstraet. Ao 1668, in 12. Een in koper gegraveerd titelblad. Dedicatio, Suetonii vita, 384 pp. et Index. L.

TOONNEEL VAN CHINA, Door veel, Zo Geestelijke als Werreltlijke, Geheugteekenen enz., geopent en verheerlijkt, Nieuwelijks door d'E. Vader Ath. Kircherus Priester der societeit Jesu, in 't Latijn beschreven en van J. H. Glazemaker vertaalt. Met een groot getal van kunstige koperen platen verçiert. t' Amsterdam, By Joh. Janssonius van Waesberge, en de Wed. wijlen Elizeus Weyerstraet, 1668, in fol., frontispice, 5 bl. voorwerk, text 286 bladz. en bladwijzer en het Insigne de Laurier-struik op den titel. L.

De oorspronkelijke Latijnsche uitgave zie bladz. 136. De Fransche uitgave vermelden wij hierna.

ARRIANI DE EXPED. Alex. Mag. Historiarum Libri VII: Ejusdem Indica. Ex Bonavent. Vulcanii Brug. Inter-

pretatione. Nic. Blancardus recensuit, Versionem Latinam emendavit, octo libros Animadversionum adjecit. Graecè et Latinè. Amstelaedami, apud Joan. Janssonium à Waesberge, et Vid. Elizaei Weyerstraet 1668, in 8.

Crevenna C. R. Vol. V, p. 108.

» Cette Edition apartient à la Collection des *Variorum.*"

PUB. TERENTII Comoediæ Sex, Ex recensione Heinsiana: cum Annotat. Thomæ Farnabii in Quatuor priores: et M. C. Is. F. in duas posteriores. Amst. apud Johannem Janssonium à Waesberge, et viduam Elizei Weyerstraet 1668, in 12. L.

Met het Ins. van Jansonius op den titel, en met een frontispice, waarop het jaartal 1669.

DE GODLICKE VIERSCHARE enz. Tot Amsterdam, By Ioannes Ianssonius van Waesberge, en Weduwe van Zalr Elizée Weyerstraet, Boeck-verkoopers. Anno 1669. L.

Zie bladzijde 122.

REGNERI NEUHUSII Otia Academica Tom. II. Amst., Joan. Janssonius à Waesberge, & Vidua Elizæi Weyerstraet, 1669, 16°, pp. 376.

Paquot Mém. T. II, p. 44.

TRACTATUS de Legibus abrogatis et inusitatis in Hollandia, vicinisque regionibus. Auctore Simone à Groenewegen van der Made J. U. D. Patriæ Delpho-Batavæ dum viveret à Secretis. Editio tertia ab Auctore ante obitum recognita et plurimis in locis aucta. Amstelædami, apud Joannem Janssonium à Waesberge & viduam Elizaei Weyerstraet, 1669, cum Privilegio, in 4.

Alleen het titelblad gezien, waarop een in koper gegrav. vignet, de negen Muzen en Apollo staande bij eenen boom, met de woorden omslingerd: Insigne Apollinis Laurus.

Een vroegere uitgave van dit werk zag het licht: Lugd. Bat. Apud Davidem Lopez [de] Haro et Franciscum Moyardum. cIↄ Iↄc XL IX. Cum Privilegio, in 4. Op den titel heeft men volgend vignet: in het midden een palmboom, uit wiens vlammenden kruin een Phoenix opstijgt. Een boek door twee engelen gehouden, en waarop de woorden IMMORTALITATI gelezen worden, steunt tegen den stam. Twee met loof omgeven pilaren begrenzen het geheel. Ik hou den fraaijen druk voor een van Elsevier.

MUHAMMEDIS FIL. KETIRI Ferganensis, qui vulgo Alfraganus dicitur, Elementa astronomica, Arabice et Latine. Cum notis ad res exoticas sive orientales, quæ in iis occurrunt. Opera Jacobi Golii, Amst., ap. Joh. Janssonium à Waesberge, et viduam Elizei Weyerstraet, 1669, in 4.

Charles Pieters, » Annales," p. 214, schrijft op gezag van Berard den druk van dit werk, om de letters en de vignetten, aan de drukpers der Elseviers te Leiden toe.

APOLLODORI Atheniensis Grammatici Bibliotheces, sive de Deorum origine, Libri III. Benedicto Aegio Spoletino interprete. Hanc editionem Hieronymus Commelinus recensuit etc. Amstelodami, Apud Johannem Janssonium à Waesberge, Et Viduam Elizei Weyerstraet, 1669, kl. in 8. Notæ Hier. Commelini, 207 pp., et index.

Met het kleine merkteeken van Joan Janssonius op den titel.

C. JULII CÆSARIS Quæ extant. Ex emendatione Jos. Scaligeri. Amstelod., Apud Joan Janss. à Waesberge, et Vid. Eliz. Weyerstraet, in 12, 456 pp., Tab. geogr. 3 et index.

Het jaartal komt op mijn exemplaar, met gegraveerden titel, niet voor.

KIRCHER (ATH.) Ars magna sciendi, seu combinatoria in XII libros digesta. Amstel. apud Joh. Janssonius a Waesberge et viduam Elizeum Weyerstraten, 1669, in fol.

C. Bibl. Dav. No 1063.

Tot insigne de Laurier-struik.

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE EN DE ERFGENAMEN VAN ELIZEUS WEYERSTRAET.

La Chine d'Athanase Kirchere De la Compagnie de Jesus, Illustrée De plusieurs Monuments Tant Sacrés que Profanes, Et de quantité de Recherchés de la Nature et de l'Art. etc. Avec un Dictionaire Chinois et François, lequel est très-rare, & qui n'a pas encores paru au jour. Traduit par F. S. Dalquié. (Marque Typogr.) A Amsterdam, Ches Jean Jansson à Waesberge, et les Heritiers d'Elizée Weyerstraet, 1670, in fol. Frontispice, 8 f. lim., 367 texte et table. L.

Deze vertaling bevat dezelfde kaarten en platen, die in de Latijnsche Uitgave van 1667 en in de Hollandsche uitgave van 1668 voorkomen. De Fransche text wordt het meest gezocht.

Ath. Kircheri Ars magna lucis et umbræ in x Libros digesta. Ed. alt. Amst., Joh. Janssonius à Waesberge et Hæredes Eliz. Weyerstraet, 1671, in fol. cum figuris, Dedic., Lect., Series & ordo totius operis, 810 pp. et Index. L.

C. Bibl. Dav. N° 1029.

Vooraan het portret van Joannes Fridericus, Comes à Waldstein D^us^. in Dux & Oberteutensdorffers, waaronder: Joan Janssonius à Waesberge excudit.

Athanasii Kircheri è Soc. Jesu Latium. Id est, nova et parallela Latii tum veteris tum novi Descriptio. Qua etc. Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge et Hæredes Elizei Weyerstraet. Anno 1671. Cum privilegiis, in fol. c. fig., Dedicatio, Præfatio, 263 pp. Index et Effigies Clementis decimi pontif. maximi. L.

Fraai van druk, met een frontispice van R. de Hooghe en het Insigne de Laurierstruik op den titel.

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE EN SOONEN

TE AMSTERDAM.

Dat Johannes Janssonius van Waesberge zich in de laatste jaren zijns levens met zijne zonen associeerde, en dat er onder den naam dezer firma eenige boekwerken in den handel verschenen, besprak ik op bladzijde 109 mijner uitgave van 1859. Met hem worden zij in 1680 genoemd Boekverkoopers op 't Water.

NIEUWE EN BEKNOPTE Uytbeeldinge en Vertooninge der gantscher Aerdbodem, getrocken uyt de Oude ende Nieuwe vermaerdtste en beroemste Landtbeschrijvers. Uytgebeelt en vertoont in meer als tweehondert Landt-Kaerten. t' Samen gebracht en uytgegeven door J. J. v. W(aesberge). Tot Amsterdam, by Joannes Janssonius van Waesberge en Soonen, Anno 1676, in 4 oblong. L.

Deze Atlas, zeer fraai gegraveerd door Petrus Keer, bevat in zijn geheel, volgens den bladwijzer, 207 kaarten, uitgegeven in langwerpig 4°. Achter den Hollandschen gedrukten titel is een gegraveerde, waarop, in het midden der zinnebeeldige omschriften, het volgende in het latijn staat geschreven: » Atlas sive Cosmographicæ Meditationes de » Fabrica mundi et fabricatis figura de nova » multis in locis emendatus novis tabulis » auctus." Amstelodami, apud Joannem van Waesberge.

Deze Atlas, die uiterst zeldzaam voorkomt, werd door den Heer Jacob aangekocht uit de bibliotheek van den WelEerw. Heer Herman van Lil, en is dubbel belangrijk om de Voorrede (1) daarin vervat, welke de liefhebbers der Aardrijkskunde dezen Atlas als een voorlooper van belangrijker en op grooter schaal geschoeide ondernemingen doet aanmerken.

ATHANASII KIRCHERI è Soc. Jesu Mundus subterraneus, in XII Libros digestus. Amstelodami, apud Joannem Janssonium à Waesberge et filios, 1678, 2 Vol. in fol. cum figuris.

Crevenna C. R. Vol. II, p. 124.

» Celle-ci est la meilleure édition de cet ouvrage estimé, & elle devient rare & chère."

VIRGIL MALVEZZI Bedenkingen over Corn. Tacitus, En Proefstukken van Historie, Uit het Italiaens vertaalt door M. Smallegange, Rechtsgeleerde. t' Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesberge, en Sonen, voor den Autheur, 1680. Met Privilegie voor 15 Jaren, kl. in 8, met frontispice, 23 bl. voorwerk, 508 bladz. text en bladwijzer. DE PROEFSTUKKEN VAN HISTORIE (hier achter gevoegd), en waarvoor zich een goed portret van K. Philips de IV bevindt, beslaan 160 bladz. L.

---

(1) Zie bijlage *R.* 2°.

JOHANNIS FRIDERICI HELVETII, M. D. Philosophia Theologica, Contra Cartesii & Spinosæ Theologicam Philosophicam; Ofte De Ontmenschte Mensch levendig doodt, in de Ontkerckte Kerck, &c. Dat is: Een klaer Bewijs, dat de hedensdaegsche geexcerceerde Nieuligtige Theologiæ Principien Cartesii en Spinosæ van te Twyfelen en Lochenen, zijn geweest Adams eerste verloocheninge Godts, en oversulks Twee heel Oude Principien moeten zijn, om dat deselve d'alderoutste Paradijs-Professor Lucifer aen Adam, als doe noch zijnde een Jonge Discipel, gedoceert, en tot sijn Eeuwigen Val ook selve gepractiseert heeft, en heedens daegs in Schoolen en Kercken by Veelen geexcerceert worden. t'Amsterdam, Gedrukt voor den Autheur, En zijn te bekomen by Joannes Janssonius van Waesberge en Soonen, Boeckverkoopers op 't Water. Anno 1680, in 8. Titel en 620 bladz. Vignet A—Q 95.

B. Hamb.

Voorwaar een zeldzaam curieuse titel.

DE GODDELICKE VIERSCHARE enz. Door Abr. van de Corput. Tot Amsterdam, By Joannes van Waesberge en Sonen, 1681. Zie bladz. 122.

L.

LES EXERCICES DE L'Antigrammaire, Consistants 1. en Dialogues. — DE OEFFENINGEN van de Spraek-konst, Bestaende 1. in 't Samenspraken. Tot Amsterdam, By Joannes Janssonius van Waesberge en Soonen. Anno 1681, met Privilegie voor XV jaren, kl. in 8. L.

Het Ie Stuk heeft 168 bladz. Het IIe Stuk, bladz. 169—350 (foutief gen. 328) bevat Des Entretiens. Het IIIe Stuk, bladz. 351—407 Des Proverbes, en het IVe Stuk, bladz. 409—472 Des Lettres. Fransch en Hollansch tegenover elkander. Noch de Heer Duplessis in zijne Bibliographie Parémiologique, Paris 1847, in 8, noch de Heer Harrebomée in zijn Spreekwoordenboek, maken van dit derde bundeltje melding, dat evenwel nog 56 bladz. beslaat, en in eene alphabetische orde gerangschikt is. Men vindt nog in hetzelfde boekdeel: Appendice des Proverbes, avec leur explication, groot 8 ongenummerde bladz.

DE WEDUWE VAN JOANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE, EN SOONEN.

L'ANTI-GRAMMAIRE de Sieur B. Pielat, Docteur. Reveuë, corrigée, augmentée & mise en une perfection plus grande que cy devant par l'Autheur même, faisant profession d'enseigner l'Hébreu, le Grec, le Latin, l'Italien, le François, l'Alemand, le Flamend, l'Anglois, la Rhétorique, la Philosophie, la Théologie et la Médecine, le tout par une metode (sic) fort courte, fort facile et infaillible. Dernière Edition. A Amsterdam, chez la Vefve de feu Jean Jansson de Waesberge, & ses Fils. Avec Privilège pour XV ans, l'An 1681.

Tegenover den Franschen staat de volgende Hollandsche titel:

D' OUDE SPRAEK-KONST Verworpen, door B. Pielat, Medic. Doctor. Oversien, verbetert, vermeerdert enz. Den laesten Druck. t' Amsterdam, By de Weduwe van Joannes Janssonius van Waesberge, en Soonen, Anno 1681, kl. in 8. L.

Uit het Privilegie voor dit werk, van 15 December 1672, kan men de vroegere uitgave vaststellen. Deze Grammaire, Fransch en Hollandsch over elkander, bevat 3 Deelen, te zamen 239 bladz. en den Inhoud des Boeks.

DE ERFGENAMEN VAN JOANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

Zooals wij alreede op bladzijde 123 zagen, werd een groot gedeelte der boeken nagelaten door Johannes Janssonius van Waesberge in 1684 en 1691 in openbare verkooping geveild. In 1693 boden zijne Erfgenamen bovendien te koop aan de koperen platen die Joannes Janssonius v. W. tot den grooten Atlas en stedeboeken gebruikt had, benevens vele andere koperen platen tot boeken behoorende, met het regt tot herdrukken. Het is P. Rabus, die in zijn Boekzaal v. Europa 1693, van Meij & Junij, bl. 513, van deze ophanden zijnde verkooping berigt geeft.

Ik ben in het bezit van eenen kleinen Catalogus, mij door den Boekhandelaar J. L. Beijers te Utrecht ten geschenke toegezonden, welke ten opschrift heeft: Catalogus van Nederduitse Boeken en Sorteringen, die te bekomen zijn bij d' Erfgenamen van Sal[r] Joannes Janssonius van Waesberge, in 8°. De boekhandel werd alzoo door hen voortgezet.

D' ONDER-AARDSE WEERELT. In Haar Goddelijk Maaksel en wonderbare uitwerkselen aller Dingen, door den Eerw. Vader Athanasius Kircherus, in XII Boeken naauwkeurig beschreven. t' Amsterdam, By d' Erfgenamen van wylen Joannes Janssonius van Waesberge. In 't Jaar 1682. 2 Deelen in folio, met een in koper gegraveerd frontispice.

L.

1e Dl. Opdr., Voorr., 425 bladz., benevens bladwijzer. 2e Dl. Voorr., inhoud, 416 bladz. en bladwijzer. Het Teeken der firma Waesberge voor het tweede deel.

De Latijnsche uitgave, in 1665, fol., bij Joannes Janssonius en Elizée Weyerstraten, vroeger, bladz. 135, vermeld, heeft voor het IIe Deel, hetzelfde frontispice, dat wij hier vinden; met dit verschil, dat wij aldaar, en médaillon, het portret van keizer Leopold I aantreffen, terwijl het hier door dat van Kircherus vervangen is. Het Grieksch en Latijns Distichon komt op dit frontispice ook niet voor.

TOONEEL DER vermaarste Koop-steden en handel-plaatsen van de geheele wereld. Amst., Erfgen. v. Salr. Joan. Janssonius van Waesberge, 1682, 2 vol. in fol.

Fred. Muller, Essai d'une Bibliographie Neerlando-Russe. Amst. 1859, bladz. 141.

JOANNES EN GILLES JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

TE AMSTERDAM EN TE DANTZIG.

Deze waren de eenige zonen van Johan Janssonius van Waesberge en van Elisabeth Janssonius te Amsterdam. Beiden staan op de Rotterdamsche geslachtslijst aangeteekend als jong overleden, hetwelk echter door hetgeen zij in het bedrijf hunner vaderen wrochtten en door den huwelijken staat, waarin beiden traden, wedersproken wordt.

Met nog vier zusters, waarvan twee in het huwelijk traden, en met hunne moeder overleefden zij den vader, na wiens dood zijn nagelaten boekhandel onder de volgende namen voorkomt:

De Weduwe van Wijlen Joannes Janssonius van Waesberge & Sonen, 1681.

De Erfgenamen van Joannes Janssonius van Waesberge, 1682.

Joannes en Gilles Janssonius van Waesberge alleen, en ook in Compagnie, 1682—1696.

De Janssoons van Waesberge, Janssonio—Waesbergii, 1676—1741.

Ofschoon de boekhandel der Van Waesberges te Amsterdam gedreven, onder de firma van De Janssoons van Waesberge, van den aanvang af de belangrijkste was, zien wij echter uit de aangegeven jaartallen, dat de leden dier firma ook op hun eigen naam een en ander uitgaven.

Voor de eerstgenoemde der hier vermelde firma's, leverde ik daarvan alreede het bewijs, en van de tweede willen wij gewagen, na vooraf opgeteekend te hebben wat ons van de beide broeders Joannes en Gilles is bekend geworden.

Joannes, den oudsten der broeders, vind ik ook genoemd Johan Janssonius van Waesberge Junior. Van zijne geboorte, waarschijnlijk te Amsterdam, werd mij niets bekend, alleen zag ik zijn huwelijk met Geertruid van der Hoeven aangeteekend. Of er kinderen uit dit huwelijk sproten, wordt nergens gemeld. Wij zien echter na hem te Amsterdam nog een mannelijken afstammeling der van Waesberge's, welligt zijn zoon, optreden; na hem vinden wij den naam van Van Waesberge in het midden der achttiende eeuw te Amsterdam niet

meer genoemd en verdwijnt aldaar met hun naam hun eens zoo beroemde handel.

Joannes is denkelijk in den aanvang van 1729 of iets vroeger overleden, blijkens den verkoop zijner boekverzameling.

De catalogus van deze boekverzameling, vroeger in het bezit van wijlen den Heer Jacobus Koning, kwam voor op de verkooping der gedrukte boekwerken van dien verdienstelijken boekenkenner, Catalog., 2ᵉ deel, bladz. 56, N° 390, en werd uit zijn boekenschat aangekocht door den Heer J. L. C. Jacob te 's Gravenhage; later kocht ik dien aan; de titel is: „Catalogus Variorum et insignium in quâvis facultate et Linguâ Librorum maximam partem exquisitorum quos Singulari Studio collegit Joannes Janssonius à Waesberge, (dum viveret) Bibliopola Amstelædamensis, qui omnes publice distrahentur in ædibus defuncti die 15 Martii, (14 Junii) & sequentibus 1729. Amstelædami Apud Janssonio-Waesbergios. 1729. Ubi Catalogi distribuuntur, & Libri pridie ante Auctionem videri poterunt". 8°. 2 partes, 1 pars., 198 pp., 2 pars. 154 pp.

Het is dezelfde Catalogus, die bladz. 45, N° 257 op vermelden Catal. van wijlen Jac. Koning nogmaals voorkomt; welk exemplaar in het bezit kwam van den Heer Frederik Muller te Amsterdam.

Uit den titel nu van dezen Catalogus vermeenen wij geregtigd te zijn, deze boekverzameling aan Joannes Janssonius van Waesberge Junior en niet aan diens vader toe te mogen schrijven, ofschoon deze tot die verzameling, welke zoo belangrijk genoemd wordt, voorzeker het zijne kan bijgedragen hebben. Het laat zich niet denken, dat men van iemand, die omstreeks 1682 overleed en van wien afstammelingen bestaan, in 1729 schrijven zal: ten huize van den overledene; ook komen op den Catalogus vele jaartallen voor van werken eerst na den dood van den vader uitgegeven.

Dat Joannes Junior op eigen naam boekwerken uitgaf, zullen wij straks zien.

Evenmin als van Joannes vinden wij de geboorte van zijn' jongeren broeder Gilles opgeteekend. Ook hij trad in den echt en wel met Maria Cortgemet. Of de datum en het jaartal, dat bij zijn naam gevonden wordt, 20 April 1679, op dit huwelijk doelt, kan ik niet bepalen.

Zijn naam wordt ook wel Gillis en Ægidius Janssonius van Waesberge geschreven. Hij gaf insgelijks op zijnen naam boekwerken uit. Het is echter buiten kijf, dat zij broeders waren, zooals wij dit dan ook bevestigd vinden in: „Corn. à Beughem Bibliographia Mathematica et artific. nov. etc. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1688", in 12, alwaar, p. 466, eene opdragt door v. Beughem, na die aan de Blaeu's, aldus luidt:

„Ut &
Viris Spectatissimis
D.D. Joanni & Ægidio Janssoniis à Waesberge, Bibliopolis
huic Gedanensi illi Amstelodamensi æque celeberrimis.
Fratribus respective Germanis, de se optime meritis
omnique honore & affectu prosequendis."

Uit deze opdragt blijkt het mede, dat deze firma inderdaad, gelijk ik bladz. 125 mijner uitgave van 1859 vermoedde, en in mijne „*Nouvelles notices sur les van Waesberge*" (1) nader bevestigde, en te Amsterdam en te Dantzig tevens een établissement had, zoo als dan meerdere, hierna op te geven titels hunner boekwerken en andere bescheiden, ons dit te kennen geven. Ik bezit een eigenhandig schrijven van Joannes van Waesberge uit Amsterdam, gedagteekend 27 April 1696 aan zijne tante Maria Janssonius „Wed^{we}. Joannes van Almeloveen, onder het adres van: „Mijn Heer, de Heer Theodorus Janssonius ab Almeloveen Medicinæ Doctor Tot Gouda", die, naar 't schijnt, toen uit eene ziekte herstellende was. Dezen brief deel ik, daar hij een sprekend bewijs van de familie-betrekking met Dantzig aan de hand geeft, mede (2).

Of Gilles kinderen had, kan ik niet bepalen. De verschillende geslachtlijsten stemmen niet overeen: zoo als ik boven aangaf, teekent er eene aan „jong gestorven"; eene andere heeft „obiit coelebs" en toch vinden wij weder in J. G. Meusel Lexikon der vom. Jahr 1750 bis 1800 verstorb. Teutsch. Schriftsteller. Leipz. 1802—16, 15 Vol. in 8. 14ter Bd. (1815), S. 303. „Zu Danzig starb am 24 Februar 1776 Johann Anton von Waesberghe, geb. daselbst 1713. Rathsherr der Rechten-Stadt Danzig. Gab heraus u. s. w." — Van wien nu stamde deze af? — De ook in de *Nouvelles* besproken brief van 27 April 1696, dien ik mededeel, schijnt tevens regt te geven eene meerdere uitgebreidheid hunner betrekkingen daar ter stede, dan Gilles alleen, te veronderstellen.

MANUDUCTIO ad Coelum. Medullam continens Sanctorum Patrum & veterum Philosophorum. Auctore D. Johanne Bona S. R. E. Tit. etc. Juxta Exemplar Romæ excusum. (Een grieksch kruis, waaronder de Letters J. H. S.) Varsaviæ. Prostant Gedani Apud Janssonio-Waesbergios, 1676, in 16, 134 pp. L.

PRINCIPIA et Documenta Vitæ Christianæ. Authore Em. D. Joanne Bona ... Juxta Exemplar Romæ excusum. Varsaviæ, (Het kruis als boven) Prostant Gedani. Apud Janssonio Waesbergios, cIɔ Iɔ CLXXVI, in 16, 187 pp. et Index. L.

Net van druk. Beide werkjes komen bij mij in een bandje voor.

CATALOGUS LIBRORUM officinæ Ægid. Janss. à Waesberge. Gedani 1679, in 8.

Cat. Universalis c. pretiis door Abr. Ferwerda te Leeuw. 1e D. 6de St. Letter C. bl. 89.

CATALOGUS LIBRORUM Officinæ Ægid. Janss. à Waesberge Continuatio 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Ibid, 1680, in 8. Aldaar.

MEDULLA CHEMIÆ. Auctore Joanne Francisco Vegano Veronesi, Gedanus (Dantzick) Apud Ægidium Janssonium à Waesberge 1682, in 12, 29 pp.

Cuypers van Velthoven.

VERHANDELING van den Godtsdienst, Legerschikking, Krijgstucht, en Badstoven der oude Romeinen, door Wilhelm du Choul, Raadsh. enz., uit het Fransch, door M. Smallegange, Rechtsgeleerde. t'Amsteldam, By Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1684, in 4. Met opdragt, 339 bladz. en bladwijzer, verrijkt

(1) Zie Bl. B. B. Tome XIX, 331.
(2) Zie Bijlage T.

met een groot aantal medaillen en vele figuren. L.

VERH. VAN DE Legerschikking en Krijgstucht der Romeinen, van de Badstoven en oude oefeningen der Grieken en Romeinen, door W. du Choul, uit het Fransch, door M. Smallegange. t' Amsteldam, By Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1684, in 4. Met opdragt, 147 bladz., bladwijzer en figuren. L.

Beide Verh. behooren bijéén. Voor de eerste is een gegrav. titelplaat.

ANT. DE HEIDE, M. D. *Ontledinge* des *Mossels* en Ontleed-, Genees- en Heelkundige *Waarnemingen*. Beide met kopere platen versien. Uit het latyn vertaelt door Theod. Jansson van Almeloveen, M. D., nog des selfs:
NIEULIGT DER APOTHEKERS, of noodige Aanmerkinge omtrent de misslagen in 't bereiden der Artzenye, en de bedriegelykheit der Piskykerye (1). t' Amsterdam, by *Joannes en Gilles Janssonius van Waesberge*, 1684, kl. in 8. Het 1e werkje beslaat 288 bladz. en bevat 14 platen. Het 2e werkje beslaat 82 bladz., behalve de inhoudstafel.

De woorden in cursief zijn op den titel in het rood gedrukt.

DE WERKEN VAN MARS of de Konst des Oorlogs. Verdeeld in drie deelen. Waarvan 't eerste enz. Benevens een omstandige Verklaring der Turksche Krijgs-Magt, so tot Aantasting als Verdediging, verciert met meer dan 400 konstige Kopere Plaaten. Door Allain Manesson Mallet, Mathematicus,.... Ingenieur etc. Den Tweeden Druk met meer dan 100 plaaten vermeerdert en doorgaens verbetert. Uyt het Frans vertaalt. t' Amsterdam, By Joannes en Gillis Janssonius van Waesbereg (sic) en Compagnie, 1686, in 8. L.

In het 2e en 3e deel is de naam goed gedrukt. 1e deel, Privilegie, waar wij zien, dat de Wed. van Jacob Meurs aan Joh. en Gillis Janssonius van Waesbergen het octroy, aan wijlen haren man 14 Dec. 1671 verleend, tot het drukken en verkoopen van dit werk, overdoet bij Notariële acte van 7 Maart 1685, en 383 bladz. 2e deel, Voorrede en 352 bladz. 3e deel, Tafel en 406 bladz.

Een zeer goed uitgevoerd werk. Ik bezit nog eenen druk van dit werk, Leyden, by Pieter van der Aa, 1695, 3 d., in 8 met pl. Op den gegraveerden titel van het eerste deel staat: à Amsterdam, 1686.

DER STADT DANTZIG. Historische Beschreibung worinnen von dero Uhrsprung / Situation, Regierungs-Art / geführten Kriegen / Religions- und Kirchenwesen auszführlich gehandelt wird. Verfasset und zusammen getragen durch Reinhold Curicken Secretarium. Im Jahr Christi 1645. Anitzo aber mit sonderbahrem Fleisz / nebst vielen dazu gehörigen Kupferstücken in offentl. Druck auszgegeben von Georg Reinhold Curicken. Anno Domini 1686. Und mit vielen newen Additionibus vermehret und continuiret bisz auff die gegenwertige Zeit. Amsterdam und Dantzigk. Verlegt durch Johan und Gillis Janssons von Waesberge, Buchhändlern 1687, in fol. goth. lett. L.

Frontispice, Titel, opdragt 4 bl., register 3 bl. Lobgedicht 1 bl.; des Autoris Dedication 4 bl. portr. v. den auteur. 432 bl. in 2 kol. Register 8 bl. met 48 platen, waarvan het meerendeel tusschen den tekst gedr. en tegenover pag. 173 een portret v. B. Keckermaan.

(NIC. VENETTE), Tableau de l'Amour Considéré dans l'Estat du Mariage. Divisé en quatre Parties etc. A. Amsterdam, Chez Iean & Gilles Jansson à Waesberge. 1687, in 12, 552 pp. et Table. L.

Met de sfeer der Elseviers op den titel.

DEN GEVALLEN ENGEL. WEERELOOS. En desselfs Onmacht, en kracht, klaarlijck vertoont uyt de Schriftuur, het Geestelijck en Wereldlijck Recht, als mede uyt de Historien. Door Mr Lucas van Gunst, Rechtsgeleerde. Men vindtse te koop t' Amsterdam,

(1) Op bladz. 125 staat eene vroegere uitgave van 1662 vermeld.

by Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge 1692, IV en 52 bl.

Meulman C. P. N° 6845.

Een Historisch en Godsgeleerd register der uitgelezenste verschillen van den Godsdienst, met de Grieken, Oostersen Joden, en de nieuwe vijanden der H. Schriftuur. De fonteinen der dwalingen enz. In het Latijn beschreven door ... Frid. Spanhemius ... vert. door Mein. Boezeken. t' Amst. bij Joannes en Gillis Janssonius van Waasbergen. 1692, in 8, 47 bladen.

De groote waereld in 't kleen geschildert, of schilderagtig taferecl van 's weerelds schilderijen, verklar. de hooftverwen, haare verscheide mengelingen in oly en derzelver gebruik. Kortelijk vervat in zes boeken enz. van Wilhelmus Beurs, schilder. t' Amst. bij Johannes en Gillis Janssonius van Waasberge 1692, in 12, 14 bladen.

Het leven van Sixtus de vijfde, Paus van Rome enz. t' Amst. Jan en Gillis Janssonius van Waasbergen 1693, 3 Dl., in 12.

C. F. Menestrerii S. J. Philosophia Imaginum, id est Sylloge Symbolorum amplissima, qua plurima Regum ... aliorumque Virorum in Europa præstantium ... sunt congesta, methodoque succincta exhibita. E lingua Gallica in Latinam exhibita. Amst. et Dantzig apud Waesbergios 1694, in 8.

Onderzoek van de Zede-konst van Benedictus de Spinoza, en een Verhandelinge van God en desselfs eigenschappen. In het Latijn beschreven door de Hr Christophorus Wittichius, In sijn leven Prof. der Godgel. in de Hoge School tot Leiden. Vertaald door Abraham van Poot, M. D. Tot Amsterdam, Bij Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1695, in 4, opdr. voorr. 576 bladz. L.

D'Octavius van M. Minucius Felix. handelende van de Ydelheid der Afgoden. Ofte het Christendom tegen het Heidendom verdedigt. Uyt het Latijn vertaalt, en met eenige Aanteekeningen verrykt, door Mr A. Elzevier, regtsgeleerde. t' Amsterdam, By Johannes en Gillis Janssonius van Waesberge, 1696, in 8, 126 bladz. behalve het voorwerk. L.

P. D. Huetii, Episcopi Abrincencis, Tractatus de situ Paradisi terrestris, ad Academiæ Francicæ Socios. Nunc primum Latine factus, ab Auctore recognitus, emendatus & auctus. Accedit ejusdem Commentarius de navigationibus Salomonis. Qui nunc primum prodit. Excudunt Amstelædami Henr. & Vid. Th. Boom. J. & Æg. Janss. à Waesberge, Ger. Borstius, Ab. à Someren, J. Wolters; et Ultrajecti, Guil. van de Water, 1698, in 8. Præfatio, 194 pp. 2 Indices, et tabula situs Paradisi. L.

Freuden-Bezeugung der Stadt Dantzig über die Höchst-erwünschte Königlicke Wahl und darauf Glücklich erfolgte Krönung des durchläuchtigsten, grosz-mächtigsten Fürsten und Herrn, Herrn Augusti des Andern, Königes in Pohlen, Grosz Fürsten in Litthauen....... Wobey Höchst gedachter Majestät Königlicher Einzug in besagte Stadt, die daselbst aufgerichtete Ehren-Pforten, gehaltenes Feuerwerk, und was sonsten denckwürdiges Vorgefallen, bisz an dero Königlichen Abzug. Wahrhaftig beschrieben, und alles in Schönen Kupfferen repraesentirt wirt. Verfasset und zum offentl. Druck befordert von G. R. Curicke Dantzig, Verlegt durch Gillis Jansson von Waesberge, 1698. Gedruckt bey J. Z. Stollen. Titel en 6 bl. 8 of 9 platen, 54 bl. in 2 kol., in fol.

Joannes Michaelis von der Ketten, Apelles symbolicus, exhibens seriem amplissimam symbolorum. Amst. et Gedani, apud Janssonio Waesbergios, 1699, 2 Vol. in 8, c. fig.

B. Hulthem Vol. IV N° 24417.

Thesaurus theologico-philologicus sive Sylloge dissert. ad selectiora et illustriora V. et N. Testamenti loca. Amst. 1701 et 1702. II Vol. in folio. Excudunt Henricus & Vidua Theod. Boom. Joannes & Ægidius Janssonii à Waesberge, Gerhardus

... en in 't licht gegeven. ... kopere platen. T' Am... By P. en J. Blaeu, J. en ...onius van Waesberge, Boom ...enals, 1703, in fol.

... met doorloopende paginering, ... een afzonderlijken titel:

...s Oordeel. Tafelspel door P. C. ...oft. Drost van Muiden. t'Amst. Bij ...zelfden, 1703, 't geheel 538 bladz., ... bladw. en 16 voorw. L.

DE JANSSOONS VAN WAESBERGE;
JANSSONIO-WAESBERGII.

TE AMSTERDAM.

Onder de boekwerken, met roem in onzen Nederlandschen boekhandel van het laatste gedeelte der zeventiende en de eerste helft der achttiende eeuw bekend, en die tevens meestal door eenen goeden druk, fraai papier en zuivere letter uitmunten, merkte ik meermalen op den naam der firma „Janssoons van Waesberge" of „Janssonio-Waesbergii" te Amsterdam (1).

De naam dezer firma scheen aan te duiden, dat meerdere Van Waesberge's daarvan deelgenooten waren. Wat haar oorsprong betreft, helderden wij alreede een en ander op. Wie de deelgenooten waren, bleek mij uit het privilegie in 1678, op Hugo Grotius' werk „de Jure Belli ac Pacis" door de Staten van Holland en West-Vriesland, aan Joannes Janssonius van Waesberge en zijn Zonen verleend. Dit privilegie is te vinden in de uitgave van dit werk van 1680 Amst. „Apud Janssonio-Waesbergios." Na het overlijden van den Vader, ging de firma op zijne Zonen over, en wie die Zonen waren, zien wij uit een werkje van Gregorius Leti, getiteld: „Het Leeven van Sixtus den Vyfden, Paus van Rome" enz., te Amsterdam, 1697, bij de Janssoons van Waesberge en de Weduwe van Steven Swart uitgegeven.

Uit de opdragt, aldaar te vinden, blijkt ten duidelijkste, dat Joannes en Gilles Janssonius van Waesberge aan het hoofd dier firma stonden en voor zich, of ook met andere deelgenooten, dien boekhandel dreven, die nog na hun overlijden jaren lang een roem van Neêrlands eerste handelstad geweest is.

De bedoelde opdragt luidt:

---

(1) Het handschrift dezer firma is aanwezig, op de Koninklijke Bibliotheek te s' Hage, in een schrijven aan den Heer Cuperus te Deventer, gedagteekend uit Amsterdam, 27 Augustus 1715, en onderteekend DE JANSSOONS VAN WAESBERGE.

„Hoog-Achtbaare en Zeer aanzienlijke Heeren, de Heer en Mr Isaacus Hoornbeek, Pensionaris der Stad Rotterdam. De Heer en Mr Henricus Æmilius Hoornbeek, Commys-Fiscaal van de Ed. Moog. De Heeren Gecommitteerde Raaden van d' Ed. Moog. De Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland. Lucas Hondius."

en is onderteekend:

„Hoog-Achtbare Zeer aanzienlijke Heeren en Neeven,
„Bereydwillige en verpligtende Dienaars en Neeven,
„Joannes en Gillis Janssonius van Waesberge."

In de opdragt der derde druk van 1702 is de naam van Pieter Allard, *voornaam koopman in Amsterdam* toegevoegd, de opdragt zelve overigens onveranderd gebleven.

Deze opdragten zijn tevens bewijzen van den deftigen stand, waartoe deze Van Waesberge's behoorden, en waarvan bovendien hun stamboom de onmiskenbaarste blijken oplevert; ook getuigen zij van hunne voortdurende betrekking op Rotterdam, hun wieg en bakermat voor de Noordelijke Nederlanden.

Van gelijke getuigenis voor hunnen welstand is de opdragt van Johannes Janssonius van Waesberge, in 1684, voor diens „Verh. van den Godsdienst, Legerschikking enz. der oude Romeinen," door M. Smallegange, uit het Fransch vertaald; aan „Zyne Hoog-Achtbare, seer Aensienelyke Heeren en Neven, De Heer Johan van den Bergh, Presid. Burgem. tot Leyden, De Heeren Jacob en Isaäk van den Bergh, De Heer Jan le Pla, De Heer en Mr Jac. Moy," allen te Leyden in aanzienlijke betrekkingen.

De belangrijkheid van den Boekhandel der Van Waesberge's te Amsterdam straalt, onder vele andere bewijzen, ten duidelijkste door in de uitgave, met eenen Wolfgangh en anderen, van heden ten dage nog beroemde en gezochte werken, waaronder de reisbeschrijvingen van Olfert Dapper en van Joan Nieuwhoff, allen folio uitgaven, met platen en kaarten, groote zorg en onkosten zullen gevorderd hebben. In 1681 gaven zij, met de Wed. van Daniël Elsevier, met de Wed. van Johannes van Someren, met Abraham Wolfgang, Henricus en de Wed. van Theod. Boom, het keurig gedrukte en heden ten dage nog gezochte Corpus Juris Civilis, in 2 deelen uit; 1e dl. 904 bladz., 2e dl. 754 bladz., in 2 kolommen gedrukt.

Men kan hier bijvoegen, dat de Janssoons van Waesberge met Wolfgang, Boom en Van Someren, de uitgave bezorgden van Jean le Clerc's bekend werk „Bibliothèque Universelle & Historique," 1686—1693, 25 Tomes, in 16°, zonder het Register, dat het 26e Deel uitmaakt. Paquot spreekt van deze uitgave in zijne „Mémoires," Tom. III, p. 451.

In 1701—1703, bezorgden zij, met Boom en anderen, de uitgave van den „Thesaurus Theologico-philologicus," 2 Voll. in folio.

Onder hunne uitgaven bevinden zich voorts meerdere zoogenaamde Auctores Classici; en wanneer wij nagaan, dat onder de bekende en beroemde Duodecimo-uitgaven der klassische schrijvers bij de namen der Elsevier's en der Wetstein's ook de hunne aangetroffen worden, waarlijk, dan moet men zich verwonderen hunnen naam in

de geschiedenis van den boekhandel en der boekdrukkunst zoo schaars vermeld te vinden.

Uit de Voorrede van de „Elementa Juris Civilis," door Heineccius in 1740 bij hen uitgegeven, ontleenen wij van p. XXVII de volgende voor de broeders van Waesberge inderdaad keurige lofspraak: „Typorum vero nitorem ac chartæ puritatem debes bibliopolis celeberrimis, JANSSONIIS A WAESBERGE, fratribus, qui nullis pepercere sumtibus, ut opusculum quam nitidissimum atque emendatissimum praelo exiret. Quo nomine viris integerrimis eo magis publice ago gratias, quo etc." De „Præfatio Abr. Wielingii ad Auditores juris civilis" van 1727 bevat p. I mede een lofspraak op hen.

Dat de Janssoons van Waesberge eenen grooten boekhandel dreven, blijkt alreede uit het aangevoerde; duidelijker wordt dit nog, wanneer wij de door hen uitgegeven Catalogi doorbladeren.

Door deze firma werd voortgezet de uitgave van eenen geprivilegeerden catalogus, alreede van 1675 bij de Van Waesberge's in 4° in het licht verschenen. De Stads-Bibliotheek te Hamburg bezit daarvan de jaargangen van 1675 — Juli 1686. Zij omvatten de in verschillende talen uitgekomen nieuwigheden den boekhandel betreffende. Hoe zij tevens genegen waren hierbij eenige hun door v. Beughem opgegeven werken op te nemen, zien wij uit een berigt van C. v. Beughem voor zijne: „Bibliographia Juridica & Politica. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios. 1680".

Genoemde Bibliotheek heeft bovendien Catalogi, waarvan ik, bladz. 131 mijner uitgave van 1859, er eenen aanteekende, zijnde een exemplaar van een Catalogus hunner sortiments-artikelen, Theologische werken omvattende, en in der tijd het eigendom van den Heer J. L. C. Jacob, bij wien ik dien te 's Gravenhage zag. Hij komt onder den volgenden titel voor:

„Catalogus Librorum Theologicorum Protestantium Amstelodami, in officina Janssonio-Waesbergiana prostantium."

„Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1721, in 12, 268 pp."

Bij het vermelden van dezen Catalogus voegde ik er de volgende opmerking bij: waarschijnlijk zullen er over andere wetenschappelijke vakken eveneens Catalogi bij hen voorhanden geweest en uitgegeven zijn. Dit vermoeden bevestigen de Catalogi Librorum Janssoniorum à Waesberge 1684, 1691, 1708, 3 Vol., in 8°, welke in den Auctie Catalogus van Is. Le Long, Amst. 1744, in 8, en aldaar op bladz. 258 onder N° 3955 voorkomen. Voorts was nog door hen uitgegeven: „Catalogue des livres françois, historiques, politiques et autres facultés qu'on trouve à Amsterdam ches les Janssons à Waesberge, outre un tres grand nombre d'autres dont ils ont un Catalogue apart."

Deze Catalogus Alphabetisch gesteld vangt aan met:

A. Abbé en belle humeur, nouvelle galante, Cologne 1709.

en eindigt met:

C. Comedies; Zayde par le S^r DLC. Paris 1681, in 12.

De Heer Jacob wist niet of die catalogus voortgezet was, de hem bekende VI Tom. bevatte 1 Vol.

Ik zelve kwam in het bezit der volgende:

Catalogus Librorum juridicorum et politicorum, Amstelodami in Officina Janssonio-Waesbergiana Prostantium. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios 1721, in 12, 192 pp.

Catalogus Librorum Miscellaneorum Geographic. Chronolog., Histor. Mathemat. etc. Amstelodami in Offic. Janssonio-Waesbergiana Prostantium (Pars prima A. L. Ins. de Palmtakken). Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1726, in 12, 336 pp.

Catalogi Librorum Miscellaneorum Geographic. Chronolog. Histor. etc. Amst. in Officina Janssonio-Waesbergiana Prostantium. Pars secunda M—Z. (Ins. de Palmtakken). Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1726, in 12, pag. 337—622 pp.

Catalogi de Libr. Italiani, Espagnoli, et Inglesi 1725, in 12.

De firma der Janssoons van Waesberge, was tevens lid van de boekverkoopers-compagnie te Amsterdam, uitgevers, onder meer andere werken, van het „Groot algemeen Historisch, Geographisch, Genealogisch en Oordeelkundig Woordenboek, behelzende" enz.; onder het opzigt van David van Hoogstraten, M. D., en Matthæus Brouërius van Nidek, in 10 deelen, groot folio, van 1725—1733 uitgegeven. Hunne firma staat aldaar de derde vermeld.

Hun naam wordt mede gevonden in de uitgave van „Het Leven en Bedrijf van den Heere Michel de Ruiter," door Gerard Brandt, Amst., 1687. Eene uitgave in folio voor de compagnie gedrukt ter drukkerije van P. en J. Blaeu. Zij worden daar het tweede genoemd.

In 1695 werd mede door hen, door Boom, Van Someren en Goethals, ter drukkerij van P. en J. Bleau gedrukt, uitgegeven in folio, het werk getiteld „Gerardi Joannis Vossii Etymologicon linguæ latinæ, Præfigitur ejusdem de Literarum permutatione tractatus. Editio nova. Quam plurimis Isaäci Vossii observationibus aucta." Bij hen, bij Lunterbos en Hendrik Vieroot werd een groot gedeelte der werken van Bern. Sebast. Cremer gedrukt. Zie Boekzaal der Geleerde Werelt. Maart 1734, bl. 320. Met 1735 trof ik hun naam niet meer aan onder de leden van de Compagnie, die voorkomen onder de Opdragt van het VIIe Deel van den Engelschen Spectator, genaamd: „De Spectator of verrezene Socrates", vert. door P. le Clercq.

Het waren voorts de Janssoons van Waesberge te Amsterdam, die na 1686 het „Journal des Sçavans" hebben voortgezet, waarvan de twaalf eerste jaargangen 1665—1685, bij Daniël Elsevier en Bleau het licht zagen. Zij gaven dit Journal uit tot den jare 1749, wanneer het door het overlijden van den laatsten dier firma is overgegaan aan Michel Rey. Een exemplaar van dit Journal is op de Kon. Bibliotheek te 's Hage. In den Catal. de la Biblioth. de feu M. Ch. Pieters. Gand 1864, N° 872, worden de zeven eerste deelen zeldzaam genoemd.

De kaartenhandel hunner voorvaderen werd door hen niet veronachtzaamd. Uit het „Essai d'une Bibliographie Neerlando-Russe par Fred. Muller", Amst. 1859, blijkt het tegendeel op vele plaatsen overtuigend. De „Messager des Sc. Histor." Gand. 1865 geeft p. 414 eene kaart aan, get. Flandriæ partes duæ etc. Apud Janssonio-Waesbergios, Mosem Pit et Stephanum Swart.

Onder deze firma zien wij het door Johannes Janssonius zoo vaak gebezigd teeken de Laurier-struik niet meer gebruiken, daarentegen komt op den titel der door hen uitgegeven werken nu en dan een ander teeken, twee gekruiste palmtakken door een stedekroon gedekt, voor.

Eenmaal, en wel op den titel van het 3e Dl. eener uitgave van Robinson Crusoë te Amst. bij de van Waesberge's 1722, zag ik de palmtakken niet door een kroon bedèkt, maar door een krans vereenigd. In het eerst hield ik deze figuren voor pennen, voor vederen. De Heer F. L. Hoffmann maakte mij opmerkzaam, en welligt niet ten onregte, of het geen palmtakken waren. Dit teeken kwam ook hem voor op een catalogus van boeken, Anno 1726 voorhanden in officina Janssonio-Waesbergiana. Zie „Serapeum, Zeitschrift für Bibliothekwissenschaft u. s. w. herausgegeben von Dr Robert Naumann." Leipzig 1860, s. 197. Dit is het laatste Teeken, dat mij van de Waesberge's als Boekdrukkers en Boekverkoopers, is voorgekomen. Het gebruik van Boekdrukker- en Boekverkoopersteekens, nu weder aangevangen, geraakte trouwens in de achttiende eeuw in onbruik.

Een ruim en vruchtbaar veld ter bearbeiding ligt ten dezen opzigte, voor de beoefenaars der Nederlandsche Bibliographie, nog onbewerkt open.

MICROSCOPIUM PHYSIOGNOMIÆ medicum, id est, Tractatus de Physiognomia, etc. Authore Joanne Fred. Helvetio, Anhaltino Cothonensi, Doctore Medicinæ. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios. Anno 1676, pet. in 8o c. effigie Helvetii et effig. octo celeberr. virorum. Dedicatio D. Guilielmo III, pp. 8, Panegyricum pp. 21, Præfatio (in lingua Germanica) pp. 4, Subscriptio: In den Jahren der Holländischen Göttlichen Miraculen 1674, 1675, 1676. Dedicatio ad Medicinæ studiosos. pp. 15½. Benevole Lector. pp. 2½. — 244 pp. et Epigrammata.

L.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΛΙΒΕΡΑΛΙΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗ. Antonii Liberalis Transformationum Congeries, Interprete Guilielmo Xylandro. Thomas Munckerus recensuit, & Notas adjecit. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, CIↃIↃCLXXVI, in 12, Dedic., Lect. S. 339 pp., appendix et index. L.

Op den titel het beschreven Vignet van Jan Jansz.: de Graadstok en de man met de Schop, en de Spreuk: Vivitur Ingenio. Het werkje is keurig van druk, en heeft een frontisp. v. C. Decker.

PHILIPPI CLUVERI Introductionis in Universam Geographiam, tam veterem quam novam. Libri VI, Tabulis æneis illustr. & gemino indice aucti. Cui accessere Petr. Bertii Orbis Terrarum Breviarium, atque Dan. Heinsii Orat. in obitum ejusdam Ph. Cluveri. (Insigne de Laurier-struik). Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios, Ao 1676, in 4.

L.

Hiervan bestaat eene latere druk van Amst. 1697, en eene » Apud Petr. de Coup," Amst. 1729, met front. in 4.

PRODROMO APOLOGETICO alli studi Chircheriani. Opera di Gioseffo Petrucci Romano, nella quale non apparato di Saggi diversi, si dà prova dell'esquisito studio ha tenuto il cel. P. Atanasio Chircher, circa il credere all'opinioni degli Scrittori, si de' tempi andati, come de' presenti, e particolarmente intorno a quelle cose naturali dell' India, che gli furon portate, ò referte da' quei, che abita rono quelle parti. Amsterdam, Janssonio-Waesbergi, 1677, in 4. Con figure.

Catal. méth. de la Bibl. d'Anvers par Mertens, Tom. II, p. 67, N° 5339.

CHRISTOPHORUS CHRISTOPHORI SANDIUS. Notæ & animadversiones in Gerardi Joannis Vossii libros tres de Historicis Latinis. Amst., Janssonio-Waesbergii, 1677, in 18, pp. 344.

Paquot Mém. Tom. I, p. 319

REIN. NEUHUSII Epistolarum familiarium Centuriæ quatuor novæ, scilicet sexta, septima, octava & nona. Amst. Janssonio-Waesbergii, 1678, in 16.

Paquot Mém. Tom II, p. 44.

Eene vroegere uitgave verscheen bij Joan. Janssonius, 1653, in 16.

DISSERTATIONES de Admirandis Mundi Cataractis, de aestus maris reflui causa, et de terrestris ac primigenii Paradisi Loco. Auctore M. Johanne Herbinio. Amstelodami Janssonio-Waesbergios, 1678, in 4.

Crevenna C. R., I Vol. p. 95. B. Hulthem, Vol. I, N° 5649. » La meilleure édition d'un ouvrage curieux."

Op bladz. 131 besprak ik dit werk uitvoeriger, en deelde het daar ter plaatse mede, aangezien het frontispice tot onderschrift heeft: » Amstelædami, Ex Officina Janssonio-Waesbergiana. Anno 1678."

Uit dit tweeledig onderschrift én op het frontispice én op het titelblad blijkt, hoe twijfelachtig het soms is onder welke firma der van Waesberge's een werk moet opgeteekend worden.

HUGONIS GROTII De Jure Belli ac Pacis Libri tres etc. Editio novissima cum Annotatis Auctoris, ex postrema ejus ante obitum cura. Accesserunt.... Nec non Joann. Frid. Gronovii V. C. Notæ. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios, 1680, in 8.

L.

Het insigne van Joh. Janssonius op den titel, een frontispice (C. Decker) en een portret van Hugo Grotius als Reginæ Regnique Suedici Consiliarius. Uit het Privilegie ziet men, dat Joannes Janssonius van Waesberge en zijne Zonen, en Aarnout Leers in 's Gravenhage van de Weduwe en Erfgen. van wijlen Johan Bleau op den XV Julij 1674 bij opveiling dit werk in 8° metten eigendom van de copye en privilegie kochten, dat het met groote kosten door hem herdrukt, en dat hun op nieuw in 1678 een privilegie verleend werd.

PETRI DANIELIS HUETII, Demonstratio Euangelica ad serenissimum Delphinum. Ed. altera emendatior, in qua additamenta auctoris singula suis locis sunt inserta. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios & Henricum et Theodorum Boom, Anno 1680, in 8, cum privilegio, 1123 pp., cum Indice 1188. L.

Met eenen in koper gegraveerden voortitel van K. Decker.

INSTITUTIO ASTRONOMICA juxta hypotheses tam veterum quam Copernici et Tychonis dictata, Parisiis a Petro Cassendo... Accedunt ejusdem varii tractatus astronomici. Amstelædami, Janssonio-Waesbergii, 1680, in 4, cum figuris.

Cat. Antverp. T. II, N° 4947.

HERONIS ALEXANDRINI Spiritualium Liber a Frederico Commandino Urbinate, ex Græco in Latinum conversus. Huic editioni accesserunt Jo. Bapt. Aleotti quatuor Theoremata spiritualia, ex Italico in Latinum conversa. Amstelodami, Janssonio-Waesbergii, 1680, in 4, cum figuris.

Cat. Antverp. T. II, N° 4881.

De 1e Uitgave is van A° 1575, te Urbin (Urbini) mede in 4° en met platen. Zie Cat. Antverp. t. a. p., N° 4880.

MOSIS MAIMONIDIS theoremata de principiis juris divini, in quibus agitur de Deo, tribusque class. creaturarum, de angelis, de coelis orbibus-

que planetarum ac reliquis stellis, etc. — Additur Is. Abravanelis opus de summa credendorum. Cum interpr. lat. et notis G. Vorstii, C. f. Amst. Ap. Janssonio-Waesbergios, 1680.

Rogge B. Rem. Geschr. Amst. 1863, bl. 223.

VESTITUS SACERDOTUM HEBRÆORUM, sive commentarius amplissimus in Exod. cap. 28 ac 29 et Livit. cap. 16 aliaque Loca S. Scripturæ quam plurima auctore Joh. Braunio, Palatino, etc. Amst. veneunt apud Janssonio-Waesbergios, Dan. Elseviri viduam, J. à Someren et Hend. et Theod. Boom, 1680, 2 part. en I vol., in 4.

De druk is van Elsevier. Het werk is fraai en vol met schoone gravures. De B. Hulthem Vol. III, N° 15339 heeft »Dan. Elsevier" voor »Dan. Elseviri vidua," en 1630 voor 1680.

BIBLIOGRAPHIA Juridica et Politica novissima etc., Opera ac studio Cornelii à Beughem Embricensis. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1680, in 12, Dedic. pp. 389.
L.

Het boekje is keurig gedrukt.

Na de Opdragt, ervaren wij uit zijne daarop volgende mededeeling, het doel, dat hij zich met de uitgave dezer Bibliographie voorstelde, hoe hij bij de Blaeu's, bij de Janssoons en de van Waesberge's werkzaam was, eer hij zich te Emmerik als Boekverkooper vestigde. Uit een achter den daarna volgenden »Catalogus Librorum Operumque" staand berigt aan den lezer vernemen wij nog een en ander aangaande de door de Janssoons van Waesberge uitgegeven Catalogi, waarover wij bl. 153 en 154 spraken.

Over van Beughem en zijne verdiensten, zie »Cat. van de Biblioth. der Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, opgemaakt door Fred. Muller." Amsterdam, 1855, bladz. 48, N° 275. De heer Muller zwaait aldaar den geschriften van v. Beuchem weinig lof toe en zegt, dat zij van fouten wemelen. Van Beughem's opgaven worden gebrekkig genoemd, in het voorberigt, dat Jacob Visser voor zijne lijst der boeken, in Nederland gedrukt vóór 1500 gaf, en die men vindt achter Henrik Gockinga »Uitvinding der Boekdrukkunst, getrokken uit het latijnsche werk van Gerard. Meerman, met voorrede en aanteekeningen," Amst. 1767, 4°. Jacob Visser laakt hier van Beuchem, even als hij zelf later door anderen vol van misstellingen genoemd wordt. Zoo wordt zijne uitgave in 18, Amst. 1688, over de Incunabula Typographiæ in »Le Bibliophile Belge," Tom. V, p. 353 zeer gelaakt. Wij bezitten inderdaad thans betere en uitgebreidere bibliographien. Anderen stellen meer prijs op hem, b. v. ab Almeloveen, die hem onder de drie letterkundigen plaatst, aan wie hij in 1688 zijne »Bibliotheca promissa et latens" opdroeg. Prosper Marchand in zijne »Diction. Historique," La Haye 1758, in folio, p. 100, zegt van hem, dat het spreekwoord: Qui trop embrasse mal étreint, op hem zeer toepasselijk was. Fouten zijn in dusdanige schriften echter schier onvermijdelijk, zoo ook heeft Paquot, dien wij herhaaldelijk nasloegen, en wiens bijzondere naauwkeurigheid geroemd wordt, er toch verscheidene; vooral zijn zijne biographische berigten vol onnaauwkeurigheden. Maar de werkjes van van Beughem gaan aan dit euvel sterk mank. Mercier b. v. zegt, in zijn Supplément à l'Hist. de l'Imprimerie de Marchant, Paris 1775, p. 42, dat zijne »Incunabula Typographiæ fourmillent de fautes" et p. 143, que »La Critique des Incun. Typogr. de Beughem, faite par Marchand n'a pour objet que les bévues de cet Auteur, qui ont encore été relevées par Val. Ern. Loescher, art. VII de son Stomateus, sive Dissertationes Sacri & litterarii argumenti." Deze veel besproken Incunabula Typographiæ van Corn. v. Beughem zagen, volgens opgave van den boekhandelaar Jacob, het licht. Amst. apud Joannem Wolters, 1688, in 12°, 5 ff. lin. & 191 pp. (à la Sphère).

CORNELII à BEUGHEM, Bibliographia medica et physica, s. Conspectus Catalogi librorum Medicorum, Chymicorum, Anatomicorum, Chirurgicorum, Botanicorum et Physicorum, qui ab a° 1651 ad annum 1681 in linguâ Orientali, Græcâ, Latinâ, Gallicâ, Hispanicâ, Italicâ, Anglicâ, Germanicâ et Belgicâ typis prodierunt. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1681, in 8.

Suppl. Cat. Bibl. Publ. Harlemensis. Harlemi 1852, p. 70.

M. ANNAEI LUCANI PHARSALIA, sive de bello civili Cæsaris et Pompeji Lib X. Additæ sunt in fine Hugonis Grotii notæ, ex binis antehac editis junctæ, auctæ, correctæ, et Thomæ Farnabii in margine, etc. Amstelodami Apud Janssonio-Waesbergios, A° 1681, in 12, 330 pp.
L.

Goed van druk en uitvoering, met een net gegraveerden titel van Joh. van den Avele.

JACOBI CRUCII Mercurius Sive Opus Epistolarū Sex Libros comprehendens. Accuratius correctum. Editio novissima. Amstelodami Apud Janssonio-Waesbergios. 1681, in 12, (Titre gravé) Ad Lect., Index Epist., 655 pp. et Index rerum. L.

SILUESTRI à PETRA SANCTA, Symbola heroica. Amstelædami apud Janssonio-Waesbergios & Henr. Wetstenium cIↄ Iↄc LXXXII, in 4, c. fig. — Dedicatio hujus Editionis. pp. I—IV. Sequuntur prioris editionis Dedicatio et Præfatio cum effigie Petri Aloysii Garafæ; et ejus gentis icon tesseraria. pp. IV—XV. Elogium Gentis Garafææ pp. xvij—lxxx; pp. 480 et Indices. L.

Het Titelblad door P. P. Rubens voor de Eerste Editie geteekend, en door Corn. Galle in koper gebragt, versiert ook deze fraaije uitgave. In de »Messager des Sciences Historiques etc. de Belgique 1859, Liv. 4, pag. 447" leest men, dat in 1682 A Amst. chez Janssens Waesberg, parut une deuxième édition des Symboles Heroica de Silvester à Petra Sancta (donc la première édition parut à Anvers 1634, petit in 4°). Cependant l'écrivain W. James Weile ajoute, je ne l'ai jamais vue.

Jo. RAJUS, Methodus plantarum nova... Synoptice in tabulas exhibita; cum notis generum... characteristicis, observatt. cet (Londini). Amstel. Janssonio-Waesbergii. 1682, kl. in 8.

C. B. Amst. 1861, 5e ged. bl. 434.

ARRIANI Ars Tactica, Acies contra Alanos, &c. Ex recensione, et Museo Nicolai Blancardi. Græcé & Latiné. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1683, in 8.

Crevenna C. R. II Vol., p. 231.
»Edition belle & estimée, qui fait partie de la Collection des Variorum."

THEODORI JANSSONII AB ALMELOVEEN, M. D. De vitis Stephanorum, Celebr. typrog. Diss. epist. etc. Subjecta est H. Stephani Querimonia Artis Typographicæ. Ejusd. Epist. de statu suæ Typographiæ ad Vir. Clariss. Joan. Georg. Graevium. Amst. Apud Jansonio-Waasbergios. 1683, pet. in 8, 212 pp. Seq. Index libr. qui ex offic. Steph. prodierunt. 83 pp. L.

Paquot Mém. T. 1, p. 24.

CORNELII à BEUGHEM, La France sçavante, id est, Gallia erudita, critica et experimentalis novissima, s. Manuductio ad cognitionem Exper. Observ. aliarumque rerum, notatu dignarum in Ephemeridibus Eruditorum hujus regni, ab A° 1665 ad Anum. 1683. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1683, in 8.

Suppl. Cat. Bibl. Harlemensis, p. 72.

QUATUOR D. J. CHRISTI Evangeliorum Gothice et Anglo-Saxonice, etc. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1684, 2 vol., in 4.

Herdruk van de eerste uitgave der Fragmenten van Ulphilas, door Junius, Dordr. 1665, 4°.

THEOD. JANSS. AB ALMELOVEEN, Inventa nov-antiqua, i. e. brevis Enarratio ortus et progressus artis medicæ &c. Subjicitur ejusdem rerum inventarum Onomasticon. Ad virum Clar. Jac. Vallan. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios. 1684, in 8. L.

Dit werkje met front., groot 249 bladz. en Index, heeft in den Cat. Bibl. Rheno-Traj. »Antv.," duidelijk evenwel staat er »Amstelædami" op den titel; terwijl daarop tevens de sfeer der Elzeviers prijkt. Het Onomasticon daarachter gebonden, heeft de volgende afzonderlijken titel:

THEODORI JANSSONII AB ALMELOVEEN rerum inventarum Onomasticon. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1684, in 8, 85 pp. L.

De sfeer der Elseviers komt ook hier op den titel voor.

COMMENTARII HISTORICI duo, hactenus inediti: alter de regibus vetustis Norvagicis, alter de profectione Danorum in Terram Sanctam circa annum 1185 susceptam, eodem tempore ab incerto auctore conscriptus: cura olim et opera Viri Cl. Johannis Kirchmanni. Lubec... Nunc primum editi, ab hujus nepote Berh. Casp. Kirchmanno I. U. D. Amstelodami, Janssonio-Waesbergii. 1684, in 8.

Bibl. Antverp. T. II, N° 8058.

ORATOR EXTEMPORANEUS seu Artis oratoriæ breviarium bipartitum..... Auctore R. P. Micaele Radau Soc. Jesu S. Theol. Doct. & Profess. Tertio emendatus... per Adamum Motkowsky gratum disicipulum ad modum R. Patris. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios 1684, in 12. Dedicatio, 454 pp. et Verb. et Rerum elenchus. L.

Met een fraai frontispice, waarin wij boven aan een Rebus aantreffen met de bijvoeging der woorden: *Rebus dant verba figuram.*

JOHANNES LANNOYUS, Theologus & Sorbonista Parisiensis Testis & Confessor Veritatis Euangelico-Catholicæ in potioribus Fidei Capitibus controversis. Adversus Robertum Bellarminum, et alios quosdam Sedis Romanæ Defensores egregius & luculentus. Nunc post obitum contra christianum Lupum Lovaniensem, Immanuelem à Schelstrate Antverpiensem, Natalem Alexandrum Parisiensem, Dominicum Galesium & Franciscum Marchesium Romanos. Vindicatus Opera & Studio Antonii Reiseri, Augustani S. S. Theol. Doctoris, atque Hamburgi, in Templo S. Jacobi Pastoris. Pastoris Ecclesiæ S. Jacobi Hamburgensis. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1685, in 4. Dedic. 862 pp. et Index capitum. L.

Zie aangaande dit werk „Dict. hist. ou Memoires crit. et litter. par Prosper Marchand." La Haye Chez Pierre de Hondt 1758, Tome I, p. 29. Die daar tevens meerdere ANTI-BELLARMIANA heeft opgeteekend.

P. VIRGILII MARONIS Opera Cum Notis Thomæ Farnabii. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1685, in 12, 384 pp. L.

BIBLIOGRAPHIA HISTORICA, chronologica et geographica novissima sive Conspectus primus Catalogi Librorum Histor. Chronol. & Geographic., tam sacr. quam profan. etc. ab A° 1651, ad A^{no} 1685, in variis linguis eruditorum. Opera ac Studio Corneli à Beughem, Embricensis. Acc. Musæum Beughæmianum etc. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1685, pp. 788, in 12°. L.

VETERUM ROMANORUM RELIGIO, Castrametatio, Disciplina militaris ut & Balneæ ex antiquis Numismatibus & lapidibus demonstrata. Auctore Guilielmo du Choul consil. Regio etc. è Gallico in Latinum translata. (Ins. de Laurier-struik). Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios. cIↃ IↃc LXXXV, in 4, c. figuris. L.

Op mijn exemplaar is hieronder geplakt het jaartal MDCCXLVIII. Op den gegraveerden voortitel staat evenwel gedrukt „Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios", 1685. De druk der Latijnsche uitgave overtreft de Hollandsche. De figuren zijn dezelfde, maar door lateren afdruk iets minder in den Latijnschen druk.

De opdragt van dit werk aan Theod. Janssonius ab Almeloveen, M. D. is onderteekend: „Addictissimi tibi cognati Joannes & Ægidius Janssonius à Waesberge."

GUILL. DU CHOUL de Castrametatione & Disciplinâ Militari Romanorum, nec-non de eorumdem Romanorum Religione in Sacris, cum fig. æneis. Amstelodami, Janss. à Waesberg (sic). 1685, in 4.

De Bure Bibliogr. instr. Volume de la Jurisprudence et des sciences et arts. Paris, 1764, p. 585.

CORONELLI, (LE P. VINC-MARIA). Memorie istorico-geografiche della Morea, del regno di Negroponte. etc. Venetia. Ruinetti, 1685, in fol., fig. et plans.

Brunet Man. Tom. II, c. 293 zegt, „réimpr. à Amsterdam, Chez Wolgang, Waesberge, 1686, in 12."

ANTONII MATTHÆI Juris in illustri academia Lugduno Batava Antecessoris, de Nobilitate, de Principibus, de Ducibus etc., de Advocatis Ecclesiæ, de Comitatu Hollandiæ et Dioecesi Ultrajectina Libri Quatuor. In quibus passim Diplomata & Acta hactenus nondum visa. Amstelodami & Lugd-Batav., Apud Janssonio-Waesbergios & Felicem Lopez, 1686, in 4. Lectori Ind. et 1151 pp. L.

Goed van druk en papier, met zeer fraaije platen, zegels etc. versierd. Met het Insigne van Petrus Leffen uit Leiden op den titel. Lopez behoorde tot de aanverwanten der van Waesberge's.

Almeloveen, (Theod. Janss. ab), Opuscula, sive. I Antiquitatum è sacris profanarum specimen. II Conjectanea, anno cIↃ. IↃc. lxxxv. in lucem emissa. III. Veterum Poëtarum Fragmenta, & IV. Plagiariorum syllabus ad Gothofredum Thomasium. Accedit ejusdem Rerum Inventarum Onomasticon. Amst. Janssonio-Waesbergii. 1686, in 8.

Paquot Mém. T. I, p. 25.

Description de l'Afrique, contenant les noms, la situation, et les confins de toutes les parties; traduit du flamand d'O. Dapper. Amsterdam, Waesberge 1686, in fol., avec fig.

Santander Cat. IV, p. 31. »Ouvrage estimé et recherché, dont les exemplaires sont rares."

Choul, (G. du) Veterum romanorum religio, castrametatio, discipl. milit. ut et balneæ. Amst. Waesb. 1686, avec fig., in 4.

Memoires, Historiques & Geographiques du Royaume de la Moree, Negrepont & des Places Maritimes, Jusques à Thessalonique. Recueillis & enrichis des Cartes des Païs, & des Plans des Places, Par P. M. Coronelli, Geographe de la Republique de Venise. Traduit de l'Italien. à Amsterdam Chez Wolfgang, Waesberge, Boom, & van Someren. 1686, avec cartes, pet. in 8. L.

Dit werkje, dat in het fransch bij Wolfgang en bij van Waesberge enz. te Amsterdam in kl. 8° het licht zag, verscheen dit zelfde jaar in het fransch bij Barbin te Parijs, in 2 part, I Vol. in 8°, mede uitgegeven naar den Italiaanschen druk.

Joannis Deckheri de Scriptis Adespotis, Pseudepigraphis, & Supposititiis Conjecturæ, cum additionibus Variorum. Amst.; Janssonio-Waesbergii, 1686, in 12.

Paquot Mém. T. I, p. 25.

De eerste Uitgaaf is van 1678, de tweede van 1681, beide in 12.

Aurellii Cornelii Celsi de Medicina Libri octo, brevioribus Roberti Constantini, Isaaci Casauboni, aliorumque scholiis, ac locis parallelis illustrati, accurante Th. J. ab Almeloveen. Amst., Janssonio-Waesbergii, 1687, in 12.

Paquot l. c.

Cornelii Nepotis Vitæ excellentium imperatorum: Observationibus ac Notis.... illustratae. accesserunt huic Editioni etc. (Ins. Blaeu). Amst. Ex Typographia P. & J. Blaeu, Prostant apud Wolfgang, Janssonio-Waesbergios, Boom, à Someren, & Goethals. 1687, in 8. L.

Jacobi Tollii Fortuita, in quibus, praeter critica nonnulla, tota Fabularis Historia Graeca, Phoenicia, Aegyptiaca ad Chemiam pertinere asseritur. Amstelodami Apud Janssonio-Waesbergios 1687, in 8.

Crevenna C. R. IV Vol., p. 209.

H. Grotii... epistolae quotquot reperiri potuerunt; in quibus praeter hactenus editas, plurimae theologici, etc. argumenti occurrunt. Amst., ex typogr. P. et J. Blaeu, et prostant apud Wolfgang, Waesberge, Boom, à Someren & Goethals. 1687, in fol.

Rogge B. Rem. Gesch. 1863, bl. 257.

Het Leven en Bedryf van den Heere Michiel de Ruiter, Hertog, Ridder, &c. L. Admiraal Generaal van Hollandt en Westvrieslandt. Beschreven door Gerard Brandt. Met schoone kooperen plaaten verciert. (Ins. van Blaeu). Te Amsterdam, Voor Wolfgang, Waesberge, Boom, van Someren en Goethals. MDC LXXXVII, in folio.

Met frontispice, en dit heeft: »Tot Amserdam, Uit de Drukkerye van P. en J. Blaeu, voor de Compagnie mdclxxxvi."

Naukeurige Beschryving der Eilanden in de Archipel der Middelandsche Zee enz. enz., door Dr O. Dapper. t' Amsterdam, voor Wolfgangh, Waesbergen, Boom, Someren en Goethals. In 't jaer 1688, in folio.

Alleen het titelblad gezien.

Naukeurige Beschryving van Morea, Eertijts Peloponnesus; En de Eilanden, Gelegen onder de kusten van Morea, en binnen en buiten de Golf van Venetien enz. Door Dr O. Dapper. t' Amst. Voor Wolfgangh, Waesbergen, Boom, Someren en Goet-

hals, in 't jaer 1688, in folio. Met frontispice, kaarten en platen.
L.

JOHANNIS MEYERI S. Literarum Doct. & Prof. Uxor Christiana sive de Conjugio inter duos deque incestu et divortiis Dissertationes tres. In quibus etc. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios M D CLXXXVIII, in 4, Dedic. Præf. Index, cap. et Diss. prima, pp. 298 cum Indice Loc. Scripturæ, quæ in hac v. cit. v. explicantur. Diss. sec. et tert. et Index, pp. 148. L.

ARRIANUS, Nicomediensis Bithynus, Epicteti discipulus, sub Hadriano Cappadociæ Præfectus, de expeditione Alexandri Magni, lib. 7 et indice Gr. et L., ex interpretatione Bonaventuræ Vulcanii et cum animadversionibus Nicolai Blancardi. Amst. Apud Joannem Janssonium Waesberge, 1688, in 8.

Suppl. Cat. Bibl. Publ. Harlem. p. 164.

Is waarschijnlijk hetzelfde werk, besproken bladz. 138, op Anno 1668, gen. 'Αρριάνου περὶ ἀναβάσεως.

BIBLIOGRAPHIA Mathematica et artificiosa novissima perpetuo continuanda, seu conspectus primus Catalogi librorum Mathematicorum, sc. Aritmeth. Geometr. Astron. etc., in variis linguis ab A° 1651, ad Anum 1688, editorum. Opera & Studio Cornelii à Beughem Emb. Accedit Ejusdem Cosmographia, s. Atlantis Majoris tam Blauiani quam Janssoniani brevis conspectus. Opera & Studio Cornelii à Beuchem. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1688, in 12. L.

BROWN, (TH.) Alle zijne werken, Amsterdam 1688. J. van Waesbergen, in 4.
N. Arr.

H. GROTII de jure belli ac pacis libri tres, etc. Edit. novissima, etc. Amst. Sumpt. Janss.-Waesbergiorum, 1689, in 8.

Rogge B. Rem. Geschr. 1863, bl. 252.

Met privilegie van 1678. De »Dissertatio De Mari lib." met eene nieuwe paginatuur.

CORNELII à BEUGHEM. Bibliographia Eruditorum Critico-Curiosa seu Apparatus ad historiam litterariam novissimam, id est, Dispositio harmonica Scriptorum Operumque quorum Summaria exhibentur in Actis et Ephemeridibus Universæ ferme Europæ. Amst. Apud Janssonio Waesbergios, 1689—1700, 5 vol. in 12. L.

Deze Apparatus volgens Prosp. Marchand in zijne »Dict. hist. à la Haye," 1758, T. I. p. 100, »le plus curieux de tous les Recueils Bibliographiques de cet Auteur" omvat in 5 volumina de volgende Conspectus.

Conspectus	1.	A°	1689	pp.	503.
»	2.	»	1694	»	467.
»	3.	»	1699	»	411.
»	4.	»	1701	»	578.
»	5.	»	1710	»	456.

TETRAGONOMETRIA TABULARIA, Quâ per Tabulas quadratorum à Radice quadrata 1. usque ad 100000...... radices eorum extrahi possunt; Cum novis et variis usibus Arithmetico-Geometricis, Autore L. Jobo Ludolffo, P. P. Math. in Universitate Hierana ibidemqve Senatore. Impensis Autoris prostat Amstelodami apud Jansonio-Waesbergios. Typis Groschianis Erffurtensibus. 1690; 4°. L.

Mijn exemplaar heeft twee titelbladen. Op het eerste (geen frontispice) komt de firma van Janssonio-Waesbergii voor. Het tweede titelblad heeft den naam dezer firma niet. De titel op dit blad is geëncadreerd met geometrische en andere figuren, op een van welke het jaartal 1689 gedrukt staat.

JOH. CLAUBERGII. Opera omnia philosophica, Ante quidem Separatim, nunc vero conjunctim edita, multis partibus auctiora et emendatiora. Cura Joh. Theod. Schalbruchii. Amstelodami, ex typographia P. en J. Blaev. Prostant apud Wolfgang, Janssonio-Waesbergios, Boom, à Someren et Goethals, 1691, in 4, 2 partes, 20 bl. voorwerk, 1278 pp. en Index.

GER. BRANDT Leven van de Ruiter. Amst. Waesberge. 1691, met platen, in fol.

ARNOLDI VINNII J. C. In quatuor libros Institutionum Imperialium Commentarius Academicus & Forensis. Editio postrema etc. (Ins. Typogr. Blaeuanum). Amstelodami, Ex Typographia P. & I. Blaev, Prostant apud Wolfgang, Iansonio-Waesbergios, Boom, à Someren, & Goethals. 1692.

Cum Privilegio Ordd. Hollandiæ & West-Frisiæ, in 4, 828 pp. et Index Rerum et Verborum.

A. J. Vitringa.

M. TVLLII CICERONIS Epistolarum Libri XVI. Ad familiares ut vulgo vocantur, ex recens. Joannis Georgii Grævii.... et Notis etc. (Ins. Blaev). Amstelodami, Ex Typographia P. & I. Blaev, Prostant apud Wolfgang, Janssonio-Waesbergios, Boom, à Someren, & Goethals 1693, 2 Tomi, in 8.

L.

ALMELOVEEN, (THEOD. JANSS. AB), Amoenitates Theologico-philologicæ, in quibus varia S. Scriptura loca... eruuntur. Subjiciuntur Epigrammata et Poëmata vetera ut & plagiariorum syllabus, altero tanto auctior. Amst. Janssonio-Waesbergii, 1694, in 8.

C. B. Rheno-Tr.

EPIGRAMMATA et Poëmata vetera, recens. ad exemplum P. Pithœi e Reinesio, Sponio aliisque collecta, studio et opera Th. J. ab Almeloveen. Amstelod., apud Janssonio-Waesbergios, 1694, in 8, de 64 pages.

Brunet Man. Tom. II, col. 1017 dit: »Ce recueil, qui est le pendant de celui de P. Pithou, fait partie des Amoenitates theologico-philologicæ de l'éditeur, mais comme il a une pagination particulière, il a pu se vendre aussi à part."

F. SPANHEMII Introd. ad Chron. et Hist. Sacram. Amst. J. Waesberge, 1694, 2 Tom. in 4.

CORNELII à BEUGHEM. Apparatus ad Historiam literariam, novissimam, Conspectus IIus. Acc. Disquisitio harmonica Auctorum et Operum, in utroque conspectu recensitorum. Amst. Apud Jansonio-Waesbergios, 1694, in 8.

Suppl. Cat. Bibl. Publ. Harlem. p. 72.

(THEOD. JANSS. AB ALMELOVEEN). Rerum Inventarum Onomasticon. Amst. Janssonio-Waesbergii, 1694, in 12, pp. 85.

Paquot Mém. T. I, p. 25.

GERARDI JOANNIS VOSSII Etymologicon Linguæ latinæ, Præfigitur ejusdem de Literarum permutatione tractatus. Editio nova. Amst. in 1695 bij P. & J. Blaeu, in folio.

Hier dient bij aangemerkt te worden, dat dit het eerste deel is der verschillende werken van Ger. Joan Vossius, allen in folio, te Amst. bij P. & J. Blaeu gedrukt, en uitgegeven door de Janssoons van Waesberge, Boom, van Someren en Goethals in 1695—1701.

Te zaam vereenigd maken deze werken zes deelen uit. In 1701 ontvingen deze deelen het volgend algemeen titelblad: »Gerardi Joann. Vossii Opera in Sex Tomos divisa, quorum series post Præfationem exhibetur." Achter dezen titel vindt men eene Nieuwe opdragt van het geheele werk aan de Amsterdamsche Burgemeesters, eene Præfatio ad Lectorem en voorts den op den titel beloofden inhoud der zes deelen.

Deze algemeene titel van 1701 met de opdragt en een fraai portret van Vossius en een latijnsch vers van C. Barlæus, is het eenige wat nieuws aan de zes deelen voorkomt, aangezien het werk toen niet herdrukt werd, maar de verschillende deelen de volgende jaartallen bleven voeren. Vol. I, 1695. Vol. II, 1695. Vol. III, 1697. Vol. IV, 1699. Vol. V, 1700 et Vol. VI, 1701.

Eene uitvoerige beschrijving van den inhoud der verschillende deelen geeft de »Nieuwe Catalogus der Prov. Biblioth. van Friesland." Leeuw. 1854, 2e gedeelte, bladz. 521—523. Het jaartal 1701, aldaar genoemd, is dus dat van den algemeenen titel.

C. Bibl. Dav. No 1328.

C. F. MENESTRERI philosophia imaginum, id est sylloge Symbolorum Amplissima, e lingua gallica in latinam translata. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1695, in 8.

Orné de nombr. figures.
Cat. v. Coetsem. Gand 1866, No 2270.

HET LEVEN van Sixtus den Vijfden, Paus van Rome, beschreven door Gregorio Leti, uit het Italiaansch vert. door W. Sewel. t' Amst. By de Janssoons van Waesberge en de Weduwe van Steven Swart 1695, 2 D., in 8.

L.

ALEXANDRI DONATI Roma Vetus ac Recens utriusque ædificiis illustrata. Edit. ultima. Amst. Apud J. Janssoon Waasbergen, & J. Wolters 1695, in 4.

JOH. FLENDERI Sigena-Nassovii Prof. & Rect. Zutph. Phosphorus Philosophicus, seu Logica contracta Claubergiana etc. Amst. Apud Waesbergios, 1696, in 8.

MINUCII FELICIS Octavius & Cyprianus, van d' Ydelheid der afgoden, uyt het latyn vertaald door A. Elzevier. Amst.... v. Waesberge, 1696, in 12.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEΩN Libri XV cum notis Thomæ Farnabii. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios, 1696, met frontisp. in 12. L.

SYLLABUS RECENS exploratorum in re medica, physica et chemica, prout in miscellaneis medico-physicis, naturæ curiosorum Germaniæ, Galliæ Danicæ et Belgii sparsim exstant, in ordinem redactus et juxta indicem adornatus. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1696, in 12.

FRED. SPANHEMII Fr. f. Introductio ad Chronologiam & historiam Sacram. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, Boom, Wettstein, Wolters & Someren 1696. II. Tom. in 4.

ARNOLDI GEULINGS Collegium Oratorium i. e., Nova Methodus omnis generis Orationes per Chreias facile ac solide componendi. Libellus ex M. S. erutus ac diu desideratus. Amst., Apud Janssonio-Waesbergios, 1696, in 12. L.

Paquot Mém. T. III., p. 18.

HET LEEVEN VAN SIXTUS den Vyfden, Paus van Rome, Beschreeven door Gregorio Leti. Uyt het Italiaansch vertaald, en met een naauwkeurig Register voorzien. Door W^m. Séwel, De tweede druk, verbeterd en vermeerderd met eenige aanmerkelijke stukken, en met nieuwe kopere plaaten vercierd. 't Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, en de Weduwe van Steven Swart, 1697, 2 Deelen, kl. in 8. 1e Deel, opdragt, 704 bladz. en bladwijzer. 2e Deel, 752 bladz., benevens bladwijzer. L.

In mijn exemplaar bevindt zich, behalven het in het werk voorkomende portret, tegenover den titel een zeer goed portret van Pius V.

Over de verschillende uitgaven van het werk van Greg. Leti: Het leven van Sixtus V, zie Paquot, Tom. I, p. 203.

VOSSII Tractatus philol. de rhetor. de poet., de art, et scient. nat. constitut. Amst. Blaeu (Waesb. etc.) 1697, in fol.

C. JULII CÆSARIS Quæ extant cum Notis et Animadv. Dion. Vossii, Ut & qui vocatur Julius Celsus de vita et rebus gestis C. Julii Cæsaris, ex Musæo Joannis Georgii Graevii. Amstel. Ex Typographia P. & J. Blaev. Prostant apud Janssonio-Waesbergios, Boom, a Someren & Goethals, 1697, in 8, met frontispice, waarop staat: Amstelodami Sumptibus Societatis MDCLXXXXVII. L.

JACOBI A MELLEN Lubecensis Sylloge nummorum ex argento uncialium, quos vulgo Imperiales seu Thaleros appellant. Amst. ap. Waesbergios et Lubec. ap. Boekman et Wiedemeijer 1697, in 4.

PUFFENDORFII, (S.,) Analecta politica, quibus multæ, raræ, gravissimæque hujus discipl. quæst, var. dissert. explic. et enord (sic). Amst. Waesb. 1698, pet. in 8.

LA VIE DE MICHEL DE RUITER... où est comprise l'histoire maritime des prov. unies, depuis l'an 1652 jusques à 1676, trad. du holl. de G. Brandt et enrichie de figures, A Amst., de l'imprim. de P. & J. Blaeu, pour Waesb., Boom, à Som. & Goeth. 1698, in fol.

Rogge B. Rem. Geschr. 1863, bl. 177.

JOH. SCHEFFERI miscellanea; præmissum est authoris elogium cum succincta de scriptis a Scheffero editis promissisque commemoratione. Amstelodami, Janssonio-Waesbergii, 1698, pet. in 8.

BEUGHEM, (CORNELII à), apparatus ad Hist. liter. noviss. quorum nunc tertius prodit.

SINAPII, (M. A.) Tractatus de Remedio Doloris, sive Materia Anodynorum, nec non Opii. Amst. Ap. Janss. Waesbergios 1699, in 8.

CORPUS JURIS CIVILIS, Editio nova, prioribus correctior, Amstelodami Sumptibus Societatis MDCC, in 8, (algemeene titel). Corporis juris civilis, tomus primus, quo continentur Institutionum Libri IV et Digestorum sive pandectarum Libri L. Amstelædami. Ex Typographia P. & J. Blaev. Prostant apud Waesbergios, Boom, à Someren & Goethals MDCC.

1037 pp. Corporis juris civilis, tomus secundus, quo continentur etc. Amstelædami apud eosdem MDCC. 820 pp.

GER. JO. VOSSII Opera in sex Tomos divisa. Amst. Ex Typ. P. & J. Blaev. Prostant apud Janssonio-Waesbergios, Henricum & viduam Theodori Boom & Rembertum Goethals 1701, VI Vol. in fol.

Ins. v. Blaeu op den titel.

Cat. Bibl. Dav. N° 1328.

THESAURUS Theologico-philologicus. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1701—1702, II Vol., in fol.

P. OVIDII NASONIS Opera Omnia, In tres Tomos divisa, Cum integris Nicolai Heinsii. D. F. Lectissimisque Variorum Notis: Quibus non pauca, ad suos quæque antiquitatis fontes diligenti comparatione reducta, accesserunt, Studio Borchardi Cnippingii. Amstelodami, Prostant apud Waesbergios, Boom, & Goethals. 1702, III Tom., in 8. Met frontispice, waaronder: Amstelodami Sumptibus Societatis, MDCCII.

C. Bibl. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 606.

Eene nog steeds geachte uitgave. Voor het eerste deel treft men de beeltenis van Ovidius met een Quatrain van Cnippingius aan.

HET LEEVEN VAN SIXTUS den Vyfden, Paus van Rome, Beschreeven door Gregorio Leti. Uyt het Italiaansch... door Wm Séwel. De derde druk. Verbeterd en vermeerderd met eenige aanmerkelyke stukken, en met nieuwe kópere plaaten vercierd. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, en de Weduwe van Steven Swart. 1702, 2 Deelen, kl. in 8.

Het is niet waar, dat dit eene verbeterde, vermeerderde, met eenige stukken en nieuwe koperen platen verrijkte uitgave is. De uitgevers hebben alleen op het titelblad het woord *tweede* in *derde*, en het jaartal 1697 in 1702, veranderd. In dezen derden druk is één blad achter »De Autheur Aan den Leezer" toegevoegd, en zijn een zestal drukfouten, aan het einde van het 2e Deel van den tweeden druk aangegeven, verbeterd. De text verschilt in niet één opzigt.

VINNIUS, (ARNOLDUS) In quatuor libros Institutionum commentarius academicus et forensis. Amstel., Jans.-Waesberg (sic), Boom et Goethals. 1703, in 4.

Nieuwe Catal. der Prov. Biblioth. v. Friesland. Leeuw. 1854, 2e gedeelte bl. 514.

MARTINIUS (MATTHIAS), Lexicon philologicum, præcipue etymologicum: acc. Idem. Cadmus græco-phoenix. Additur glossarium Isidori, cum emendat. et notis I. G. Graevii et auctario Th. Janss. ab Almeloveen. Præfixa est J. Clerici diss. etym., Vol. I, Amst., Janss.-Waesb., Boom et Wetstein., 1703, Vol. II, Traj. ad Rh., A. Schouten. 1698, in fol.

Nieuwe Catal. der Provinc. Biblioth. v. Friesland. Leeuw. 1854, 2e gedeelte, bl. 305.

HUG. GROTII de jure belli ac pacis Libri tres, cum Comment. Guil. van der Muelen. Accedunt et Autoris annotata et J. Fr. Gronovii notæ. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios & Wetstenios. 1704, 3 Tom., I Vol. in fol.

Cat. Bibl. Daventr. N° 743.

De Bure Bibliogr. instr. Volume de la Jurisprudence et des sciences et arts. Paris 1764, p. 83.

BIBLIA HEBRAICA cum punctis secundum ult. editionem Jos. Athiæ a Jo. Leusden denuo recognitam etc. Notisque illustrata ab Everardo van der Hooght. Amstelodami & Ultrajecti, Boom, Waesberge etc. 1705, grand in 8.

Catal. des livres de la Biblioth. de M. Pierre Antoine Bolongaro-Crevenna. Amst. 1789, 8°, I Vol. Théologie, p. 5.

M. TULLII CICERONIS Orationum Selectarum Liber: Ad Ex. edit. Jani Gruteri accuratè emendatus, atque editus in usum Schol. Holl. & West-Frisiæ; Ex decreto Ill. D. D. Ordin. ejusdem Provinciæ. Amst. Apud. Janssonio-Waesbergios, 1705, pet. in 8. L.

JOH. COCCEJI Opera ΑΝΕΚΔΟΤΑ Theologica et Philologica in duo Volumina divisa. Amst., Janssonio-

Waesbergii, Boom & Goethals, 1706, in folio, II vol., I vol. Præf. 662 pp., II vol. 818 pp. et Index.

C. Bibl. Dav. N° 464.

Het groot Insigne van Blaeu, van wien deze druk is, heeft als teeken van den graveur het Monogram van C. van Sichem.

G. J. VOSSIUS, Latina Grammatica; ed. nova. Amst. Janssonio-Waesbergii, 1707, in 8.

B. Hulthem, Vol. II, N° 10430.

MASSON, (J. P.) OVIDII Nasonis vita ord. chronol. sic. delineata. Amst., Waesberge, 1708, in 8.

GUNTH. CHRIST. SCHELHAMERI de nitro cum veteri tum nostro Commentatio. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1709, in 8.

Cat. v. Coetsem. Gand. 1866, 1e partie, N° 717.

APICII, COELII De Obsoniis et Condimentis, sive arte coquinaria Libri X. c. Annot. Martini Lister.... et notis select., variisque lectionibus, Humelbergii, Barthii, Reinesii, A. v. d. Linden, et aliorum ut et var. lect. libello. Ed. sec. auctior (cur. Th. J. ab Almeloveen). Amst., Apud Janssonio-Waesbergios, 1709, in 8.

L.

„Celle-ci est la meilleure édition de cet ouvrage, & elle fait partie de la Collection des Variorum." Crevenna, Cat. raisonné. II Vol. p. 210.

C. PLINII SECUNDI Junioris vita ordine Chronologico sic digesta, ut varia dilucidentur Historiae Romanæ puncta, quae Flavios Imperatores, uti Nervam Trajanumque Spectant. Studio Joannis Masson. Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios 1709, in 8.

Crevenna C. R., V Vol., p. 258.

TESTAMENT POLITIQUE du Cardinal de Richelieu. Amsterdam. Janssons à Waesberge 1709, 2 part. en 1 vol., pet. in 8.

Cat. Radziwill 1866, 2 Part. N° 266.

Te Amst. bij H. Desbordes kwam, in 1696, in 12, eene vroegere Uitgave uit.

Cat. Radziwill 1866, 2 Part. N° 265.

WYER, WILLEM, MUYS, Elem. Physices, methodo Mathematicarum demonstrata; quibus accedunt Diss. duæ etc. Amst., Waesbergii, 1711, in 4.

Paquot Mém. T. I, p. 356.

THOMÆ CRENII Commentationes Philologicæ & Historicæ in varios Authores & editiones. Accesserunt Epistolæ Danielis Heinsii, Jani Dousæ, Abrahami Ortelii, Caroli Sigonii, Guilielmi Camdeni, Joannis Rosini, & aliorum, hactenus ineditæ. Amst., Janssonio-Waesbergii, 1711, in 12 en plusieurs volumes.

Paquot Mém. T. III, p. 388.

JOANNIS CLERICI Ars critica, in qua ad studia Linguarum Latinæ, Græcæ, et Hebraicæ via munitur: Veterumque emendandorum, Spuriorum scriptorum a genuinis dignoscendorum & judicandi de eorum libris ratio traditur. Editio Quarta auctior. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios 1712, Vol. 3, pct. in 8, cum effigie Jo. Clerici, cum frontisp. & Indice.

L.

LES AVONTURES de l'Euphorium histoire satyrique (trad. du latin de J. Borclay, par Drouet de Maupertuy). Amsterdam Jansson à Waesberge, 1712, 3 t., 1 vol., pet. in 12.

J. C. L. Jacob.

JOHANNIS FLENDERI, Sigena-Nassovii, Proff. et Rect. Zutph. Phosphorus Philosophicus novissimus, seu Logica contracta Clanbergiana illustrata..... Editio quarta, planè nova etc. cum brevi lexico logico-metaphysico, etc, Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1712, in 8. Dedicatio Præf. prim. Ed. etc. 368 pp. et index.

Fraai van druk; achteraan staat: Hardervici, Apud Danielem Sas, Academiæ Ducatûs Gelriæ et Comitatûs Zutphaniæ Typograph. Ord. 1712. De 2e Ed. bij de Janssoons van Waesberge is van 1709. Eene 3e Ed. te Frankf. a/M. uitgegeven, schijnt veel minder te zijn.

HUGO GROTIUS de Jure belli et pacis cum annotatis auctoris, acc. Dissert. de mari libero et libellus de æquitate, indulgentiâ et facilitate, nec non Joännis Frederici Gronovii notæ. editio noviss. Amstelædami, Apud Janssonio-

Waesbergios, 1712, in 8, c. effigie Grotii.

Cat. Biblioth. publ. Harlemensis. Harlemi 1848, p. 847.

In den jare 1718 verkregen zij, benevens Rudolph en Gerard Wetstein, octrooi tot het drukken, doen drukken, uitgeven en verkoopen van de »Hugo Grotius, de Jure belli et pacis, cum notis Autoris, Gronovii et Guil. van der Muelen". Den 11 November 1726 bragten zij door aankoop van Rudolph en Gerard Wetstein het geheele regt van octrooi aan zich, en aangezien voorz. octrooi was komen te expireren, werd hetzelve op hun verzoek in 1733 vernieuwd, zijnde de Suppleanten voornemens bij den herdruk te voegen de noten van Tesmarus, Obrechtus en Barbeyrac, zooals geschied is. Eene uitgave daarvan Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1735, in 2 Tom. 8°, cum privilegiis, ligt voor mij.

Luc. Ann. Senecæ Tragoediæ, ad edit. Gronovii emendatæ; cum notis Th. Farnabii: acc. Hier. Avantius et G. Fabricius de generibus carminum apud Senecam tragicum. Amstel., Janssonio-Waesbergius (sic). 1713, pet. in 12.

Brunet Man. T. V. c. 286.
Graesse Trésor, Tom. VI, p. 359b.

Franc. Sanctii Minerva, seu de causis Linguae Latinae Commentarius, quae addidit Casp. Scioppius et notis Jac. Perizonii edit. quarta. Amstelaedami, Apud Janssonio-Waesbergios 1714, in 8, met frontispice. L.

Epistolae celeberrimorum virorum, nempe H. Grotii, G. J. Vossii, A. Schotti .... aliorumque antehac ineditae, ... ex scriniis literariis J.Brantii. Amsterdam Apud Janssonio-Waesbergios, 1715, in 8.

De Reumer, Recherches, p. 71, die er bijvoegt: »Mais ce recueil a *été* imprimé, à Amsterdam en 1702 par Petzold." Zie mede: Rogge, Bibl. Rem. Geschr. Amst., 1863, bl. 182.

Iets voor allen, Zijnde een Verhandeling en Verbeelding Van allerhande standen, studiën enz. In het Hoogduyts zamengesteldt enz. Door den berugten Pater Abraham van St. Clara. In 't Nederduyts overgebragt door J. Le Long. t' Amstel-dam, By de Janssoons van Waesberge, 1717, 4 Dl. in 8, met platen, opdragt, voorrede van de uytgevers, 467 pp. en Register. 1° Deel met afbeeldsel van den schrijver en een in koper gegraveerden voortitel. 2° Deel, Amst. By dezelfden, 1719, 471 pp. en Register. Dit deel is mede door J. Le Long vertaald. L.

Het was mij onbekend van wien de keurige plaatjes zijn. In den Catal. de Livres cur. & rares provenant de la Bibl. de M. Geiswet v. d. Nette, La Haye. W. P. v. Stockum 1868. Avril, lezen wij, N° 1338: »avec de belles planches d'après Luiken."

Van het 3° en 4° Deel, die niet door J. Le Long schijnen vertaald, en waarvan de plaatjes minder zijn, bezit ik eene uitgave. t' Amsterdam, By Jan Roman Junior, 1745, in 8.

Publii Ovidii Nasonis Opera omnia cum notis. Amst. Apud. Janssonio-Waesbergios. 1717, in 12.

Crevenna C. R. Vol. III, p. 218.

Tot Insigne: De Zon schijnende boven een Dolphijn.

Religionis Christianæ Catechesis etc. In Ecclesiis ac Scholis Germaniæ super. et infer. usitata ab Arnoldo Montano ex Festi Hommii tabulis. Ed. novissima. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1717, kl. in 8, Præf. et 207 pp. L.

De Vauban, Véritable manière de fortifier, mis en ordre par Du Fay de Cambray. Amst. ... Waesberge 1718, 2. Tom. av. pl.

Abr. van St Clara Nuttelijk Mengelmoes, bestaande uit zeldzame en wonderl. geschiedenissen. Amst.... Waesbergen. 1718, fr. & pl., kl. in 8.

Het Leven van Robinson Crusoe. Uit het Engels. 't Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1720, 3 Deelen met fig. in 8.

De gekheyt der Wereldt wysselyk beschreven en kluchtig vertoondt in Hondert Narren en derselver Narrenpoetsen enz., door pater Abraham van St. Klara. Tweede Deel, met Figuuren. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1721, in 8, aan den Leeser, 546 bladz. en Register. L.

De in koper gegraveerde plaatjes zijn van eene andere hand dan die in het werkje van Abr. van St. Clara »Iets voor allen."

FREDERICI RUYSCHII Anat. et Botanices Proff. etc. Opera Omnia Anatomico-Medico-Chirurgica Huc usque edita. Quorum Elenchus pagina sequenti exhibetur. Cum figuris æncis et cum effigie auctoris ab J. Wandelaar, ad vivum delineata. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1721, in 4, Volum. II, met koperen gegraveerden titelplaat van 1720. L.

Druk, papier en gravure der platen zijn den grooten schrijver en den bekwamen drukkers waardig. De verschillende stukken in deze beide Volumina geven verschillende jaren van Uitgave aan.

Volumen primum bevat:

Historia Vitae et Meritorum Frederici Ruysch. Auctore Joanne Friderico Schreibero. Amst., Apud Janssonio-Waesbergios, 1732, pp. 80; daarop volgt:

Fred. Ruyschii Anat. & Botan. Prof. de Opera omnia Anatomico-Medico-Chirurgica, boven uitvoeriger opgeteekend. — De stukken, die in den Elenchus, daar vermeld, niet voorkomen, en die echter in het eerste Vol. gevonden worden, zijn:

Jo. Christoph. Bohlii. Reg. Boruss. med. Doct. Dissert Epist. ad vir. clar. Fr. Ruyschivm... De usu nouarum Cavæ propaginum in systemate Chylopoeo, ut & de corticis cerebri textura. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1727.

Fred. Ruyschii .... Responsa ad Diss. Epist. Viri Doctiss. Jo. Chr. Bohlii.... cum fig. ænea. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1727.

Opusculum Anatom. De Fabrica Glandularum in corp. humano, Continens binas Epist. Quarum prior est Herm. Boerhaave ... Ad Fr. Ruyschium; Altera Fr. R.. ad. H. B.... Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1733.

Volumen Secundum houdt in:

Freder. Ruyschii Anat. & Botan. Prof. Thesaurus Anatomicus Primus. Cum Figuris æneis. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1721.

Dezelfde etc. Thes. Secundus, Amst. Apud Eosdem .. 1722.
» » » Tertius » » » .. 1724.
» » » Quartus » » » .. 1724.
» » » Quintus » » Joan. Wolters 1705.
» » » Sextus » » Janss. Waesb. 1724.
» » » Septimus » » Joan Wolters 1707.
» » » Octavus » » » » 1709.
» » » Nonus » » » » 1714.
» » » Decimus » » Janss. Waesb. 1716.

Deze Thesauri worden in het Elenchus van het Eerste Volumen vermeld. Aan het eind van dezen Elenchus, lezen wij: »In commodum eorum, qui aliquot Volumina habent, Singuli tractatus separatim poterunt haberi," Zooals er dan ook eenige afzonderlijk hierna vermeld worden. De volgende stukken bleven in dit tweede Volumen onvermeld.

Fred. Ruyschii Anat. & Bot. Prof. etc. »Curæ Posteriores, seu Thesaurus Anatomicus omnium præcedentium maximus, cum Fig. æneis. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1724.

Dezelfde etc. Cvrae renovatae etc. c. fig. aeneis. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1728.

Dezelfde etc. Thesausus Animalium Primus c. fig. Aeneis. Amst. Apud Joannem Wolters, 1710.

Tractatio Anat. De Musculo in Fundo Uteri observato antehac a Nemine detecto etc. Authore Fr. Ruyschio. Ex Belgico in Latinum traducta A. Joan. Chr. Bohlio. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios A. N. C. CIↃIↃCCXXVI.

Epistola Viri Clarissimi Hecqveti ad D. D.***. De Ruyschiano Vteri mvscvlo. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1727.

Abrah. Vateri... Epist. Gratulatoria advirum ... Fred. Ruyschium .... in qua de Muscvlo orbicvlari in Fvndo vteri detecto gratvlatvr. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1727. Accedit: Responsio Fr. Ruyschii ad Abr. Vaterum.

Fred. Ruyschii. Index locupletissimus, concinnatus ab. Ysbrando Gysberto Arlebout, Med. Doct. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1725, in 4, 105 pp. nec non Appendix necessaria, Indices locupletissimi operum Anatomico-Medico-Chirurgicorum Frederici Ruyschii M. D. Anat. et Botan. Proff. etc. In qua notantur res, quæ etc. ab. Herm. Boerhaave et Fred. Ruyschio conscripto, tractantur. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1725, in 4.

GREGORIO LETI, Het Leeven van Sixtus den Vijfden, uit het Italiaansch door W. Sewel. Amst. Janssoons van Waesberge 1721, 2 Dl., met pl., kl. in 8. L.

VITA DI SISTO V Pontef. Romano scritta da Gregorio Leti. Amst. J. Waesberge 1721, 3 vol., in 8, avec. pl. et portr.

Brunet Man. Tom. VI. c. 1163, Nº 21653.

HISTOIRE DE SUÈDE sous le Règne de Charles XII, ou l'on voit aussi les

Révolutions arrivées en differens temps dans ce Royaume; toute la Guerre du Nord et l'avénement de la Reine et du Roi regnant à la couronne jusqu'a présent. Enrichie de Médailles et de plusieurs autres figures par M. de Limièrs, docteur en droit. A Amsterdam chez les Jansons à Waesberge 1721, V Tomes, pet. in 8. Préface XLVI.

A. J. Vitringa.

J. LE LONG. Leven van den heldhaftigen Carel den XII, koning der Sweden enz. Tot Amsterdam. By de Janssoons van Waesberge. Boekverkopers A° 1721, met een in koper gegraveerden voortitel, door J. Goerée, 6 vol., in 8.

B. Hulthem, N° 18897.

CATALOGUS LIBRORUM Juridicorum et Politicorum, Amstelodami in officina Janssonio-Waesbergiana prostantium. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios 1721, 192 pp., in 12. L.

HET LEVEN VAN SIXTUS den Vijfden, Paus van Rome, beschreven door Gregorio Leti, Uyt het Ital. vertaeld door Willem Sewel. De vierde druk (Ins. Typogr.). Amst., Bij de Jansoons van Waesberge, 1722, 2 dln., in 8, met het portret van Sixtus V en andere koperen platen. L.

Opdragt van Joannes en Hendrik Janssonius van Waesberge, "aan de H.H. en Mr Isaac en Henricus Æmilius van Hoornbeek, hunne Neeven".

JUSTINI Historiarum Ex Trogo Pompejo Lib. XLIV. Ed. emend. Amstelæd. Apud. Janssonio-Waesbergios 1722. Titre gravé, Præfatio etc. 323 pp. & Index, in 12. L.

W. THEYLS, Gedenkschriften van Karel XII, Koning van Zweden, 1722. Amsterdam, J. van Waasbergen. (Janssoons) in 8.

N. Arr.

J. LE LONG, Leven van Karel de XII, Koning van Zweden, 6 Deelen, met pl. Amsterdam, 1722, J. van Waasbergen, in 8, 12 Gl.

N. Arr.

ROBINSON CRUSOË, Bestaande in ernstige aanmerkingen, over syn Leven en wonderbaere gevallen, Benevens syne Beschouwing der Engelen-Waereld. Alles door hem selfs beschreven. Uyt het Engels vertaalt. Tot Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1722, kl. in 8. L.

Van deze uitgave zag ik alleen het derde Deel met een goed gegraveerd frontispice. Op den titel de twee zich kruisende palmtakken door eenen krans vereenigd.

HISTORIA CHRISTIANORUM, Qui in Belgio Foederato inter Protestantes Mennonitæ appellantur etc., adjecta accurata disquisitione De Antiquitate Baptismi Proselytorum inter Judæos. per Hermannum Schyn, M: D: & inter Mennonitas Verbi Divini Ministrum. Amstelodami, Apud Waesbergios, 1723, in 8, Dedic. 328 pp. L.

Hierop verscheen, door denzelfden schrijver bewerkt, maar na zijnen dood uitgegeven in 1729, een tweede deel. (Zie verder). Gerrit Maatschoen bezorgde hiervan in 1738 eene Nederduitsche vertaling in 12°, en in 1745 gaf hij in 12 een derde deel op dit werkje uit, beide te Amsterdam bij Corn. de Wit. De geschiedkundige waarde der werkjes van Schyn en van Maatschoen zijn niet groot. Schyn overleed in 1728.

Er is nog eene Uitgave van het werk van Schyn. Amst. & Utrecht 1727, vertaling door Matthijs van Maurik, opdragt, van 1723, 2e Dl. Amst. 1738, opdragt geteek. H. Schagen 1737, en de voorrede door J. van Zanten, Haarlem 1729; hierin blijkt alzoo niet van Maatschoen; alleen het Aanhangsel of 3e Dl. Amst. 1745, met Voorrede, Gerard M.; het eerste Dl. uitgegeven bij J. Verheiden & W. Kroon, het 2e en 3e Dl. bij Cornelis de Witt.

GOTTLIEB EPHRAIM BERNERI Exercitatio Physico-Medica de efficacia et usu aeris mechanico in corpore humano. In qua agitur de constitutione epidemica annorum 1720, 1721 Febrium omnis generis feraci et excutitur usus et abusus Chin-Chinæ. Cui annectuntur observationes curiosæ Medicopracticæ de fungo mammarum cancroso, et de conquassatione et ruptura vesicæ urinariæ. Cum indice. Amstelodami, Janssonio-Waesbergii. 1723, in 8.

Bibl. Antverp. T. II, N° 6002.

ONPARTIJDIGE GEDACHTEN over de Godsdienst, de Kerk en des volks geluk.

Vertaald uit het Engelsch van de Heer B. M. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1723, in 8. Voorrede, 466 bladz. en Register. L.

NARRINNEN-SPIEGEL enz., door Pr Abraham à St. Clara. Met printverbeeldingen en byschriften. t' Amsterdam by de Janssoons van Waesberge, 1723, in 8, 2 Deelen. 1e D., 335 bladz. en Register. 2e D., 364 bladz. en Register.

Van het 1e D. zag ik eenen tweeden druk van 1737. Beide drukken hebben het Insigne der overkruisende palmtakken met de daarop rustende Corona muralis.

LETTRES ET NÉGOCIATIONS entre Mr Jean de Witt, Conseiller pensionnaire de Hollande et de West-Frise et Messieurs les Plénipotentiaires des Provinces-unies des Pays-bas, aux cours de France, d'Angleterre, de Suède, de Danemarc, de Pologne etc. depuis l'année 1652 jusqu'à l'an 1669, inclus. Traduites du Hollandais. A Amsterdam, chez les Janssons-Waesberge, 1725, 5 vol. in 12. J. L. C. Jacob.

RESOLUTIONS IMPORTANTES de leurs nobles et grandes puissances les Etats de Hollande et de West-Frise pendant le ministère de Mr Jean de Witt Conseiller-Pensionnaire. Traduites du Hollandois. A Amst. Chez les Janssoons van Waesberge; 1725, kl. in 8. L.

Deze *Résolutions* maken het 5e dl. van het voorgaande werk uit.

OVIDII NAS. Opera. Amst. chez Waesberge, 1725, en 3 vol., in 12.

Brunet M. Tom. IV, c. 273 dit: „Sans la participation de Burmann, on a mis mal à propos sur les titres *accurante N Heinsio*"

DAVID VAN HOOGSTRATEN et Matthæus Breuërius van Nidek, Groot algemeen Hist. geograph. geneal. en oordeelkundig Woorden-boek. Te Amst., te Utrecht, 't Gravenh. By Brunel, Wetsteins, Waesberge, de Coup enz. 1725—1733. X Deelen, gr. in folio, met frontispice. L.

RUYSCHIUS, (FRED.), Tractatio anatomica, de musculo, in Fundo uteri observato, ante hac a nemine detecto etc. auctore Frederico Ruyschio etc., ex Belgico in Latinum traducta a Joanne Christ. Bohlio, Borneco. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, an. 1726, in 4, 20 pp. cum fig. L.

FABULÆ AESOPI, Gr. et Lat. nunc denuo Selectæ: Eæ item quas Avienus carmine expressit. Acc. Ranarum et Murium pugna, Homero olim asscripta: Cum elegant. in utroque libello Figuris. Ex decreto DD. Hollandiæ Ordinum in usum Scholarum. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1726, in 8. L.

C. B. publ. Harl. Harl. 1848, p. 603.

DIONYSII CATONIS (seculo, ut videtur II°) disticha de moribus. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1726, in 8. Ibid, p. 607.

CATALOGUS LIBRORUM miscellaneorum Geographicorum, Chronolog; Historic.; Mathemat.; Philos.; Heraldic.; etc. Amstelodami in Officina Janssonio-Waesbergiana prostantium. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios, 1726, in 2 Partes. 1a Pars 336 pp. Litt. A—L. 2a Pars 326 pp. L. M. M—Z, in 12. L.

CORPS UNIVERSEL diplomatique du droit des gens; contenant un recueil des traitez d'alliance, de paix, de trève etc. depuis le Règne de l'Empereur Charlemagne jusques à présent; avec les capitulations Impériales et Royales, les Sentences Arbitrales etc. Amst. P. Brunel, R. & G. Wetstein, les Janssons Waesberge, etc. 1726—1731, 8 Vol., in folio.

Catal. Antverp. Tom. I, No 3476.

EPISTOLA VIRI clarissimi Hecqueti, ad D. D*** de Ruyschiano uteri musculo. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1727, in 4, 8 pp. L.

ABRAHAMI VATERI D. et P. P. anat. et botan. etc. Epistola gratulatoria ad virum vere illustrem, Dominum celeberr. Fred. Ruyschium, Med. Doct. etc., in qua de musculo orbiculari in fundo uteri detecto gratulatur etc. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1727, in 4, et responsio Ruyschii, 24 pp. L.

Ovidii Nasonis, (Publii), Opera omnia IV. Voluminibus comprehensa; c. integr. Jac. Micylli, Herc. Ciofani, et Dan. Heinsii notis, et N. Heinsii curis secundis, et aliorum in singulas partes, partim integris, partim excerptis adnotationibus, cura et studio Petri Burmanni, qui et suas notas in omne opus notas adjecit. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios. 1727, 4 vol., in 4. L.

» Edition la plus complète pour l'ensemble des notes, et sans contredit, une des plus belles que l'on ait d'Ovide: malheureusement l'impression n'en est pas fort correcte." Brunet Man. IV, c. 273. Fabricius in zijne »Bibliotheca Latina", uitgave door Ernestus, Lipsiæ 1773, Tom. I, p. 472, roemt dit werk mede grootelijks, schrijvende »(Burmannus) dedit editionem Ovidii præstantissimam qua textum, qua notas. Amst. 1727, 4 Voll, in 4."

Op den algemeenen titel van dit werk volgt eene opdragt in verzen van het gansche werk aan Prins Eugenius van Savooje, en voorts eene Voorrede van Petrus Burman aan den Lezer, geteekend: Leidae Kal. Octob. CIƆIƆCCXXVI, te zamen zeven bladen.

Behalven dezen algemeenen titel, waarvoor zich een frontispice bevindt door B. Picart geteekend en door M. Pool in koper gegraveerd, heeft het eerste deel nog een bijzonderen titel, waarna het werk met een nieuwe paginatuur aanvangt. Tomus II en III hebben bovendien elk een frontispice; terwijl op de titels van Tomus II en IV het teeken der van Waesberge's, de overkruiste palmtakken met de corona muralis gedekt, aangetroffen wordt. Op bladz. 712 van Tomus I komt eene gewijzigde teekening van dit emblema voor.

Van dit werk, bekend als door de van Waesberge's uitgegeven, komen exemplaren van hetzelfde jaartal, van gelijken druk, met dezelfde fileeten en teekens voor, op welker titels de naam van Franciscus Changuion staat. Brunet teekent die bijzonderheid niet aan; te vergeefs zocht ik naar de oorzaak van de toedragt dezer zaak. Denkelijk is het, dat Fr. Changuion de uitgave van de Waesberge's overnam, althans in het exemplaar, dat mij als bij Changuion uitgegeven in handen kwam, zijn onmiskenbaar blijken van aanplakking te bespeuren.

In de Bibliotheca Hulthemiana treffen wij Vol. II, p. 337 in N° 11410 nog eene uitgave van dit werk te Amst. aan bij Wetstein & Smith. mede van 1727, 4 vol., in 4.

De opheldering omtrent de uitgave van dit werk in hetzelfde jaar, bij zoo vele verschillende boekhandelaren, bevat waarschijnlijk de *Præfatio ad Ovidii editionem majorem excusam, nunc primum edita*, en eerst later door Burman uitgegeven. Mij gelukte het niet deze *Præfatio* ter inzage te bekomen. Graesse zegt in zijn »Thrésor" Tom. V, p. 70, dat Burman in die »Préface avait attaqué très grossièrement ses libraires-éditeurs."

Westerhovius, (Arn. Henr.) Beknopte Vragen uit de Kerkelijke Historie des N. T., uit het Hoogduits vertaald. Amsteldam by de Janssoons van Waesberge 1727, 3 Deelen, in 8.

Jurisprudentia restituta, sive Index chronologicus in totum jvris Jvstinianæi corpus, ad modum Jac. Labitti, Ant. Avgvstini, Wolfg., Freymonii, nova tamen & faciliore methodo collectus. Accesserunt etc. In usum Auditorum animadversiones passim adjecit Abraham Wieling. Amstelædami. Apud Janssonio-Waesbergios. 1727, in 8.

Bibl. Antverp. T. I, N° 2748.

Fraai van druk, met de volgende in koper door J. C. Philips gegraveerde opdragt: Viris Nobilissimis. et Amplissimis Ioanni. Tripp. I.V.D. Consvli. rel. Nicolao. Savtyn I.V.D. Consvlari cet. Ioanni. Six I.V.D. Consvlari. rel. Gymnasii. Amstelædamensis Constitvendi Trivmviris D.D.D. Abr. Wieling.

Fr. Ruysch, Verhandeling over de Spieren, 1728. Amsterdam J. van Waesbergen, in 8, 15 St.

N. Arr.

Frederici Ruyschii, Anat. et Bot. Prof. etc., Curæ renovatæ, seu Thesaurus Anatomicus, post curas posteriores, novus cum fig. æneis. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1728, in 4, 22 pp. L.

Elementa Juris Civilis secundum ordinem Pandectarum commoda auditoribus methodo adornata a Jo. Gottl. Heineccio, J. C. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios 1728, in 8.

L.

Siegm. Reich. Jauchii, J. C. Misenensis, Meditationes criticæ de Negationibus etc., novissimaque Auctoris censura

& recenti opera. Amstelaedami, Apud Janssonio-Waesbergios. 1728, in 8, Praef. Consp. series capit., 379 pp. cum Indice. L.

Op den titel de gekruiste Palmtakken met de stedekroon.

CHRISTIANI HUGENII Zulichemii Top. Opera reliqua. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios. 1728, 2 Tom., in 4.
C. Bibl. Dav. N° 1035.

EJUSDEM. Opuscula posthuma. Amst. apud Eosdem 1728, Tom. II, 1 Vol., in 4.
C. Bibl. Dav. N° 103.

M. TVLLII CICERONIS Epistolarvm Libri XVI. Ad familiares, ut vulgo vocantur, Ex recensione Jo. Georgii Græyii. Editio nova. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1729, in 8, Frontisp. 650 pp. et Index.
L.

De Bij Hajo Spandaw te Groningen in 1740 verschenen uitgave dezer brieven is niet anders dan deze Uitgave met eenen nieuwen titel.

CATALOGUS VARIORUM & insignium in quâvis facultate & Linguâ Librorum maximam partem exquisitorum quos Singulari Studio collegit Joannes Janssonius à Waesberge (dum viveret) Bibliopola Amstelædamensis, qui omnes publice distrahentur in ædibus defuncti die 12 Julii & sequentibus 1729. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios. Part. II, 1729, in 8.
L.

HISTORIÆ MENNONITARUM plenior deductio In qua De Origine, Nominibus Itemque De hodierno in Belgio Foederato statu eorum Christ., qui à Mennone Simonis... appellantur, fusius agitur. Auctore Hermanno Schijn (Ins. Typogr.). Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios. Anno 1729, in 8 Dedic., XXVI & 365.
L.

PUBLII OVIDII NASONIS Metamorphoseon Libri XV. Cum annotationibus posthumis J. Min-ellii. Quas magna ex parte supplevit atque emendavit P. Rabus. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1729, cum Privilegio, in 12, 621 pp. cum Indice Litt. Lat. L.

HET LEVEN VAN Ferdinand Alvarez de Toledo, Hertog van Alba enz. In het Italiaansch beschreven door den Marquis van Astorga. t' Amsterdam by de Janssoons van Waesberge, 1730, in 8, 2 D. met figuren. 1° D. voorrede, 448 pp. en Register. 2° D. 505 pp. en Register. L.

Druk en papier minder dan bij hunne andere werken. Op den titel het Insigne: de twee gekruiste palmtakken met de Corona muralis bedekt.

Jo. GOTLL., HEINECCI, Jcti etc., Elementa Philosophiæ rationalis et moralis ex principiis admodum evidentibus justo ordine adornata. Access. Historia philosophica et Index Locupletissimus. Ed. nova et emendatior. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1730, in 8, 16 pp. præf. et 258 pp. et Index. L.

De twee gekruiste palmtakken gedekt met de Stedekroon op den titel. Het is mij opgevallen dit zelfde insigne gevonden te hebben op het titelblad van de » Sententien en Indagingen van den Hertog van Alba," door Jacob Marcus, te Amst. bij Hendrik Vieroot, Boekverkooper, 1735, in 8. De Janssoons van Waesberge hebben alzoo dit werk voor Vieroot gedrukt of Vieroot heeft dit merk ook wel gebezigd.

Jo. SALOM. BRUNQUELLI, Ict. Historia Juris Romano-Germanici, a primis Reipubl. rom. atque germanicæ initiis ad nostra usque tempora, etc. Editio altera. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios M DCC XXX, in 8, Dedic., Lect. auctor. Præf. 468 pp. et Index Auct. et rerum. L.

In de Præfatio nova worden zij genoemd » Celeberrimi bibliopolæ Amstelodamenses Janssonii a Waesberge."

HISTOIRE DE DANNEMARC, Avant et depuis l'établissement de la Monarchie. Par Mr J. B. Des Roches, Escuyer, Conseiller etc. A Amsterdam, chez les Jansons à Waesberge M.D.CC.XXX. VI Tomes, pet. in 8.
A. J. Vitringa.

In het eerste Deel bevindt zich, voor de opdragt, een zeer goed portret van Frederik IV, Koning van Denemarken, Noorwegen enz. Op den titel van het V° Deel heeft men het bekende teeken der van Waesberge's, de gekruiste palmtakken door eene corona muralis gedekt.

Abraham de Wicquefort, L'Ambassadeur, et ses Fonctions. Nouv. édition augmentée et publiée par J. Barbeyrac. A Amsterdam, chez les Janssons à Waesberge. 1730, 2 vol., in 4.

Crevenna C. R. II Vol., p. 18.

La Fausseté des Vertus humaines. Quis enim virtutem amplectitur ipsam? Juven. Sat. X. Par Mr Esprit. de l'Academie Françoise. A Amsterdam, Chés les Janssons A Waesberge. 1730, 2 Part, pet. in 8. 1e Part. avec frontisp. Epitre à M. Le Dauphin., Préface xx et 299 pp. texte, 2e Part. de 276 pp. texte et Table des Chapitres. L.

Joannis Clerici Ars Critica, in quâ ad studia linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ via munitur: Veterumque emendandorum & spuriorum scriptorum à genuinis dignoscendorum ratio traditur. Ed. quinta. Amst., Janssonio-Waesbergii, 1730, 2 vol., pet. in 8.

Paquot, die deze editie in zijne Mém. Tom. III, p. 455 opteekent, vermeldt aldaar meerdere uitgaven en zegt »toujours en 2 vol. 12o. Cet ouvrage est distribué en 3 parties." De uitgave van 1712 heeft echter 3 volumina, deze van 1730 zag ik niet.

Hermanni Noordkerk, Juris-consulti, Specimen Lectionum, seu Disquisitio de Lege petronia. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1731, in 8. Dedic. 149 pp. et Index legum. L.

Tabulæ Anatomicæ, Jo. Ad. Kulmi, Med. Doct. et P. P. O. atque, A. N. C. S. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1731.

Dit in koper, door J. C. Philips in 1731 keurig gegraveerd frontispice vond ik gebonden voor een ex. van eene Nederduitsche uitgave van 1734. (Zie verder). De latijnsche titel, die hier vóór den Nederduitschen voorkomt, kan de door A. von Haller, in zijne Biblioth. Anatomica L. B. 1777, T. II, p. 135, vermelde zijn: »latine, Amsterd. 1732, minus plena edita." De Nederduitsche, aan B. S. Albinus opgedragen, is blijkbaar, de eerste welke vertaald het licht zag, en munt uit door goed in koper gegraveerde plaatjes. Haller schijnt die niet gekend te hebben.

Historia vitæ et meritorum Frederici Ruysch, auctore Joanne Frederico Schreibero. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1732, in 4, 80 pp. L.

Miscellaneæ Observationes in auctores Veteres et Recentiores, ab eruditis Brittannis inchoatæ, a doctis viris in Belgio et aliis Regionibus continuatæ, cum notis et auctario variorum virorum doctorum, editæ a Jacobo Philippo d'Orville. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1732—1751, 14 vol., in 8.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harlemi 1848, p. 626. Dict. hist. par Prosp. Marchand Tome II, p. 31b.

Korte Redeneering, Behelzende de Bequaamheden en Pligten van een goed en ongekrenkt Regter, beschreeven door Johannes Corasius. Uit het fransch vertaalt. Waar agter bijgevoegt zijn Twee redevoeringen over het gezag, ampt en pligten eens Regters, door Marcus Antonius Muretus en Erycus Puteanus, Beide uit het Latijn vertaalt. Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1733, kl. in 8, voorrede, 175 bladz. L.

Met de gekroonde en gekruiste palmtakken op den titel.

Franc. Sanctii, Brocensis, Minerva, seu de causis linguæ latinæ commentarius, cui inserta sunt, uncis inclusa, quæ addidit Gasp. Scioppius: Et subjectæ Suis paginis Notæ Jac. Perizonii. Ed. Quinta. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1733, in 8. Titelplaat en Opdragt (deze beide hebben 1714). Præfationes 19 pp., cum Approbatione 862 pp. *Acc.* Franc. Sanctii Brocensis Grammatica Latina, 32 pp. et Index. L.

In de Voorrede van dit werk komen aanteekeningen over de verschillende uitgaven voor.

Sexti Aurelii Victoris Historia Romana, cum Notis integris Dominici Machanei, Eliae Vineti, Andreae Schotti, Jani Gruteri, nec non excerptis Frid. Sylburgii & Annae Fabri Filiæ. Curante Joanne Arntzenio,

Jcto. Amstel. Apud Janssonio-Waesbergios, Trajecti Bat. Apud Jacobum à Poolsum, 1733, in 4. cum front. L.

Crevenna C. R. Vol. V, p. 141: »Voici la meilleure édition, qui existe de cet Auteur." Brunet Man. T. V, c. 1178. »Edition la plus estimée."

Op den titel van dit werk heeft men op eenige exemplaren het Insigne van Jacobus van Poolsum te Utrecht, op andere het drukkers-merk van Klaas Mol te Alkmaar. Deze Klaas Mol, die om den jare 1714, te Alkmaar over de platte Steenebrug woonde, had tot zijn teeken de Mol met de Zinspreuk: QUOD VVLGVS PREMIT VICTVM PRÆBET, daaronder. Later schijnt hij de Zinspreuk: VULGO CAECA VOCOR, VIDEO SED ACUTIUS IPSO, aangenomen te hebben, en deze is het, die wij op bovengenoemden titel vinden.

JOHAN HUBNERS J. U. L. Volmaakte Geography. Uit 't Hoogduyts in de Nederlantsche Taal overgebragt, Door Eenen Hoogschatter van Hubners Naam en geleerdheid. Te Amsterdam By de Janssoons van Waesberge, 1733, 3 Deelen in 8. Met Registers. L.

HET LEVEN en Daden van Frederik Augustus den Groten, koning van Polen en keurvorst van Saxen. Redekundig ontworpen en met korte aanm. opgeh. door Joh. Godh. Budäo, Ictus. Uit het Hoogd. vert. d. Isaac le Long. Amst. By de Janssoons van Waesberge en de Erven J. Ratelbant, 1733, in 8.

JAN GOERÉE. Mengel-Poezy. Amst., J. Pauli & de Janssons van Waesberge, 1734, gr. in 8.

Paquot Mém. Tom I, p. 400.

LOCUPLETISSIMI RERUM naturalium Thesauri accurata descriptio et iconibus artificiosissimis expressio per universam physices historiam. Opus, cui, in hoc genere, nullum par exstitit. Ex toto terrarum orbe collegit, digessit, descripsit, et depingendum curavit Albertus Seba, et Zela Oosfrisius. Amstelædami Apud J. Wetstenium, & Gul. Smith, & Janssonio-Waesbergios etc. 1734—1765. Tom. IV, in folio max., c. fig.

De text is Latijn & Fransch in 2 colommen.

Tom. I. 1734. Dedicatio. Effigies Authoris. Rerum naturalium Studiosis Hermannus Boerhaave S. Præfatio Authoris. Versen ... Index & 178 pp.
Tom. II. 1735. Alberto Seba Jo. Jacobus Baierus. Præf. Authoris. Index & 154 pp.

Bij dit Deel eerst treden de Janssoons van Waesberge als uitgevers mede op.

Tom. III. Amstelædami Apud Janssonio-Waesbergios 1758. Præfatio. Index & 212 pp. Achteraan staat: Lugduni Bat. Typis Eliæ Lusac junioris 1760.
Tom. IV. Amstel. 1765 Apud H. C. Arksteum & H. Mercum et Petrum Schouten. Præf. Index 128 pp. et Index rerum alphabeticus. L.

Santander. Catal. Tom. II, p. 82. »Ce bel ouvrage, qui est d'une exécution magnifique, est bien connu dans la républiques des lettres." — J. J. Björnstähls Reise door Europa enz. Utr. en Amst. 1783, 5 D., bl 381. Voorwaarde der uitgave zie Boekzaal der Gel. Waerelt, Febr. 1734, bl. 216. — Brunet Man. T. V, c. 252.

De Exemplaren met gekleurde platen zijn nog gezocht en geacht.

HET HERNIEUWDE en verbeterde Acerra Philologica, van P. Laurenberg. Dat is: zes honderd Nutte en Gedenkwaardige geschiedenissen enz., door Joh. Hajenius. S. S. Th. C. en Rector der Latynsche schoolen te Nimwegen. Derde Druk. Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge. 1734, in 8, aan den Lezer, 2 bl.; Twee verzen; 728 bladz.; Toegift 3 bl. en Bladwijzer. L.

De druk van deze uitgaaf is een weinig beter, dan die welke in 1701 bij Nicolaas ten Hoorn, mede te Amst., het licht zag; zij heeft dezelfde door J. Goerée in koper gesneden titelplaat en bevat geene bijvoegsels.

ONTLEEDKUNDIGE TAFELEN, Benevens de daartoe behoorende Afbeeldingen en Aanmerkingen, Waarin het Zamenstel des Menschelijken Ligchaams, en het gebruik van alle deszelfs Deelen afgebeeld en geleerd wordt. Door Johan Adam Kulmus, Doctor en Hoogleeraar enz. In het Neederduitsch gebragt Door Gerardus Dicten, Chirurgyn te Leyden. Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1734, in 8, Opdragt, Voorrede, 249 bladz. en Register. L.

Tables Anatomiques Dans les quelles on explique en peu de mots la Structure & l'Usage du corps humain, et de toutes ses parties. Avec des Remarques & des Figures. Par Jean Adam Kulm, Docteur & Professeur etc. Traduites sur l'Edition latine, par M. Pierre Massuet, Docteur en Medecine à Amsterdam. A Amst. Chez les Janssons à Waesberge. 1734, in 8, avec un frontispice en latin de l'an 1731. L.

Cajus Plinius Secundus Cæcilius, Epistolarum libr. X., c. notis selectis variorum, recensuerunt suisque animadversionibus illustravunt Gottl. Cortius et Paul. Dan. Longolius. Amst., ap. Janss. Waesbergios, 1734, in 4.

C. B. Rheno-Tr.

's Wereld's Mooi- en Lelykheit enz., door den Eerwaarden Vader van St. Clara. Twede druk. Te Amsterdam By de Janssoons van Waesberge, 1734, 2 dln., in een band, in 8, met frontispice. 1e dl. 309, 2e dl. 424 bladz. L.

Als fileet het meer vermelde Engelenkopje.

De Gekheit der Werelt, door den Eerw. Vader van St. Clara. Te Amst. By de Janssoons van Waesberge 1734, 1e Dl., 2e druk, in 8.

C. **Cornelii Taciti** Opera quæ exstant Omnia, Ad fidem optimorum Codicum Manuscriptorum accuratissimè castigata. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1734, in 12. Series Chron. 616 pp. et Index.

L.

Een in koper door J. Schenk gegraveerd plaatje versiert den titel, terwijl druk en behandeling van uitgave aan de Elseviers herinnert.

Hugonis Grotii De Jure Belli ac Pacis Libri Tres. etc. ejusdemque Dissert. de Mari libero .... Nec non Joan. Frid. Gronovii Notis .... Ex altera recensione Joannis Barbeyracii etc. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1735, cum Privilegiis, 2 Tom. in 8. L.

Met frontispice en het portret van H. Grotius.

D. **Jun. Juvenalis** et Auli Persii Flacci Satyræ. Ex Doct. virorum emendatione. Amstelædami, Apud Waesberge, Wetstenium et Smith, 1735, in 12, 119 pp. L.

Met een in koper gegraveerden titel.

Beknopte Beschryving van de Stadt Dantzig, behelzende enz., door Jan Lodewyk Schuer. Verrijkt met de afbeeldingen der voornaamste voorsteden, openbare gebouwen enz. Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1735, in 8, 298 bl. & Bladwijzer. L.

Is een vervolg op het werk van G. R. Curicke. In de voorrede zegt hij in eene aant. dat diens werk, By de Janssoons van Waesberge, 1688, in folio, verscheen.

Publii Ovidii Nasonis Operum. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1735, III Tom. in 12, cum frontisp. L.

De Uitgave bij J. Wetstein in 1751 is een herdruk van deze.

Korte Wegwijzer der Engelsche taale etc. A Compendious Guide To the English Language etc. Door Wm. Sewel. Amst. By de Janssoons van Waesberge, Boekverkopers op 't Water, 1735, in 12. L.

Deze Wegwijzer is in drie deeltjes, telkens met eene nieuwe paginering aanvangende, verdeeld.

Iets voor Allen, Zynde een Verhandeling en Verbeelding Van allerhande Standen, Studiën, Konsten enz. In het Hoogduyts zamengesteld .... Door den berugten Pater Abraham van St. Clara. In 't Nederduyts overgebragt door J. Le Long. 't Amsteldam, By de Janssoons van Waesberge, IV Deelen in 8e, met plaatjes.

L.

De vier deelen in mijn bezit hebben gelijke titels, denzelfden druk, maar verschillende jaren van uitgave. Het 1e Dl. is van 1736. Het 2e Dl. van 1719. Het 3e Dl. en 4e Dl. van 1745, en deze beide Deelen zagen het licht mede 't Amst. Bij Jan Roman Junior.

Zie bl. 166, Ao 1717.

Judas den Aarts-Schelm enz., door Pater Abraham van Sant Klara, ver-

taalt door J. Schoolhouder. T' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, Op 't Water, 1735, 3 D. in 8.

Van het 1e dl. van Judas den Aarts-Schelm is de uitgave van 1735 een vierde druk, en heeft 414 bladz. Van het 2e dl. zag ik eenen derden druk te Amsterdam, By Evert Visscher, van 1734, 416 bladz.; en van het 3e dl. de uitgave by de Janssoons van Waesberge van 1736, bevattende 403 bladz. en de Afdeelingen der drie deelen.

HET LEVEN En de wonderbare Gevallen van Robinson Crusoe, Behelzende enz. Nu uit het Engels vertaald, en met Figuren benevens een nette kaart zijner zwerving verrijkt. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1735—1736, 3 Dln. in 8. L.

Het eerste Deel, dat op bladz. 393* weder in twee Stukken verdeeld is, verscheen te Amst. 1735, 8o. Het tweede Deel, zijnen tweeden togt bevattende, zag met het derde Deel, bestaande in »Ernstige aanmerkingen over syn leven en wonderbare gevallen, Benevens sijne Beschouwingen der Engelen-Waereld", in 1736 mede in 8, het licht. Op de titels van dit werkje is als fileet een Engelenkopje, even als op den Kulmus aanwezig.

LVCII ANNÆI FLORI, Rerum Romanarum Libr. IV. Cum notis et observationibus Joannis Isaaci Pontani. Accedunt variæ lectiones Joan. Freinshemii nec non Chronologia et Index locupletissimus. Amstelædami, Apud Waesberge, Wetstein et Smith, 1736, in 12, 224 pp. buiten den vermelden Index. L.

Met een in koper gegraveerden titel.

C. SUETONIUS TRANQUILLUS, cum notis integris variorum. curante Petro Burmanno. Qui suas adnotationes adjecit. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios 1736, 2 vol., in 4, cum front. L.

Crevenna C. R. Vol. V, p. 169, zegt van deze uitgave: »Dans la Bibl. Lat. de Fabricius de l'édition de Leipzig on fait beaucoup d'éloge de cette édition."

Met het Ins. de Mol.

FREDERICI RUYSCHII Opera Omnia. Amstelodami. Apud Janssonio-Waesbergios. 1736, 5 Tomi, c. figuris, in 4.

BESCHRYVING VAN eene Reize naar de Levant, gedaan op bevel des Konings van Vrankryk, behelzende enz., Door den Hr Pitton de Tournefort, Raad des Konings enz. enz., uit het Fransch vertaald door P. Le Clercq. Te Amsterdam By de Janssoons van Waesberge, 1737, 2 deelen, in 4, met platen en kaarten. 1e dl. Lofrede en brief en 191 bladz. 2e dl. 187 bladz. en bladwijzer. L.

THESAURUS ZEYLANICUS exhibens plantas in insulâ Zeylana nascentes. cur. et stud. Johannis Burmanni. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios et Sal. Schouten, 1737, in 4.

C. B. Rheno-Tr.

RUYSCH. (FRED.) Opera Omnia, anatomico-medico-chirurgica. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1737, 3 vol., in 4.

Ibid.

Zal een herdruk der uitgave van 1721 zijn.

JOANNIS VERWEY Nova Via Docendi Graeca. Ultraj. et Amstel. Jacobum a Poolsum et Janssonio-Waesbergios, 1737, in 8.

Crevenna C. R. Vol. III, p. 21.

NARRINNEN-SPIEGEL enz. Door Pr Abraham à St. Clara. 't Amst. By de Janssoons van Waesberge, 1737. 1e D. 2e Druk. L.

Zie bl. 169, Ao 1723.

CRITICA VANNUS in Inanes Joan. Corn. Pavonis Paleas, In qua Plurimi Scriptores cum veteres tum recentiores .... vindicantur, Cum Epilogo et Indicibus necessaris. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1737, in 8. 661 pp. et index auctorum et rerum. L.

CAJI PLINII CAECILII SECUNDI Panegyricus, cum notis integris Francisci Jureti etc., et selectis aliorum, curante Joan. Arntzenio, Qui et suas adnot. adjecit. Accedit Joan. Masson Vita Plinii, Ed. tertia auctior. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1738, in 4, frontisp. et Insigne De Mol. L.

De exemplaren op groot papier zijn zeer fraai.

JO GOTTL. HEINECCII, Ic., Opuscula

minora varii argumenti: accedit index scriptorum ejusdem. Amst., Apud Janssonio-Waesbergios, 1738, in 8.

B. Hulthem, Vol. II No 13397.

TESTAMENT POLITIQUE du cardinal duc de Richelieu. Amsterdam, Jansson à Waesberge, 1738, 2 vol., 12.

Cat. Radziwill, 1865, 1e part. No 300.

ΛΙΒΑΝΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ. Libanii Sophistæ Epistolæ. Quas nunc primum maximam partem e variis codd. manu exaratis Edidit, Latine convertit, & Notis illustravit Jo. Christ. Wolfius. Acc. in calce ejusd. Libanii epistolae a Franc. Zambicario olim lat. conversæ et Cracoviæ pr. editæ, heic autem integra propemodum centuria ex M. S. auctæ. Amst. Ap. Janssonio-Waesbergios, 1738, in fol. L.

Crevenna Cat. rais. IV Vol., p. 273. »Edition fort estimée & très-belle." Hist. d'un Voyage littéraire fait en 1733 (par C. E. Jordain), à la Haye, chez Adr. Moetjens 1735, p. 187.

Dit keurig uitgevoerd werk, met het drukkers-merk de Mol, schijnt zeer langzaam in het licht verschenen te zijn. Meerdere over dit werk tusschen de van Waesberge's en den geleerden Wolff gewisselde brieven, werden mij welwillend door den Heer Hoffmann uit Hamburg medegedeeld (1).

GRADUS AD PARNASSUM, sive novus synonymorum, epithetorum, phrasium poeticarum ac versuum Thesaurus. etc. Inseruntur descriptiones et comparationes ex optimis Poëtis excerptæ ab uno è Societate Jesu. Editio nova. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1739, klein in 8, 747 pp. L.

PROCES CRIMINEEL en regtelyke bewering over het voorval: of en hoeverre in Lyfstraffelyke saken de wil voor de daad mag opgenomen en gestraft werden, door Mr Simon van Leeuwen, R. G. Merkelyk verbetert en vermeerdert met verscheiden Sententiën en criminele vonnissen. Te Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1739, in 8. Opdracht, voorrede, 258 bladz. en bladwijzer. L.

Een in koper gegraveerde voortitel versiert deze uitgave.

Achter dit werkje vindt men een catalogus van Regtsgeleerde boeken, te bekomen by de Janssoons van Waesberge.

HISTOIRE DES ANCIENS TRAITEZ, ou Recueil historique et Chronologique des traitez répandus dans les auteurs grecs et latins, depuis les temps les plus reculés jusques à l'empereur Charlemagne par Barbeyrac. Amst. Janssons à Vaesberge (sic). 1739, 2 tom., in fol.

Cat. Radziwill 1866, 2e Part., No 82.

SUPPLÉMENT au corps universel diplomatique du Droit des Gens, contenant l'hist. des anc. traitez jusqu'a Charlemagne. Amst. chez les Janssons à Waesberge, Wetstein & Smith, et Z. Chatelain, à la Haye. P. de Hondt, la Veuve de Ch. le Vier, et J. Neaulme. 1739, 5 vol., in fol.

Cat. Bibl. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 416.

De Bure Supplém. à la Bibl. instruct. Paris 1769, T. I, p. 208, heeft: Amst. Janss. à Waësberge, 8 parties en 6 vol., in fol.

REDENKUNDIGE BEDENKINGEN over het vermogen van het Menschelijke verstand, en het recht Gebruik daarvan in de kennisse der waarheid, door Christ. Wolff, Prof. tot Marburg. Uit het Hoogduits vertaald door Joan Christoff. van Sprögel Med. Doct. Amst. By de Janssoons van Waesberge 1739, in 8. Front. Gravé. L.

MISCELLANEÆ Observationes Criticæ novæ in auctores veteres et recentiores, in Belgio collectæ et proditæ a J. Ph. d'Orville. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1740—1751, 12 tom., in 8.

C. B. publ. Harlemensis. Harl. 1848, p. 626.

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN Fastorum Romanorum Consularium Libri duo. Accedunt Præfecti Urbis Romæ et Constantinopolis etc. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios. 1740, in 8.

Crevenna Cat. Rais. T. V, p. 181.

---

(1) Zie Bijlage *T*.

Elementa Jvris Civilis Secvndvm Ordinem Pandectarvm, commoda avditoribvs methodo adornata, a Jo. Gottl. Heineccio, Ic. Potentiss. Prvssor.... Profess. pvblic. ordin. Editio qvarta. Prioribvs avct. mvlto et emendat. Amstelædami, Apvd Ianssonio-Waesbergios, 1740. Cum gratia et Privilegiis, in 8. L.

Bij deze uitgave, met het drukkersmerk van Claas Mol, behoort het fraaije portret van Heineccius, geschilderd door Christian Muller en gegraveerd door Jac. Houbraken.

Toevlucht ofte heylsame Remedien voor alderhande siektens en accidenten, die de paarden souden konnen overkomen. By een vergadert in den tijd van 40 jaren door Pieter Almanus van Cour, in zijn leven Mr. Hoefsmit in 's Gravenhage. Mitsgaders een kleyn Tractaatje van Medicyne voor Koe-beesten. Den sevenden druk (&c.) (Vignet: een paard.) Te Amsterdam By de Janssoons van Waesberge. 1740, in 8.

Uitvoerig bericht over alle de schriften van verscheide Deelen der wysgeerte, In de Hoogduitsche Tale in 't Licht gegeven, door Christ. Wolff, Professor tot Marburg, In 't Nederduitsch overgebracht door Joan Christ. van Sprögel, Med. Doct. Te Amst. By de Janssoons van Waesberge, 1740, kl. in 8, met frontispice, waarop men boven eenige piramiden de woorden In concussa perennat leest. L.

Chr. Wolff, Redekundige Bedenkingen over God, de wereld enz. Uit het Hoogd. d. J. Chr. van Sprögel. Amst. By de Janssoons van Waesberge 1741, met frontisp., 2 Dl., kl. in 8. L.

J. Sculteti, Armamentarium Chirurgicum, olim auctum XXXIX tabulis etc. nec non Observat. collecta à Joh. Bapt. a Lamzweerde, et Observationibus P. H. Verduin. Ed. J. C. de Sprögel. Amst. Janssonio-Waesbergii, 1741, 2 vol., in 8.

Paquot Mém. Tom. II, p. 415, roemt deze uitgave.

L. Heister. Heelkonstige onderwijzingen, met aanmerkingen, door Ulhoorn. Amsterdam, Waesberge 1741, 2 vol., in 4.

Bibl. L. Vercruysse Vol. I. Brux. 1865, N° 713.

Nodige Tafelen Tot de Trigonometria en Uittrekking der Wortelen, waar in de Sinus en Tangentes voor elke Minut des Quadrants nevens harer Logarithmi enz., van 1 tot 10000 zyn begrepen enz., door Christiaan Wolff, En in 't Neêrduits gebracht door Nicolaas Epkema. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1742, in 8, frontispice, voorrede en tafelen. L.

Tabulæ Sinuum, Tangentium, et Secantium, et Logarithmi Sinuum, Tangentium, & Numerorum ab unitate ad 10000 etc. ab A. Vlacq. Ed. ult. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1742, kl. in 8. L.

Petronii Arbitri (Titi) Satyricon, quæ supersunt, cum integris doctorum viror. commentariis, et notis Nic. Heinsii et Guil. Goesii antea ineditis: quibus additæ Dupeyratii et auctiores Bourdelotii ac Reinesii notæ. Adjiciuntur Jani Dousæ præcidanea, Jos.-Ant. Gonsali de Salas commenta, variæ dissertationes et præfationes, curante Petro Burmanno, cujus accedunt curæ secundæ. Editio altera. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, 1743, 2 Vol., in 4.

Brunet Man. T. IV, c. 575.

„Edition plus complète, que celle de 1709, Traj. ad Rhen. chez van de Water, et celle qu'on recherche le plus etc." — Cette édition n'est pas sans raison regardée pour la meilleure de cet auteur. Voyez en Fabricius. Bibl. Lat. de l'Edition de Leipzig.

Anti-Machiavellus, sive Specimen disquisitionum ad Principem Machiavelli. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios. 1743, in 8.

Cat. Radziwill, 1e part. N° 307.

Het vermaakelijk reeken-konstig spel van de quadrata magica of zogenaamde Toover-vierkanten van 12 maal 12 Perken, op het jaargetal 1743. Nevens een Appendix, bevattende verscheiden voorstellen, zo uit de Cijffer-, Meet- als Stelkonst, door Adolph Frederik Marci, Boekhouder

en Vertaalder. t' Amsterdam, By de Janssoons van Waesberge, 1744, in 4, 150 bladz., 8 uitsl. tafels en platen.
J. L. C. Jacob.

Jodoci Lommii medici olim celeberrimi Observationum medicinalium Libri tres. Quibus omnium Morborum Signa, & quæ de his haberi possunt Praesagia, accuratissime pertractantur, Opusculum aureum. Editio quinta. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios. 1744. Et veneunt Lovanii, Apud Martinum van Overbeke, in 8, 235 pp. et Index. L.

Het is eene eere voor de Van Waesberge's deze Simiologie van den beroemden Brusselschen, uit Buren in Gelderland geboortigen, Jodocus van Lom gedrukt te hebben. Wanneer de eerste uitgaaf het licht zag, kan ik met zekerheid niet aangeven. Jo. Frid. Blumenbach, spreekt in zijne »Intr. in Hist. medicinæ litter." Goettingæ 1786, p. 146, van eene Antwerpsche uitgave van 1560. De door Kurt Sprengel, »Versuch einer pragm. Gesch. der Arzneikunde," Halle 1801, III Th. S. 208 vermelde uitgave, Amst. 1745, zal wel de boven beschrevene van 1744 zijn.

Zie over hem eene aanteekening door van Hulthem in de Biblioth Hulthemiana, Vol. II. op N° 7729. Uit N° 7936 zien wij, dat de derde uitgave te Amst. in 1726 het licht zag.

Fr. Ruysch; Alle de ontleed-, genees- en heelkundige werken; meerendeels in 't Nederl. vertaalt door Y. G. Arlebout. Amst. Janss. van Waesberge 1744, 3 vol., met fig., in 4.
B. Hulthem. Vol. II, N° 7437.

Het vermeerderde Wapenhuis der Heel-meesters van D. Johannes Scultetus, in zijn leven beroemd Genees- en Heel-meester te Ulm. Waarin enz. Verzamelt van Dr Joh. Bapt. van Lamzweerde. Alles na de laatste Latynsche druk in 't Neerduitsch vertaalt, in beter order gebragt en... vermeerdert, door Gerardus Dicten, Chirurgyn te Leyden. Te Amstelredamme, By de Janssoons van Waesberge, 1748, 2 D^a., in 8, met vele in koper gegraveerde platen en titelplaat. 1^e D. 548 bladz., 2^e D. van 551—1094 bladz. met Index. L.

Een zeer goed uitgevoerd en voor de geschiedenis der Heelkundige Instrumenten een nog niet onbelangrijk werk.

Veterum Romanorum Religio, Castrametatio, Disciplina militaris ut & Balneæ ex antiquis Numismatibus & Lapidibus demonstrata. Auctore Guilielmo du Choul, consil. Regio etc. è Gallico in Latinum translata. Amstelædami, Apud Janssonio-Waesbergios, MDCCXLVIII (?), in 4, 2 Part. 217 & 121 pp. L.
B. Hulthem, Vol. III, N° 19682, heeft 1685.

In mijn exemplaar is het jaartal 1748 onder den titel geplakt; daarop komt de Laurierstruik voor. Op het frontispice staat evenwel gedrukt: »Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1685;" ook de latijnsche opdragt heeft 1685. De druk dezer latijnsche Uitgave overtreft de Hollandsche. (Zie bladz. 147). De figuren zijn dezelfde, maar door lateren afdruk, in de Latijnsche uitgave, iets minder.

Laur. Heisteri Institutiones Chirurgicæ. Amst. Apud Janssonio-Waesbergios, 1750, II Vol. in 4.
C. Bibl. Dav., N° 2213.
Tot Insigne: de Mol.

HENDRIK VAN WAESBERGE.

TE AMSTERDAM.

Met dezen van Waesberge, die op de Genealogie van dit geslacht niet voorkomt, en die welligt òf een zoon van Johan Janssonius van Waesberge uit diens huwelijk met Geertruid van der Hoeven, òf een zoon van Gillis van Waesberge was, en met wien het geslacht der van Waesberge's te Amsterdam schijnt uitgestorven te zijn, ben ik eenigzins nader bekend geworden door Dr Fried. Lorenz Hoffmann. Deze beroemde, kundige en onvermoeide Boekenkenner had de welwillendheid zeven brieven van Hendrik van Waesberge aan Johan Christoph. Wolff eigenhandig voor mij af te schrijven (1).

De vier eerste brieven zijn uit een Band, N° 57 genummerd, en op de Stads-Bibliotheek te Hamburg bewaard, bevattende brieven aan Johan Christoph. Wolff.

Van d'Orville aan Wolff bezit die Bibliotheek bovendien vele, waarschijnlijk nog ongedrukte brieven, waaronder de drie laatste door Dr Hoffmann mij toegezonden brieven van Hendr. van Waesberge aan Wolff voorkomen.

Deze zeven brieven betreffen de uitgave van de bekende Libanii Sophistæ Epistolæ, in fol., door Wolff bij de Janssoons van Waesberge. (Zie bladz. 176). Uit deze brieven zien wij hoe langzaam het in het licht geven van dit werk geschied is.

Hendrik van Waesberge stond alzoo in dezen tijd aan het hoofd der bekende firma. Van de zeven brieven is er één slechts door hem voor de firma geteekend.

Hoe de Amsterdamsche Hoogleeraar d'Orville zijn deel had in het in het licht verschijnen dezer brieven, wordt ons duidelijk uit een klein, maar veel belangrijks inhoudend, boekske, getiteld:

Histoire d'un Voyage littéraire fait en 1733 (par C. E. Jordan). à la Haye chez Adrien Moetjens 1735, pet. in 8. Men leest aldaar,

---

(1) Zie Bijlage *U.*

p. 187: „M[r] d'Orville, Prof. à Amsterdam, est un savant d'un grand mérite, d'une politesse et d'une honnêteté peu communes. Il a fourni à Mr Wolfius de Hambourg un Recueil très considérable de *Lettres de Libanius*, auteur grec, que cet illustre Hambourgeois a dessein de publier."

Claudi Æliani varia historia cum notis integris C. Gesneri, J. Schefferi, T. Fabri, J. Kuhnii, J. Perizonii et interpretatione Lat. J. Vulteji, ed. ab Abrah. Gronovio, qui et suas adnotationes adjecit. Lugd. Bat. Amst. Wetst. & Smith, J. Boom & H. Waasberge (sic). Roterod. Ultraj. Hagae. 1731, II vol., in 4.

C. Bibl. Dav., N⁰ 1122.

Handvesten ofte Privilegien ende Octroijen, mitsgaders Willekeuren, Costuimen, Ordonnantien en Handelingen der Stad Amstelredam. Door last van de Edele Groot-Achtbare Heeren Burgemeesteren en Regeerders van dezelve Stad, tot den eersten February 1747 vervolgt enz. Te Amstelredam, By Hendrik van Waesberge en Salomon en Petrus Schouten, Boekverkoopers MDCCXLVIII, 6 Deelen in III Stukken, met aanhangsel en Registers. 1e stuk met eene kaart en platte gronden, in fol.

Hierop verscheen een vervolg tot 1755 en 1778, door H. Noordkerk en J. P. Farret.

De Exemplaren op groot papier munten door uitvoering uit, en getuigen van de zorg aan de uitgave besteed.

ABRAHAM VAN WAESBERGE.

TE ROTTERDAM.

Deze is volgens eigenhandige aanteekening geboren te Rotterdam, den 23 Junij 1632 in de Lombertstraat, in 't Eiland van Madera, des Woensdags voor den middag, klokke tien uur.

Hij was de derde zoon uit het eerste huwelijk van Pieter van Waesberghe en Catharina L'Avie (volgens hem: Lavia).

Hij huwde 17/27 Augustus 1658 Maria van Dijck, geboren anno 1632, den 4 November, Dochter van Gerridt van Dijck, overl. 6 Julij 1664, en van Meyntje van Ramsdonck, overl. 24 Mei oude of 3 Junij nieuwe stijl 1660. Zijn schoonvader overleed ten zijnen huize. Zijn eerste zoon werd hem geboren den 4 April 1659, nieuwe stijl (op 't Steyger in de gekroonde Leeuw), den 8 April gedoopt in de Groote Kerk door D. Wilhelmus Soestius, predikant in zijne gemeente te Rotterdam, en is genoemd Pieter. Den 3 Maart 1665 werd hem geboren zijn vierde kind, zijnde eene Dochter, is genaamd Weynanda, en gedoopt den 5 Maart, (de Peters sijn Cousyn Isaack Elzevier en Ida van der Strate).

Hij verwekte bij Maria van Dijck acht kinderen en overleed den 26 April 1707, des morgens te half drie ure.

Achter zijne aanteekeningen, die de geboorte- en sterfdagen van zijne kinderen en van eenige aanverwanten betreffen, bevindt zich een door hem geschreven Christelijk gebed; na het slot hiervan leest men: „Als wij tot het gebedt gaan, dan spreecken wij tot Godt. Maer als wij Godts woort lesen, dan spreekt Godt met ons."

Hij bewoonde de alreede door zijnen vader aangekochte woning op het Steiger, in welk pand, wijk VII, n° 139, voor eenige jaren op nieuw een Boekhandel gevestigd werd, eerst gedreven door den H^r H. V. van Gogh, daarna door den H^r Oldenzeel. Thans wordt daarin een Manufactuurhandel uitgeoefend.

Men vermoedde steeds, dat dit huis de voormalige woning der Van Waesberge's was. De Heer Van Gogh bezat echter daaromtrent geene oude papieren. Dit punt moest dus op eene andere wijze tot

zekerheid gebragt worden. Eene welwillend verleende inzage van de oude perkamenten giftebrieven van het huis aan den Middendam bij de Keizerinnesluis (Hoogstraat), wijk VII, n° 112, waarvan eigenaar is de Heer J. A. van Oostenrijk, heeft doen zien, dat het van achteren daaraan belendende huis, hetgeen door den Boekhandelaar Oldenzeel bewoond werd,

in 1609 en 1610 in bezit was van Anthony van Biervliet,
„ 1633 „ 1638 „ „ „ „ Pieter van Waesbergen, Boekbinder,
„ 1633 „ 1664 „ „ „ „ de Wed. en erfgeñ. van Jan v. Waesbergen,
„ 1677 „ 1709 „ „ „ „ Abraham van Waesbergen,
„ 1725 „ „ „ „ Daniel van der Snoek.

Wij zien hieruit, dat dit huis ongeveer eene eeuw in het bezit der Van Waesberge's geweest is, en weinige jaren na Abraham van Waesberge's overlijden in andere handen overging.

Hij zelf had deze woning reeds met eene andere verwisseld; want ik lees ergens in een berigt van 1700: „Het huys en Erve waerin den voornoemden Abraham van Waesbergen ende syne huysvrouwe Maria van Dijck jegenwoordig syn wonende, ende syn neringe is doende, staande over 't Princen Hoff alhier."

Abraham van Waesberghe, dien wij steeds genoemd vinden Drukker en Leverancier van 't Ed. Mog. Collegie der Admiraliteit van de Maze, mitsgaders Drukker en Leverancier van de Stad Rotterdam, die als ordinaris Stads Drukker veelmalen onder waarschuwingen, publicatien enz. van dien tijd voorkomt, muntte uit in schoonschrijven, waarvan nog eenige keurige bewijzen, vooral drie zeer fraaije van het jaar 1696, voorhanden zijn.

Na 1 Mei 1701 werden door hem en zijn oudsten zoon Pieter van Waesberge de zaken voor gezamenlijke rekening gedreven en onder de door hen gedrukte stukken gesteld: „Gedrukt by Abraham ende Pieter van Waesbergen, ordinaris Drukkers etc."

Niet slechts als Drukker en uitgever van Boekwerken, maar ook als uitgever van gravuren heb ik Abraham van Waesberge te vermelden.

Onder eene goed uitgevoerde houtsnede naar eene teekening van Albr. Durer, Christus voorstellende met de doornekroon, in de portefeuille bij de familie berustende, vond ik staan AB. Waesberghe Excudit. Later zag ik in De Navorscher, VII[de] Jaargang, bl. 179, vermeld een portret van M. H. Tromp door C. Queboorn sculp., naar S. D. Vlieger pinxit, A. van Waesberge exc., en trof ik een A. van Waesberge als graveur aan, in een werk genoemd in de Bibliotheca Hulthemiana. Gand 1836, Vol. IV, N° 24448. Dit is het werk, waarnaar in De Navorscher XVII[de] Jaarg., bl. 281, gezocht werd; bl. 339/40 zegt de Heer C. Kramm, dat hij aangaande Abraham v. W. in zijn werk berigt gaf. Hoe deze portrettenuitgaaf zonder titel kwam, zie bl. 341 etc. Deze Abraham van Waesberge blijkt dus een beminnaar der teeken- en graveerkunst geweest te zijn, maar die, volgens den Heer Kramm, weinig bekend is en ook geen naam gemaakt heeft. Meerdere van hem voorhanden zaken pleiten voor zijne letterkundige belezenheid.

Van zijne uitgegeven werken kan ik slechts enkele opnoemen.

De Gauen van de Milde S[t] Marten. Rott., Abraham van Waesberge, 1656, 2 Deeltjes, in 12. Op den gegraveerden voortitel (de eigenlijke titel schijnt aan mijn ex. te ontbreken) staat: Eerste Deel tweede druck, grootelijx vermeerdert met veel kluchte koddeyen en Vermakelijckheden. Tot Rotterdam, By Abraham van Waesberge, A° 1657. Toe-eijgeningh Aen S[t] Niclaes, Patroon van Amsterdam, van Uw' toegedane Mede-broeder S[t] Marten, Patroon van Utrecht. 1[e] Deel, 304 bladz. L.

De Verloore Vren van Mons[r] D. Oūūille Anders het tweede Deel van den milden S[t] Marten. Tot Rotterdam, By Abraham van Waesberge, Boeck-verkooper. Anno 1656. Voorreden & 673 bladz. Op den titel van dit deel staat het Insigne de gekroonde Leeuw met de spreuk: Ingenio superatur, en op het frontispice het jaartal 1657. L.

In dit jaar gaf hij met zijn vader de op bladz. 94 aangeteekende Pharmacia Galenica uit.

Keuren en Ordonnantien in 4°, Keuren &c. Gedrukt tot Rotterdam, By Abraham van Waesberge, Ordinaris Drucker der voorz. Stadt, 1662—1667, in 4°, plano.

B. Reg. H.

Een tiental. In de verzameling der Kon. Bibl. komen geene andere Keuren, zooals tot 1671, van hem voor.

Nieuwe Testament. Rotterdam, gedruckt bij Abraham van Waesberge, 1663, gr. in 8. Duitsche letter in 2 col.

J. L. C. Jacob.

Dezen Druk vind ik niet vermeld in Is. le Long, Boekzaal der Nederd. Bijbels. Amst. 1732.

De Tafel des Heeren. Waartoe sich Bereyde Lazarus, Maria ende Martha. Tot Rotterdam By Abraham van Waesberge, op 't Steyger, Anno 1664, kl. in 8. L.

Alleen de fraaije in koper gegraveerde titel van dit boekske kwam mij onder de oogen.

Een bondelken Myrrhe van den Lydende ende Strydende Christus, bevattende enz. Door David Montanus, Dienaar des gekruisten, tot Sluys in Vlaanderen. Tot Rotterdam by Abraham van Waesberge, Boekverkooper op 't Steyger, in de gekroonde Leeuw, Anno 1664, kl. in 8, met den kl. Leeuw en het randschrift op den titel.

Alleen het titelblad gezien.

Keuren ende Ordonnantien over den Lande ende Bailliuschappe van Schielandt. Rotterdam, A. van Waesberge, 1664, in 4.

Cat. Bibl. Amst. Amst. 1861. Vijfde gedeelte. (Supplem. 1ste ged.) bl. 86.

Drie Tractaten, Noodigh tot het H. Avondtmael onses Heeren Jesu Christi. Bestaande in Gebeden, Meditatien enz. Hier is by gedaen ten versoecke van F. R., dat noodige Tractaet van de vermaerde Leeraer D. S. Simonides, genaemt De Swaermoedige Ziele. Den derthienden Druck, van veel druckfouten verbetert. Tot Rotterdam, By Abraham van Waesberge, Boekverkooper op 't Steiger, in de gekroonde Leeuw. 1666, in 12, met een Sendbrief van Drelincourt uyt Parys, den 24 Decembris, Anno 1626, en 492 bladz., goth. lett. L.

Brief van Sijn Hoogheydt .... geschr. aende Leden van de resp. Steden van Hollant en Westvr. (8 *Julij. Ond.:)* Rott., Abr. v. Waesberge. In plano.

Tiele B. P., N° 6070.

Insinuatie (van Burgem. v. Rotterdam, waarin de Brief van den Prins van 9 Julij; in d. 10 Julij. Ond.:) Rott., Abr. v. Waesberge ..... 1672. In plano.

Dezelfde, N° 6074.

Copye Naer het Origineel (**Bevelschrift van** Willem III, *gedagteekend:* In 't leger by Bodegrave, den 10 July 1672, *waarbij wordt gelast* „aen de vier Ingesetenen van Rotterdam, den Heer Bisschop zijnde gevolght, aenstondts naer de voorsz. Stadt terugge te keeren" enz.) Rott., Abraham van Waesberge, 1672, kl. in fol. plano.

Tiele B. P., N° 6076.

Syne Hoogheyt (aan Burgem. van Rotterdam, betr. W. Bisschop, in d. 10 Julij. Ond.:) Rott., Abr. v. Waesberge... 1672, 1 bl. fol.
Tiele B. P., N° 6077.

Ter Bruilofte van den Heere Joannes Antonides van der Goes, der Medicijnen Doctor, en Mejuffrouw Susanna Bormans, Tot Rotterdam. By Abraham van Waesberge, Boekverkooper op 't Steiger. 1678, in 4, 18 bladen.
L.

Hierin versen van Katrijne Lescailje, G. Bidloo, Pieter de la Croix, D. van Hoogstraten en anderen.

De ses eerste Boecken Euclidis, Van de beginselen ende fondamenten der Geometrie. Waer bij-gevoeght zijn, enz. door Jan Pietersz. Dou, Landtmeter ende Wijn-roeijer der Stadt Leijden. Van nieuws oversien ende verbetert. Tot Rotterdam. Bij Abraham van Waesberge, Boeck-verkooper op 't Steijger in de gekroonde Leeuw. 1681, kl. in 8. Toe-eijgen-brief aen... Jan van Hout, Secretaris der Stadt Leyden, van 1606. Tot de konstlievende Lesers. Het eerste Boeck Euclidis, 220 bladz. en Besluijt.
L.

ABRAHAM & PIETER VAN WAESBERGE.

TE ROTTERDAM.

Vader en Zoon, van daar, dat wij den laatsten ook genaamd vinden Pieter Abrahamszoon van Waesberge. Tusschen deze beide werd, wegens de klimmende jaren van den vader, den 17 November 1700 eene overeenkomst getroffen, om na 1 Mei 1701 al de zaken voor gemeenschappelijke rekening te drijven. Deze firma, tusschen Abraham van Waesberge en zijn oudsten Zoon Pieter aangegaan, bleef tot het overlijden van den eerstgenoemden voortbestaan.

Abraham van Waesberge, in Junij 1632 te Rotterdam geboren, overleed 26 April 1707. (Zie bladz. 181). Den 27 Augustus 1658 trad hij in het huwelijk met Maria van Dyck, of van Deyck, uit welk huwelijk hem acht kinderen geboren werden, waarvan Pieter, de oudste dezer, den 4 April 1659 het licht zag. Over dezen Pieter, die in 1737 stierf handelen wij hierna afzonderlijk.

Uit meerdere aanteekeningen en aanstellingen blijkt het, dat de van Waesberge's steeds hunnen titel, van Drukker en Leverancier van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze, met een' tweeden deelden. Zoo vinden wij Arnout Leers 1701 in gelijke betrekking aangesteld.

INSTRUCTIE voor de Schrijvers, Dienende op 's Lands Oorlogschepen, onder het ressort van den Raad ter Admiraliteit op de Maze, (vignet: Leeuw met attributen en P. P. P.) Te Rotterdam, bij Abraham en Pieter van Waesberge, Drukkers van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze, 1701, in 4, 22 bladz.

Campbell.

CONDITIEN, enz. Rotterdam Abr. & Pieter van Waesberge 1701, in 4.

J. L. C. Jacob.

KEUREN ENDE ORDONNANTIEN, Over den Lande ende Bailliu-schappen van Schielandt. Tot Rotterdam. By Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Druckers der Voorz. Stad. 1702, in 4, 80 gen. bladz. Sign. A—N 3.

INSTRUCTIE By den Raad ter Admiraliteyt op de Maze gearresteert, voor den eerste Clercq, en Commis van de Hoofdelijke Betalinge, mitsgaders voor den Contrerolleur van dien, om sig daer na in het Werk van de voorsz. Betalinge preciselijk te regu-

leren. (Vignet: Leeuw met Attributen en P. P. P.) Tot Rotterdam, by Abraham en Pieter van Waesberge, Druckers van 't Edele Mogende Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1704, in 4, 9 bl. of 18 bladz.

B. Reg. H.

REGLEMENT EN ORDRE By den Raad ter Admiraliteyt op de Maze gearresteert, Voor de Scheeps- en Huis-Timmerlieden, Smits, Schilders, Zeilmakers, Blokmakers, Bootsman, Poortiers, en Arbeids-volk, werckende op 's Lands Magazijn en Werff. (Vignet: Leeuw met twee ankers en de letters A. T. R.) Tot Rotterdam, By Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukkers van 't Edele Mogende Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1704, in 4, 4 bl. of 8 bladzijden.

Aldaar.

INSTRUCTIE voor den Onder-Equipagemeester tot Helvoetsluys. (Vignet: Leeuw met attributen en de letters P. P. P.) Tot Rotterdam, by Abraham en Pieter van Waesberge, Druckers van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1706, in 4°, of 8 bladzijden.

Aldaar.

EMANUEL VAN WELSENES, verslag omtrent den toestand van rotterdamsche werken, 4 September 1706. Tot Rotterdam by Abraham & Pieter van Waesberge, 1706, in klein folio, groot 11 bladzijden, de keerzijde van bladz. 11 is wit.

B. Rott.

GEAMPLIEERDE OPSTELLEN, 18 Sept. dito in folio, groot 16 bladzijden, onder aan de 16de bladz. staat gedrukt: Tot Rotterdam by Abraham & Pieter van Waesberge, 1706.

Eerste druk en door mij besproken op bladz. 19.

E. VAN WELSENES, Opstelling betrekkelijk of over Rotterdam, Date 4 Septr. 1706, 11 bladz. fol. Aan 't slot staat: En is deze geringe opstellinge in weynig uuren buytens tijds gedaan. Tot Rott. by Abr. en Pr. van Waesberge, ord. Stads-dr. 1707.

J. T. Bodel Nijenhuis. Topographische Lijst der Plaatsbeschrijvingen van het Koningrijk der Nederlanden. Amst. Fr. Muller 1862, bl. 108.

APPENDIX, op de Geamplieerde Opstelling. Rotterdam 1706, in folio, 19 bladz. L.

Dit Appendix door den Heer Bodel Nijenhuis l. c. bl. 109 aangegeven als gedrukt: „Tot Rott., By Abr. en Pieter van Waesberge, Ord. Stads-drukkers, 1706 (15 Nov. nov.)," heeft bij mij, op bladz. 18, alleen tot onderschrift: „Date Rotterdam desen 15 November 1706."

PIETER VAN WAESBERGE.

IN DEN BRIELLE EN TE ROTTERDAM.

Pieter Abrahamszoon van Waesberghe werd te Rotterdam geboren in April 1659. Hij was de oudste zoon van Abraham van Waesberghe en Maria van Deyck.

In 1685, den 1 April, huwde hij Machtelina van Mosterdijk, verwekte bij haar twaalf kinderen, en hertrouwde na haar overlijden met Aletta van Dongen, den 28 November 1713, die Weduwe was van Charles Michel, bij welke hij nog drie kinderen won.

Hij komt voor als ordinaris-Drukker der Stad Rotterdam, en als Drukker en Leverancier van 't Ed. Mog. Collegie der Admiraliteit aan de Maas, in welke betrekkingen wij hem evenwel niet voor de lente van 1701 zien optreden. Voor dezen tijd was hij drukker en boekverkooper in den Briel. De voortbrengselen zijner perse uit deze stad zijn weinige en zeldzaam. De vader, die voor dezen zoon en zijn gezin veel genegenheid koesterde, verkreeg door sollicitatiën voor hem de opvolging in beide zijne betrekkingen, die evenwel niet zouden ingaan voor het overlijden van hem, Abraham van Waesberge.

Vader van Waesberge, in jaren toenemende, passeerde — zooals wij alreede zagen — den 17 November 1700, voor den Notaris Dirk Vos van Weel te Rotterdam, eene acte (1), waarbij hij met zijnen zoon Pieter van Waesberge overeen kwam om na 1 Mei 1701, al de zaken voor gezamenlijke rekening te drijven in zijn huis, staande over 't Prinsen Hof te Rotterdam.

Abraham van Waesberge overleed 1707. Pieter volgde hem op en nam tot in 1737 voor eigene rekening de zaken waar, in den aanvang van welk jaar, 28 Februarij, ook hij overleed.

Met de Regering der Stad schijnt onze Pieter in 1715 in verschil geweest te zijn over den prijs, waarop hij, als leverancier en als

---

(1) De minute dezer staat geschreven op een zegel van twaalf stuivers.

drukker der Stad, het door hem geleverde en gedrukte stelde, en welke prijs der Regering te hoog toescheen.

Ik deel eene daarop door hem ingediende memorie in de Bijlagen (1) mede, ten einde men daaruit kunne zien, wat er toenmaals geleverd werd, en op welken prijs dat geleverde te staan kwam.

Door hem werden de Generale Keuren en Ordonnantien der Stad Rotterdam, in 1730, in vijf deelen gedrukt. Als Inleiding op deze uitgave leest men: „*Dient tot Onderrigtinge.* Dat de Generale Keuren en Ordonnantien der Stad Rotterdam, zijn geschikt op de voet en gereguleert na de daervan geconcipieerde Boeken, dewelke voor dezen zijn gedrukt en verdeelt in tien Boeken, welke tien Boeken na der zelver ordre, zijn verdeelt en geschikt in vijf volumina: Namentlijk.

Het eerste Volumen.	Inhoudende de zeven eerste Boeken.
Het tweede Volumen.	Het agste Boek.
Het derde Volumen.	Het negende Boek.
Het vierde Volumen.	Het begin van het tiende Boek, tot het 1 en 2 deel daer onder begrepen.
Het vyfde Volumen.	Het 3 en volgende Deelen van het tiende Boek.

Ende is voor het eerste Volumen gebragt eene Generale Tafel, van alle de Keuren, Ordonnantien en Ampliatien op dezelve, mitsgaders Publicatien en Waerschouwingen daer toe relatyf, in de vyf volumina begrepen, ende voor yder der volgende vier Volumina, een gedeelte der Tafel in houdende, hetgeen in dat Volumen alleen is begrepen."

De Stads-Bibliotheek bezit van de meeste dezer Keuren en Ordonnantien de oorspronkelijke stukken. Het is echter nog niet lang, dat zij zich in dit bezit verheugen mag.

De Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage bezit een band met Keuren en Ordonnantien der Stad Rotterdam, welke in 1628 en 1632 door Jan van Waesberge, *op 't Steyger aen de Koren-marckt* (1628) en *op de Hoochstraet by de Toelast* (1632) „Met Consent van de Heeren Burghermeesteren" zijn gedrukt.

De overige stukken in dezen band zijn gedrukt door Pieter van Waesberghe *op 't Steygher in de Swarte Klock* van 1634—1649. Deze Pieter, die zich in 1634 en 1635 geen titel geeft, noemt zich in 1637/39 „Boeck-verkooper" en in 1640 en volgende jaren „Ordinaris-Drucker der Stadt Rotterdam."

Den 3den Maart 1733 werd op het request van Pieter van Waesberge, ingediend bij de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze, „dat deszelfs twee Sonen, met namen Gerrit en Pieter van Waesbergen, nevens hem Suppl^t. tot de gem^e halve leverantie mogen werden gequalificeert," door Ed. Mog. geresolveerd — „Suppl^t. zijn verzoek te accorderen" enz.

(Was get.)

Jean van Baerle.

---

(1) Zie Bijlage *V*.

IN DEN BRIELLE.

Oratio Scholastica, pro C. Julio Cæsare, Primo Romanorum Monarcha, Quod justè olim affectaverit Principatum, habita â Theodoro Texelio, In Gymnasio Brilano. Mense Aprili, Anno æræ vulgaris, 1692 (Insigne Typographicum descriptum p. 80). Brilæ, Typis Petri à Waesberge, 1692, in 4, acht bladen zonder paginatuur. L.

Wij Jacob Frederick Baron van Schagen, Heere der Stede en der Vrije Heerlijckheijt van Heenvliet, enz. Stedehuijs van Heenvliet den 15 Aug. 1698. Ter Ordonnantie van zijn Hoog-Ed. van Heenvliet (get.) L. van Campen. Gedruckt binnen de Stadt Brielle, bij Pieter van Waesberge, wonende op den hoek van de Langestraet.

Het is een Plakaat in Plano.

TE ROTTERDAM.

Memorie, gedaan maken ende den Ed. Hove van Holland bij wegen van *Suggestie*, overgegeven uyt den naamen van wegen Eremina de Ruuck, Huijsvrouwe van Hendrick van Rosevelt enz. enz. Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, Boekverkooper, wonende over het Admiraliteyts-Hof. 1703, 32 pp., in folio.

Campbell.

Welsenes. (**Emanuel van**) Geamplieerde Opstelling (zijnde het eerste nu onherdruckt gelaten) 16 fol. bladzijden.

Appendix op de geamplieerde opstelling, 19 fol. bladz. **Laatste vervolg-Bladeren**, 8 fol. bladz. Tot Rotterdam, Herdrukt by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drucker der voorsz. Stadt, 1707. L.

Hiervan bezit ik de proeven.

Bodel Nijenhuis geeft in zijne Topographische Lijst van het Koningrijk der Nederlanden l. c. bl. 108, eene opgave der verschillende drukken.

Keuren ende Privilegien des Lands ende Heerlijckheijts van Voorne. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Boekdrukker, wonende over het Admiraliteyts-Hof 1707, in 4, 292 gen. bladz. en 12 ongen., Register. Sign. A—Pp 3. Hierbij behooren en volgen achteraan:

Keuren ende Privilegien, Der Stede ende Vrije Heerlijckheijt van Heenvliet, 27 gen. bladz. Sign. A—D 2.

B. Rott.

Zeynen beraamd voor de Schepen, sullende zeylen onder den (*bijgeschreven*): Capt. Gerrit Adr. van Reede. Rotterdam, Pieter van Waesberge, 1710, 8 bladz.

Meulman Cat. Pamfl. 3 D., N° 8389.

Generale Conditien, enz. Rotterdam, Pieter van Waesberge, 1710. 4°.

Extract, Uyt het Register der Resolutien, van de Ed. Mog. Heeren de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze, residerende tot Rotterdam. Waer by het reysen derselver Bodens wordt gereguleert, in dato den 13 Augusty 1687. (Vignet: Leeuw met attributen en P.P.P.) Tot Rotterdam, Herdrukt by Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1711, in 4, 8 bl. of 16 bladz.

B. Reg. H.

Instructie by den Raad ter Admiraliteit op de Maze gearresteert, voor de Helbaardiers, en extraordinaris Waakers, wanneer die tot preventie van fraudes, of tot bewaringe van aangehaalde Goederen geëmployeert worden. (Vignet: Leeuw met twee ankers en de letters A. T. R.) (NB. Dit Vignet verschilt van dat door A. Leers gebezigd). Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1712, in 4, 4 bl. of 8 bladzijden.

Aldaar.

Reglement, By den Raed ter Admiraliteyt op de Maze gearresteert, voor de vier ordinaris Clercquen ter Secretarye, ende den Commis van de Charter-Kamer, om sig daer na

in het werk haer geassigneert, præcieselyk te reguleren. (Vignet: Leeuw, met attributen en P. P. P.) Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1713, in 4, 6 bl. of 12 bladz.

Aldaar.

EXTRACT Uyt het Register der Resolutien van Haer Ed. Mog. de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze. Woensdag den 12 November 1704. (Vignet: Leeuw met attributen en P. P. P.) Tot Rotterdam, by Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1713, in 4, 3 bl. of 6 bladz.

Aldaar.

DEN METAMORPHOSIS ofte Herscheppinge van Ovidius Naso. Rotterdam, by Pieter van Waesbergen, 1718, met figuren.

KEUREN ENDE ORDONNANTIEN, Over den Lande ende Bailliu-schappe van Schielant. (Wapen van Schieland). Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorz. Stad, 1720, in 4, 91 pp. L.

LIJSTEN der Soldye van de Officieren, op de Schepen van den eersten, tweeden, derden en vierde Rang, Convoyerende Schepen, en andere mindere Vaertuygen, alle ressorterende ter Admiraliteyt op de Maze. (Vignet: Leeuw met attributen en P.P.P.) Tot Rotterdam, Herdrukt by Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1721, in 4, 4 bl. (8 bladz.)

Campbell.

EXTRACT Uyt de Generale Keure en Ordonnantien der Stad Rotterdam, Houdende Renovatie, van de Keure ende Ordonnantie, tegen het ontheyligen van den Sondag, ofte den Dag des Heeren. (Wapen der Stad). Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorz. Stad, 1722, in 4, 5 bladen.

L.

Idem. KEURE ENDE ORDONNANTIE tegens het profaen spreken, schelden, ontheyligen enz. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorz. Stad, 1722, in 4, 3 bladen. L.

P. v. W(AESBERGE?), Uitbreiding van de vernieuwde koopstad Rotterdam, enz., op rym en sangmaet gesteld. Rott., 1724.

Lijst der Plaatsbeschr. v. h. Koningr. der Nederl., door J. T. Bodel Nyenhuis. Amst. Fr. Muller 1862, N° 1180.

LYSTE der Officieren van den Raedt ter Admiraliteyt op de Maze. (Vignet: Wapen van Hollandt, met attributen en P. P. P.) Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Drucker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteyt op de Maze, 1725, in 4. Titel en 60, 8 en 5 bladzijden.

B. Reg. H.

GENERALE KEURE ENDE ORDONNANTIE der Stad Rotterdam. (Stads wapen). Tot Rotterdam, Gedrukt by Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorsz. Stad, 1730, 5 Volumina, in 4.

L.

Onder deze keuren, op bladzijde 188 beschreven, vind ik er één gedrukt bij Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukkers der voorsz. Stad, in 1706. De meeste echter bij Pieter van Waesberge, Ord. Drukker der voorsz. Stad, van 1708—1736, waaronder één herdruk (Vol. II, 4° Deel) van 1593. De overige aan dit exemplaar toegevoegde keuren en Ordonnantien zijn bij Gerrit en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukkers der voorsz. Stad, van 1737—1740, en later gedrukt.

In de »Naamrol" van Arrenberg staan de Keuren vermeld als »Keuren der Stad Rotterdam, 7 Deelen tot 1787." Rotterdam, J. van Waasberge, in 4, ƒ 62, 12.

KEUREN ENDE ORDONNANTIEN over den Lande ende Bailliu-schappe van Schielant. Tot Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorsz. Stad, 1730, in 4, 112 bladz., met Register en het wapen van Schieland op den titel. L.

GERRIT EN PIETER VAN WAESBERGE.

Beide zonen van Pieter Abrahamsz. van Waesberge. Gerrit, die op de geslachtlijst en op meerdere plaatsen Gerard en alleen in de firma met zijnen broeder Gerrit genoemd wordt, was de jongste zoon uit het huwelijk van Pieter Abrahamsz. en Machtelina van Mosterdijk. Geb..........? huwde hij in.........? Petronella van Wijk.

Pieter was de oudste zoon uit het tweede huwelijk van Pieter Abrahamsz. van Waesberge met Aletta van Dongen, en werd geb..........? December 1714.

Beiden hebben zich in de zaken van hunnen vader onledig gehouden; en hadden alreede in Maart 1733, bij Resolutie van Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden der Admiraliteit op de Maze, de survivance verkregen van de te leveren zaken bij dit Collegie, ook na het overlijden van hunnen vader. Zij wendden zich, bij diens overlijden in 1737, per request aan de Ed. Gr. Achtb. Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam, met verzoek om, in plaats van hun overleden vader, en even als deze en hunne voorvaders de gunst van Ed. Gr. Achtb. genoten hebben, even zoo begunstigd te worden met de aanstelling tot drukkers en leveranciers van hetgeen hunne Ed. Gr. Achtb. in het vervolg zullen noodig hebben te doen drukken en leveren (1). Dit verzoek, den 28 Februarij van dat jaar hun gunstig toegestaan, was geteekend: Ter ordonnantie van Burgemeester en Regeerders der Stad Rotterdam, J. V. Belle.

Onder eene Publicatie van 4 Junij 1742, onderschrijven zij zich Stads Boekdrukkers, en doen dit meermalen; vast even vaak als zij schrijven Stads Drukkers, en een enkelmaal Ordinaris Stads Drukkers.

In 1746 en 1748 woonden Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads Drukkers, bij 't Admiraliteits Hoff, welke woning in den aanvang dier eeuw reeds door hun grootvader Abraham v. W. betrokken was.

Wij weten uit de beschrijvingen der Stad, dat het oude Admira-

---

(1) Zie Bijlage *W*.

liteits Hof geweest is ter plaatse, waar thans het Zakkendragershuis en het Theatrum Anatomicum der Stad staat. Een steen in den gevel, aan de zijde der Huibrug, verkondigt heden ten dage nog aan de Rotte- en Maasstad-bewoners, dat daar ter plaatse eenmaal een Collegie zitting hield, bekend onder den naam van de Admiraliteit aan de Maze. Dat deze Admiraliteit aan de Maze wegens hare oudheid den voorrang boven de andere Admiraliteiten verkreeg (1), en dat hare vlag de eerste in rangorde was, is thans welligt minder bekend.

Deze Admiraliteit heeft Rotterdam zich in 1850 laten ontnemen. Wij roepen der Regering onzer Stad toe: „Regenten! wat is er van de Admiraliteit? waar is uwe eere?" De gedenksteen in het gebouw is een schandsteen, en der voorouderen zorg en streven, te dezen opzigte, door hunne kinderen slecht geschat geworden (2).

Maar laat mij geen verwijt toeroepen aan de achtbare mannen, waarvan vele op eene waardige wijze de zetels van hen, die dien roof zonder tegenspraak toelieten, ingenomen hebben. Deze, die toonen het wel begrepen belang van Rottes Stad te kennen, hare aanstaande grootheid te bedoelen, zouden nimmer zonder den hevigsten tegenstand zich eene kroon hebben laten ontnemen, die tot de eer en de welvaart der Stad zulk een aantal jaren zoo veel toebragt.

Hoe in der tijd een klein aantal ingezetenen hunne stem tegen de vernietiging hunner Admiraliteit verhieven, maar nergens weêrklank vonden, hiervan getuigen de stukken, te vinden in de Nieuwe Rotterdamsche Couranten van 12 Jan. 1849, N° 11, en 8 Jan. 1850, N° 7, en een aan Z. M. den Koning, in dato 22 Febr. 1850, door een klein aantal ingezetenen aangeboden request. Door de Rott. Courant van 7 Febr. 1850 werd dit verzoekschrift, doch zonder gevolg, Rottes burgeren ter teekening aanbevolen (3). Maar laat ons tot de Van Waesberge's terug keeren.

Pieter dan overleefde zijnen broeder Gerard, wiens overlijden na 1766 zal moeten gesteld worden, aangezien eene publicatie van dat jaar nog hun beider onderteekening bevat.

Pieter behield alzoo, ingevolge vroeger besluit van Heeren Burgemeesteren en Regeerders, als de langstlevende de betrekking bij de Stad en de Admiraliteit voor zich en is voorts de schrijver en verzamelaar der bladz. 156 vermelde en onder mij berustende „aloude bewaarde stukken enz."

Later kwam mij een bewijs voor, waaruit bleek, dat Gerard in

---

(1) Zie Jacob Lois, bl. 105, 143. J. Voûte. Spec. Hist. Jur. Inaug. De Admiralitatibus tam privatis quam publicis. L. B. Amst. ex officina D. Groebe 1835, p. 29 et 34.

(2) Bijzonderheden, de voordragt ter opheffing der Werf in 1848 betreffende. Zie Nieuwe Rott. Courant van 1858, No 133 en 134.

(3) De Nieuwe Rotterd. Courant van Donderdag 6 Octr. 1859, Woensdag avond Editie, komt in een Leading Artikel op dit verlies terug.

Dit is te opmerkelijker, aangezien dezelfde Redacteur, die vroeger de stukken tot behoud der Admiraliteit slechts onder beding wilde plaatsen, nu het opheffen van dat établissement als een grief doet voorkomen. „Tempora mutantur" etc.

1771 nog in leven was; wat kan hem gedeerd hebben? was hij ziekelijk, of naar geest of naar ligchaam?

Dat Gerard niet vermogend was, blijkt uit een door hem en zijne huisvrouw Petronella van Wyk, op Vrijdag den 12 Aug. 1740, voor den openbaren Notaris Adriaen Schadee gepasseerd testament, dat op een zegel van drie gulden geschreven is.

In eene aanteekening van Pieter van Waesberge van 1733 komt Gerard van Waesberge, als Stads drukker, alleen voor.

GENERALE KEURE ende Ordonnantie der Stad Rotterdam. Tot Rotterdam, gedrukt By Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads Boekdrukkers.

Onder dezen algemeenen titel, waaraan voor de deelen I, II, III zijn toegevoegd: 1° Eene algemeene indeeling in tien Boeken, geschikt in vijf Volumina; 2° Eene generale Tafel; komt dit werk voor. (Het exemplaar der Kon. Bibliotheek is in acht 4° deelen gebonden, omdat het een 6de of Suppl. Volumen heeft in drie deelen).

Het Iste Deel of eerste Volumen, inhoudende de zeven eerste boeken, bevat 72 afzonderlijk gedrukte stukken, als van:

Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorz. Stad, van 1708 tot 1736.

Gerrit en Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker der voorz. Stadt, van 1737 tot 1762.

Gerrit en Hendrik van Waesberge, Ordinaris drukkers der voorz. Stad, 1772.

Het IIde Deel of tweede Volumen, inhoudende het achtste boek, bevat 53 afzonderlijk gedrukte stukken, als van:

Pieter van Waesberge (dezelfde jaren en titels).

Gerrit en Pieter van Waesberge (dito).

Het IIIde Deel of derde Volumen, inhoudende het negende boek, deel 1 tot 5, bevat 77 afzonderlijk gedrukte stukken, als van:

Pieter 1718 tot 1735. Dezelfde titels.

Gerrit en Pieter 1758 tot 1769. Dezelfde titels.

Het IVde Deel of vierde Volumen, inhoudende het tiende boek, deel 1 en 2, bevat 72 afzonderlijk gedrukte stukken, als van:

Pieter 1716—1736.

Gerrit en Pieter 1741—1764.

Het Vde Deel of vijfde Volumen, inhoudende het tiende boek, deel 3—6, bevat 49 afzonderlijke gedrukte stukken, als van:

Pieter 1712—1732.

Gerrit en Pieter 1737—1764.

Het VIde Deel met afzonderlijken titel: Supplement op de vijf stukken Keuren en Ordonnantien der Stadt Rotterdam, volgende tot een VIde deel. Gedrukt by Gerrit en Pieter van Waesberge, Ordinaris Stads Drukkers. — Dit deel bevat 67 afzonderlijk gedrukte stukken, als van:

Gerrit en Pieter 1755—1769.

B. Reg. H.

In het VIIe Deel, Vervolg van het VIe Deel, Supplement, bevattende 92 afzonderlijk gedrukte stukken, komen er van bovengenoemde drukwerken voor van 1770—1771. Over dit en het VIIIe Deel, op de Kon. Bibl. aanwezig, Zie verder op Hendrik v. W.

Het schijnt, dat elk der drukkers, de ontbrekende stukken telkens herdrukt heeft, naar mate ze in de reeksen ontbraken. De herdrukken van afzonderlijke stukken zijn dan ook zeer talrijk.

KEUREN ENDE ORDONNANTIEN, Over den Lande ende Bailliu-schappen van Schielant. Tot Rotterdam, Herdrukt by Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads Drukkers, 1739, in 4, 112 gen. bladz. Sign. A—P. L.

ORDINANTIE op het Regt en Accijns van de kraan der Stadt Rotterdam. Rotterdam, herdrukt by Gerrit en Pieter van Waesberge, Stads-Boekdrukkers, 1749. 4.

NOTITIE VAN DE CHARTERS der Stadt Rotterdam. Gedrukt By Gerrit en Pieter van Waesberge, Ordinaris Stads Drukkers. Z. jr. (1766) in fol. 12 ongen. en 71 gen. bladz. Sign. A. S. Hoogst zeldzaam.

B. Rott.

GEAMPLIEERDE PUBLICATIE en Renovatie tegens de Tuindieven. Te Rotterdam, Gedrukt by Gerrit & Pieter van Waesberge, Ordinaris Stads Drukkers, 1771, in 4, 8 ongen. bladz.

B. Rott.

PIETER VAN WAESBERGE.

De oudste zoon van Pieter Abrahamsz. van Waesberge, Pieter Pietersz. van Waesberge, uit diens tweede huwelijk, van 28 Nov. 1713, met Aletta van Dongen, Weduwe van Charles Michel, werd geboren te Rotterdam, den...? Dec. 1714. Hij volgde zijne voorvaderen op in de betrekkingen van Drukker der Admiraliteit aan de Maze en van Stads Drukker der Stad Rotterdam.

Door hem werd in den jare 1768 een huis in de Koestraat aangekocht, ten einde nimmer door anderen genoodzaakt te kunnen worden de drukkerij en den boekwinkel te moeten verplaatsen.

Het is van hem, dat ik een M. S. onder den volgenden titel in folio bezit (1):

„Alöude bewaarde Stukken, mijner voorvaderen Drukkerije. Daaronder ook sommige ten onzer tyden, by ons gedrukt; welke, schoon juist alle geen directe relatie tot den anderen hebben: nogtans te myner keuse, als ter gedagtenisse by malkaâr op deze wyze gesorteert, heb doen binden in het Jaar A° 1766."

Schoon nu het oude, veelmin het alöude, der stukken in deze verzameling niet bewaarheid wordt, daar vele van den aanvang der achttiende, niet één uit de zeventiende eeuw, dagteekenen, zoo is toch deze verzameling in meer dan één opzigt belangrijk, en wensch ik daaruit een en ander mede te deelen.

De verzamelaar toont daarin een man geweest te zijn van werkzaamheid en orde, en een ijverig beminnaar van zijn geslacht, welks afnemend aanzien hem zeer ter harte ging, en waaromtrent hij niet nalaten kon zijne klagten te uiten.

Deze verzameling bevat:

1° „Sommier Berigt, rakende de Chartres der Stadt Rotterdam," bevattende 35 bladz. folio, niet gepagineerd, en waarvan de Heer G. van Reyn spreekt in de voorrede bl. XXI, van zijne „Geschied-

(1) Op bladz. 192 was hiervan alreede sprake. De aldaar aangehaalde bladz. is die der uitgave van 1859.

kundige Beschrijving der Stad Rotterdam; Te Rotterdam, bij Wed. van der Meer & Verbrugge. 1832," en welke Notitie later verbeterd en aangevuld is door den Pensionaris Meerman. Wat het eerste Sommier berigt aangaat, dit is, blijkens het in de verzameling aangeteekende, door de Van Waesberge's als stads-drukkers gedrukt, en zeer waarschijnlijk insgelijks de tweede, latere, uitgebreidere Notitie.

2° Bevat deze verzameling de proeve der reeds genoemde „Geamplieerde Opstelling" en hare toevoegselen, en staat aan het einde daarvan geschreven „Deze als proeve van onze gewezene Vader Pieter van Waesberge bewaart, dus Egt."

3° Eene „Nadere Memorie, rakende de Posterye op Engelandt." 6 bladz., in folio.

4° Een „Antwoord en Elucidatie op de vragen by de Heeren van Amsterdam ter Vergaderinge van Haar Ed. Groot Mog., op den 18 Januarij des Jaars 1709 gedaen, met relatie tot het advys, op den 25 September 1708 uytgebragt," 4 bl., in folio.

5° Eene Waarschuwing van 19 Mei 1716, om de Zeeuwsche Ryksdaalders niet hooger uittegeven ofte ontvangen, als tegen 50 stuivers per stuk. In fol. plano.

6° Een Request aan de Edele Groot Achtbare Heeren, de Heeren Burgemeesteren der Stad Amsterdam, door verscheiden kooplieden (Amsterdamsche) de dato 6 Februarij 1727 gepresenteerd, aangaande klagten etc. over de slechte hoedanigheid, pakking etc. der Hollandsche Haring. Met een Extract daaruit getrokken, door den Heer Pensionaris Hoornbeek te Delft, groot 15 bl. folio.

7° „Nader Memorie, dienende tot Refutatie van zeker berigt, door Burgemeesteren en Vroedschappen der Stede Vlaardingen, overgegeven aan de Ed. Groot Agtbare Heeren Gedeputeerden van de groote Visscherye en Haringvaart in Holland en West-Vriesland. Concernerende het verhoogen, verpakken en branden van den Haring," bevattende 45 bladzijden in folio.

8° Eene Memorie van Heeren Burgemeesteren dezer Stad, aan haar Ed. Groot Mogende, op eene Missive van den Raad ter Admiraliteit aan de Maze, rakende het benaderen van vier pakken Manufacturen, door de Commiesen ter Recherche binnen deze Stad, gedateerd 20 April 1728, 6 fol. bladz.

9° Eene Waarschuwing brandstoffen, waaruit brand te vreezen is, betreffende.

10° Een bestek, de dato 15 April 1727, en Conditien der aanbesteding van een nieuwe houte brug buiten de Delfsche Poort alhier, lengte begroot op 88 en breedte op 22 Rynlandsche voeten, en voorts verscheide Publicatien en andere stukken, voor Pieter van Waesberge, Stads Boekdrukker, van bijzonderen intrest, als zijnde door zijn eigen hand gedrukt.

11° Waarschouwing tegen en indaging van den voortvlugtigen en Insolventen Lodewijk van den Bommenaer, gepubliceerd 4 Januarij 1727.

12° Eene Lijst van de Prijzen, waarvoor het gezegelde papier in Rotterdam verkocht wordt, aan Gerrit en Pieter van Waesberge,

Stads Boekdrukkers voormaals te drukken geordonneert door wijlen den Heer Secretaris J. Hage.

En eindelijk eenige Waarschuwingen, Publicatiën, Ordonnantiën, Notificatiën, Bekendmakingen enz., 's Lands en Stads-zaken betreffende.

Wat de klagten van Pieter van Waesberge over het afnemen van het aanzien der stads-drukkerij aanbelangt, vind ik door hem genoteerd:

„Is voor ons beklagelyk, dat het Beneficie der Stads Drukkerije, al voor een lange reex van jaren, ongelukkig, ter vermagering der Van Waesberge's te zeer is gefnuikt, (terwijl het meerendeel van derzelver nazaten zig met de geringste handwerken moeten generen), worde hier genoopt ter beklag, uit volgende redenen:

De Heer Burgemeester van Teijlingen voor omtrent 30 jaren geleden, zyne kinderen latende onderwysen van een gering Françe Schoolmeester, genaamd Marie, bezorgden voor den zelve, dat alle schryfpennen, die de Stad mogt benoodigt hebben, (ofschoon wy tot de Leverantie derzelve van Heeren Burgemeesteren waren gequalificeert) (1) door dezelve Françe Marie voortaan moesten gelevert worden, en moeten tot heden zulks met goede oogen aanzien. Maar of dit niet genoeg was, dezelfde Marie moest, op eene gemakkelyke wyze, zonder werken, grooter gemaakt worden; daartoe heeft wylen de Heer Burgemeester de Wilhem (wiens zoon toen ook naderhand door deselve Françe Meester onderwesen wierd), hem, by de gemelde Leverantie der Pennen, vereert met een profitabel ampt, zijnde thans nog Raffactiemeester van den Tabak binnen deze Stadt. De Naamwyzer der Regeringe van Rotterdam (wie oordeelt dit niet als een tak der Stads Drukkery?) is toegevoegt aan Nicolaas Smithoff een Boekverkooper, die zelfs geen drukkery heeft, en die jaarlyks deselve Naamwyzer by Stefanus Mostert laat drukken. De Rotterdamsche Courant is mede, volgens vrije dispensatie, door Heeren Burgemeesteren vergunt te drukken aan Casteleyn, van Haarlem hier gekomen, en thans hem nog toegevoegt de Boekverkooper Arrenberg. Zoo gaat het insgelyks met de Leverantie dezer Stads Papieren, dewelke dan door den een, en dan door den ander, gelyk ook al door wylen den Clercq Adrianus Martinius, toenmaal Clercq ter Secretarie van deze Stadt, plegen gelevert te worden, en waarvan bij de Van Waesberge's omtrent 10 à 12 riem in een geheel jaar gelevert worden."

Wij zien hier niet vele loftuitingen aan de toenmalige Regering onzer stad, door haren gepriviligeerden drukker, toebrengen; maar gelijk hij hier weinig lof voor de Regering over heeft, bevatten zijne aanteekeningen eenige bijzonderheden, die ook niet tot lof en eere van de toenmalige burgerij strekken.

Zoo vermeldt hij de ongeregeldheden, die in de jaren 1740 en 1741, wegens de duurte der levensmiddelen, plaats grepen, en inzonderheid

---

(1) Zie Bijlage X, alwaar men de benoeming, tot het leveren van al hetgeen de stad aan Boekdrukkers en Boekverkoopers zaken mogt van noode hebben, vindt.

het morren van het volk in Augustus 1741, over de duurte van de boter; welk morren Dingsdag 12 September aanvangende, op de Botermarkt en in de Boterhal, daarna op andere plaatsen in de stad zoo toenam, dat men eerst de huislieden dwong de boter een derde minder te verkoopen, en later de boter wegroofde, zoodat de huislieden moeite hadden zich voor grooter ongemak te bergen; waarover 15 September 1741 eene Publicatie verscheen, in de verzameling bewaard.

Hierin aldus voorzien zijnde, ontstond er een ander misverstand, dat de kaasboeren hadden moeten misgelden, ware er niet, in den aanvang dier troebelen, eene Publicatie tot opheldering, van wege de Ed. Gr. Achtb. Heeren van de Wet, in dato 28 September 1741, verschenen, welke het gemor stuitte.

In het volgend jaar moesten het de Impost-meesters Floris van Weersel en Thomas van Pausé ontgelden, de eerste van welke, tusschen 16 en 17 April, des avonds omstreeks elf ure, en de andere den 16 Mei, mede om elf ure des avonds molest leed; bovendien werd nog, in den nacht van den 12 Junij, het Teldershuisje aan het eind van den Haringvliet, bij de Engelsche kerk staande, opengeloopen en uitgeplunderd; waarover 4 Julij 1742 eene Publicatie afgekondigd werd, met belofte van ƒ 500,— premie voor het aanbrengen van den dader of de daders van het feit, en verbiedende, na eerst de molestatien den Impost-meester Floris van Weersel aangedaan, opgesomd te hebben, „op het allerserieuste en scherpste aan allen en een ygelijk / van aan de voorsz. Impost-meester ofte zijne bediendens / ofte aan deszelfs goederen / eenig de minste molest / hinder of schade aan te doen / op poene dat de Dader of Daders deswegens / met de uytterste rigeur sal of zullen werden gestraft / na de Placcaten van den Lande".

In het bekende jaar 1747, door onzen stads drukker en anderen het Wonderjaar geheeten, hadden er bewegingen van eenen gansch anderen aard plaats. In dit jaar werd men in de Republiek alom dagelijks meer beducht voor een inval van de Franschen. En niet zonder grond, daar deze, onder zoogenaamde termen van vriendschap (en zooals men toen sprak, om onze Landen te bewaren) al langzamerhand aanvingen te naderen. Verder bepaalt zich onze drukker bij deze zaak niet, als in de geschiedenis van ons land opgeteekend. „Maar de maand April", gaat hij voort, „in het genoemde jaar, en vervolgens, geeft mij aanleidinge tot de bijzonderste gebeurtenissen."

Op 't eind van April, kwam er een Middelburgsch schip, versierd met eene groote Prinsenvlag en wimpel, brengende tijding, dat Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, Prins van Oranje-Nassau, binnen de stad Veere en vervolgens in geheel Zeeland, op het verlangen (op de biddinge) des volks, tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal derzelver Provincie etc. uitgeroepen was.

Dit gezigt en deze tijding, en de naar aanleiding daarvan wapperende vlaggen, deed de zoo lang smeulende liefde voor zijne Hoogheid bij alle welmeenende vaderlandlievende Rotterdammers ontvonken en „tot een gantsch vuur bernen."

De burgers gaven welhaast aanleiding (1) tot nadenken aan hunne Burgervaderen, die de noodzakelijkheid beseften van hunne zijde te doen blijken, dat zij de verkiezing van Hoogstgemelde Zijne Hoogheid tot dezelfde hooge betrekkingen, als waarmede men hem reeds in Zeeland begroet had, toejuichten.

Het dragen van de Oranje-kleuren, van Oranje-strikjes op de hoeden, eerst door kinderen, wakkerde de beweging aan, tot dat men, op Zaturdag morgen 29 April, zijnde de dag, waarop de klok van het Raadhuis gewoonlijk gehoord werd tot het maken van nieuwe Burgemeesteren en Schepenen, eene ontelbare menigte, waaronder ook onzen drukker met verscheidene deftige en waardige burgers, naar het plein van het Raadhuis zag toevloeijen, die, in discours staande, terstond uit hun midden eene commissie vormden (2), om bij Heeren Burgemeesteren binnen te treden en aldaar eerbiedig te verzoeken, dat hun Ed. Gr. Achtb. de goedheid geliefden te hebben, Zijne Hoogheid Willem IV, Prins etc. — om allergewigtigste redenen, die den minsten tijd van uitstel niet lijden konden — alhier te verkiezen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal etc.

De overredende aanspraak van Timmers, als daartoe, buiten zijn toedoen, door een ieders vriendelijk aanzoek als gedwongen, en van andere binnengetreden burgers, zoo bij Burgemeesteren, als in de volle Vergadering van Heeren Vroedschappen, en nog meer het ontzettend gejoel en geroep van buiten, veroorzaakte, dat zoo spoedig mogelijk — nadat er nieuwe Burgemeesteren en Schepenen verkozen waren — met luider stemme, door twee Heeren....... uit Vroedschap's Kamer, aan het volk werd toegeroepen: dat haar Ed. Gr. Achtbaarheden — voor zoo verre deze stad aanbelangt — Zijne Hoogheid, den Heere Prince van Orange, hebben verkozen tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal, en dat de Heeren Gedeputeerden naar 's Gravenhage aanstonds daarvan zouden kennis en berigt geven. Welke verklaring aan het volk, ook „immediatelijk" — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis werd afgekondigd.

Weldra zag men de vlaggen op den toren, de Oranje-linten aan hoeden en mutsen, vivat Oranje was het woord op ieders lippen, en de straten weêrgalmden van het geschreeuw „Oranje boven!"

Des Zondags hierop volgenden weergalmde een toon van geestelijke blijdschap: der Predikanten mond was vol van lof en sommiger tong vrij los.

Maar welhaast geraakte de teugel vrij en werd het volk bandeloos. Dit ondervond men op Maandag daarna; de toestand werd dreigend zoowel in de stad als in het geheele land. De vrees voor de Justitie scheen te verdwijnen.

---

(1) Hoe weinig bedaard en gepast van de zijde der burgerij deze aandrang geschiedde, zien wij uit de »Verz. van stukken betrekkelijk Rotterdam in 1784." Te Dord. en Rott. 1785, 3e Deel, bl. 357.

(2) Deze commissie bestond uit Jacob Timmers, Schoonvader van onzen stadsdrukker Pieter van Waesberge, Abraham de Bruyn, Lieve Kaas, Gerrit van Leeuwen, Abraham Nieuwland en nog enkele anderen, wier namen niet genoemd worden.

Het straatgeschreeuw vermeerderde: Oranje boven! enz. Oranje boven al! Het slechtste volk naderde de burgerhuizen, men zwierde met gansche rijen de huizen binnen, en vergde den burgers geld af.

Wel lieten de Heeren van de Wet — na voorafgaand klokkengelui — des avonds van 1 Mei, eene Waarschuwing tegen deze dartelheid uitgaan, met bedreiging van strengelijk te straffen hen, die als verstoorders van de algemeene rust en veiligheid der goede burgerij en ingezetenen zouden „geattrapeerd" worden; maar beter dan deze bedreiging kwam op dezen — voor altoos zoo genoemden — Franschen Maandag (1) een noodkreet, die in alle steden gehoord werd, den goeden in den Lande te stade. Van alle zijden hoorde men de rouwmare: „De Franschen zijn geland!" — „De Franschen zijn gezien te Scheveningen, met platboomde vaartuigen!" — „Nu is het met het Land gedaan!"

Waarlijk, het was eene gezegende stem, die door de vrees, welke zij aanbragt, op eenmaal de geduchte binnenlandsche beroerten stremde. Het vernomen alarm deed al de compagniën burgers in de wapenen treden, waaronder verscheidene vrijwilligers gevonden werden.

Uit de wapening ontstond alweder eene andere beweging van het volk: sommigen liepen naar het Raadhuis, velen naar 's Lands Magazijn, dezen naar de woningen der zwaardvegers, wapenen eischende en nemende (2), genen lieten zich uit, den Franschen vijand met vuur te keer te willen gaan enz.

Ongeveer in de helft van den nacht werden de burger-compagniën, die onder de wapenen getreden waren, afgedankt, daar men begreep en overreed werd, dat het een valsch gerucht geweest en er geen Franschman gezien of vernomen was.

Woensdag daaraanvolgenden ontving men uit den Haag het berigt, dat Zijne Hoogheid, ter Vergadering van Haar Ed. Mogende, de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, met eenparigheid van stemmen tot Stadhouder, Admiraal- en Capitein-Generaal over de Provinciën van Holland en West-Vriesland was verkozen, aangesteld, en in den Haag, uit naam van Haar Ed. Gr. Mog., als zoodanig reeds geproclameerd.

Hiervan gaven de Ed. Gr. Achtb. Heeren hunnen goeden burgeren berigt, bij Publicatie van 3 Mei, met bijvoeging, dat, tot bewijs van hun genoegen hierover, er des avonds na de godsdienstoefening openbare vreugdebedrijven binnen de stad zouden geschieden.

Naar de bekende order, uit 's Hage, der manier en wijze hoe de Predicanten voortaan voor de Regeringe, in den Gebede de Rang moesten volgen:

1° Voor de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland.

2° Voor Zijne Hoogheid.

---

(1) C. van Oeveren. Schets der fransche Maandag. Rott. 1776, in 4°.

(2) Later moest, op gedane advertentie van 6 Mei 1747, met bedreiging van straf bij niet nakoming, al het genomene terug gebragt worden. Deze publicatie is met alle de voornoemden door Pieter van Waesberge bewaard geworden in zijne, bij mij voorhanden, verzameling.

3° Voor de Magistraten etc., werd, op aanschrijving van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en Westvriesland en ter Ordonnantie dezer van 29 April, den 6 Mei van het Raadhuis gepubliceerd, „dat alle woensdag avond de klokke seeven uuren / in de kerken binnen dese stad / sal werden gehouden een Extra-ordinaire Beedestond" en dit wegens den „onlangs gekoomen vyandlyke inval van de Trouppes van Zijne Majesteit den Koning van Vrankryk in het Territoir van den Staat."

Hierop volgde, tot algemeene blijdschap, eene Publicatie van hun Ed. Gr. Achtb. in dato 15 Mei 1747, waarbij kennis werdt gegeven aan de goede burgerij, van de tijding, dat Zijn Hoogheid dien morgen ter vergadering van haar Ed. Groot Mog[d] was geïnstalleerd tot Stadhouder, Admiraal en Capitein Generaal van Holland en Westvriesland; voorts, dat er dezen avond ten 9 uren publieke vreugdebedrijven en illuminatien binnen deze stad zouden geschieden etc. Eene recommandatie, tegens ongeregeldheid en moedwil, opdat alles blijve binnen de palen van orde, sloot deze bekendmaking.

Verder werd ter stads drukkerij gedrukt eene Notificatie van Heeren Burgemeesters en Regeerders dezer stad (volgens Resolutie der Heeren Staten van 5 September laatsleden), dat ter Thesaurie dezer stad een Negotiatie op Recepissen, voor zes maanden, tegens den intrest van 4 ten honderd, in 12 maanden vrij etc. zoude gedaan worden.

Hierna volgt een Model, van de wijze en maniere der bewuste liberale gifte, onder vraagpunten etc. En daarnaast het Formulier der gewone kwitantien; alles om te voldoen aan het Placcaat van haar Ed. Groot Mog[d]. gearresteerd den 12 September 1747.

Onze verzamelaar teekent voorts eenige beschuldigingen aan tegen sommige toenmaals regerende Heeren, welke men begeerde — zoo als men sprak — dat mogten worden afgezet. Hij deelt tevens de wijze mede, hoe deze zich, door gedrukte en aangeplakte biljetten, van den hun aangewreven blaam trachtten te zuiveren. Hij geeft aan, hoe deze groote sommen gelds voor diegene beloofden, die zulks konden bewijzen. Voor den Heer M[r] Theodorus van Teijlingen, drukte hij eene Oproeping, waarin die Heer zich, van een hem ten laste gelegd onregt, wenschte te zuiveren (1). Deze mededeelingen eindigt hij met de volgende heusche opwekking:

„Door alle welke Eerroovende en onbetamentlyke discoursen, ter zelver tijdt, verscheiden lieden in deze Stadt, en daaronder vele uit verkeerde oogmerken, om, ware het mogelyk, uit eens anders leet, zigzelve te bevoordeelen! — zich hebben schuldig gemaakt aan verregaande verkeerdheden en onuitwisbare vlekken van een onopregt gedrag: niet aanmerkende, wat aan de pligt van een goed burger, en voorts aan het caracter van een Eminent Hooft en Hooger Regeringe moet toegekent en overgelaten worden; behalve het allergewigtigste Godsbevel, dat een ieder blyve in zijne beroepinge,

(1) Zie Bijlage *II*.

Godt alleen vreese en den Koning Eere; en zoo alle ziele den magten over haar gestelt, onderdanig zijn!"

In den herfst van het jaar vingen verscheidene heethoofdige lieden aan wederom „een ander project t' ontkleeden." Het zoude, zeide men, voor 's Lands kas meest voordeelig zijn en belangrijke sommen door den tijd aanbrengen, wanneer al de ambten, staande nu ter begeving van Burgemeesteren, bij vacature, openbaar geveild en aan den meestbiedende verkocht werden. Men adresseerde zich ten dien einde zoo lang, dat op den 6 November eene groote menigte menschen zich voor het Raadhuis verzamelde, uit welke eenigen verzochten om in „Burgemeesteren Kamer binnen te staan" en bij monde voornamelijk van Laurents van der Meer, die beleefdelijk, maar tevens zeer vrijmoedig het woord voerde, dit verzoek aan hun Ed. Gr. Achtb. uit liefde en ten nutte van het Vaderland voordroegen. De uitwerking hiervan was, dat denzelfden voordenmiddag — na voorafgaand klokkengelui — van het Raadhuis afgekondigd werd eene Notificatie, die vervolgens gedrukt en ter plaatse gewoon in de stad werd aangeplakt. Deze Kennisgeving, alleen door de vier Heeren Burgemeesteren en derzelver Secretaris, en niet door de Ed. Gr. Achtb. Heeren der Wet onderteekend, bevatte de toestemming van dit verlangen, behelsde de voorwaarden, en bepaalde hoe die zouden uitgevoerd worden.

Gedrukt en aangeplakt, en door een ieder gelezen, werd zij door de meesten met groote verwondering aangezien, als schijnende eene onbegrijpelijke verandering in de zaak der ambten.

Weinig tijd daarna zag men naast genoemde Notificatie, door Pieter van Waesberge bewaard (1), eene Tegen-Waarschuwing aangeplakt, en gedrukt uit den Haag gekomen, waarbij Zijne Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, als Stadhouder etc. een ieder deed kennelijk zijn, dat men binnen deze stad op den 6 November 1747, op het Raadhuis, den Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen de toenmaals genomen Resolutie ter verkooping van de ambten enz., had afgevergd en dus zulk eene handelwijze met groot ongenoegen bij Zijne Hoogheid was vernomen; dat derhalven die afgevergde Notificatie door Zijne Hoogheid werd beschouwd als te zijn afgedwongen, gelijk zulks ook geschied is; waarbij een ieder, die zich daaraan schuldig gemaakt had — schoon voor ditmaal nog gepardonneerd — op het ernstigste werd aangemaand en gewaarschuwd, zich in het vervolg daarvoor te wachten; en ingeval zich iemand daaraan schuldig maakte, deze als een verstoorder van de algemeene rust etc., zoude worden aangemerkt etc., en dat vervolgens de gemelde Notificatie van Heeren Burgemeesteren dezer stad moest gehouden worden voor nul en van geener waarde etc.

Niet lang daarna had de Pachters-geschiedenis plaats, die, hoewel een vernieuwd bewijs van den woeligen geest onzer zoo zeer gevierde voorouders, door de wijze beradenheid der toenmalige stads-

---

(1) Zie Bijlage Z.

Regenten in Rotterdam, niet dat onstuimig rumoer veroorzaakte, hetwelk zij in Amsterdam verwekte.

Toen deze beweging gaande raakte, deed de regering de goede burgerij bij eene Publicatie bekendmaken, dat ter Vergadering van haar Ed. Groot Mogenden, op het voorstel van Zijne Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, de zaak „concernerende de afschaffing van de Pachten," zoo ver is gebragt, dat op heden — 26 Junij 1748 — „dezelve favorabel zal worden geconcludeert." Tevens het gedrag harer burgeren prijzende, welke zich, in deze omstandigheid, boven die van andere steden, als goede en getrouwe ingezetenen hebben onderscheiden.

De Pachten afgeschaft zijnde, volgde er eene aankondiging, waarbij Heeren Burgemeesteren kennis gaven, dat op Woensdag den 14 Augustus 1748, des morgens van negen tot twaalf ure, en vervolgens al de dagen der week — uitgezonderd Zaturdag en Zondag — gevaceerd zoude worden ten kantore van de buitengewone Verponding, tot de ontvangst van de penningen, welke een ieder, ingevolge de ernstige vermaningen en bevelen, vervat in de Publicatie door haar Ed. Groot Mogenden, met overleg en volgens den voorslag van Zijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen Erf-Stadhouder, op den 26 Julij laatstleden bepaald en aangeplakt, zal komen bij te dragen, op rekening van den Tax, waarop een iegelijk, in plaats van de afgeschafte pachten, overeenkomstig de voorzegde Publicatie zal worden gesteld, en welke advertentie, gedagteekend van 10 Augustus 1748, te vinden is in de „aloude bewaarde stukken" van onzen stads-drukker.

Hierop volgt de wijze van taxatie, nadere waarschuwing, qualificatie voor de wijkmeesters en inlichtingen voor de goede ingezetenen. Voorts eene copie der gedrukte advertentiën voor degenen, die meenden te moeten doleren over hunnen aanslag, met aangifte van den tijd en de plaatsen, waar Heeren Commissarissen ter doleantie daartoe zouden vaceren. En eindelijk een Formulier der Lijst, geschikt tot de opgave der doleantiën.

Tot de verandering der Regering binnen onze stad, welke, volgens verklaring van Z. Hoogheid de Stadhouder, geschiedde wegens de diffidentie tusschen de Regenten en ingezetenen dezer stad ontstaan, werden in October 1748 als Commissarissen van Zijne Hoogheid voor Rotterdam, Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, Heer van de beide Katwijken en 't Zant, Heemraad van Rijnland enz., en Willem Paauw, Raad in den Hoogen Raad in Holland, afgevaardigd. Deze Heeren namen zitting in het Gemeenelandshuis van Schieland, om aldaar te hooren en te onderzoeken de klagten, die burgers dezer stad konden of begeerden tegen haar Regeerders in te brengen. Zeer weinige ingezetenen verschenen: in mijne aanteekeningen worden slechts drie namen genoemd. Daarop namen genoemde Heeren Commissarissen zitting op het Raadhuis der stad, ten einde aldaar den Heeren Vroedschappen, in naam van Zijne Hoogheid benoemd, den behoorlijken eed af te nemen, gelijk geschiedde.

Na met weinige bijzonderheden dit aangeteekend te hebben, maakt

onze verzamelaar gewag van ongewone straatschenderijen, die aan het einde van het jaar plaats grepen, en waarbij men onverhoeds aangevallen, met messen in de kleederen gesneden, en zoo mishandeld werd, dat op Nieuwjaarsnacht van 1749 tusschen twee en drie ure, omtrent het Leidsche veer, van twee zoodanig aangevallenen, de een op de plaats dood bleef en de ander den volgenden avond overleed.

Den 4 Januarij verscheen hierop eene Bekendmaking van Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen, waarbij van deze straatschenderijen openlijk kennis gegeven en *een Somma van drie hondert Caroli Guldens* uitgeloofd wordt „aan diegene / die zoodanige Aggresseurs en straatschenders komen aan te brengen en bekent te maken / zoodanig dat deselve in handen van de Justitie geraken / en daarvan werden overtuygt." Voorts *een Præmie van zeshonderd guldens* als boven beloofd aan dengenen, die de Boosdoeners van het feit in de Lombertstraat, omtrent het Leidsche veer gepleegd, kon aanbrengen of bekend maken; „en zal de naam van den Aanbrenger ofte Aanbrengers / des verzoekende / werden gesecreteert."

De daders, een Fransche pruikmaker en zijn bediende, gewoond hebbende in het Afloopen van de Wagestraat, benevens een brandersknecht, ontdekt en door den Schout Van Gelder gevat, werden daarna gevonnisd en het vonnis geëxecuteerd. Het vonnis van den brandersknecht wordt niet medegedeeld, de beide andere, inzonderheid dat van den bediende van den pruikmaker, teeken ik op, uithoofde van het eigenaardige der regtsbedeeling in die dagen.

Volgens sententie dan, werd de pruikmakersknecht op een kruis gebonden, eerst de regterhand afgehakt en hij tweemalen daarmede in het gezigt geslagen, daarna levend geraadbraakt, vervolgens op het galgenveld, met de hand op een pen boven zijn hoofd, op een rad bevestigd.

De pruikmakersbaas werd, in zijn blaauwe chambre-cloak, met een strop om den hals onder de galg te pronk gezet, om de justitie van zijn knecht te aanschouwen; daarna op het schavot ontkleed, aan den geeselpaal gebonden, strengelijk gegeeseld en gebrandmerkt, en — zoo onzen aanteekenaar wel heugt — voor 50 jaren in het werkhuis der stad gedetineerd, om aldaar met zijne handen zijn brood te verdienen, hoewel hij, naar gissing, maar omtrent 10 jaren daarin geweest is.

Waren er nu eenige jaren van zorg en bekommeringen bij inwendige beroeringen en bij vreeze voor oorlogsvuur van buiten voorbijgegaan, des te algemeener was de vreugde in het gansche land en bij het volk nu Hun Hoog Mogenden de Heeren Staten Generaal, met bewilliging van de Edele Groot-Mogende Heeren Staten van Holland en Westvriesland, goed vonden, dat op Vrijdag den 13 Junij 1749 des avonds alom in het gansche land vreugdeteekenen over den gesloten vrede, met luiden en spelen der klokken, opsteken van vlaggen, spelen der orgelen in de kerken, lossen van het kanon en het branden van pektonnen, zouden bedreven worden.

Maar de onrust onder het volk was nog niet geweken; want nu volgt nog een verhaal van onlusten, die ontstonden door een bevel uit den Haag, waarbij, ter voorkoming van bedriegerij in de gemeene Lands middelen, de wijnkoopers gelast werden om den behoorlijken eed af te leggen.

Het is bekend, hoe bij deze gelegenheid de wijnkooper Gerrit Hagedoorn, wonende in de Bierstraat, grooten last en schade aan zijn huis leed; hoe het muitzieke volk in zijn pakhuis drong, de kranen der voeren openzette of die geheel uithaalde; en dit, dewijl gemelde wijnkooper, zoo als hij aan Pieter van Waesberge zelf verzekerde, de eerste was, die gemelden eed aflegde, vermeenende hij, dat het zijn christen- en burgerpligt was dit te doen, als de overheid het vorderde.

Volgens hetgeen Hagedoorn later aan Van Waesberge verzekerde, werd hem de schade, volgens zijne opregte opgave, van hooger hand deugdelijk vergoed.

Het geheel dezer aanteekeningen sluit, na de opsomming van den inhoud en van nog eenige aan het einde der bewaarde stukken te vinden Publicatiën, Advertentiën, en Waarschuwingen van minder belang, met de „heuchgelijke gebeurtenisse van 't jaar 1766, waarin men te gemoet zag, dat Zijne Hoogheid den V^den^ Willem, Prince van Orange en Nassau, als Erf-Stadhouder, Capitein-, Admiraal- en Generaal dezer Provincie, op 8 Maart, bij gelegenheid van zijn achttiende verjaardag, stond te worden geïnstalleerd en beëedigt." Eindelijk bevinden zich hier nog achter de Ordre en het Reglement tot de ontvangst van Zijne Hoogheid, als Hoogstdezelve op den 20 Mei 1766, — Dingsdag van Pinksteren — de stad met zijne tegenwoordigheid vereeren zoude; en de Publicatie, waarbij bepaald werd, dat 12 compagniën van de burgerij in het geweer zullen komen, volgens Reglement daarvan gearresteerd.

Een extract uit de Gifteboeken van Rotterdam, deel N° 97, van 1 Februarij 1769, doet ons zien, dat gegeven werd aan Pieter van Waesbergen, stads drukker, gift en eigendom van een huis W. Z. Hoofdsteeg op de hoek van de Rijstuin, belendend ten zuiden aan Michel van den Graaff voor aan de straat tot achter aan Jan Cox, ten protocolle N° 3712. Des anderen daags werd deze woning weder verkocht.

Pieter van Waesberge was 3 December 1741 te Rotterdam gehuwd met Cornelia Timmers, die na het overlijden van haren echtgenoot, dat waarschijnlijk in 't begin van 1780 voorviel, den 18 April 1780, eene overeenkomst met zijnen opvolger aanging, volgens welke de laatste uitkeering geschiedde op 31 Dec. 1783.

Op het Register van begravenen te Rotterdam staat aangeteekend: 10 Julij 1787, Cornelia Timme (sic) Wed^e^ Pieter van Waesbergen, in den Oppert, 67 jaren.

JOURNAEL gehouden by J. Timmers en A. de Bruin, Burgers der Stad Rotterdam, wegens eenige merkwaardige gebeurtenissen in MDCCXLVII betrekkelijk Z. D. H. den Heere Willem Karel Hendrik Friso, enz. Rotterdam by Pieter van Waesberge, 1748, voor de Uitgevers, 32 foll. in 4.

Het origineel H. S. berust op de Kon. Bibl. te 's Hage, en is het oorspronkelijke stuk den Erfstadhouder aangeboden. Is dit boek ooit uitgegeven?

INSTRUCTIEN VOOR DIT COLLEGIE, (ter admiraliteit op de Maze) en voor de verschillende Officianten onder hetzelve ressorterende. Eerste Deel. Te Rotterdam, By Pieter van Waesberge, Ordinaris Drukker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze, 't jaar 1760, kl. in 8 met het wapen der Admiraliteit.

L.

Naar eene geschreven copie, op een zoogenaamd schijnbedrieg.

GERRIT EN HENDRIK VAN WAESBERGE.

Hoe meer wij de bedrijvigheid der van Waesberge's om dezen tijd na gaan, des te meer ontwaren wij, uit de schamele opgaven van werken, die wij als van hunne pers afkomstig kunnen aangeven, hoe min het in die dagen met de weleer zoo belangrijke boekhandel en boekdrukkerij van dit geslacht binnen Rotterdam gesteld was.

Er heerschte zoodanig een stilstand in deze vroeger zoo bedrijvige Rotterdamsche pers, dat zij wel eene klagt uit den boezem van hare deelgenooten mogt doen opgaan, zoo als wij dan ook Pieter van Waesberge (zie bladz. 196) zelven kunnen hooren klagen.

Liever dan klaagtoonen aan te heffen hadden wij gezien, dat zij zich op nieuw krachtig aangegrepen hadden. Hunne aanverwanten te Amsterdam gingen hun roemrijk voor, en het is inderdaad vreemd bij hen niet de minste veerkracht te bespeuren. Zulk eene ontwikkeling van veerkracht was des te noodzakelijker, naar mate de betrekkingen van Admiraliteits- en Stadsdrukkers niet zoo winstgevend waren als sommigen dit wel willen diets maken.

Hadden zij zich hunne aanverwanten te Amsterdam ten voorbeelde gesteld, zij hadden eenen ruimeren werkkring kunnen vinden, en welligt den grondslag gelegd tot eene vernieuwde welvaart in hun geslacht, binnen de muren, waarin zij waanden het eerst de boekdrukkunst te hebben aangebragt. Zij hadden dit moeten en waarschijnlijk met vrucht kunnen doen, te meer daar hun geslacht te Amsterdam uitstierf, en er van diens ouden roem op hen wel iets afgedaald zou zijn.

Door Gerrit en Hendrik van Waesberge werd, met toestemming en medewerking van Pieter van Waesberge, broeder van eerstgenoemden, en waarmede hij onder de firma van Gerrit en Pieter van Waesberge in Compagnieschap vereenigd was, in 1769 een verzoekschrift aan Burgemeesters en Regeerders der Stad Rotterdam ingediend. Dit rekwest (1), in het archief der Stad voorhanden, hield het ver-

---

(1) Zie Bijlage *AA*.

zoek in, dat Hendrik van Waesberge, in plaats van zijn oom Pieter, aan zijn vader, bij diens klimmende jaren, als deelgenoot in de zaken mogt toegevoegd worden, en wel op dezelfde gunstige voorwaarden, als waarop zijn oom met zijn vader vereenigd was.

Dit verzoek vroeger ingediend dan dat, waarvan op bladz. 209 sprake is, werd door een van 1771 achtervolgd. Het gunstige appointement daarop in het najaar van dat jaar verleend, had de compagnieschap van Gerrit en Hendrik van Waesberge ten gevolge.

Als firma komen hunne namen dan ook van 1772—1774, en dan nog slechts enkele malen voor. Zij worden dan Ordinare Stadsdrukkers genoemd, ofschoon Hendrik alleen reeds aan het eind van 1774 als zoodanig voorkomt. Men vindt hen te zamen als zoodanig in de „Generale Keuren en Ordonnantiën der Stadt, tot Rotterdam gedrukt bij Hendrik van Waesberge, ordinaris Stadsdrukker," op de bovengenoemde jaren genoemd, en de door hen in die jaren gedrukte stukken daarin aangegeven.

Tot 1774 treffen wij de namen van Gerrit en Hendrik van Waesberge gezamenlijk aan. Het laatste stuk van 1774, *Renovatie van de Publicatie tegen het Belemmeren van de Doorgangen in de Publycke Gereformeerde Kerken dezer Stadt*, heeft voor het eerst den naam van Hendrik van Waesberge alleen. Het schijnt evenwel, dat zij nu en dan ieder nog voor zich zelven bedrijvig waren en dat alzoo de compagnieschap voornamelijk ten opzigte der Admiraliteits- en Stadszaken aanvaard was.

S. Rivier, De verovering van den Briel, of de Grondlegging der batavische vryheid, treurspel. Rott. Gt. (Gerrit) van Waasberge, 1777, kl. 8°.

J. T. Bodel Nyenhuis, Topogr. Lijst der Plaatsbeschr. v. h. Koningr. der Nederlanden. Amst. 1862, N° 1230.

STEPHANUS VAN WAESBERGE.

Deze van Waesberge is mij als uitgever van verschillende minder belangrijke werkjes voorgekomen. Op de uitgave zijner boekwerkjes staat hij alleen als boekverkooper vermeld. Of hij tevens drukker was, heb ik niet kunnen uitvorschen. Zijne betrekking tot de andere leden van het geslacht van dien naam kan ik met geene zekerheid aangeven. Hij kan echter een zoon van Michiel van Waesberghe en van Margaretha Hesman geweest, en dan uit dit huwelijk den 10 December 1724 te Rotterdam geboren zijn.

Omstreeks 1767 woonde hij in de Bagijnestraat, in de nabijheid van de Bank van Leening Hij is mij tot 1781 voorgekomen.

QUELDUIVEL VAN MASKON. Rotterdam, S. van Waasbergen, 1737, in 12.
N. Arr.

Zal waarschijnlijk foutief wezen en het door mij hierna op 1767 vermelde boekje moeten zijn.

DE KLUIZENAAR of weergaloose rampen en gevallen van Philip Quarl, met pl. Rotterdam, Steph. van Waasbergen, 1751, in 8.
N. Arr.

DEN QUEL-DUYVEL, zynde een waarachtig verhael, van 't geen een Duyvel gedaen en gesproken heeft, in het huys van D° François Perreaud (Perrault), Gereformeert Predikant in Vrankryk. Mitsgaders een VERHANDELING van de Duyvelen ende Tovenaars. Uyt het Fransch vertaalt. Te Rotterdam, by Stephanus van Waesberge, Boekverkooper in de Bagynestraat, by de Bank van Leening, 1767, in 12, approbatie, 275 bladz. en Register.
L.

GOUDEN APPELEN in Zilvere gebeelde Schale; toegedient aan Jongelinge en jonge Dogtere of, enz., door Thomas Brooks enz. Uit 't Engelsch vertaalt, met een aanprijzend voorberigt van B. Augustyn, Catechizeermeester. Te Rotterdam, by H. van Zoelen en S. van Waesberge, 1768, kl. in 8, 212 pp. en des Predikers Raat.
L.

F. BROOKS, Gouden appelen of goeden raad voor jonge lieden, 1769. Rotterdam, S. van Waasbergen, in 8.
N. Arr.

Zal eene latere vertaling of uitgave van het vorige werkje zijn, want Brooks leefde vroeger.

R. VAN DER ZWAAN, Wandel op den Hemelweg, 1781. Rotterdam, S. van Waasbergen, in 8.
N. Arr.

HENDRIK VAN WAESBERGE.

Blijkens het „Verheerlykt en verlicht Rotterdam," te Rotterdam by Nicolaas Cornel, 1788, 8°. met platen, 3ᵉ stuk, bladz. 295, woonde Hendrik van Waesberge, stads-drukker, toenmaals aan de Noordzijde van den Haringvliet, wijk M, n°. 107 en 87, thans wijk 12, n°. 102, na alvorens in de Koestraat in het vroeger door zijn Oom Pieter aangekochte huis gewoond te hebben.

Hij werd 10 Oct. 1744 geboren, uit Gerard van Waesberge en Petronella van Wijk, en overleed 7 Februarij 1817. Hij was tweemalen gehuwd, de eerste maal met Magdalena Blokzijl, geb....., gedoopt 15 Julij 1738, overl. 28 April 1779. Hij verkreeg bij haar drie kinderen. Den 12 Januarij 1791 hertrouwde hij met Susanna Holsteyn, geb....., gedoopt 2 April 1756, overl. 21 Nov. 1832. Dit huwelijk schonk hem vier kinderen.

Volgens familie-aanteekeningen was hij Stads-, 's Lands- en Admiraliteits-drukker, tot in het jaar 1787. Na de omwenteling in dat jaar bleef hij stads-drukker en leverancier.

Met goedvinden van zijn' oom Pieter van Waesberge, hield hij, in den herfst van 1771, bij Burgemeesteren der stad Rotterdam aan, om in diens plaats te mogen worden aangesteld als drukker en leverancier van al hetgeen de Stad van boekverkooperswaren mogt benoodigd zijn. Op dit verzoek werd hem, den 22 Nov. 1771, een gunstig „appointement" verleend, geteekend: ter Ordonnantie van Heeren Burgemeesteren, door W. W. van Berckel; welk stuk, even als verscheidene andere, nog in originali voorhanden is, zijnde geschreven op een zegel van zes stuivers.

Den 23 April 1776 werd onze Hendrik, bij besluit van de Edel Mogende Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de Maze, met het drukken van alles en met de leverantie van de wederhelft der schrijfbehoeften, voor dit collegie noodig, begunstigd en in het laatste bevestigd. De andere helft, opengevallen door het overlijden van R. van der Hoeven, werd toegewezen aan den boekverkooper Reinier Arrenberg.

Zijne moeder, Pieternella van Wijk, weduwe van wijlen Gerrit

(Gerard) van Waesberge, stond bij eene acte, gepasseerd 15 Maart 1777, onder zekere voorwaarden, aan hem Hendrik, haren zoon, in vollen vrij- en eigendom af hare helft in de drukkerij en gereedschappen, enz.

Gedurende de jaren 1793—1796 was hij Hoofdman van het Boekverkoopers Gilde.

In 1811 werd hem, op zijn request aan den toenmaligen Maire der stad Rotterdam, den Heer Willem Suermondt, om, wegens zijne klimmende jaren, zijn zoon Pieter van Waesberge, oud circa twintig jaren, met hem, onder de firma van Hendrik van Waesberge en Zoon, te qualificeeren tot het drukken en leveren van al het benoodigde ten dienste der stad en der onderscheiden departementen, door genoemden Maire, den 8 November van genoemd jaar, gunstige toestemming verleend, en die firma met het drukken en leveren, als voren gezegd, gebeneficieerd.

Deze associatie is evenwel nimmer tot stand gekomen, en alzoo de voorschreven firma niet gevoerd geworden.

Onder de papieren bij de familie Van Waesberge voorhanden, zag ik het Brevet de tolérance, gedagteekend Parijs, 1 Januarij 1812, waarbij Hendrik, volgens genomen besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 November 1811, bevestigd werd in zijne betrekking: „le quel Arrêté maintient le Sieur Henry van Waesberge, dans l'exercice de l'Etat d'Imprimeur, dans le Département des Bouches de la Meuse, Arrondissement de Rotterdam, à la Résidence de Rotterdam." Hierbij is gevoegd het bewijs van den door hem 5 Junij 1812 gedanen eed, dien hij verpligt was op dit hem uitgereikt brevet af te leggen.

Omstreeks 48 jaren lang bewoonde Hendrik het door hem aangekochte huis aan den Haringvliet. Hij bereikte den ouderdom van 73 jaren, doch bragt de laatste jaren zijns levens in aanhoudende ongesteldheden door, missende daarbij het gebruik zijner verstandelijke vermogens, zoodat zijne laatste dagen beklagenswaardig waren.

Een portret in olieverw, geschilderd door ... Lapis (?), uit zijnen krachtvollen leeftijd, wordt bij zijne afstammelingen bewaard.

De Zwervende Turk of de verbaazende Levensloop van den berugten Sultan Achmet; natuurlijke Zoon van Mahomet de IV, behelzende enz. Te Rotterdam, By Hendrik van Waesberge, Anno 1764, 8. L.

Volgens eene geschreven copie.

Keuren en Ordonnantien over den Lande en Bailliuwschappen van Schielant. Tot Rotterdam. Herdrukt bij Hendrik van Waesberge. Stads Drukker 1782, in 4, 114 gen. bladz. Sign. A—P.

B. Rott.

Inleijding tot de Eerste beginselen der Sterrekunde. Rotterdam ... (?) van Waesberge 1781. Prijs 60 C^s^.

Cedulleboek van behoeftens voor een schip van Oorlog van de Charter van 44 stukken; Rotterdam, H. van Waesberge, 1785, in folio.

Cat. Bibl. Ministerie van Marine 1859, 1e Vervolg, bl. 14, No 64.

Cedulle-lijst van konstapelsbehoeftens voor 's Lands schip *Cesar*. Rotterdam, H. van Waesberge, 1786, in folio.

Ibidem bl. 8, No 141.

Cedulle-lijst voor 's Lands schip van oorlog *Charlemagne* Rotterdam, H. van Waesberge, 1786, in folio.

Ibid. N° 141[a] en N° 141[b].

Instructien van haar Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, voor de Raaden ter Admiraliteit dezelver Ministers, Ontvangers, Generaal, Vendumeesters, Procureurs en Officieren van de Convoyen en Licenten, mitsgaders de Instructien en Reglementen, gearresteert bij den Raad ter Admiraliteit op de Maze. Voor derzelver Bediendens en Suppoosten. Te Rotterdam. Gedrukt en Herdrukt bij Hendrik van Waesberge, ordinaris Drukker van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maze 1786—1787. 30 verschillende stukken, in kl. 8.

B. Rott.

Ordonnantie en Reglement voor de Schutterij In de Ambachten van Beukelsdijk, Oost- en West-Blommersdijk genaamt Cool. In den jare 1785 opgerigt onder de Zinspreuk Pro Aris et Focis. Te Rotterdam, by Nicolaas Bellaart en H. v. Waesberge 1787, in 8, 68 gen. & 12 ongen. bladz. Register VIII & Sign. A—E 5.

B. Rott.

Extract uyt de Generale Keuren en Ordonnantiën der Stad Rotterdam: Houdende Ordonnantie op de Burgerwacht. In Rotterdam, gedrukt by Hendrik van Waesberge, Ordinaris en Stads Drukker, 1788, 4°. L.

Generale Keuren ende Ordonnantiën der Stad Rotterdam. Tot Rotterdam gedrukt by Hendrik van Waesberge, ordinaris Stads Drukker, VII[de] en VIII[ste] Deel.

B. Reg. H.

Het VII[de] Deel. Vervolg van het VIe Deel, Supplement, bevat stukken bij Hendrik v. Waesberge gedrukt van 1771—1786.

Het VIII[ste] Deel. II[de] Vervolg van het VI[e] Deel, Supplement, bevat 60 afzonderlijke stukken door hem gedrukt van 1787—1792.

Alvorens ik van deze Stadskeuren en Ordonnantien afstap, wil ik nog mededeelen, dat de Heer Campbell mij berigtte, dat de Koninklijke Bibliotheek een band met Keuren en Ordonnantien der Stad Rotterdam bezit, welke in 1628 en 1632 door Jan van Waesberghe *op 't Steygher aen de Koren marckt* (1628), *op de Hoochstraet by den Toelast* (1632) „met consent van de Heeren Burghermeisteren" gedrukt zijn. De overige stukken in dezen band zijn gedrukt door Pieter van Waesberghe *opt Steyger in de Swarte Klock*, van 1634—1649. — Deze Pieter, die zich in 1634 en 1635 geen titel geeft, noemt zich in 1638 en 1639 Boeckverkooper, en in 1640 en volgende jaren Ordinaris-Drucker der Stadt Rotterdam.

Na 1792 zijn bij hem, onder meer anderen, nog de volgende Stadskeuren en Ordonnantien gedrukt of herdrukt.

Extract uit de Generale Keure en Ordonnantie der Stad Rotterdam. Houdende Ordonnantie verbiedende het gebruyk van ysere Haken in het passeren van de Sluysen, en binnen 's Dijks. Gelyk mede het stoten tegen de Vlotten &c. in de Rotte. En rakende de Ordre van het passeren van de Sluysen. In Rotterdam, Herdrukt by Hendrik van Waesberge, Ordinaris Stads Drukker 1793, in 4.

Renovatie en Ampliatie van het XXXI[ste] Articul van de Ordonnantie op het Tellen, Draagen en Zetten van Steen, Tegelen, Pannen en Vorsten. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Ordinaris Stads Drukker, 1794, in 4.

Ordonnantie voor de Huurkoetsiers. In Rotterdam, Gedrukt By Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1797, in 4.

Ordonnantie voor de Wagenaers en Voerlieden In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1797, in 4.

Ordonnantie op het Keuren, Wegen en Bewerken van Hooy. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1800, in 4.

Waerschouwing omtrend het Veilen of Verkopen van Levensmiddelen, gelost uit Schepen, die met schade binnenvallen. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1802, in 4.

Amplicatie op de Keure en Ordonnantie rakende de Mosselneering. In Rotterdam, Herdrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1804, in 4.

Extract Uit de Resolutien van den Raed der Stad Rotterdam, genomen op Maendag, den 6den van Augustus, 1804. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1804, in 4.

Extract Uit de Generale Keuren en Ordonnantien der Stad Rotterdam, houdende Ordonnantie op het meten van Castanien en Okkernoten In Rotterdam, Herdrukt bij Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1804, in 4.

Extract Uit de Generale Keure en Ordonnantie der Stadt Rotterdam, houdende Ordonnantie op het Keuren van de Hammen en Spek, van ban buiten ingekomen. In Rotterdam, Herdrukt by Hendrik van Waesberge, Ordinaris Stads Drukker, 1806, in 4.

Extract Uit het Resolutieboek van de Heeren van de Weth. der Stad Rotterdam, genomen op Zaturdag den 5 Juny 1706. In Rotterdam, Herdrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1806, in 4.

Renovatie en Ampliatie wegens het ontvreemden van Tabak, by den Tabaks-Pikkel. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1806, in 4.

Extract Uit de Generale Keure en Ordonnantie der Stad Rotterdam, houdende Ordonnantie op het Keuren van Steen, Tegelen, Dekpannen en Vorsten, mitsgaders Kalk en Tras, en op het tellen, dragen en zetten van Steen, Tegelen, Pannen en Vorsten. In Rotterdam, Herdrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1806, in 4.

Ordonnantie op het verkoopen van Boter en Kaas. In Rotterdam, Gedrukt by Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1806, in 4.

Ordonnantie rakende het wegnemen van de Uithangborden, &c. binnen de Stad Rotterdam. In Rotterdam, Gedrukt bij Hendrik van Waesberge, Stads Drukker, 1808, in 4.

Reglement op het houden der Beesten-markt, mitsgaders het Markt-Staen- en Hekkengeld. Te Rotterdam, ter Stads Drukkery van Hendrik van Waesberge, 1816, in 4.

DE WEDUWE HENDRIK VAN WAESBERGE EN ZOON.

Na het overlijden van vader Hendrik van Waesberge, 7 Februarij 1817, werd door zijn zoon Pieter, op door de Regering te voren gestelde voorwaarde, de boekhandel en drukkerij voortgezet, onder de firma van De Weduwe Hendrik van Waesberge en Zoon. Deze firma heeft als associatie aanvang genomen den 1 November 1817, volgens contract daarvan gepasseerd 19 Maart 1817, voor den openbaren Notaris Jan van Enschot, en geapprobeerd door Heeren Burgemeesteren den 11 April 1817.

Door gunstige dispositie van H.H. Burgemeesters, werden de zaken vóór dezen datum onder voornoemde firma alreede uitgeoefend. Deze dispositie, het gevolg van de voortdurende ongeschiktheid van den vader tot het uitoefenen van eenig bedrijf, is geteekend, ter ordonnantie van Burgemeesters, door den toenmaligen Secretaris der stad, den Heer J. A. van Zuylen van Nyevelt.

Ordonnantie houdende Stedelyke Belasting op de Boter. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1818, in 4.

Reglement van Geneeskundig Toevoorzigt voor de Stad Rotterdam. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1820, in 4.

Tarief voor de onderscheiden Stedelijke Middelen, over den jare 1821. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1821, in 4.

Ordonnantie, houdende Stedelijke Belasting op de Steenkolen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1822, in 4.

Verordening omtrent het gebruik der Pikkels. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon: 1822, in 4.

Reglement wegens het sluiten en ontsluiten van de Poorten en Waterboomen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1824, in 4.

Publicatie, houdende Verordeningen, tot maintien der Markt- en Veerschepen, Diligences en Postwagens. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1824, in 4.

Waerschuwing, houdende Bepaling omtrent het Rijden der Diligences. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1824, in 4.

REGLEMENT voor het Lager Schoolwezen binnen Rotterdam. Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1825, 16 bladz., in 8.
L.

KENNISGEVING ...... houdende eene Omschrijving van de regelen, die bij de behandeling van Drenkelingen behooren te worden toegepast. Aldus gearresteerd en gepubliceerd van den Raadhuize der Stad Rotterdam, dezen 23sten van Junij, 1826. Burgemeester enz. Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge, en Zoon.
Eén vel in plano.

ORDONNANTIE voor de Reedetrekkers der Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1826, in 4.

ORDONNANTIE rakende het maken van Sleutels en het opsteken van Sloten. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1826, in 4.

REGLEMENT op het Stuk van Erfscheiding, en hetgeen daartoe behoort. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1826, in 4.

ORDONNANTIE op de Gebouwen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1826, in 4.

ORDONNANTIE tot voorkoming van Vechterijen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1826, in 4.

REGLEMENT op de inrigting en den dienst der Turftonsters en derzelver Noodhulpen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1828, in 4.

REGLEMENT op de inrigting en den dienst der Kolenwegers en Meters. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1828, in 4.

KENNISGEVING, houdende bepalingen omtrent het stellen van Eesten. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1828, in 4.

KENNISGEVING, houdende Tarief der Meet- en Werkloonen, voor de Kolenwegers en Meters, Turftonsters en derzelver Noodhulpen, en de Zakkendragers. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1828, in 4.

WAERSCHUWING, houdende bepalingen omtrent het ryden van Wagens met Honden bespannen. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1829, in 4.

ALTERATIE EN AMPLIATIE op Art. 3 van het Reglement, wegens de Poorten aan de Landzijde dezer Stad. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1829, in 4.

ORDONNANTIE, waar naar binnen de limieten der Stad Rotterdam zal worden geheven een Stedelijke Impost op den Turf. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1829, in 4.

ORDONNANTIE op het rijden met Vracht- en Handwagens. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1830, in 4.

KENNISGEVING, houdende bepalingen op den aenvoer, de keuring en het verkoopen van Oesters. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij, van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1830, in 4.

ALTERATIE op het Tarief van het extra ordinair Diep- en Havengeld. Te Rotterdam, Ter Stads Drukkerij van de Wed. H. van Waesberge en Zoon, 1832, in 4.

PIETER VAN WAESBERGE.

Deze was de oudste zoon uit het tweede huwelijk van Hendrik van Waesberge met Susanna Holstein.

Hij is te Rotterdam geboren, den 22 April 1792. In zijne jeugd werd hij opgeleid voor de drukkerij, en ontving het daartoe noodige onderrigt op de bekende drukkerij van Stefanus Mostert. Hij was tweemalen gehuwd. Zijne eerste echtgenoot Anna Geertruy Merkesteyn, geb. 22 Febr. 1792, overleed 16 Maart 1812, en liet hem eenen zoon na. Zijn tweede huwelijk met Adriana Francisca Landman, geb. 4 Oct. 1796, had plaats den 28 Februarij 1816. Deze zijne huisvrouw, die hem overleefde, schonk hem vier kinderen.

Bij dispositie van Heeren Burgemeesters der stad Rotterdam, in dato 9 Maart 1816, werd hem, op daartoe gedaan verzoek, vergund, gedurende de treurige ongesteldheid van zijnen vader, de bediening van stads-drukker met den aankleve van dien waar te nemen, en hem tevens de survivance, onder zekere voorwaarde, verleend.

Op de Naamlijst der Inteekenaren op Loosjes Gedenkschriften van het vierde Eeuwgetijde der Boekdr. Haarlem 1824, teekende hij zich dan ook reeds stads-drukker.

Pieter woonde destijds in de Hoogstraat, wijk H, N° 15.

Na het overlijden van zijne moeder, werd hij, den 26 Nov. 1832, tot stads-drukker aangesteld.

In 1831 betrok hij de door hem in dat jaar aangekochte woning in den Houttuin, waar wij heden ten dage nog de drukkerij der Van Waesberge's gevestigd vinden.

Gedurende de jaren der Fransche overheersching leidde hij een zeer bewegelijk leven. Gaarne zoude ik uit die jaren het een en ander hem betreffende mededeelen, maar het ontbreekt aan daartoe vereischte aanteekeningen. Waar men veel denkt te vinden, is de oogst dikwerf schraal. Ik kan dus desaangaande alleen berigten, dat hij met de conscriptie Napoleon heeft moeten dienen, en dat hij de veldslagen van Dresden, Bautzen, Leipzig enz. mede gemaakt heeft. Eindelijk door de Russen krijgsgevangen gemaakt, ontvlugtte hij, en kwam met den Kolonel Molsbergen als bediende naar Rotterdam terug.

Sedert de herstelling van het Huis van Oranje, in den jare 1814, trad Pieter van Waesberge in dienst bij de Schutterij te Rotterdam, en maakte hij, na den gewapenden opstand der Belgen in 1830, vrijwillig in 1831 uitgetrokken, in hoedanigheid van 1e Luit. Adjudant bij het 2e Bat. der 2e Afdeeling Mobiele Zuid-Hollandsche Schutterij, den tiendaagschen veldtogt mede. Hij woonde den slag van Leuven bij, en ontving 28 Maart 1832 het (vrijwillig) Metalen Kruis en Lint.

Op eene verdienstelijke wijze hielp hij alzoo, in die belangvolle dagen, de eer en roem onzer Schutterijen mede handhaven, welker belangrijkheid voor ons Vaderland, als zijnde nationaal en inheemsch, zoo naar waarheid aangetoond is door den verdienstvollen Luitenant-Generaal W. J. Knoop, in diens welgeschreven opstel, voorkomende in de Gids van Maart 1857, getiteld: „De tiendaagsche veldtogt in Augustus 1831."

Als beminnaar der fraaije letteren, werd door hem bij verschillende gelegenheden van zijnen lust en aanleg tot deze blijk gegeven. Mij kwam daarvan in handen:

Danktoon voor de gelukkige herstelling van Neêrlands Kroonprins, door P. van Waesberge. Rotterdam, Februarij 1835, zijnde zes gedrukte coupletten.

Zijne uitboezeming bij de vijfentwintigjarige Feestviering van het Letterkundig Genootschap „Door Vriendschap Werkzaam," mede te Rotterdam in 1835.

Pieter van Waesberge overleed te Rotterdam, in den ouderdom van 49 jaren, den 14 September 1841, en werd begraven den 17den daaraanvolgende, op de begraafplaats aan het Crooswijk. Deze begrafenis geschiedde niet zonder plegtigheid, en getuigde van de achting en genegenheid voor den overledene.

Het Corps Officieren der Rott. Schutterij was op de begraafplaats tegenwoordig; aanspraken werden gehouden door den Heer Dijker, President van het Genootschap „Door Vriendschap Werkzaam," en door den Heer en Mr A. Bakker, Advocaat te Rotterdam. Zie een berigt hierover in het Handelsblad van 20 Sept. 1841.

Een Gedachtenis-Rede ter zijner Eere, door Leonhard Sterk, zag het licht en werd te Rotterdam gedrukt bij A. Wijnands 1841, in 8°.

Tafels voor Winkeliers en Kooplieden, om te kunnen zien hoeveel de waarde is van het nieuw Nederlandsch gewigt, tegen den prijs van het oude gewigt. Rotterdam, P. van Waesberge, 1820.

Cat. Arr. vervolg.

Handleiding bij het theoretisch onderwijs der Schutterijen. Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1831, in 12.

Cat. Arr. Suppl. en vervolg.

Herinneringen uit den Veldtogt in België in 1831, met betrekking tot de tweede Afdeeling Zuid-Hollandsche Schutterij; door P. van Waesberge, 1e Luit.-Adjudt. bij het 2e Bat. van voorn. Afdeeling. Te Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1832, in 8, 116 bladz. met steendrukvignet.

L.

Algemeen Verslag der Sub-Commissie voor de zaken den Aziatischen Braakloop aangaande, te Rotterdam; aan de Hoofd-Commissie in de Provincie Holland, Zuidelijk gedeelte, geves-

tigd te 's Gravenhage. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1833, in 8, voorr. VI en 101 bladz. L.

De Weezen, door L. van den Broek. Rotterdam, Bij P. van Waesberge, 1833, in 8.

Alteratie op artikel 44 van het Reglement voor de Gemeente Begraafplaats en op het Begraven. Ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1833, in 4.

Reglement ter verzekering der Stedelijke Opcenten op den principalen Rijks-Accijns op het middel van het Gemaal, binnen de Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1833, in 4.

Vijfentwintigjarige Feestviering van het Letterkundig Genootschap „Door Vriendschap Werkzaam". Te Rotterdam, bij P. van Waesberge, 1835, in 8.

Alteratie op Art. 46, 47 en 48 van het Reglement op de Gemeente-Begraafplaats en op het Begraven. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1835, in 4.

Algemeen Verslag van de doorbraak in de droogmakerij van Bleijswijk en Hillegersberg voorgevallen, den 26 December 1833, door J. A. Scholten Azn., Fabrijk en Landmeter van Schieland. Te Rotterdam, ter drukkerij van P. van Waesberge, 1836, in 8, VI en 50 bladz. met een gelithografieerd kaartje. B. Rott.

Alteratie van het bepaalde bij Art. 1 en 2 der Ordonnantie voor de Rafactiemeesters van den Tabak. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1837, in 4.

Reglement op de dienst der Ophaalbruggen voor de Stad Rotterdam. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1838, in 4.

Brand-Reglement voor de Stad Rotterdam. Te Rotterdam, ter Stadsdrukkerij van P. van Waesberge, 1839, kl. in 8.

Ordonnantie tegen het Koopen en Aannemen van Gestolen Goed. Te Rotterdam, ter Stads Drukkerij van P. van Waesberge, 1839, in 4.

WED. P. VAN WAESBERGE EN ZOON.

Na het overlijden van Pieter van Waesberge, werd de boek- en kantoordrukkers-affaire door zijne Weduwe, met den Zoon Pieter Anthonij, uit het eerste huwelijk van haren echtgenoot, voortgezet in den Houttuin, wijk 11, N° 194, onder de firma van de Wed. P. van Waesberge en Zoon. Hier bleef de drukkerij gevestigd en de Weduwe wonen. De Zoon, aan het Oosteinde van den Houttuin in eene andere woning gevestigd, werd met de leiding der zaken en der drukkerij belast.

Het is de woning dier Weduwe, die wij bij den aanvang onzer beschouwingen binnentraden. Zij overleed den 17 Mei 1863.

Kennisgeving der regelen, die bij de behandeling van *Drenkelingen* behooren te worden toegepast, gepubliceerd den 9 September 1840. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon.

Eén vel in folio plano.

Ordonnantie tegen het belemmeren der Publicke Wegen. Ter Stads Drukkery van de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1842, in 4.

Ordonnantie voor de Logementhouders, Herbergiers, Tappers en Slaapsteêhouders. Ter Stads Drukkery van de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1842, in 4.

Ordonnantie op het verkoopen en keuren van Melk. Ter Stads Drukkerij van de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1842, in 4.

Ordonnantie op de openbare veiligheid. Ter Stads Drukkery van de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1842, in 4.

Reglement omtrent het rijden en staan der Koetsen en andere Rijtuigen, bij het houden van Concerten of andere bijeenkomsten, in het locaal van het Departement der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, in den Oppert, te Rotterdam. Stads Drukkerij, bij Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1844, in 4.

Ordonnantie houdende eene Belasting tot gedeeltelijke goedmaking van het uitdiepen der Havens, onderhoud der Staakkettingen en Meerpalen, mitsgaders der onkosten voor de Zeetijdingen. Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1844, in 4.

Alteratie van Art. 5 der Ordonnantie voor de Rafactie-meesters van den Tabak. Gepubliceerd den 3 October 1828. Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1844, in 4.

Ordonnantie op het losloopen van

Honden te Rotterdam. Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1845, in 4.

TARIEF DER BRUGGELDEN, voor de Stad Rotterdam, welke bij het doorvaren der Bruggen, voor het ophalen of opwinden derzelve zullen moeten worden betaald, Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1846, in 4.

ORDONNANTIE, houdende eene belasting tot gedeeltelijke goedmaking der kosten van het uitdiepen der Binnenhavens en Vaarten en het onderhoud der Staakkettingen en Meerpalen. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1846, in 4.

ORDONNANTIE houdende bepaling van de Ambtenaren, belast met de opsporing van Policie-overtredingen, voortvloeijende uit de Plaatselijke Reglementen voor de Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1846, in 4.

AMPLIATIE op Art. 23 van het Reglement op de invordering van de Indirecte Belastingen der Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1846, in 4.

ALTERATIE van Art. 1 en Ampliatie van Art. 17 der Ordonnantie, waarnaar binnen de limieten der Stad Rotterdam zal worden geheven, een Stedelijke Impost op het Geslagt, gearresteerd bij den Raad der Stad Rotterdam, den 14 November 1822. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1847, in 4.

TARIEF VAN LEGES voor de Secretarie en het Bureau van den Burgerlijken Stand der Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1847, in 4.

PLAATSELIJKE VERORDENING betreffende het Lager Schoolwezen te Rotterdam. Ter Stads-Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1847. L.

Net gedrukt met eene fraaije letter.

REGLEMENT OP DE TAPPERIJEN en daarmede gelijk gestelde bedrijven in de Stad Rotterdam en haar grondgebied. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1848, in 4.

AMPLIATIE van de, in dato 23 Februarij 1829 gearresteerde Alteratie van Art. 6 der keur op de gebouwen, betrekkelijk de Vlugt der Voorgevels. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1848, in 4.

REGLEMENT op de Vleeschhallen en Penshal. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1848, in 4.

WIJZIGING DER ORDONNANTIE, waarnaar binnen de limieten der Stad Rotterdam wordt geheven een Stedelijke Impost op het Geslagt. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1848, in 4.

ALTERATIE VAN HET REGLEMENT op de Tapperijen enz., gearresteerd den 9 December 1847 en den 13 Januarij 1848. Ter Stads Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1849, in 4.

CATALOGUS VAN SCHILDERIJEN enz., in het Muzeum te Rotterdam, gesticht door Mr F. J. O. Boymans. Gedrukt bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1849, in 8, 55 bladz. L.

Duidelijk van letter en goed gedrukt.

ALGEMEEN VERSLAG der Sub-Commissie voor den Aziatischen Braakloop, geheerscht hebbende te Rotterdam, in de jaren 1848 en 1849. Ter Stads-Drukkerij bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, in 8, 83 bladz. en tabellen. L.

TARIEF VAN LEGES voor de beambten bij de Stedelijke Indirecte Belastingen te Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1850, in 4.

REGLEMENT op den doortogt van Rijtuigen in de straat genaamd het Hang, binnen de Stad Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. aan Waesberge en Zoon, 1850, in 4.

Wijziging van de Ordonnantie, houdende eene belasting tot gedeeltelijke goedmaking der kosten van het uitdiepen der Havens, onderhoud der Staakkettingen en Meerpalen, mitsgaders der onkosten voor de Zeetijdingen. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1851, in 4.

Tarief der Begrafeniskosten in de Gemeente Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1851, in 4.

Verordening houdende bepalingen, in acht te nemen bij het vestigen van woonplaats of van tijdelijk verblijf, en het verhuizen in of uit de Gemeente Rotterdam. Ter Stads Drukkerij, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1851, in 4.

Navolginge Christi, hoe men alle ijdelheid dezer Wereld versmaden, der zonden sterven en Christum in ware gelatenheid volgen zal, door den hoog verlichten Thomas à Kempis. Nieuwe uitgaaf. Gedrukt bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1852, kl. in 8, 171 bladz. L.

Voor deze uitgave treft men het octroy aan tot het *moghen printen ende vercoopen van dit boecxken. Ghegheven*, voor ongeveer driehonderd jaren, *tot Bruessel int Iaer* 1564, *den* 27 *Decembris*, aan Jan van Waesberghe te Antwerpen en zijn Nakomelingen, en was *onderteekent I de Perre*. Zie nader omtrent die uitgave bladzijde 49.

Verslag van de Speciale Commissie over de Cholera Asiatica, geheerscht hebbende te Rotterdam, in de jaren 1853 en 1854. L.

Ofschoon de drukker niet vermeldt wordt, is evenwel dit net gedrukte verslag afkomstig uit de stads-drukkerij van de Wed. P. van Waesberge en Zoon.

Herinnering aan het Vijfentwintigjarig bestaan van het Rotterdamsche Boekverkoopers-Gezelschap, Julij 1858, (door W. C. de Vletter), in 8. L.

Niet in den handel, gratis voor genoemd gezelschap gedrukt door de Wed. P. van Waesberge en Zoon.

Het Geslacht van Waesberghe. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Boekdrukkunst en van den Boekhandel in Nederland; door A. M. Ledeboer. M. D. Gedrukt te Rotterdam, bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, 1859, in 8.

Verslagen van Burgemeesters en Wethouders over den toestand der Gemeente Rotterdam, van 1852—1867. Te Rotterdam bij de Wed. P. van Waesberge, 1853—1868, in 8.

Jaarverslag van de commissie voor het Archief der Gemeente Rotterdam, over het jaar 1866. Rotterdam. Bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon. 1867, 86 bladz., in 8. L.

Verslag wegens de Cholera in 1867. Rotterdam. Bij de Wed. P. van Waesberge en Zoon, in 8.

(J. H. **Scheffer**), Jaarverslag van de Commissie voor het Archief der Gemeente Rotterdam over het Jaar 1867. Rotterdam, By de Wed. P. van Waesberge & Zoon, 1868, 61 bladz. in 8. L.

Roterodamum illustratum. Beredeneerde beschrijving van den Geschiedkundigen Atlas in het Archief der Gemeente Rotterdam aanwezig, betrekkelijk het Hoog heemraadschap Schielant en de Stad Rotterdam. Gedrukt op last van Burgemeester en Wethouders. (Wapen der Stad). Rotterdam, Wed. P. van Waesberge & Zoon, 1868, in 8. L.

Eerste gedeelte, 143 gen. bladz., opgemaakt door den Gemeente Archivaris J. H. Scheffer.

PIETER ANTHONIJ VAN WAESBERGE.

Deze, de laatste der thans in Rotterdam wonende en in het aloude bedrijf der Van Waesberge's werkzame zoon van Pieter van Waesberge, werd geboren 25 Januarij 1812. Hij is de eenige zoon en het eenigst kind uit het eerste huwelijk van zijn' vader met Anna Geertrui Merkesteyn. Zijne nog in leven zijnde zuster Adriana Petronella, geb. 6 Aug. 1821, gehuwd, 7 November 1849, met Hendrik Donker, is de jongste vrucht zijns vaders uit diens tweede huwelijk met Adriana Francisca Landman.

Zijn vader teekende het volgende over hem aan:

„Pieter Anthonij van Waesberge, tijdens den gewapenden opstand der Belgen, in 1830, met zijnen vader als vrijwilliger uitgetrokken en als Onderofficier bij het 1[e] Bataillon der 2[e] Afd. Mobiele Zuid-Hollandsche Schutterij, den 10 daagschen Veldtogt mede gemaakt. Het vrijwillig Metalen Kruis en Lint ontvangen den 28 Maart 1832, in het kamp bij Reijen; in Junij 1837 aangesteld als 2[e] Luitenant bij het 1[e] Bataillon Mobiele Zuid-Hollandsche Schutterij."

11 Maart 1843 werd hij aangesteld als 2[e] Luitenant Kwartiermeester, 2[e] Bataillon der Rotterdamsche Schutterij. 13 December 1852 tevens als Secretaris van den Schuttersraad. Voor zijne langdurige en trouwe diensten bij deze Schutterij verkreeg hij het eereteeken (gemerkt XXX).

Pieter Anthony van Waesberge huwde den 4 October 1837 met Elisabeth Bunk, geb. 20 September 1812. Hij verkreeg bij haar negen kinderen.

Met dezen Van Waesberge staat dit boekverkoopers- en boekdrukkers-geslacht te eindigen, daar de drie zonen, uit zijn huwelijk met Elisabeth Bunk verwekt, hem allen door den dood ontvallen zijn.

Na het overlijden van zijn stiefmoeder betrok hij hare door zijn vader aangekochte woning. Wij vinden hem alzoo thans werkzaam in die STADS DRUKKERIJ, waarop wij in de inleiding van ons geschrift het oog wierpen.

Gaven wij in Bijlage F de eigenhandige handteekening van den

eersten drukker uit dit geslacht, Jan van Waesberghe te Antwerpen, wij willen dien van den verren achter kleinzoon en den laatsten drukker niet achterhouden.

Pieter Anthonij zal alzoo de laatste mannelijke afstammeling van het oude geslacht der Van Waesberge's te Rotterdam zijn. Hij zoude dit eveneens in de geheele Noordelijke Nederlanden wezen, indien niet de eenige zoon uit het eerste huwelijk van Hendrik van Waesberge en Susanna van der Linden, gehuwd 6 Aug. 1838, met Antonia Bax, zich elders afstammelingen verwekt had.

Deze Hendrik van Waesberge, geboren te Rotterdam, 4 Junij 1798, legde zich op de Artsenij-kunde toe en vestigde zich, na afgelegd examen, in den jare 1826 als Apotheker te Hoorn. In deze betrekking voortdurend werkzaam, werd hij tevens benoemd tot Lid en Secretaris der Plaatselijke Geneeskundige Commissie aldaar.

Twaalf kinderen, waaronder vijf nog levende zonen, zijn de vrucht van zijn huwelijk.

Of een dezer zonen zich opgewekt zal gevoelen de hand aan den ploeg te slaan, om met vernieuwden moed en kracht het voorvaderlijke bedrijf hier of elders op nieuw op te vatten, wij weten het niet.

Mogt het geschieden, dan wenschen wij hem aan het eind van zijne loopbaan de voldoening toe, den naam zijner voorvaderen eenen vernieuwden luister te hebben bijgezet.

GENEALOGIE.

GENEALOGIE DER VAN WAESBERGHE'S.

De Genealogie van dit geslacht is door mij ontleend uit een handschrift, eerst in lateren tijd in handen van die familie te Rotterdam gekomen. Het is afkomstig uit de nalatenschap van Mr Jacobus Scheltema, en werd in den jare 1836 door Pieter van Waesberge, stads-drukker te Rotterdam, van den boekhandelaar N. van der Monde te Utrecht, voor eene som van vijfentwintig gulden aangekocht. Het is vijfentwintig folio bladzijden schrift groot, en vooraan leest men:

„Deeze Genealogie begint omtrent den Jaare 1558 met Johan van Waesberghe, en eindigt met het einde van de 9de Generatie, in den Jaare 1794."

Alles is met dezelfde hand geschreven, en slechts een zeer enkele maal met eene andere hand daaraan een woord toegevoegd.

Deze vijfentwintig bladzijden zijn blijkbaar eerst later in eenen zoogenaamden halven Engelschen band gebonden; op de regterzijde staat op een marokijn lederen ruit met vergulde letteren gedrukt „Genealogie van Van Waesberghe."

Van wien deze geslachtlijst afkomstig was, bleek mij aanvankelijk niet: zij was kennelijk uit een der aanverwante familiën, het waarschijnlijkst van de Van Heemskerk's of de Van Mansveld's oorspronkelijk; eerst later werd het mij duidelijk, dat zij afkomstig is van wijlen Mr Reinier van Heemskerk.

Pieter van Waesberge te Rotterdam heeft bij het overschrijven dezer Genealogie in 1837, uit oude familie-bescheiden, een en ander aangevuld, dat door mij tusschen tweë (....) hierbij gevoegd is. Ik zelf, door mijne onderzoekingen beter ingelicht, heb eenige onnaauwkeurigheden kunnen verbeteren; enkele duisterheden heb ik echter niet naar genoegen weten op te lossen.

Uit de „Catalogue de Manuscrits, Autographes, Portraits et d'Objects d'Art de feu M. J. L. C. Jacob. Libraire à la Haye. Troisième partie. à La Haye" etc. kocht ik, in October 1866, N° 45 aan, zijnde eene „Genealogie van van Waesberghe."

Daarna werd mij uit Utrecht, door eene oude en in vroegere tij-

den aan de van Waesberge's verwante familie, nog eene Genealogie van dit geslacht, welwillend ter inzage toegezonden. Ofschoon beide deze Genealogiën in de hoofdzaken met de boven door mij gebruikte Genealogie overeenstemmen, bevatten zij toch genoegzame bijzonderheden, om mij in staat te stellen een en ander nader toe te lichten.

I.

Jan van Waesberghe, geb. te Breyvelde (1), huwt te Antwerpen Elisabeth Roelants; hij overleed 9 April 1590; zij overleed 17 Sept. 1595, 2 kinderen.

II.

1°. Jan van Waesberghe, geb. 1556 te Antwerpen, huwt 30 Junij 1585, Marguerite van Bracht; zij overl. 9 Julij 1600, 9 kinderen; hij hertrouwt, 11 Dec. 1601, Catherina du Pire of du Piere, geb. te Antwerpen, woonde te Amsterdam, 10 kinderen; hij overl. 26 Mei 1626.

1°. Joannes van Waesberghe, (geb. te Rotterdam, 3 Febr. 1587), overl. 10 Febr. 1587.

2°. III^a^. Joannes van Waesberghe de Jonghe, (geb. id. 26 Febr. 1588), huwt Maria van der Hoeven, 3 kinderen; hij hertrouwt . . Maart 1621, Anna Hondius, 5 kinderen.

3°. Elisabeth van Waesberghe, (geb. id. 9 April 1589, overl. 7 Nov. 1648), huwt Felix van Sambix, 3 kinderen.

4°. Maria van Waesberghe, (geb. id. 9 Maart 1591, overl. 25 April 1591).

5°. Petrus van Waesberghe, (geb. id. 17 Mei 1593), overl. 3 Julij 1593.

6°. Marguerite van Waesberghe, (geb. 16 Mei 1594), huwt David van Hogenhuysen, Schoolmeester, 3 kinderen.

7°. Catherina van Waesberghe, (geb. id. 5 April 1597), huwt 12 Mei 1621, Abraham Elzevier, geb. 4 April 1592; hij overl. 14 Aug. 1652; zij 25 Oct. 1659, 5 kinderen.

8°. III[b]. Petrus van Waesberghe, (geb. id. 20 Mei 1599), huwt . . Mei 1626, Catharin La Vie van Enkhuizen; zij overl. 25 Jan. 1659, 5 kinderen; hij hertrouwt Maria van Tuyl, Cornelis Dochter; zij overl. zonder kinderen; (hij overl. 8 Nov. 1661).

9°. Sara van Waesberghe, (geb. id. 1 Julij 1600), overl. 28 Jan. 1601. Is begraven den 30e bij de andere 3 kinderen, voor den predikstoel.

10°. III[c]. Abraham van Waesberghe, (geb. id. 27 Sept. 1602), huwt te Rotterdam 23 April 1624, Anna Colvius (3) van 's Hage, 7 kinderen.

11°. Sara van Waesberghe, (geb. id. 7 Julij 1604), huwt 9 Julij 1630, Pieter Cleyburgh, Leendertsz.; hij overleden, 3 kinderen; zij hertrouwt Willem Huygeanoque, die overleden zonder oor.

12°. III[d]. Isaak van Waesberghe, (geb. 7 Junij 1606), huwt 20 Nov. 1628, Digna van den Bosch, 6 kinderen.

13°. Rebecca van Waesberghe, (geb. 7 Julij 1608), huwt te Rotterdam 9 Sept. 1631, Guilliam de Pier, jongman van Amsterdam, 4 kinderen.

14°. Jacob van Waesberghe, (geb. 3 Oct. 1610, overl. 18 Jan. 1612).

15°. Jacob van Waesberghe, (geb. 24 Dec. 1612), overl.

16°. Lea van Waesberghe, (geb. 1 April 1615), huwt 6 Junij 1634, Antony Huysman, 5 kinderen.

17°. III[e]. Guilliaum van Waesberghe, (geb. 16 Sept. 1617), huwt . . April 1640 te Amsterdam, Maria de Ville, 4 kinderen.

18°. III[f]. Daniel van Waesberghe, (geb. 17 Jan. 1621), huwt 3 Mei 1644, Cornelia van Thye, Jansd. 3 kinderen.

19°. Samuel van Waesberghe, (geb. 1 Oct. 1624), jong overleden.

2°. Martina van Waesberghe, huwt, 10 Dec. 1589, Adriaen Brielman.

Pieter van Waesberge, ongehuwd overl. 23 Julij 1587 (2).

In het conseil des troubles komt, Tome IV p. 25, voor Jehanne van Waesberge, Veuve de Francois Blocq.

---

(1) De geboorteplaats van Jan van Waesberghe staat in niet een der familie-bescheiden aangegeven.
Het berigt op de geslachtlijst aangeteekend, dat hij omtrent den jare 1560 drukker der Admiraliteit te Rotterdam was, is kennelijk onjuist.

(2) Deze Pieter staat in de Genealogie verkeerdelijk vermeld als een zoon van Johan I; hij was zijn broeder.

(3) In de Genealogie staat verkeerdelijk Calvius, in het trouwboek te Rotterdam staat Colvin. Mr Berg „De réfugiés in de Nederl." heeft bl. 827 Colvius.

III°.

Johan van Waesberghe, geb. 26 Febr. 1588, huwt Maria Laurensdr. van der Hoeven, 3 kinderen; hij hertrouwt 15 Maart 1621, te 's Gravenhage, Anna Hondius, geb. te 's Gravenhage, 5 kinderen.

Hondius en Janssonius, beiden bekende Boekhandelaars te Amsterdam.

1°. IV°. Johan Janszonius van Waesberghe (1), huwt Elisabeth Janszonius, 6 kinderen; Boekhandelaar te Utrecht en te Amsterdam, overl. 1681.

2°. Maria van Waesberghe, huwt Johan Solemans, kinderloos.

3°. Laurens van Waesberghe, geb. 1 Junij 1618.

4°. Hendrik van Waesberghe, geb. 6 Dec. 1621, overl. jong.

5°. Sara van Waesberghe, geb. 27 Dec. 1622, overl. jong.

6°. Margaretha van Waesberghe, geb... Julij 1627, overl. jong.

7°. Hendrik van Waesberghe, geb. . . Oct. 1628, overl. jong.

8°. Herculus van Waesberghe, geb... Mei 1630, overl. ongehuwd.

1°. Elisabeth van Waesberghe, huwt Willem Goeree (2), Boekhandelaar te Middelburg, (zie Navorscher VII, 182, 238), 4 kinderen.

- 1° Elisabeth Goeree.
- 2° Johan Goeree.
- 3° .... Goeree, jong overleden.
- 4° .... Goeree, jong overleden.

2°. V°. Johan Janssonius van Waesberghe Junior, huwt Geertruida van der Hoeven; hij waarschijnlijk overl. 1728.

3°. V°. Gillis Jansonius van Waesberge Junior, huwt Maria Cortgemet, (20 April 1679) (?).

4°. Margaretha van Waesberghe, overl. jong.

5°. Susanna van Waesberghe, huwt Servaas Paulusse, Koopman te Hamburg; hertrouwt Paulus van Hemert, zoon van Paulus van Hemert en Christina Schouten, 6 kinderen.

6°. Francina van Waesberghe.

De geslachtlijst M....é heeft 10 kinderen, waarvan 4 jong overleden.

---

(1) Ik vond ook Johan Js.Zn. van Waesberghe.

(2) In Pieter Verhoeks Poësy, te Amsterdam by Willem Barents 1726, 4to, komt bladz. 69 een vers voor: Ter Bruilofte van Wilhelmus Goeree, en Elizabet van Waesbergen, vereenigt in Februarij 1666. Geb. te Middelb. 11 Dec. 1635, verplaatste hij zich naar Amst. alwaar hij, volgens Paquot, Mém. T. I. p. 398, de schoone kunsten niet zonder roem beoefende. Hij verstond het schilderen met waterverwen. Zie T. II. p. 333, en overleed 3 Mei 1711.

IIIb.

Pieter van Waesberghe, geb. 20 Mei 1599, overl. 8 Nov. 1661, huwt .. Mei 1626, Catharina La Vie van Enkhuizen, geb. (4 Novemb. 16), overl. 25 Jan. 1659, 5 kinderen; hij hertrouwt Aug. 1660 Maria Cornelia van Tuyl, Cornelis Dochter, waarbij een zoon. Stads-drukker te Rotterdam, Drukker van het Ed. Mog. Coll. der Admiraliteit op de Maze. Zij hertrouwt 18 Julij 1662 te Rotterdam met Samuel Langle.

1° Johan van Waesberghe Pietersz., geb... April 1628, overl. jong.
2° Johan van Waesberghe Pietersz., geb. .. Junij 1631.
3° IVb. Abraham van Waesberghe, geb. .. Oct. 1632, (overl. 26 April 1707), huwt 27 Augustus 1658, tot Utrecht, Maria van Deyck, geb. 4 Novemb. 1632, 8 kinderen; Stads-drukker te Rotterdam en Drukker van het Ed. Mog. Coll. der Admiraliteit op de Maze.
4° Sara van Waesberghe, geb... Junij 1634, huwt 13 Maart 1657, Martinus Meytens, 3 kinderen.
5° Elisabeth van Waesberghe, geb. .. Sept. 1637.
6° Johannes van Waesberghe, geb. 10 Aug. 1661.

1° Vb. Pieter Abrahamsz. van Waesberghe, geb. 4 April 1659, overleden 1737, huwt 1 April 1685, Machtelina van Mosterdyk, 12 kinderen; hij hertrouwt 28 Nov. 1713, Aletta van Dongen, Wed. Charles Michel, 3 kinderen.
2° Gerardus van Waesberghe, geb. 11 Octob. 1660, overl. (11 Mei 1663).
3° Catharina van Waesberghe, geb. 5 Febr. 1663, huwt (21) 23 Dec. 1681, Adriaan (Pet.) Pithius, overl. 7 Nov. 1706, 2 kinderen.
4° Wynanda van Waesberghe, geb. (3) Maart 1665, overl... Oct. 1734, huwt 31 Dec. 1694, Willem Breur in 's Hage, overl. 26 Junij 1712, 5 kinderen.
5° Gerardus van Waesberghe, geb. (7) Maart 1667.
6° Cornelis van Waesberghe, geb. (7) Oct. 1670, overl. 30 Nov. 1670.
7° Sara van Waesberghe, geb. (8) Maart 1672, overl. acht weken oud.
8° Abraham van Waesberghe, geb. 22 Febr. 1674, overl. (30 Julij 1674).

1° Maria van Waesberghe, overleden jong.
3° VIb. Joannis van Waesberghe, huwt Willemina van Buren, 9 kinderen.
3° VIb. Abraham van Waesberghe, geb. .. Julij 1702, huwt te Rotterdam 28 Maart 1715, Catharina Boelhouder, 1 kind.
4° Pieter van Waesberghe.
5° VIb. Michel van Waesberghe, huwt 24 April 1718 Margaretha Hesman, 2 kinderen.
Bieter geb. 23 Oct. 1718.
Magtelina 20 Febr. 1729.
6° Maria van Waesberghe.
7° Johanna van Waesberghe, huwt te Rott. 29 Nov. 1720, Gerrit van Barneveld, 10 kinderen.
8° Catharina van Waesberghe, huwt Dirk Froen, kinderloos.
9° Gerard van Waesberghe, geb. .. Maart 1704, overleden jong.
10° VIb. Gerard van Waesberghe, huwt Petronella van Wyck, .. kinderen.
11° Sara van Waesberghe, overl. jong.
12° Sara van Waesberghe, geb. .. Mei 1709.

13° Pieter Pietersz. van Waesberghe, geb. .. December 1714, waarschijnlijk overleden in 1780, huwt te Rott. Cornelia Timmers, geb. te .. overl. te Rott. 10 Julij 1787, oud 67 jaren.
14° Adriaan Pietersz. van Waesberghe, geb. .. Augustus 1716.
15° Aletta Pietersd. van Waesberghe, geb. .. Julij 1718.

Hillegont van Waesbergen, Wedwe Aldert Ooms, komt voor in het Archief te Rotterdam in een giftbrief, Cool 29 Dec. 1669.

III^c.

Abraham van Waesberghe, huwt 23 April 1624, Anna Colvius van 's Hage, 7 kinderen; Koopman te Rotterdam.

1° Catharina van Waesberghe, geb. . . December 1627, overl. jong.
2° Sara van Waesberghe Abrahamsd., geb. . . Maart 1629.
3° Johan van Waesberghe Abrahamsz., geb. . . October 1630.
4° Gillis van Waesberghe Abrahamsz., geb. . . December 1631.
5° Isack van Waesberghe Abrahamsz., geb. . . September 1633.
6° Hendrik van Waesberghe Abrahamsz., geb. . . Julij 1636.
7° Anna van Waesberghe Abrahamsd., geb. . . November 1637.

NB. Van deze zeven kinderen vindt men verder niets aangeteekend.

III^d.

Isack van Waesberghe, huwt te Rott. 20 Nov. 1628, Digna of Dina van den Bosch, geb. te Delft, 6 kinderen; Drukker te Rotterdam; hertrouwt te Hillersberg Januarij 1642, Christina Braams. Zijn zoon Johan zou uit dit tweede huwelijk zijn.

1°. Elisabeth van Waesberghe Isaksd., geb. 1629 in October, overl. jong.

2° Catharina van Waesberghe, geb. . . Julij 1633, overl. jong.

3° Catharina van Waesberge Isaksd., geb. Maart 1635, huwt Isack Langeraat, Koopman te Amsterdam, 1 zoon. — Johan Langeraat of Langdraat.

4° Digna van Waesberghe Isaksd., geb. . . Jan. 1637.

5° IV^d. Johan van Waesberghe Isacksd., geb. . . Mei 1642, huwt 23 Maart Margareta van der Leeuw, 2 kinderen. — 1° V^d. Christiaan van Waesberghe. 2° Margaretha van Waesberghe.

6° Maria van Waesberghe, geb. . . Nov. 1646, huwt Samuel Langlé, 1 Dochter.

IIIe.

Guilliaume van Waesberghe, geb. 16 Sept. (Oct.) 1617, huwt . . April 1640, te Amsterdam, Maria de Ville, 4 kinderen; Koopman te Rotterdam.

- 1° IVe. Johan van Waesberghe Guilliaumsz., geb. 24 Febr. 1641, huwt, 24 Mei 1661, Maria van der Leeuw, 4 kinderen.
  - 1° Christiaan van Waesberghe, geb. . . Mei 1662, overl. jong.
  - 2° Isack van Waesberghe, geb. . . November 1666.
  - 3° Christina van Waesberghe, geb. . . Junij 1668.
  - 4° Margaretha van Waesberghe, geb. . . October 1670.
- 2° Hester van Waesberghe Guilliaumsd., geb. . . Junij 1642.
- 3° IVe Pieter van Waesberghe Guilliaumsz., geb. . . Oct. 1643, huwt Maria Cornelia van Tuyl, 1 zoon.
  - Ve Johan van Waesberghe Pietersz.
- 4° Catharina van Waesberghe Guilliaumsd., geb. . . Jan. 1646.

NB. Van deze kinderen is niets verder aangeteekend.

IIIf.

Daniel van Waesberghe, huwt 3 Mei 1644, Cornelia van Thye Jansd., 3 kinderen.

- 1° IVf. Johan van Waesberghe Danielsz., huwt 23 Maart 1664, Margaretha van der Leeuw, 6 kinderen. Zij hertrouwt met Hugo van Schie te Sommelsdijk (1).
  - 1° Daniel van Waesberghe Johansz., geb. . . Junij 1664.
  - 2° Margaretha van Waesberghe Johansd., geb. . . Oct. 1665, overl. jong.
  - 3° Margaretha van Waesberghe Johansd., geb. . . Julij 1668.
  - 4° Cornelis van Waesberghe, geb. . . Nov. 1669.
  - 5° Jeannette van Waesberghe, geb. . . Julij 1672, huwt Cornelis de Jongh, 2 kinderen.
    - 1° Petronella de Jongh, geb. . . Mei 1714.
    - 2° Gerard de Jongh, geb. . . Julij 1715.
  - 6° Johan van Waesberghe, geb. . . Nov. 1677.
- 2° Cornelia Johanna van Waesberghe, geb. . . Nov. 1644.
- 3° Huybert van Waesberghe Danielsz., geb. . . Febr. 1647.

NB. Van de twee laatste verder niets aangeteekend.

(1) Zie Giftbrief Reg. N° 57, 29 April 1699.

VIᵇ. 2.

Johannes van Waesberghe, geb...... huwt Willemina van Buren, 10 kinderen.

1° Johanna van Waesberghe, geb. 5 Julij 1720.
2° Apolonia van Waesberghe, geb. 20 Junij 1722.
3° ...... van Waesberghe.
4° ...... van Waesberghe.
5° Magtalina van Waesberghe, geb. 25 Nov. 1725.
6° ...... van Waesberghe.
7° Pieter van Waesberghe, geb. 2 Febr. 1727.
8° Catharina van Waesberghe, geb. 19 Mei 1729.
9° Catharina van Waesberghe, geb. 21 Jan. 1729.
10° Willemyna van Waesberghe, geb. 12 Febr. 1733.

VIᵇ. 3.

Abraham van Waesberghe, geb. . . Julij 1702, huwt Catharina Boelhouder.

Machtalina van Waesberghe, geb...... Maart 1716.

VIᵇ. 5.

Michiel van Waesberghe, geb...... huwt...... Margaretha Hesman, 8 kinderen.

1° Pieter van Waesberghe, geb. 20 Oct. 1718.
2° Leonard van Waesberghe, geb. 10 Sept. 1720.
3° Machtaline van Waesberghe, geb. 7 Mei 1722.
4° Stephanus van Waesberghe, geb. 14 Oct. 1723, jong overleden.
5° Stephanus van Waesberghe, geb. 10 Dec. 1724.
6° Jan van Waesberghe, geb. 13 Mei 1726.
7° Machteld van Waesberghe, geb. 8 Junij 1727.
8° Machteline van Waesberghe, geb. 20 Febr. 1729.

VI[b]. 10.

Gerard of Gerrit van Waesberge, geb. ..... huwt ..... Petronella van Wijk, 5 kinderen; Stads-Drukker te Rotterdam.

1° VII[b]. Abraham van Waesberge, geb. ...... huwt ...... Susanna Reitz, 2 kinderen.

1° Johanna van Waesberge, geb. ..... 1780, overl. 25 Febr. 1865.

2° Abraham van Waesberge, geb. ..... 1777, naar Oost-Indiën gegaan en aldaar overl. was in 1810 2° Chirurgijn in het Hospitaal te Sourabaya, huwde Johanna Albertina Abels.

2° VII[b]. Hendrik van Waesberge, geb. 10 Oct. 1744, overl. 7 (10) Febr. 1817, huwt 15 Junij 1770, Magdalena Blokzyl, gedoopt 15 Julij 1738, overl. 28 April 1779, 3 kinderen. Hij hertrouwt 12 Jan. 1791, Susanna Holsteyn, gedoopt 2 April 1754, overl. 21 Nov. 1832, 4 kinderen; Stads-, Lands- en Admiraliteits-Drukker te Rotterdam, tot in 1787.

1° Petronella Dorothea van Waesberge, geb. 20 Junij 1771, overl. 2 Mei 1865, huwt 5 Aug. 1790, Pieter Katzweijler, geb. ..... overl. ..... 1803, oud 43 jaar 5 maanden; 8 kinderen.

2° Cornelia van Waesberge, geb. 15 Aug. 1773, overl. 1 Febr. 1840, huwt 5 Maart 1795, Maarten van Kempen, geb. 3 Febr. 1764, overl. ..... 5 kinderen; Koopman en Winkelier te 's Hage.

3° VIII[b]. Hendrik van Waesberge, geb. .... 1778, overl. 1 Aug. 1804, huwt .... 1797, (?) Susanna van der Linden, geb. 1777; zij hertrouwt .... 1810, (?) Willem Haaxman; zij overl. 16 Nov. 1813, 2 kinderen.

1° IX[b]. Hendrik van Waesberge Jr., geb. 4 Junij 1798, huwt 6 Aug. 1828, Antonia Bax, geb. 3 Mei 1805, 12 kinderen.

2° Barbara, jong overl.

4° VIII[b]. Pieter van Waesberge, geb. 22 April 1792, overl. 14 Sept. 1841, huwt Anna Geertrui Merkesteyn, geb. 22 Febr. 1792, overl. 16 Maart 1812, 1 zoon. Hij hertrouwd 28 Febr. 1816, Adriana Francisca Landman, geb. 4 Oct. 1796; zij overl. 17 Mei 1863, 4 kinderen.

1° IX[b]. 4. Pieter Anthony van Waesberge, geb. 25 Januarij 1812, huwt 4 Oct. 1837, Elisabeth Bunk, geb. 20 Sept. 1812, 9 kinderen.

2° Susanna van Waesberge, geb. 31 Jan. 1817, overl. 14 maanden oud.

3° Philippus Arnoldus van Waesberge, geb. 17 Nov. 1818, overl. 7 maanden oud.

4° Adriana Petronella van Waesberge, geb. 7 Junij 1820, overl. 7 weken oud.

5° Adriana Petronella van Waesberge, geb. 6 Aug. 1821, huwt 7 Nov. 1849 Hendrik Donker, 9 kinderen (*).

5° Abraham van Waesberge, geb. 11 Mei 1794, overl. 17 weken daarna.

6° Maria Neletta van Waesberge, geb. 23 Aug. 1795, overl. 7 Nov. 1796.

7° Aletta van Waesberge, geb. 15 Nov. 1797.

3° VII[b]. Gerrit van Waesberge, geb. ..... huwt ..... 3 kinderen.

1° Josina van Waesberge, geb. ...

2° Maria van Waesberge, geb. ...

3° Hendrik van Waesberge, geb. ...

NB. Van deze drie niets nader bekend.

4° Petronella, van Waesberge, geb. ..... huwt Aart Maas, kinderloos.

5° Machtelina van Waesberge, geb. ..... huwt Pieter van Dijk.

NB. Van deze niets nader bekend.

(*) 1° Pieter, geb. 21 Aug. 1850.

2° Anna Adriana, geb. 19 Nov. 1851, overl. 10 Maart 1853.

3° Anna Adriana, dood geb. 5 Febr. 1854.

4° Anna Adriana, geb. 20 Nov. 1855, overl. 20 Jan. 1856.

5° Hendrik Adrianus, geb. 23 Sept. 1857.

6° Adrianus, geb. 13 April 1860.

7° Adrianus Franciskus, geb. 26 Sept. 1862.

8° Johannes Cornelis, geb. 19 Oct. 1866, overl. 6 April 1867.

9° Hendrika Benjamina, geb. 29 Aug. 1868.

IXb. 3.

Hendrik van Waesberge Junior, geb. 4 Junij 1798, overl. ..... huwt 6 Aug. 1828, Antonia Bax, geb. 3 Mei 1805, beide geboren te Rotterdam. Apotheker, Lid en Secretaris der voormalige Plaatsel. Geneesk. Commissie te Hoorn, 12 kinderen. Hij quitteerde in 1866 zijne zaken, en verkocht zijne woning.

1° Hendrik Willem van Waesberge, geb. 17 Sept. 1829, overl. 4 Aug. 1836.

2° Cornelis Johannes van Waesberge, geb. 7 Dec. 1830. In 1853 naar O. I. vertrokken, huwde hij te Macasser 21 Sept. 1861 Maria Frederica Doesburg, en is aldaar Toco-houder. 1 Zoon Hendrik Jacobus, geb. 7 Maart 1865.

3° Pieter Josephus van Waesberge, geb. 19 Maart 1832. Deze, in 1867 naar America vertrokken, huwt te N. Orleans, alwaar hij zich als zeilmaker vestigde, 24 December 1867 Louisa Lhine, 1 dochter, geb. 10 Febr. 1868.

4° Wilhelmina Petronella van Waesberge, geb. 5 Dec. 1833.

5° Hendrik Antonie van Waesberge, geb. 5 Aug. 1835, overl. 6 Dec. 1835.

6° Cornelia Susanna van Waesberge, geb. 20 Sept. 1836, overl. 1 Dec. 1836.

7° Willem Hendrik van Waesberge, geb. 8 Aug. 1838. In 1858 als Civiel geneesheer naar O. I. vertrokken, is gehuwd 24 December 1862 met Augustine Charlotta Celestina Wener. 2 Dochters, Wilhelmina Augustina geb. 3 Aug. 1864, en Augustina geb. 3 Junij 1868.

8° Cornelia Johanna van Waesberge, geb. 6 Sept. 1840.

9° Tomas Marius van Waesberge, geb. 17 Oct. 1842. Overl. 6 Febr. 1865.

10° Johannes van Waesberge, geb. 10 Nov. 1845. In militaire betrekking in 1866 naar O. I. vertrokken.

11° Antonia Hendrika van Waesberge, geb. 10 Maart 1848.

12° Een kind jong gestorven.

IXb. 4.

Pieter Anthony van Waesberge, geb. 25 Januarij 1812, huwt 4 Oct. 1837, Elisabeth Bunk, geb. 20 Sept. 1812, 9 kinderen; Stadsdrukker te Rotterdam.

1° Adriana Ingenata Petronella van Waesberge, geb. 14 Julij 1838, huwt 22 Mei 1862 Adrianus van Welsenis, geb. 1 Oct. 1831, waarvan Elisabeth Petronella, geb. 1 Jan. 1864. Pieter Anthony, geb. 18 Oct. 1865. Leendert Johannes, geb. 21 Maart 1867.

2° Elisabeth Diderica van Waesberge, geb. 25 Mei 1841, overl. 24 Junij 1842.

3° Elisabeth Diderica van Waesberge, geb. 14 Aug. 1842, huwt 2 Mei 1867 Arie Bartels, waarvan 1 zoon Andries Christoffel, geb. 11 Januarij 1868.

4° Pieter van Waesberge, geb. 24 Sept. 1844, overl. 29 Maart 1847.

5° Dirk van Waesberge, geb. 1 Dec. 1846, overl. 11 Maart 1848.

6° Eene levenl. Dochter, 21 Dec. 1848.

7° Een zoon een dag oud geworden, geb. 6 Febr. 1850.

8° Maria Agatha Petronella van Waesberge, geb. 2 Febr. 1851.

9° Aletta van Waesberge, geb. 4 Nov. 1855, overl. 9 Junij 1856.

AANVERWANTE GESLACHTEN.

ELSEVIER.

De Elseviers, oorspronkelijk uit Leuven, vestigden zich met Lodewijk Elsevier, ook Louys d'Elsevier genaamd, in 1580 als boekverkoopers en boekbinders te Leiden. Zie „Uitkomsten van een onderzoek omtrent de Elseviers door Jhr. W. J. C. Rammelman Elsevier. Utrecht bij N. van der Monde, 1845; niet in den handel."

Het schijnt bewezen, dat zij het eerst te Leiden als uitgevers en drukkers optraden, en wel in 1583, zoo als de heer J. J. Dodt van Flensburg aantoonde in de uitgave van: „J. Drusii Ebraicarum Quæstionum, sive Quæstionum ac Responsionum libri duo, videlicet secundus ac tertius in academia Lugdunensi 1583, in 8°." Vroeger hield men, zoo als bekend is, daarvoor de uitgave van Eutropius van 1592.

Voor hunne vestiging daar ter stede schijnen zij zich alleen met het binden van boeken onledig gehouden te hebben. Zie „Annales de l'imprimerie Elsevirienne," par Mr Charles Pieters à Gand, 1858, p. XVII, en 4.

Mij is het opmerkelijk voorgekomen, dat Lodewijk Elsevier in zijn boekverkoopers-teeken, — den arend met den bundel van zeven pijlen en de spreuk: „Concordia res parvæ crescunt," — het jaar 1595 plaatst, hetgeen mij zou doen veronderstellen, dat Lodewijk, zijne zaken van dat jaar af alleen drijvende, ook zijne vestiging als boekhandelaar enz. van dit jaartal af rekende. Zie mede de „Annales" p. 7.

Overigens wordt Isaak Elsevier in de „Uitkomsten," bl. 24, aangegeven als de eerste der Elseviers, die in den eigenlijken zin drukker was en in 1616 eene eigen drukkerij had. Hiermede stemt overeen de Heer Ch. Pieters in genoemde „Annales," p. 25.

De laatste van dezen beroemden stam, die als drukker optrad, was Abraham Elsevier II, van wien wij in de „Annales" lezen: C'est lui qui a, le dernier de sa famille, exercé la noble profession à laquelle ses ancêtres doivent leur renommée. „Annales," p. 158.

Het is met dit geslacht dat de Van Waesberghe's naauw verwant waren, daar Catharina van Waesberghe, gehuwd met Abraham Elsevier, in de „Uitkomsten" enz. bekend als Abraham I, de stammoeder van een groot deel daarvan was.

De jongste onderzoekingen betreffende het geslacht der Elseviers vindt men in de genoemde „Annales" van Charles Pieters, waarvan de eerste uitgave in 1851, de tweede herziene en vermeerderde druk in 1858 te Gent het licht zag.

De Genealogie daar voorkomende is waarschijnlijk ontleend uit eenen stamboom van den Heer Jan Jacob Elsevier, Burgemeester te Rotterdam.

Jan Jacob Elsevier, Burgemeester te Rotterdam, deelde de Genealogie van zijn geslacht aan den Heer Adry mede, en het is het M. S. van den Heer Adry dat thans berust onder den Heer Charles Pieters. Zie „Annales" Intr. p. XXXIII.

In het huis in de Boompjes, wijk I, N° 62, door den laatsten Elsevier, te Rotterdam, den genoemden Heer Jan Jacob, in het laatst der voorgaande eeuw bewoond, staat nog in elk der ijzeren raamhekken de initiaal E. Dit pand, later het eigendom van Mevrouw de Weduwe den Heere Willem Hendrik van Oordt, geb. Henriette Françoise Chabot, is na haar Ed. overlijden overgegaan in handen van haar eenigen zoon, den Heer Hendrik Willem Adriaan van Oordt, suiker-raffinadeur en lid van den Gemeenteraad. Het is met diens oudste zuster, Jacoba Martha geheeten, dat ik een twintigtal jaren in gelukkigen echt mogt verbonden wezen. Zij ontviel mij 17 Februarij 1850 in den ouderdom van negenendertig jaren, mij nalatende tien kinderen.

Het geslacht der Elseviers bloeide vele jaren in Rotterdam en stond der stad in vele betrekkingen ten dienste. De mededeeling eener geslachtlijst dezer familie, in zooverre zij in betrekking tot de Van Waesberghe's en tot onze stad staat, mag dus in een tweeledig opzigt niet ongepast heeten.

ELSEVIER.

Abraham Elsevier, geb. 4 April 1592, overl. 14 Aug. 1642, (Boekhandelaar te Leiden) huwt Catharina van Waesberghe 12 Mei 1621, overl. 25 Oct. 1659, 5 kinderen.

1° Johan Elsevier, geb. 27 Febr. 1622, overl. 8 Junij 1661, (Boekh. te Leiden) huwt 9 Julij 1647 Eva van Alphen, Dochter van Daniel Sijmonsz. van Alphen, Raad en Burgemeester der Stad Leijden (en Maria Hoogeveen), zij overl. 18 Maart (1) 1691, (ann. p. 136, 95), 3 kinderen.

1° Daniel Elsevier Johansz., geb. 14 April 1648, was Capitein ter zee in dienst dezer landen, en tot Vice-Admiraal van Holland en West-Friesland aangesteld, doch voor zijne zitting neming overleden; huwt 5 Maart 1675 Emmerentia van Swaneveld, Weduwe Egidius de Roij, met een zoon François genaamd, ongehuwd overleden; hij overl. 26 Febr. 1866, zij 18 Sept. 1703, 3 kinderen (2).

2° Abraham Elsevier, geb. (5 April) 1653, Schepen en Raad der Stad Leijden, huwt (22 Junij 1695) Maria Vermeulen; hij overl. .... 1709, (Recherch. 30 Julij 1712), 2 kinderen, elders staat eene dochter; zij hertrouwt (1725) Isack Elsevier, Schepen en Raad der Stad 's Hertogenbosch en Drossaart van St. Michiels-Gestel; zij overl. 17 Maart 1738; hij 4 Oct. 1742, kinderloos.

3° Maria Catharina Elsevier, geb. (7 April 1655), huwt Dominicus Doessen (Doessein), hij overl. ..... 5 kinderen; zij hertrouwt Pieter Vermeulen, kinderloos.

2° Abraham Elsevier, geb. 7 Junij 1625, overl. (14 Aug. 1652), huwt 15 Febr. 1650 Catharina Bloemaert, dochter van Samuel Bloemaert, Bewindhebber van de West-Indische Comp. te Amsterdam, en van Catharina Reijnst; zij overl. (25 Oct. 1659), 12 kinderen.

(Abr. Els., was Ontvanger in de Meijerij van 's Hertogenb., kwartier van Kempeland.

1° Een zoon geb. 27 Maart 1651, kort na de geboorte overl.

2° Catharina Elsevier, geb. 17 April 1651, ongeh. overl. 1703.

3° Samuel Elsevier, geb. 9 Nov. 1653, huwt ..... 1681, Anna Maria Six de Chandelier, zij overl. 4 April 1689, eene dochter; hij hertrouwt ..... 1691, Anna Christina Mulder; zij overl. ..... 1699, 3 kinderen; hij hertrouwt ..... 1703, Maria Wasteaux; zij overl. kinderloos, hij hertrouwt ten 4en male ..... 1709, Johanna Catharina de Wildt, overl. .. Mei 1721, kinderloos; hij overleden 19 Julij 1724.

4° Constancia Elsevier, geb. 30 Julij 1655, overl. 22 Mei 1660.

5° Abraham Elsevier, geb. 17 April 1657, overl. ongehuwd ... 1684.

6° Isack Elsevier, geb. 30 Oct. 1658, Commies bij de Generaliteits Rekenkamer, huwt Maria Theodora de Wildt, dochter van .. de Wildt en .. Rodenburgh; hij overl. 2 Maart 1727, zij 2 Junij 1721, 12 kinderen.

7° Anna Elsevier, geb. 13 Febr. 1660, overl. ..... ongeh.

8° Een zoon geb. 19 Sept. 1661, na de geb. overl.

9° Jacoba Elsevier, geb. 11 Nov. 1662, overl. 23 dito.

10° Sara Elsevier, geb. 8 Febr. 1664, overl. 27 Aug. 1673.

11° Jacob Elsevier, geb. 31 Oct. 1665, overl. ..... ongeh.

12° Eene dochter geb. 7 Nov. 1668, na de geb. overl.

3° Isack Elsevier, geb. 26 Maart 1627, overl. 3 Sept. 1684, Schepen

1° Abraham Elsevier Isacksz., geb. 27 Dec. 1634, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, Bewindhebber der O.-I. Comp. aldaar,

(1) In mijn H. S. stond 17 Maart 1688, is doorgehaald. In de „Uitkomsten" staat 1695.
(2) De kwartieren van zijn wapen zie de „Recherches Historiques, Généalogiques et Bibliographiques sur les ELSEVIER Par A. de Reume, Bruxelles, 1847, p. 47."

der Stad Rotterdam, huwt 22 Maart 1620 Anna van der Mast (1), dochter van Willem van der Mast en Anna Rammelman; zij overl. ..... Sept. 1679, 11 kinderen.

huwt 14 Febr. 1680 Anthonia Rosterman, dochter van Ludolph Rosterman, Schepen en Capitein van de Burgerij der Stad Rotterdam, en Anna van Mansveld; hij overl. 13 April 1707, zij 24 Junij 1741, 6 kinderen.

2° Anna Elsevier, geb. 10 Jan. 1657, overl. .. April 1660.
3° Willem Elsevier, geb. 24 Nov. 1659, overl. 12 Dec. 1662.
4° Isack Elsevier, geb. 1 Sept. 1660, overl. 9 Julij 1661.
5° Anna Catharina Elsevier, geb. 20 Febr. 1662, overl. 23 April 1669.
6° Catharina Elsevier, geb. 25 Maart 1663, overl. ..... 1663.
7° Catharina Elsevier, geb. 28 Mei 1665, overl. 3 Jan. 1666.
8° Willem Elsevier, geb. 23 Oct. 1666, overl. 10 Jan. 1697, ongeh.
9° Maria Catharina Elsevier, geb. 8 Dec. 1667, huwt 10 Julij 1686 Thomas van Naarssen, geb. 23 Febr, 1655, Schepen der Stad Rotterdam; hij overl. 22 Nov. 1696, zij 25 Febr. 1733, 4 kinderen.
10° Hendrik Elsevier, geb. 16 Aug. 1669, overl. 27 Aug. 1677.
11° Anna Catharina Elsevier, geb. 28 Nov. 1670, overl. 11 Nov. 1673.

4° Eene dochter ongedoopt overl.

5° Margaretha Elsevier, geb. 7 Jan. 1632, overl. 5 Aug. 1633.

Daniel Elsevier Johansz., geb. 14 April 1648, huwt 5 Maart 1675 Emmerentia van Swaneveld, 3 kinderen.

1° Johan Daniel Elsevier, geb. 23 Aug. 1678, overl. 16 Dec. 1698, ongehuwd.
2° Amaranthe Catharina Elsevier, geb. 10 Sept. 1679, huwt 10 Aug. 1700 Mr. Jan François de Waal Crommelin, 1 zoon; hij overl. 9 Jan. 1733, zij hertrouwt 6 Julij 1738, Joan van Teijlingen, Raad en Burgemeester der Stad Leijden; zij overl. 14 Oct. 1742, hij 3 Mei 1744, kinderloos.

Johan Armand de Waal Crommelin, geb. 24 Julij 1701, overl. 11 Febr. 1704.

3° Jacob Elsevier, geb. 9 Julij 1683, overl. 22 dito.

Abraham Elsevier Johansz., geb. ..... 1653, Schepen en Raad der Stad Leijden, huwt Maria Vermeulen, 1 dochter; hij overl. ..... 1709, zij hertrouwt.

Eva Maria Elsevier, geb. ..... huwt Pieter du Mee, Heer van Soetermeer; zij overl. 13 Oct. 1727, kinderloos; hij hertrouwt 18 Oct. 1728 Christina de Greef, Wed. Balthasar Sweers.

(1) De Voogden van Anna van der Mast waren Hendrik Rammelman, Burgemeester te Rotterdam, en Jacob Roch, Bewindhebber van de O.-I. Comp. te Amsterdam, beide Ooms van haar.

Samuel Elsevier Abrahamsz., geb. 9 Nov. 1653, huwt ..... 1681 Anna Maria Six de Chandelier; zij overl. 4 April 1689, eene dochter, hij hertr. ..... 1691, Anna Christina Mulder, zij overl. 1699, 3 kinderen, hij overl. 19 Julij 1724, na nog tweemalen gehuwd geweest te zijn, kinderloos.

- 1° Johanna Constantia Elsevier, geb. 15 Febr. 1684, overl. ..... ongeh. in 's Hage, 13 April 1759.

- 2° Abraham Elsevier, geb. ..... 1693, overl. ..... 1717, ongeh.
- 3° Johan Elsevier, geb. ..... 1695, overl. ..... 1716, ongeh.
- 4° Samilia Jacoba Elsevier, geb. 25 Junij 1698, huwt 27 Sept. 1718 Cornelis van Steenwyck, Schout en Secretaris van de Loosdrechten, 9 kinderen.
  - 1° Abraham van Steenwyck, geb. 17 April 1719.
  - 2° Sara Christina van Steenwyck, geb. 2 Aug. 1723.
  - 3° Johanna Wilhelmina Constancia van Steenwyck, geb. 28 Dec. 1724.
  - 4° Laurentia Alida van Steenwyck, geb. 14 Junij 1726.
  - 5° Wilhelmus Jacob van Steenwyck, geb. 27 Jan. 1728.
  - 6° Samilia Elisabeth van Steenwyck, geb. 2 Oct. 1729.
  - 7° Maria Theodora van Steenwyck, geb. ..... 1732.
  - 8° Jacoba Frederica van Steenwyck, geb. .. Mei 1733.
  - 9° Een zoon geb. 26 Mei 1736, kort na de geboorte overleden.

Isack Elsevier, geb. 30 Oct. 1658, Commies bij de Generaliteits Rekenkamer, huwt Maria Theodora de Wildt, dochter van ... de Wildt en van ... Rodenburgh, hij overl. 2 Maart 1727, zij 2 Junij 1721, 12 kinderen.

- 1° Catharina Maria Elsevier Isacksd., geb. 17 Sept. 1690, overl. ongehuwd.
- 2° Willem Elsevier, geb. 4 Sept. 1691, Commandeur ter Zee, in dienst dezer Landen, bij de Admiraliteit te Amsterdam, overl. ongehuwd.
- 3° Abraham Elsevier, geb. 4 Sept. 1691, overl. jong.
- 4° Anna Catharina Elsevier, geb. 19 Sept. 1692, overl. jong.
- 5° Constancia Elsevier, geb. 30 Jan. 1694, dito.
- 6° Maria Catharina Elsevier, geb. 17 Febr. 1699, huwt 27 Maart 1729 Wilhelmus Waterbeeck, 1 dochter.
  - Francina Maria Waterbeeck, geb. 4 Aug. 1730, huwt .. Nov. 1757, P.... A.... Swalmius, kinderloos.
- 7° Antonia Elsevier, geb. 4 Mei 1700, overl. jong.
- 8° Adriana Petronella Elsevier, geb. 16 Julij 1701, dito.
- 9° Antonia Elsevier, geb. 1 Sept. 1702, overl. ongehuwd.
- 10° Samuel Elsevier, geb. 1 Jan. 1704, huwt .. Junij 1730, Adriana Sophia van Overveldt; zij overl. 31 Aug. 1737, 1 zoon.
  - Isack Constantinus Elsevier.
- 11° Christiaan Elsevier, geb. 30 Aug. 1705, als Onder-Coopman naar O.-I. vertrokken, overl. 20 Dec. 1761, ongeh. in 's Hage.
- 12° Anna Catharina Elsevier, geb. 9 Dec. 1706, overl. ongehuwd.

Abraham Elsevier Isacksz., geb. 27 Dec. 1654, huwt 14 Febr. 1680 Antonia Rosterman (1), 6 kinderen.

- 1° Anna Chatarina Elsevier, geb. 3 Dec. 1680, overl. 23 Jan. 1681.
- 2° Ludolph Elsevier, geb. 11 April 1682, overl. 12 Junij 1683.
- 3° Anna Elsevier, geb. 18 Jan. 1685, huwt 23 Nov. 1712 Mr. Jan Pieter van Mansveld, Raad en Burgemeester van Utrecht, en Raad extra-Ordinair van den Ed. Hove van Utrecht, geb. 31 Jan. 1686, 6 kinder.
  - Zie Mansveld.
- 4° Isack Elsevier, geb. 19 Oct. 1686, overl. 8 Nov. 1688.
- 5° Isack Abrahamsz. Elsevier, geb. 29 April 1690, Schepen en Raad der Stad Rotterdam, huwt 22 Mei 1721 Willemina Adriana van Hoogendorp, dochter van .... van Hoogendorp, Raad en Burgemeester van Rotterdam, en Wendelina Roosmalen; zij overl. 13 Julij 1725, 2 kinderen; hij hertr. 3 Julij 1727 Maria van Meel, geb. ..... dochter van Jan van Meel, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, en van Maria Catharina van Schoonhoven; hij overl. 31 Julij 1747, zij . . Jan. 1794, 7 kinderen.
  - 1° Anthonia Petronella Elsevier, geb. 31 Dec. 1722 overl. 22 Junij 1724.
  - 2° Willem Wendelius Catharinus Elsevier, geb. 12 April 1724, overl. 22 Oct. 1724.

  - 3° Anthonia Petronella Elsevier, geb. 10 Febr. 1730, huwt 27 Oct. 1745 Mr. Antony van Heemskerck, Schepen van den Ed. Hove en Hooge Vierschaar van Schieland; hij overl. 1 dochter, zij hertr. 6 Aug. 1751, Willem Cornelis van Heemskerck, geb. 28 Aug. 1723, eerst Lt.-Colonel en Capitein van de Holl. Guardes, daarna Schepen en Raad van de Stad 's Hertogenbosch, Raad en Rentmeester-Generaal van de Episcopale en andere geestelijke goederen, in de Meijerij van den Bosch; hij overl. 18 Julij 1782, 9 kinderen.
  - 4° Johanna Maria Elsevier, geb. 27 Aug. 1739, huwt Abraham Ludolf
- 6° Anthony Elsevier, geb. 15 Julij 1693, overl. 19 Junij 1713, ongeh.

---

(1) In het „Waarachtig Verhaal van de Muyterij binnen de Stad Rotterdam ..... aldaar voorgevallen in .... 1672," zonder plaats van drukking noch drukker, 1785, wordt bladz. 178 genoemd Captein Roosterman en bladz. 183 Rud. Roosterman. — Jac. Lois, Cron. Rott., heeft bl. 148 ook Roosterman. „Het Rotterdamsche oproer van 1690, door Mr. G. Mees Az. Amsterdam, C. G. van der Post, 1869 in 4," noemt bl. 46, 50 en 62 kapitein Rosterman.

van Mansveld, geb. 23 Maart 1737, overl. 10 Nov. 1762, zij 10 Febr. 1764, 3 kinderen.	
5° Mr. Thyman Abraham Elsevier, geb. 9 Sept. 1733, Raad in de Vroedschap der Stad Rotterdam, huwt 16 Jan. 1759, in 's Hage, Catharina Lakeman, dochter van Jan Lakeman, Raad Ordinaris van Neêrlands Indiën, en van Catharina Leeftingh; hij overl. 14 Julij 1778, 2 dochters (1).	1° Maria Antonia Elsevier, geb. 5 Oct. 1759. 2° Susanna Margaretha Elsevier, geb. 29 Mei 1765.
6° Anna Isabella Elsevier, geb. 23 Jan. 1735, overl. ongeh.	
7° Joan Elsevier, geb. 4 Junij 1739, overl. 7 Maart 1740.	
8° Theodorus Elsevier, geb. 5 Augustus 1743, huwt te Bergen op den Zoom, 13 Maart 1774, Vincentia Johanna Balfour, geb. 16 Jan. 1756, dochter van den Colonel Cornelis Meyndertz Balfour en Apolonia Vincentia Balfour; hij overl. 14 Aug. 1778, 3 zonen.	1° Isack Jan Elsevier, geb. te Rotterdam, 15 Mei 1775. 2° Cornelis Meyndert Elsevier, geb. te Bergen op den Zoom, 15 Nov. 1777. 3° Thyman Abraham Elsevier, geb. te Bergen op den Zoom, 14 Aug. 1778.
9° Jan Jacob Elsevier, geb. 6 Mei 1746, Raad in de Vroedschap en Burgemeester der Stad Rotterdam, Colonel der Burgerij, doch 1787 bij de Omwenteling in deze Republiek door den Stadhouder geremoveerd was nog ongehuwd 1794 (2).	

(1) Mr. Charles Pieters heeft in zijne „Annales de l'imprimerie Elsevierienne" à Gand 1851, Introduction p. VIII, regt, als hij dezen Heer als afstammende van Abraham I doet voorkomen, even als Jan Jacob Elsevier, Burgem. te Rotterdam.

(2) Zie over hem „Verzameling v. Stukken ... ter herstelling van de openbare rust: in den Jaare 1784. Te Dordr. en te Rott. 1784." 1 D. bl. 277 enz., 8 D. bl. 857, waar bijzonderheden het overlijden zijns vaders betreffende vermeld staan.

VAN SAMBIX.

In de Genealogie staat oorspronkelijk *van Sambix*, is duidelijk viermalen in *Sambrix* veranderd en daarna immer zoo geschreven.

Ch. Pieters in de Intr. zijner »Annales" zegt p. XLVII: »le véritable nom est *van Sambyx;*" de »Annales" hebben p. 158 etc. J. en Jean Sambix. Johan van Waesberghe schrijft in 1588, van Sambix, en alzoo staat hun naam ook onder de door hen uitgegeven werken gedrukt.

Felix van Sambix, geb. te Antwerpen, (Boekdrukker te Rotterdam en te Delft), huwt te Rotterdam 6 Sept. 1608 Elisabeth van Waesberghe, zij gestorven tot Delft, 3 Nov. 1648, 3 kinderen. Te Rotterdam had hij tot uithangbord in 1611 den Bijbel. Zie Is. le Long, Hist. der Reformatie, Amst. bij Hendrik Vieroot, 1732, 4o. bl. 860. Zijn portret zie »Navorscher" XI. bl. 309.

- 1° Elisabeth v. Sambix, huwt David Lopes de Haro, Boekverkooper te Leiden 6 kinderen.
  - 1° Anna, huwt François le Boindre, kinderl.
  - 2° Honestus.
  - 3° Felix Lopes de Haro, Boekverkooper te Leiden, huwt Anna Vroomans, 2 kinderen.
  - 4° Margaretha, huwt Henr. ten Brink, Predik. te Wilnis, 3 kinderen.
  - 5° Maria, huwt Isaacus Scheverus of Severius, Predik. te Hoogwoude, 4 kinderen.
  - 6° Abraham.
- 2° Felix van Sambix, (uit het Vaderland vertrokken, verder onbekend).
- 3° Johan van Sambix, Boekverkooper te Utrecht en te Leiden, huwt Johanna Jacobs, 3 kinderen; hij hertrouwt Maria...... 1 zoon.
  - 1° Elisabeth van Sambix.
  - 2° Maria van Sambix.
  - 3° Anna van Sambix.
  - 4° Felix van Sambix. Volgens de geslachtlijst M....é zou deze uit het 2e huwelijk geweest zijn.

De druk van Jean Sambix te Leiden wordt niet steeds door Brunet geprezen. Zie b. v. »Manuel des Libraires," T. III, c. 193. Daarentegen geroemd, als hij een van diens werken bij die van Elsevier voegt, T. I, c. 1211, zie ook T. V, c. 1753, alwaar Brunet eenigzins in tegenspraak met zijne vroegere beoordeeling is.

Hoe zeldzaam en gezocht tegenwoordig de uitgaven van Felix en van Jean Sambix zijn, blijkt uit de hooge prijzen die daarvoor besteed worden.

VAN HOGENHUYSEN.

David van Hogenhuysen, huwt Margaretha van Waesberghe, 3 kinderen, Rector van de Latijnsche Scholen te Rotterdam, Enkhuizen en Utrecht, naderhand Boekverkooper te Rotterdam; later staat: (was Praeceptor van de Latijnsche school te Rotterdam, en naderhand Boekhandelaar te Rotterdam). De laatste lezing zal wel de ware zijn.

1° Margaretha van Hogenhuysen, geb. . . Oct. 1618, huwt 19 April 1646 Martinus Bogaard, tot Alphen.

2° Anna van Hogenhuysen, huwt 16 Maart 1649 Cornelis van der Mast, zoon van Dirk van der Mast, 10 kinderen; hij hertrouwt 26 April 1672, Elisabeth La Noye.
- 1° David.
- 2° David.
- 3° David.
- 4° Anna.
- 5° Magdalena.
- 6° Dirk.
- 7° Anna.
- 8° Elisabeth.
- 9° David.
- 10° Dirk.

3° Andries van Hogenhuysen, geb. . . Sept. 1628, huwt 14 Sept. 1653 Cornelia van Colsteren, 5 kinderen, (Boekhandelaar te Nijmegen en te Wesel), hertrouwt Emerentia Daekertz of Dacketh.
- 1° Adriaan van Hogenhuysen, geb. . . Oct. 1654.
- 2° Margaretha van Hogenhuysen.
- 3° David van Hogenhuysen.
- 4° Cornelis van Hogenhuysen.
- 5° Abraham.

CLEYBURGH.

Pieter Cleyburgh, Koopman in den Briel, huwt 9 Julij 1630 Sara van Waesberghe, 3 kinderen; hij overl. . . . . . zij hertrouwt Willem Huyge Anoqué, overl. zonder oor. (Willem Anocqué wordt genoemd Raad en koopman in den Briel).

1° Cornelia Cleyburgh, geb. . . . . . huwt George Hoogwerff, 2 kinderen, waarvan niets verder bekend.
- 1° Petrus Cleyburgh.
- 2° Gerardus Cleyburgh.

2° Johan Cleyburgh, Koopman te Delft, (eerst gehuwd met Magteld van Dorsten, zonder kinderen), huwt Margaretha van Hodensteyn, 3 kinderen.
- 1° Pieter Cleyburgh.
- 2° Lijdia Cleyburgh.
- 3° Sara Cleyburgh.

3° Petronella Cleyburgh, huwt Eduard Roelands, (geene kinderen nagelaten).

DE VILLE.

Guilleaum de Ville, (Koopman te Rotterdam en te Amsterdam), huwt 9 Sept. 1631 Rebecca van Waesberghe, 4 kinderen.

- 1° Jeannette de Ville, geb. . . Julij 1632, overl. jong.
- 2° Sara de Ville, geb. . . . . .
- 3° Rebecca de Ville, geb. . . . . . huwt Pieter Verhoeven.
- 4° Johan de Ville, geb. . . . . . huwt met . . . . Hendrikse.

HUYSMAN.

Anthony Huysman, huwt te Rotterdam 6 Junij 1634 Lena van Waesberghe, 6 kinderen. Vertrekt in 1649 naar Batavia. Zij 1649 op de reis naar Batavia overl. Hij hertrouwde in 1649 Margaretha Michielsen, 1 zoon.

1° Susanna Huysman, geb. te Rotterdam . . Maart 1635, huwt te Batavia Philip van Arts, overl. 1650 zonder kinderen; zij hertrouwt 1652 Jacob van de Couter, overl. 1662, 5 kinderen. Zij repatrieerde en hertrouwt ten 3den male, te Haarlem, Pieter van Dielen, 3 kinderen.

- 1° Geertruijd van de Couter, geb. op Japan, 1653, huwt Dominus Simon de Kadt of Cat, Predik. op Columbo.
- 2° Philip van de Couter, geb. op Japan, 1655.
- 3° Lea van de Couter, geb. op Japan, 1657.
- 4° Susanna van de Couter, geb. te Batavia, 1659.
- 5° Jacoba van de Couter.

- 6° Anthony van Dielen, geb. te Haarlem, ongeh. overl. in Bengalen.
- 7° Johan van Dielen.
- 8° Catharina Africana van Dielen.

2° Martinus Huysman, geb. te Rott. 1637, Commandeur en Opperhoofd over de Madurensche Kust . . . . . in Oost-Indiën, huwt 1664 Magdalena Casteleyn, 5, volgens eene andere opgave 11 kinderen.

- 1° Lea Huysman, geb. in 1665 op Jaffanepatnam.
- 2° Henderik Huysman, geb. 1666 ald.
- 3° Anthony Huysman, geb. 9 Dec. 1666 ald., huwt 28 Dec. 1700, Cornelia . . . . .
- 4° Johannes Huysman, geb. 1670 ald., huwt Jonkvrouwe Christina Baronnesse van Reede op Jaffena Patnam.
- 5° Martinus Huysman, geb. 1672, ald. jong overl.

3° Catharina Huysman, geb. te Rott. Dec. 1638, ongeh. 1650 te Batavia overl.

4° Johan Huysman, Secretaris en Fiscaal tot Paliacatte, vervolgens Opperhoofd tot Palical bij Masulepatuam, in Oost-Indiën, geb. . . Dec. 1641, huwt te Batavia Johanna Bolwerk. Zij overl. hertr. hij Anna Andrea van Dalen, kinderloos.

5° Willem Huysman.

6° Een kind, terstond na de geb. overl.

7° Michiel Huysman, geb. te Batavia 1650, huwt Maria Borgharst, 1 zoon, Anthony, jong overl.

LOPEZ DE HARO.

Mr. Charl. Pieters betwijfelt in zijne »Annales" Gand 1851, intr. p. X, de identiteit der familien Honosto Lopes, »fabricant de chausses à Leide, (Hozebreider)" en van Dom Pedro Lopes de Haro, »attaché" (1). Zie mede over dit geslacht de »Recherches sur les Elsevier par Mr. de Reume. Brux. 1847, p. 12, 76 etc."

Het M. S. heeft Lopez, Mr. Ch. Pieters Lopez, en p. 319 der »Annales" Lopez.

David Lopez de Haro, huwt Elisabeth van Sambix, hij was Boekverkooper te Leijden, 6 kinderen. (In 1649 gaf hij met Franc. Moijaard een werk uit, zie Cat. Bibl. publ., Harl., p. 339).	1° Anna Lopez de Haro, huwt François le Boindre, Conrector te Delft, kinderloos.	
	2° Honestus Lopez de Haro, overl. ongehuwd.	
	3° Felix Lopez de Haro, Boekdrukker te Leijden, huwt Anna Vroomans, 1 zoon, andere kinderen zeer jong overleden.	Anthony Lopez de Haro.
	4° Margaretha Lopez de Haro, huwt Henderik ten Brinck, Predik. te Wilnis, 2 zonen.	1° Henderik ten Brinck. 2° Felix ten Brinck. 3° David ten Brinck.
	5° Maria Lopez de Haro, huwt (Isack) Severinus, Predik. te Hoogwoude, vier kinderen onbekend.	1° Clementia Severinus. 2° Elisabeth Severinus. 3° David Severinus. 4° Anna Severinus.
	6° Abraham Lopez de Haro, huwt 6 Aug. 1658, Barbara Comes van Balen, 3 kinderen.	1° Willemina Lopez de Haro, geb... Oct. 1664. 2° Honestus Lopez de Haro, geb... Aug. 1664, overl. jong. 3° Honestus Lopez de Haro, geb... April 1668.

(1) W. E. J. Berg, De Réfugiés in de Nederlanden, l. c. 1° D., bl. 845 noemt: den Heer de Lopes, om 1628, in speciale missie bij de Staten geaccrediteerd.

VAN DER MAST.

Cornelis van der Mast Dirksz., huwt, 16 Maart 1649, Anna van Hogenhuysen, 10 kinderen.

- 1° David van der Mast, geb... Nov. 1649, overl. jong.
- 2° David van der Mast, geb... Febr. 1655, overl. jong.
- 3° David van der Mast, geb... Junij 1656, overl. jong.
- 4° Anna van der Mast, geb... Decemb. 1657, overl. jong.
- 5° Magdalena van der Mast, geb. April 1659.
- 6° Dirk van der Mast, geb... Nov. 1660, huwt Margaretha Opmans, 10 kinderen.
  - 1° Cornelis van der Mast, geb... Maart 1697.
  - 2° Anna van der Mast, geb... August. 1698, overl. jong.
  - 3° Agneta van der Mast, geb... Mei 1700.
  - 4° Christoffel van der Mast, geb... Maart 1702.
  - 5° Catharina van der Mast, geb... Febr. 1704.
  - 6° Dingeman van der Mast, geb... Nov. 1706.
  - 7° Anna van der Mast, geb... Dec. 1708, overl. jong.
  - 8° Johan van der Mast, geb... Jan. 1711.
  - 9° Alida van der Mast, geb... Junij 1713.
  - 10° Anna van der Mast, geb... Mei 1716.
- 7° Anna van der Mast, geb... Nov. 1662.
- 8° Elisabet van der Mast, geb... April 1664.
- 9° David van der Mast, geb... Jan. 1666.
- 10° Dirk van der Mast, geb... Oct. 1667.

MEYTENS. (MYTENS, MYTANS).

- Martinus Meytens, huwt 13 Maart 1657 Sara van Waesberghe, geb. . . Junij 1634; hij overl. 2 Junij 1675, zij 18 Aug. 1666, 3 kinderen.
  - 1e Sara Meytens, overl. jong.
  - 2e Abraham Meytens, huwt Maria Martin, 10 kinderen.
    - 1e Martinus Meytens, overl. jong.
    - 2e Sara Meytens, dito.
    - 3e Abraham Meytens, dito.
    - 4e Joan Meytens, dito.
    - 5e Abraham Meytens, dito.
    - 6e Pieter Meytens, overl. ongeh.
    - 7e Martinus Meytens, dito.
    - 8e Sara Meytens, huwt Isack du Gan, 2 zonen.
      - 1e Abraham du Gan, geb. 10 Aug. 1737.
      - 2e Isack du Gan, geb. 3 Nov. 1738.
    - 9e Johan Meytens.
    - 10e Willem Meytens, huwt Elisabeth de la Mare, 5 kinderen.
      - 1e Sara Maria Meytens, geb. 2 Junij 1726.
      - 2e Willemina Elisabeth Meytens, geb. 4 Mei 1728.
      - 3e Martinus Meytens, geb. 10 Jan. 1730.
      - 4e Ida Catharina Meytens, geb. 1 Febr. 1732.
      - 5e Abraham Meytens, geb. 2 Junij 1736.
  - 3e Pieter Meytens, huwt Jeannette Hackart, 8 kinderen. (Later staat 7 kinderen).
    - 1e Petronella Jeannetta Meytens.
    - 2e Sara Meytens, overl. jong.
    - 3e Martinus Meytens, dito.
    - 4e Willem Meytens, dito.
    - 5e Anthony Meytens, dito.
    - 6e Abraham Meytens, dito.
    - 7e Pieter Meytens.

LANGLÉ.

Samuel Langlé, huwt ..... Maria van Waesberghe, geb. .. Nov. 1646, 1 dochter.

Jeannette Langlé, huwt Johan Houwens, 2 kinderen.

1° Anthonia Houwens, geb. .. Oct. 1694.
2° Willemina Houwens, geb. .. Dec. 1696.

DOESSEN. (DOESSEIN).

Dominicus Doessen, huwt Maria Catharina Elsevier, 5 kinderen.

1° Jan Dominicus Doessen, geb. ..... is naar Archangel vertrokken.
2° Cornelis Doessen, als Onder-Koopman naar O.-I. vertrokken.
3° Machteld Maria Doessen, huwt Cornelis Kerssen, Procureur te Amsterdam; hij overl. 24 Oct. 1639, kinderloos.
4° Catharina Doessen, geb. 17 Nov. 1691, huwt 14 Nov. 1713 Jacob Vermeulen, van Haarlem, Schepen der Stad, geb. 26 Nov. 1694, 2 zonen.

- 1° Jacob Vermeulen, geb. 24 Febr. 1723, overl. ongehuwd.
- 2° Pieter Vermeulen, geb. 4 Febr. 1732. Zie op Vermeulen.

5° Eva Maria Doessen, ongehuwd.

VERMEULEN.

Mr. Pieter Vermeulen, geb. 4 Febr. 1732, Heer van Herrewijne, Raad en Burgemeester der Stad Haarlem, Gecommitteerde Raad ter Admiraliteit te Amsterdam, Bailluw van Kennemerland, huwt 23 Sept. 1755 Maria Adriana van den Broeck, geb. 1 Dec. 1728, dochter van Pieter van den Broeck, Raad en Burgemeester te Haarlem, en van Anna Adriana Steyn; zij overl. 4 Jan. 1763, 3 kinderen; hij hertr. 28 Oct. 1766 Elisabeth Schoock van Bree, geb. 26 April 1746, Dochter van .... Schoock, en van .... Repelaar, 3 kinderen.

1° Johanna Adriana Vermeulen, geb. 21 Sept. 1756, huwt Mr. Wigbold Slicher, Kerkmeester van de Nieuwe en Engelsche kerken te Amsterdam, zoon van Mr. Wigbold Slicher, President van den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland, en van Henrietta Backer, 10 kinderen, allen zeer jong overleden.

2° Jacoba Catharina Vermeulen, geb. 15 Jan. 1758, huwt Mr. Jan Philip Steenes, Burgemeester en Schepen van 's Hage; hij sterft zonder kinderen na te laten; zij hertr. Mr. Govert Franco van Slingeland, Burgemeester en Schepen van 's Hage, kinderloos.

3° Anna Maria Vermeulen, geb. 31 Julij 1760, overl. 9 Oct. 1761.

4° Gysbert André Vermeulen, huwt H. S. de la Court, dochter van Pieter de la Court en van .... Ravensberghe.

5° en 6°. Jong overleden.

VAN MANSVELD.

Mr. Jan Pieter van Mansveld, Raad en Burgemeester van Utrecht, en Raad Extra-Ordinaris van den Ed. Hove van Utrecht, geb. 31 Jan. 1686; huwt 23 Nov. 1712 Anna Elsevier, geb. 18 Jan. 1685, 6 kinderen.

- 1° George Anthony van Mansveld, geb. 26 Aug. 1713, Colonel van de Cavalerie in dienst deser landen, huwt . . Maart 1750 Charlotta Antonia Godin, geb. . . . . . zij overl. 19 Mei 1761, hij 25 Sept. 1779, 2 kinderen.
    - 1° Jan Anthony van Mansveld, geb. . . . . te Utrecht.
    - 2° Isack Frederik van Mansveld, geb. te Rotterdam, . . Sept. 1755, Lt.-Colonel van de Cavalerie in dienst deser Landen, huwt . . Nov. 1775 Johanna Philippina Storm van 's Gravesande, dochter van Nicolaas Jeremias Storm van 's Gravesande en . . van Eys, zij overl. 24 Mei 1786; hij hertr. te Thiel J. . . C. . . Schull, geb. te Thiel.
- 2° Abraham Ludolph van Mansveld, geb. 26 Sept. 1714, overl. 2 Julij 1715.
- 3° Abraham Ludolph van Mansveld, geb. 23 Maart 1717, Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht, huwt . . . . . Johanna Maria Elsevier, geb. 27 Aug. 1731, dochter van Isack Elsevier, en van zijn tweede vrouw Maria van Meel; hij overl. 10 Nov. 1762, zij 10 Febr. 1764, 3 kinderen.
    - 1° Anthony Jan van Mansveld, geb. te Utrecht, Capitein in dienst van de Provincie Utrecht, doch in 1787 bij de Omwenteling in deze Republiek gedemitteerd. In 1794 nog ongehuwd.
    - 2° Maria Antonia vau Mansveld, geb. te Rotterdam, huwt Dominicus Eliza van Berckel, Heer van Herxen, zoon van Willem Wendelius van Berckel, Secretaris der Stad Rotterdam, en Antonia Emilia Roosmale, 6 kinderen.
    - 3° Jan Isack van Mansveld, geb. te Utrecht, had als Burger het 2° stuk kanon gecommandeerd in de actie tusschen de Utrechtsche burgers en het Regement van den Graaf van Efferen, voorgevallen aan de Vaart 1787, waarin de Heeren Visscher en R. van der Vlerk gesneuveld zijn. Werd door de Staten van Holland als Capitein van de Artillerie aangesteld, in 1787 door de Pruissen krijgsgevangen gemaakt en daarna gedemitteerd, benevens het geheele Regiment van d' Averhault. In 1794 nog ongehuwd.
- 4° Martinus van Mansveld, geb. 18 Junij 1718, overl. 4 Julij 1718.
- 5° Martinus van Mansveld, geb. 4 Maart 1720, overl. 27 Nov. 1747.
- 6° Eene dochter, kort na de geboorte overleden.

VAN NAARSSEN.

Thomas van Naarssen, geb. 23 Febr. 1655, Schepen der Stad Rotterdam, huwt 10 Julij 1686 Maria Catharina Elsevier, geb. 8 Dec. 1667; hij overl. 22 Nov. 1696, zij 25 Febr. 1733, 4 kinderen.

- 1° Antonia van Naarssen, geb. 1 Febr. 1688, overl. 22 Mei 1688.
- 2° Anna Antonia van Naarssen, geb. 21 Jan. 1692, huwt 10 Nov. 1719 Jan Jacob Witthein(m), geb. 25 Febr. 1690. Schepen der Stad Rotterdam; zij overl. 4 Mei 1723, hij 12 Dec. 1738, 2 kinderen.
  - 1° Jacob Witthein, geb. Jan. 1720, overl. jong.
  - 2° Maria Johanna Witthein(heim), geb. 31 Maart 1722, huwt 8 Dec. .... Mr. Thyman van Schoonhoven, geb. 28 Mei 1713, zoon van Pieter van Schoonhoven, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, en van Maria Anna Witthein; zij overl. 12 Maart 1752, hij ... 3 kinderen.
    - 1° Pieter van Schoonhoven Thymensz., geb. 28 Oct. 1741, huwt in 's Hage 1764 Constancia Locquet; zij overl. 4 Nov. 1767, kinderloos; hij hertr. Maria ... Cordelois, dochter van Jan Cordelois, Vrijheer van Wiltenburgh, Raad en Burgemeester te Rotterdam, en van ... Veldhuyzen; zij overl. kinderloos.
    - 2° Adriaan van Schoonhoven, geb. 14 Maart 1745, overl. ongehuwd.
    - 3° Jacob van Schoonhoven, overl. jong.
- 3° Thomas van Naarssen, geb. 22 Junij 1694, overl. 29 Oct. 1704.
- 4° Maria Cornelia van Naarssen geb. 7 Mei 1696, overl. 7 Oct. 1707

(PETHUIS) PITHUIS, moet zijn PYTHIUS.

Adriaan Pithuis, huwt 23 Dec. 1681 Catharina van Waesberghe, geb. .. Febr. 1663, 2 kinderen, hij overl. 7 Nov. 1706.

- 1° Maria van Pithuis, geb. .. Aug. 1682.
- 2° Abraham Pithuis, geb. .. Jan. 1684, huwt 26 Julij 1707 Anna van Willigen.

BREUR.

Willem Breur, in 's Hage geb.... huwt 31 Dec. 1694 Wynanda van Waesberghe, geb. . . Maart 1665, overl. . . Oct. 1734, hij 26 Junij 1712, 5 kinderen.

- 1° Johanna Breur, geb. 17 April 1696, huwt 27 Dec. 1722 Gerard van der Jacht; zij overl. 1728, 1 zoon. — Willem van der Jacht, geb. . Febr. 1727.
- 2° Simon Breur, geb. 27 Sept. 1697, overl. 31 Mei 1709.
- 3° Maria Breur, geb. 19 Julij 1699; huwt ..... 1725 Jacob van der Valck, winnen kinderen.
- 4° Alida Breur, geb. 17 Oct 1700, overl. 3 Julij 1701.
- 5° Simon Breur, geb. 14 Aug. 1702.

VAN BARNEVELD of BARNEVELT.

Gerrit van Barneveld, geb. ..... huwt 29 Nov. 1720 te Rotterdam Johanna van Waesberge, geb. ..... (Zie bl. 229), 10 kinderen.

VAN BERCKEL.

Dominicus Eliza van Berckel, Heer van Herxen, zoon van Willem Wendelius van Berckel, Secretaris der Stad Rotterdam, en Antonia Emilia Roosmale, kleinzoon van Engelbert van Berckel, Raad en Burgemeester der Stad Rotterdam, die 1748 door den Stadh. Willem IV werd geremoveerd, en van Theodora Petronella van Hogendorp, die een zuster was van Wilhelmina Adriana van Hogendorp, eerst vrouw van Isack Elsevier en dochter van Willem van Hogendorp, Raad en Burgemeester van Rotterdam, en Wendelia Roosmale; huwt 23 Jan. 1780 Maria Antonia van Mansveld, geb. te Rotterdam, 12 Oct. 1759, 6 kinderen.

- 1° Willem Emilius van Berckel, geb. te Rotterdam, 5 Maart 1781.
- 2° Abraham Johan Anthony van Berckel, geb. te Rotterdam, 29 Jan, 1783.
- 3° Emilia Jacoba van Berckel, geb. te Amsterdam, 23 Nov. 1784.
- 4° Johanna Isacka van Berckel, geb. te Amsterdam, 14 Dec. 1786.
- 5° Elisabet Maria van Berckel, geb. op den Huize Herxen, 9 Maart 1788, overl. 12 Sept. 1788.
- 6° Dominica Cornelis van Berckel, geb. op den Huize Herxen, 10 Aug. 1789.

VAN STOCKUM.

Willem Jacob van Stockum in 's Hage, geb. ..... huwt 1 Sept. 1824 Theodora van Kempen, geb. 21 Jan. 1797.

- 1° Theodorus van Stockum, geb. 13 Junij 1825.
- 2° Dirk Johannes van Stockum, geb. 30 Julij 1826.
- 3° Magdalena Susanna van Stockum, geb. 11 Maart 1828.
- 4° Cornelia Maartina van Stockum, geb. 26 Sept. 1829.

KATZWEYLER.

Pieter Katzweyler of Katsweyler was eerst Paedagoog over de kinderen van den Baron van Zuylen van Nyevelt te Rotterdam, voorts oudste Klerk ter Secretarie van genoemde Stad en fungerend Secretaris van het Collegie van Schieland; geb. te 's Hage 12 Julij 1760, huwde hij 5 Aug. 1790 Petronella Dorothea van Waesberge, geb. 20 Junij 1771, en overleed in 1803; zij overl. 2 Mei 1865, 8 kinderen.

1° Johannes Katzweyler, geb. 20 Mei 1791, overleden zonder nakomelingen.

2° Magdalena Susanna Katzweyler, geb. 12 Maart 1793.

3° Hendrik Katzweyler, geb. 3 Mei 1795, overl. 7 Sept. 1797.

4° Pieter Katzweyler, geb. 1 Julij 1797, overl. 27 Julij 1833, huwt ...... 1 zoon, zonder nakomelingen.

5° Dorothea Petronella Katzweyler, geb. 31 Mei 1799.

6° Cornelia Elisabeth Katzweyler, geb. 24 Aug. 1800, jong gestorven.

7° Eene dochter, geb. 12 Junij 1802.

8° Hendrika Katzweyler, geb. 5 Sept. 1804, jong gestorven.

VAN KEMPEN.

Maarten van Kempen, geb. 3 Febr. 1764, Koopman en Winkelier in 's Hage, huwt 5 Maart 1795 Cornelia van Waesberge, geb. 15 Aug. 1775, overl. 1 Febr. 1840, 5 kinderen.

1° Theodora van Kempen, geb. 14 Dec. 1795, overl. 14 Maart 1796.

2° Theodora van Kempen, geb. 21 Jan. 1797, huwt Willem Jacob van Stockum in 's Hage, 1 Sept. 1824, 4 kinderen. Zie van Stockum.

3° Magdalena Susanna van Kempen, geb. 11 Jan. 1799, overl. 2 Junij 1827, huwt 13 Junij 1824 P. W. C. van Stockum in 's Hage, 1 zoon Willem Petrus, geb. 15 Mei 1825, overl. 15 Maart 1826.

4° Dirk Johannes van Kempen, geb. 25 Jan. 1801, overl. 9 Jan. 1826.

5° Hendrik van Kempen, geb. 24 Maart 1804, overl. 5 Nov. 1806.

BIJLAGEN.

A. Zie bladzijde 272.

B. „ „ 273.

C.

EXTRAICT *de certain billet envoyé de la part de son Excellence au Marcgrave d'Anvers.*

Mémoire des Charges contre les Cincq Libraires et Imprimeurs prisonniers, puis nagueres apprehendez et donct il se fauldra ulterieurement informer de ceulx du Chapitre de Nostre Dame et aultres, signamment de ceulx commis à la visitation des livres.

(Lager stond:)

Jehan Waesberghe, à l'Escu de flandres, d'avoir imprimé Livres sans grace et previlége.

D.

BEKENTENISSE *van* Jan van Waesberghe, *gedaen op ten Steen den* XXIXe *Martii* 1568, (1) *Stil van Brabant, ter presentien van Mr. Ghelain de Lesne ende Mr. Peeter van Liere, Scepenen.*

Jan van Waesberghe, geboren van Breyvelde, int lant van Aelst, out ontrent xli jaeren, boeckvercoopere ende druckere, geadmitteert by der Keyserlicke Majesteyt geleden ontrent XIIII jaeren.

Hem aengesecht dat hy binnen deser Stadt diversche verbodene heretycke boecken, sonder gratie ende privilegie vercocht heeft, ende eenighe oock doen drucken, ende hem belast, dat hy daer af de waerheyt segghen soude, want men dienaengaende wel geïnformeert was, secht dat hy noeyt egheene verbodene noch hereticke boecken gedruct noch vercocht en heeft de ghene die metten ouden Cathalogum verboden zyn.

Maer vercleert wel in den voorleden trouble gedruct te hebbene de Psalmen die over wel twintich jaeren toegelaeten zijn met gratie ende privilegie, sonder noten, die welcke hier te vooren gedruct hadde Jan de Laet.

Ghevraecht aen hem Confessant oft hy nyet gedruct noch vercocht en heeft eenighe andere verbodene boecken, namelyck Martirologium hereticoren (sic), de Secreten van de Munten, Confessie van Augsborch, Cathicisimisse ende diergelycke, secht egheene van deselve noeyt vercocht noch gesien te hebbene, noch deselve nyet te kennen.

Secht dies gevraecht wesende egheene predicatien van de Sectarissen gehoort te hebbene, dan wel int voorby gaen, somptyts vuyt nyeuwicheyt, weynich geluystert ende gehoirt heeft, maer egheene sermoenen noeyt vuytgehoort, ende dat soe wel van de Calvinisten als

(1) 1568, kan dit zijn, moet het niet 1569 wezen?

Martinisten, sonder dat hy hem met eenighe exercitie van dier gemoeyt heeft.

Secht oock dat hy sal doceren, dat hy eene syne Dochtere, genaempt Pauwelyntken, in den voorleden trouble heeft doen kersten doen ende doopen in onser Liever Vrouwen Kercke.

Segghende voorts, dat hy oock wel doen attesteren sal van syne goede ende Catholiesche religie, te wetene met mynen Heere de Cannonick, heer Peeter van Daele met synen Capellaen, ende heer Davidt, religieulx in den Bogaerden Clooster binnen deser Stadt ende meer andere soe geestelicke als weerlicke heeren.

Onderteekent: Lessne ende P. Liere.

E.

Op ten Steen den XIIII• *Aprilis* 1569, *ter presentien van Mr. Gelain de Lessne ende Mr. Peeter van Liere, Scepenen.*

....

Naerder gevraecht den voorscreven Jan van Waesberghe, tot wat plaetsen ende huysen hy syne psalmen heeft gedruct ende met hoevele perssen, secht dat hy die begonst hadde in seker huysken teghens synent overe, d'welck hy gehuert hadde tegens Jan de Leertauwere, die 't selve huysken gehuert hadde teghen heer Gillis, onder tresorier van onser Vrouwen kercke ende deselve voleyndt tot Meester Hendrick de Barbier op de Melcmerckt, aldaer noch jegenwoordichlicken syne Druckerye staedt, ende dat alleenlick met een persse gedruct, hoewel hy noch eene persse gehadt heeft, daermede hy nyet gedruct en heeft, die hy vercocht heeft, geleden ontrent anderhalf jaer.

Ghevraecht wie die printers syn geweest, die hy daertoe geemployeert heeft, secht eenen genaempt Simoen van St. Truyen, soe

hem dunckt, ende eenen anderen genaempt Dierick, soe hy meynt van Leyen, beyde gehaut wesende ende binnen deser stadt nu ter tyd nyet woenachtich.

Ghevraecht wat boecken hy heeft doen drucken, ende dat hy deselve soude noemen by specificatie ende naemen van de auteurs, secht anders egheene dan die gespecificeert syn in sekeren synen Cathalogum die hy sal exhiberen.

Ghevraecht oft hij nyet gedruct ende gedistribueert en heeft de Psalmen van Dathenus ende dat totten Nombre toe van een duysent vyfhondert, metgaders waer ende aen wiene hy deselve gedistribueert ende vercocht heeft, secht dat sulx nyet metter waerheyt bevonden en sal worden.

Voorts gevraecht oft hy van deselve nyet overgelaeten en heeft aan Peeter van Keerberghen, totten ghetaele toe van twee hondert, secht van gelycken, dat tselve nimermeer bevonden en sal worden en dat hy daer inne seer wel gerust is.

Gevraecht oft hy gheene boecken gecocht en heeft in de *vette hinne* ende van Plantyn, secht jae namelick Terentius, Virgilius, Horatius, Ovidius, Salustius, Juvenalis, Sertius (?), Propertius ende diergelycke geapprobeerde boecxkens. Hem noch bybels, testamenten, lantwinninghe ende meer andere als de voorscreve Plantyn met privilegie gedruct heeft, hem dies voorts refererende aen synen Cathalogum, item in de *vette hinne*, bybels geprent tot Cuelen, Terentius in Duytsch, Titus Livius in Spaensch en meer andere scholastralen, gelyck hy van de voorscreve Plantyn gehadt heeft, persisterende, noeyt van deselve eenighe boecken gehadt te hebbene, die by den ouden Cathalogum verboden syn geweest.

Onderteekent: Lessne ende P. Lierre.

Ghecollationneert metter originali confessie.

(*get.*) A. de Man.

F.

Hier volgt de Catalogus der Boeken, die Jan van Waesberghe heeft doen drukken, en dien hij in zijn verhoor van XIV April 1569 gezegd had te zullen voorleggen.

CATALOGUS *librorum officinæ* Joannis Waesbergii, *quos ipsemet impressit.*

De historie van Tobias.
De historie van David.
Eenen Dialogus van den Vader en Sone.
Langhe Passien.
Corte Passien.
Beghintsel der Wysheyt.
Manierlycke Seden.
Cunst van Minnen.
Davids Psalter Ghebedewys.
Miserere mei Deus, wtgeleyt van Hieronimus Savonarola.
Een Biecht boeck.
Den Pater Noster wtgeleyt van Erasmus Roterodamus.
Bruederlycke liefde.
Oorspronc der Salicheyt.
Fonteyne des Levens.
Hortulus Anime in Duytsch.
Het boecxken van Hierusalem.
Seven Psalmen, Latin en Duytsch.
Gebedt oft Vader onse.
Den Confiteor.
Het ghetal.
Bagynkens van Parijs.
Myrrhe boecxke van de Passie ons Heere.
Pater Noster.
Passien boecxken.

Gulde Letanien.
Misboecxken.
Der Sondaren troost.
Den Doolhof der dwalende Medecynen.
Cyfer oft Rekenboec.
Testamenten der 12 Patriarchen.
De Naervolginghe Christi.
De Gheestelycke Bruyloft.
Den Schad der Sielen.
Isocratis Vermaninghe tot Demonicum.
Cebes Tafereel.
Epictetus handtboecxken.
Figura Brechtani.
Het Sondachs ghebedt.
De Secreten van Alexis.
Psalter Liekens naer de copye van Simon Coc.
Evangelien ende Epistolen van de Sondaghen ende Heylichdagen.
Liekens boecken.
Den Psalter Davidis metten Hymnen ende Oratien in Duytsch, voor alle gheestelycke persoonen die geen Latyn en connen.
Amadis de Gaule, 12 voll. en francois.
Tresor des 12 livres d'Amadis.
l'Histoire de Don Floris de Grece.
l'Histoire paladienne,
l'Histoire des quatre fils Aymon.
Floris et Blanchefleur.
Pierre de Prouvence.
Toxare, Dialogue de Lucian.
Prieres de Jan Ferus.
Epistres de Jan Tissier.
Instruction pour tous estatz.
Stile de composer lettres missives par Jan Bourlier.
Les six Comedies de Terence en francois.
Missives de M. Gabriel Meurier.
Histoires tragiques en francois de Bandel.
La plaisante Histoire d'Erastus.
Recueil des sentences notables.
Boucquet de Philosophie.

Livres en Francoys et en Flamen ensemble pour apprendre et l' un et l' autre langage.

Conseil des sept sages, en francois et en flamen.
Colloques de Jan Louis Vivés, francois et flamen (1).
Beghintsel der Wysheyt, francois-flamen.
Vocabulaire de Noël de Barlaimont, francois-flamen.
Cleyn vocabulaerkens van Noël.
Fontaine d' honneur, en francoys et flamen.
l' Imolation d' Isaac, en francois et flamen.
Dictionnaire de Gabriel Meurier, en flamen et francois.
Vocabulaire de M. Gabriel Meurier, en francois et flamen.
Devis familiers, traictant de toute Marchandise pour les enfans, en francoys et flamen.
La Guirlande des jeunes filles, en francoys et flamen, pour apprendre et l' un et l' autre lang.
Conjugations de M. Gabriel Meurier, en francoys et flamen.
Les Conjugations des 4 langues, espaignol, francoys, italien et flamen, par M. Gab. Meurier.
Colloques de M. Jan Berthout, en francoys et flamen.
Les Conjugations de Noël de Barlaymont, en francoys et flamen.
Les propos puerils, en francoys et flamen.
Les fables d' Esope, en francoys et flamen.
Tobias, en francoys et flamen.

Hos libros impressi ego JOANNES WAESBERGIUS.

Hos libros impressi ego Joannes Waesbergius

---

(1) Zie Index Librorum prohibitorum. Antverpiæ. Ex officina Christophori Plantini. 1570, p. 85.

Suivent Sept attestations de differentes personnes, que Van Waesberge est bon Catholique.

G.

Archives du Royaume de Belgique (Carton autographes).

Jean de Ymersele Marcgrave d' Anvers ce 23 Mai 1569 au conseil d'état.

Par ordonnance de son Excellence (Albe) sont esté constituez prisonniers par le comte de Lodron, Pieter van Keerbergen, Anthoine Thielens, Jean Roelants, Jean van Waesberghe et Peter Melsens, Libraires à Anvers.

H.

VENERIS xiij Januarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, Actor, overmits de verweerdere nyettegenstaende den eedt die hy solemnelyk gedaen heeft in handen mijns heere den Marck-graef, ten beginnen van synen dienst ende neringe van het boeckverkoopen ende boeckprinten, welcken eedt oock van woord tot woord in syn privilegie ende admissie staet gespecifieert van getrouw te zyne den Heyligen Catholycken geloove der Roomsche kercke, ende besundere in alle diligencie hem te wachten in eenige overtredinge van den placaeten op 't stuck van boeck-printers, boeck-vercoopers oft boeck-binders gemaeckt, hem vervoordert heeft duerende de predicatien van den Sectarissen derselver faveur ende assententie te draegen ende te doene, ende dat

door haer sermoonen te frequenteren. Ende oyck te printen ende te vercoopen verboden Psalmboecken, gelyck sulcx by lieden van eere bevonden is ten huyse op de Melckmerckt daer hy syn druckerye was houdende, contrarie onssen catholyken Kersten gelove, den gescreven geestelycken ende weereldlycken rechten ende die placcaten ons genadichs heeren s' Coninex, Concludit capitaliter, oft anderssints criminelycken ordinaerlycken juxta merita causæ et ad judicum discretionem, cum protestatione consueta et prout latius, enz., Reus verbaliter respondendo dixit, Dat hy ontkent de seggen ende allegatien des Aenleggers pure et simpliciter, ende bysondere dat hy eenige continuatie van verboden predicatien gedaen te hebbene, dan dat hy in 't passeren ende voerby gaen de predicatie forte fortunâ, gelyck meer andere, die gehoort heeft, sonder dat hy met opsetten wille om die te hooren derwaerts gegaen is, ontkennende oyck eenige Psalm van Datenus gedruckt te hebbene oft oyck eenige andere verbode boecken, Ende de Psalmi die hy verweerdere mach gedruckt hebben, syn te voren gedruckt geweest, by voorgaende octroy van den Hove, by Jan De Laet over xx jaeren geobtineert. Item sal thoonen, dat hy verweerdere is van den ouden Catholycken religie, hem altyts daernae gereguleert hebbende ende nae de geboden van de heylige kercke. Ende sal oyck thoonen dat hy, duerende den voorleden troublen tyde, syn kindt heeft doen doopen in onser Liever Vrouwe kercke by den prochiaen aldaer, Concluderende daeromme tot niet ontfanckelykheyt des aenleggers, met absolutie van costen.

Judicatum dat den Aenlegger synen feyten sal scriptis overgeven ad 13^{am}; ende dat den Verweerdere daer teghens schriftelyck sal antwoorden, en de partyen hinc inde comen ten thoone van haere feyten pro 1° termino ad 8^{am}.

I.

xxvij Januarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, partes sullen haeren tweeden dach van thoon (1) genieten de hodie ad 8[m].

Die iij Februarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, d'Aenleggere visis factis rei ontkent d'inhout van den selve voor so vele de selve mogen contrarieren de feyten accusatoir, ruymende den Verweerdere daer aff tot synen thoon, reus insgelyks ad proband., ende sullen partes hinc inde haere getuygen mogen haeren thoon afflyden ende eeden op ten Stadthuys alhier sonder prejudicie der Vierschaeren rechte achtervolgende 't concent van de beyde partyen, ad 15[m].

xvij Februarij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, Reus verclaert synen thoon geleyt te hebbene salvo dat alleene te eede den prochiaen van Onser Liever Vrouwen alhier genaempt heer Peeter Vleggen, totten dyen oock over de Souter-liedekens gedruckt binnen deser Stadt, cum privilegio Regis, by Symon Cock in 't jaer xv[c]. LIX, ende totten dyen den Souter by hem verweerdere daernae is gedruckt geworden sonder noten, Judicatum actor sal sculdig syn synen thoon affteleggen pro omū. termino de hodie ad 15[m].

---

(1) Wat men door de uitdrukking *van thoon* te verstaan heeft, blijkt uit de „Ordonnantie en de Verhael van den Stijl, ende Maniere van Procederen, voor Amptman, Borghemeester, ende Schepenen der Stadt van Antwerpen." Ghedrukt by Christoffel Plantijn. 1582, in fol., bl. 56 & Tafel van de Titelen. Zie aldaar bl. 21. *Van den Thoon.*

Die tertia Martij 1569.

Den Schouteth contra Jan Waesberge, Reus excipieert op 't voorscreve Vonnis. Judicatum ut proxime.

Die x Martij 1569.

Den Schouteth contra Jan van Waesberge, actor verclaert te sluyten van thoon tusschen hodie et x[a] Partes sullen hebben copye hinc inde van den thoon ende comen reprocheren de hodie ad 8[m].

xvij Martij 1569.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, judicatum dat de verweerdere sal hebben copye van syne confessie, ende continueert de saecke ut etc. ad 15[m].

K.

Die ultima Martij 1570 post pasca.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, judicatum dat partyen sullen haere stucken colligeren ende fourneren om alsdan recht gedaen te worden ad 8[m].

L.

Die xiiij Aprilis 1570.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, is dese sake gecontinueert ad Septimanes.

Zie Conseil des troubles Tome V, xx Aprilis 1570, pag. 249.

Die quinta May 1570.

Den Schouteth tegens Jan van Waesberge, mits de cranckheyt van Jan van Waesberge, gelijck gebleken is doer 't relaes van de Corte roede Rideau, is dese sake uytgesteld ad mensem.

M.

CONSEIL *des Troubles*, *Tom. VI*, *pag*. 250,
Archives du Royaume à Bruxelles.

A Messeignieurs du Conseil de sa Majesté lez son Excellence.

Remonstre en toutte humilité Elisabeth Roelants, femme de Jehan de Waesberghe, libraire juré de la ville d'Anvers, que son dict mary est detenu prisonnier par le Marcgrave dudict Anvers, asquelz prisons il y at esté passé an et jours pour aulcuns faula raportz faict au dict Marcgrave par aulcuns ses malveuillans luy imposant qu'il auroit hanté les presches et imprimé aulcuns livres de la reprouvée religion, par ainsi favorisant les sectaires, ce que a la vérité

jamais ne sera trouvé, comme aussy par les informations & procédures que le dict Marcgrave aye faict à la charge dudict son mary n'est aulcunement apparu, de ce que dessus comme voz seigneuries pouront plus amplement entendre dudict Marcgrave lequel à présent se retreuve en ceste ville mais que au contraire appert par les diffenses et preuves faictes par son dict mary qu'il est comme tousjours a esté bon catholique et de bonne vie et conversation meismes que journellement repréhendoit et reprochoit ceulx qui estoyent de la dicte reprouvée religion, aussy que du temps des troubles il a faict baptizer et interrer aulcuns ses enffans a l'usaige de l'église catholique et romaine, comme plus amplement est apparu par les dictes escriptures et preuves, desquelz si avant est procédé que son procès est furni et en estat dejuger. Et comme son dict mary est surprins en esdictes prisons d'une grafve maladie, et veu que journellement plusieurs prisonniers meurent en scelle, n'estans que huyt ou x jours malade, comme dedens ung mois ou vj sepmaines en chà, y sont de semblable maladie mort bien au nombre de dix hommes entre autres le père de la dicte remonstrante, nommé Jehan Roelants, aussy liberarier, mesmes que le xviij[e] de ce présent mois moururent encorres deux prisonniers dudict Marcgrave, craint pastant icelle remonstrante que son dict mary (pour sa grande indisposition et maladie) n'estant traicté comme a malades est requis, ne vienne samblablement à mourir en scelles prisons, que viendrat à la totalle ruyne et désolation de la dicte remonstrante et ses petitz enffans, se retire pastant vers voz Seigneuries supplians très humblement qu'il plaise à scelles ordonner au dict Marcgrave qu'il aye incontinent à relaxer le dict son mary et luy donner pour prison sa maison ou aultre part en ville par my faisant serment de rentrer ès dictes prisons (estant convalesce) touttes et quantes fois ce sera requis, sur paine d'èstre convaincu et soubz caution de la somme de cent livres de gros ce faisant ferez .... noritoire et de misecorde, etc.

(l'Apostille; de le renvoyer p. informer
au mag. d'Anvers).

Accompagné d'attest du medecin des pauvres
qui a visité v. Waesberghe.

N.

A° 1570, die 20 Aprilis.

Ego subscriptus per presentes attestor me nostra hac in captivitate Antwerpiensi visitasse quendam Joanne Waesberch bibliopolam eundemque sic satis periculose laborantem inveni qui ut pristina possit frui valetudine, alio necessario transferri deberet partim ob morborum ibidem grassantium, partim ob loci in quo est sedetatem. Dignabuntur igitur V. D. eumdem (saltem sub cautione) relaxare donec melius sese habuerit. Valete.

Ita est Petrus de Werdt Elemosinarum medicus Antwerpiæ.

Ego Laurentius Reymont, etiam subscripsi et attestor sic esse.

Arch. de Belg. »Conseil des troubles." Tom VI, pag. 252.

O.

Messeigneurs.

M'at esté délivré la requeste presentée de la part de Elisabeth Roelants, femme de Jehan de Waesberghe librairier juré de la ville d'Anvers, prisonnier en la dicte ville, à voz Seigneuries, apostille, le Marcgrave d'Anvers informera sur le contenu de ceste requeste faicte de Bruxelles le xx° d'Apvril 1570.

Messeigneurs quant à ce que en icelle est faict mention du procès par moy intenté par ordonnance de voz Seigneuries contre le dict

Waesberge je me raporte à la procédure qui en est estant le dict proces farny et en estat, et comme voz Seigneuries ont ordonné à ceulx de la loy d'Anvers de l'envoyer à voz Seigneuries ensemble leur advis, je tiens qui ne tarderont de ainsy le faire. Quant à ceque la dicte suppliante demande la relaxation de son marry mallade, comme j'ay esté party de la ville d'Anvers passez quelques jours n'en polraye certainement dire, fors que à mon département ay entendu que le dict Wasberghe estoit mallade, comme divers aultres, aïant bien entendu depuis mon partement en estre mort deulx aultres prisonniers estoit aussi mort devant mon département le père de la dicte suppliante comme j'ay escript à voz Seigneuries par mes dernières estant les prisonniers travaillé d'une fiebvre contenue, laquelle ne les laisse jusques au noeufiesme jour, de laquelle divers en sont mort, et ceulx qui en eschapent demeurent par la griavement mallades et mal traictiés, ayant passez environ d'ung mois affin de descharger la prison faict condampner vingt malfaicteurs au service de sa Majesté aux gallères lesquelles par ordonnance de Son Excellence ay faict délivré à ung de Grimaldi, genevois.

Messeigneurs, etc. De Bruxelles ce xxie jour d'Apvril 1570.

JEAN DE YMERSELLE.

P.

Ego Franciscus Doncker, scholasticus et Sigillifer ecclesiæ cathedralis Antverpiensis, subdelegatus reverendissimi Domini Francisci Sonnii, Antverpiensis episcopi, virtute brevis apostolici pro generali in fide errantium reconciliatione concessi, omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus quod comparuit coram nobis Joannes Waesbergen, bibliopola, humiliter petens particeps fieri gratiæ in præscripto brevi comprehensæ, et quia accommodavit se ad omnia quæ prædictum breve requirit, eidem beneficium absolutionis impendimus cum rehabilitatione, juxta indulti tenorem mandantes eidem ut poenitentiam sibi impositam adampleat: De quo nos certiores

faciet infra mensem a die completæ poenitentiæ in quarum fidem præsentes litteras subscribi nostroque sigillo communiri fecimus.

Datum anno 1570, die vero 19 mensis Julii.

Franciscus Donckeb, Scholasticus et Sigillifer.

(Onder stond geschreven:)

Captus est in hac civitate, fuit sub cautione dimissus.

A.

EXTRACT *uyt het Register der Resolutien van haer Ed. Moog. de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt op de Maze.*

....

Donderdagh den 11 December 1659.

Gelesen req[te] van Pieter van Waesberge, Boeckverkooper hier te stede, ende een van de twee ordinaris Leveranciers, van Papier, Pennen, Registers, Passepoorten, Cardoes-papier ende diergelycke behoeften vereyst werdende, ende hebbende, tot koste van 't Landt gelevert te werden, ten behoeven van de Secretarie alhier, 't Comptoire Generael, de gemeene Convoym[res] ende Contrerolleurs, mitsgaders de Equipagie, versoeckende omme redenen by de voors. Req[te] verhaelt, men wilde des Suppliants Soone, namentlyck Abraham van Waesberge, by Resignatie in syn plaetse admitteren om nevens den voors. tweeden Leverancier, namentlyck Arnoud Leers egaalyck op eene Declaratie de voors. leverantie te mogen doen, waerover na resomtie van de resolutie den lesten January 1657, raeckende beyde de voorn.

Leveranciers genomen, gedelibereert synde, is goet gevonden ende verstaen des Suppll^{ts} voorn. Soon, in desselfs plaetse als tweede Leverancier van de voorss. goederen ende behoeften, te Admitteren ende verders verstaen, dat daer inne soodanigen egaliteyt gehouden sal werden, als doenlyck sal syn; Ende sal daeromme ten eynde yder Jaer der selver voorss. Leveranciers declaratien opgenomen hebben te werden, ende 't gunt daer by d' een meer als d' ander moghte gelevert hebbe, sal op 't aenvolgende Jaer, hebben vereffent te werden; dogh belangende de leverantie, van 't Cardoes-papier, daer op werd de dispositie gehouden in bedencken. Ende opdat de voors. resolutie egualyck gepractiseert mochte werden, zoo sal extract, daer van den Ontfanger Generael, ende de Commysen Generaels, mitsgaders den Equipagiem^{r} werden ter handt gestelt om sigh yder in het syne daer na te reguleren.

Accordeert met het voorss. Register
Secretarissen absent.
(*get.*) J. v. Honert. 1692.

B.

Aan d' Ed. Groot Achtbare Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der Stad Rotterdam.

Geeft onderdaniglyk te kennen, Abraham van Waesbergen, dat niet alleenlyken d' eerste Drukkery na de Spaansche tyden, alhier ter stede door zyne voorouders is opgerecht, ofte overbragt, maar dat Haar Ed. Groot Achtbare in der tyd successivelyken, nu verre over de hondert jaren geleden, Suppliants voorouders, en nog hem Suppliant, daar mede begunstigt hebben, van deselve tot Ordinaris Drukkers en Leveranciers van Behoeftens derselver Boekneringe concernerende, tot dienste deser Stad te admitteren, ende te emploijeren; dat hy Suppliant, in hope van dat zulks ook zoude mogen komen op desselfs Zoon, Pieter van Waesberge, hy Suppliant daarin heeft

opgevoet denselven Pieter van Waesberge, nu al bereykende den ouderdom van veertig jaren, ende alsoo hy Suppliant tot hooge jaren is gekomen, en gaarne zag dat den voorn. zynen Zoon, tot zyne ontlastinge mede tot het gunt voorz. is wierde geadvanceert, ende begunstigt; zoo is hy Suppliant te rade geworden, hem aan UEd. Groot Achtbare te adresseren, ootmoedig versoekende, 't zy UEd. Groot Achtbare goede geliefte van den Suppliant toe te staan, van dat hy voortaan in 't drukken en leveren voor dese Stad, den voorn. zynen Zoon Pieter van Waesberge, tot hem associeerd, dat desselfs naam voortaan, nevens hem Suppliant gestelt ende gebruikt mag worden, ende zulks, dat hy tot Ordinaris Drukker, en Leverancier deser Stad, mede by UEd. Groot Achtb. favorabel Apostil mag werden geadmitteerd.

hetwelk doende etc.

(*was get.*) Abraham van Waesbergen.

In margine stond geapostilleerd: Burgemeest^{s} en Regeerd^{s} der Stad Rotterd^{m} geëxamineerd hebbende den innehoude van den nevenstaande Req^{te} consenteren den Suppliant zyn versoek, in zulken voegen, dat hy Supp^{t} voortaan in 't drukken en leveren voor dese Stad, zynen Zoon, Pieter van Waesberge, tot hem sal mogen associeren, en desselfs naam nevens hem Suppliant stellen, en gebruyken, admitteren vervolgens den voorn. Pieter van Waesberge, mede tot Ordinaris Drukker, en Leverancier deser Stad.

Actum den 1^{en} May 1699, Present alle d' Heeren Burgemeesteren, waar onder stont: In kennisse van mij als substituyt Secretaris.

(*was get.*) Cornelis van Welsenes.

Naer gedane Collatie, jegens zyn principael, is deze daermede bevonden te Accorderen, by myn Notaris tot Rotterdam, residerende op den 3^{en} Mey 1699.

(*get.*) J. v. Ryp, *Nots. pub.*
1699.

(Nog stond op zijde geschreven:)

Geschreven na de Copie, onder mijn vader Pieter van Waesberge berustende, hetwelk geschreven staat op een Zegel van 6 stuyv. Actum Rotterdam den 7 Februarij 1733, door mijn hand, Pieter van Waesberge, Junior.

Q.

In Amsterdam den 3 Octobris 1666.

Me Juffrou!

VE. aengenamen nevens 't bijgaende paxken, hebbe wel ontfangen, dat tzunder (sic) best sal laeten bestellen, sende volgens begeeren de bewuste Copie, die versoecke doch terstont weder te rugge magh gesonde worden, om sonder uijtstell int twerck te konnen geleyt worden, soo een Copie van de fransche gelieve mede te senden, soude niet onaengenaem wesen, dan stelle sulx aent Oordeel en Bescheydentheyt der Vrienden, ondertusschen sal dese ten eerste weder verwachte, soo VE. bij gelegentheyt VE. afbeeltsel eens gelieft over te senden, soude Mij ten hooghste verplighten, om te konnen veranderen, in overige sal sorge dragen geen swarigheyt van komt en zijt ondertusschen nevens alle rechte Liefhebbers J. Christi, in de Bescherminge Godes, die VE. en Ons alsamen, tot saligheyt gelieve te sparen, bevolen en vriendelijck gegroet, en verseeckere VE. dat ben en altijt sal trachten te blijven

Me Juffrou!

VE. Dienstbereyde en Verplighte
Vrient en Dienaer

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE.

Opschrift:
Me Juffrou!
Me Juffrou! ANNA MARIA à
SCHURMAN, achter den Dom
Tot
Utrecht.

R.

De groote verdiensten van vele Boekdrukkers en Boekuitgevers van vroegere tijden kunnen niet genoeg erkend noch gewaardeerd worden. Wij staan dikwerf verbaasd, wanneer wij de naauwkeurigheid, de fraaiheid, de geheele uitvoering van menig door hen uitgegeven werk gadeslaan.

Hoe rijk aan voorbeelden is in dit opzigt niet onze oude Nederlandsche Boekhandel, die niet slechts voor zichzelven, maar vaak voor vreemden uitgaf en drukte.

Het blijkt uit zoo menig werk, dat het hun niet alleen te doen was om een werk uit te geven; aan zoodanig eene uitgave moest tevens niets gespaard, moest geene moeite onbesteed gelaten worden.

Menig voorbeeld van deze naauwgezetheid leverden ons ook de Van Waesberge's, en deel ik uit den rijken voorraad er een paar mede.

Ik ontleen die, om hunnen letterkundigen ijver ten duidelijkste te doen uitkomen, uit de voorwoorden van een paar door keur van uitgave nog zeer gezochte werken. Hoe zeer ook zij den bloei der boekdrukkunst beoogden, zal daaruit duidelijk spreken.

1° Uit het werk van Boccone.

Le Libraire au Lecteur.

„Les remarques que l'Autheur a faites sur la Nature sont trop recherchées, et trop exactes, pour ne pas faire part au public d'un ouvrage si singulier, et si digne de l'empressement des Amateurs de la physique: je croirois leur donner un juste sujet de se plaindre de ma négligence si je ne profitois de la facilité et de l'honnesteté que cet Auteur estranger (1), a eu de communiquer toutes ses observations, et ses connaissances qu'il ne s'est acquises que par beaucoup de peines, et par de longes voyages de plusieurs années. Le stile

(1) Die zich toen in Amsterdam ophield.

qui paraist dans cet ouvrage ne doit pas obliger a en avoir une moindre estime pour n'estre pas des plus polis, puisque l'Auteur ayant à traiter des operations de la Nature, dont la démonstration et l'intelligence dépend d'une simple et naïve explication, il se seroit éloigné de son projet s'il se fut amusé à mesler dans ses ecrits des traits d'éloquence, qui n'auroient fait qu'a les rendre moins intelligibles. Je crois qu'il est aussi a propos d'avertir les curieux que l'Auteur n'a voyagé que dans le seul dessein de connaitre les gens sçavans, et que depuis peu il a fait imprimer à Oxford un autre petit ouvrage qu'il a intitulé: „ „ Icones & Descriptiones Rariarum Plantarum Siciliæ, Melitæ, Galliæ et Italiæ,"" (1) ou il y a beaucoup de figures en taille douce."

2° Uit den Atlas.

Aen de Liefhebbers.

„ Hoe nootsaeckelijck en vermaeckelijck de Landtbeschrijvinge is, voor alle hooge ende lage Standtspersoonen, en geleerden, ook alle die sigh oeffenen in de Geschiedenisse en verhaelboecken, is yeder bekent en leert de Ervarentheyt, en hebben daerom de Ouden, wel te recht geseyt de selve te sijn, de *ooge der geschiedenisse:* waerom onnoodigh achte, gunstige gebruyckers, dit werck, met veele gesochte woorden en redenen op te pronken, dewijle sulx bij allen, die sigh, met ondersoecken en lesen der Boecken, besich houden, overvloedigh en genoegh bekent is; en van alle Tijden en Eeuwen, veele van de Geleerdste en vermaerdste Mannen, haer daer in ge-oeffent en van geschreven hebben, als selfs de H. Schrift in verscheyde Boecken en Plaetsen, dat 't sijnder tijt, bij het uytgeven, van een grooter en volkomender werck, breeder en wijdloopiger sal konnen aengewesen worden; wat vlijt, neerstigheyt, kosten en tijt, onse Voor-Ouders, met uytgeven van de groote en kleyne Atlas, Stedeboecken, Zee-, Landt- en Hemelbeschrijvingh, en andere boecken van diergelijcke stoffe, hebben aangewent, is alle geleerden en gunstelingen kennelick; Soo hebben ons verplicht gehouden na ons geringheyt en ver-

(1) Dit werk, door Brunet vermeld, Manuel Tome 1, c. 1021, is te Oxford dan ook in 1674 in het licht verschenen.

mogen, van ons kleyne, soo veel mogelijck toe te brengen; en dewijle veele Liefhebbers en anderen sijn, die bij het Lesen van Geschiedenissen, en Verhael van dagelijkse voorvallen, mede de Landt-Kaerten soude gebruyken, en dickwils geen gelegenheyt hebben om alle die groote wercken te koopen: soo hebben niet ongeraden geacht, om sulcken hun luste te voldoen, en voor een redelijke prijs te doen genieten, dit wercksken uyt te geven, om sich van te konnen bedienen, waar in sullen bevinden de Afbeeldinge van den geheelen Aerdtkloot, bestaende in over de *twee-hondert Landt-kaertjes*, van alle Landen en Gewesten der geheele Werelt, gelijck uit den Bladtwijser kan gesien worden, doch alsoo ons bereyden, om met Godts hulpe en tijt van leven, onse groote Atlas en Stedeboecken, soo haest doenlijck en met de meeste vlijt en minste misstellinge, als mogelijk is, uyt te brengen: en weten dat dwalen menschelijk is, en sulcke wercken sonder misslagen niet komen te geschieden, soo versoecken alle Liefhebbers der selvigen, soo hier in, als mede in de grooten Atlas en andere wercken bij ons uytgegeven, misstellingen, misslagen en anders mochte bevinden, sulx gelieven aen te teekenen, en toe te senden, sal met een dankbaer herte aengenomen en na vermogen verbetert worden, gebruykt ondertusschen, dat met het groote besigh sijn, desen onse geringen arbeyt met nut en vermaeck; het andere met gedult verwachtende, soo verblijven, &c."

U L. Gunstige en Dienstwille Vrienden,

JOHANNES JANSSONIUS VAN WAESBERGE en SOONEN.

S.

Sonnet
A son Altesse Roijale Monseign.
le Prince d'Orange.

....

Illustre et noble sang de mille demy Dieux,
Héritier glorieux de leur rares mérites,
Prince jeune et vaillant qui brillés sous les cieux,
D'un éclat qui ne peut point avoir des limites.
Esprit bien plus qu'humain, dont les charmes si grands,
Qu'on ne scauroit jamais parfaitement décrire,
Ont gagné tous les coeurs de ces braves Flamands,
Pour les faire soumettre à vostre aymable Empire,
Ma seule ambition est d'avoir le bonheur
De mériter un jour vostre haute faveur,
Ou bien de l'obtenir de vostre pure grace;
On pourra dire alors jusques à mon trépas.
Pielat est plus heureux que ne le fut Horace,
Veu qu'un si puissant Prince est son doux Mecenas.

Sonnet
à la Mémoire de l'Intrépide
Lieutenant Amiral
Michel de Ruyter,
Duc, Chevalier etc.

....

La gloire de Ruyter fut celle de Neptune,
Ce Héros héritoit la valeur du Dieu Mars;
l'Eau, le Fer, & le Feu n'ont point eu de hazards,

Qu'il n'aye sceu franchir par sa bonne fortune.
Il paroissoit par tout fort Brave, & fort Pieux,
Comme un vray Josué, soit en paix, soit en Guerre,
Ses Exploits ont esté tousiours si merveilleux
Qu'en règnant sur la Mer, il règnoit sur la Terre.
Son Esprit à présent se trouve sur le port,
Triomphant dans le Ciel des travaux de la Mort,
Et ayant pour loïjer la céleste Couronne;
Mais un Tombeau Royal éternise le Nom
De ce grand conquérant, honoré du surnom
De Père du Païs & de fils de Bellone.

Par B. Pielat, Docteur.

U.

Amsterdam d. 26 Av. (Aug[s]) 1734.

Ehrwurde, Godtselige,
Hoch Gelehrter Herr!

Verhoffe sein Ehrw: die reise gesund und ohne ungemach wird überbracht haben, und sein Ehrw: Liebe Hinterlassene Familie als Freunde bei guter wohlstand wieder angetroffen haben.

Her bei überschicke ein Facture von ein päckl gezeichnet ICW Libri so gesandt habe p Schipper Peter Völckers von Hamburg das Schiff de Johannes, verhoff es bald und glücklich wird überkommen.

Habe auch hie bei wollen schicken die 2 Erste bogen von Libanii Epistolæ, weil die Boekstabe A von Grieke's und Lateinisch so stark ist das mehr als 2 bogen damit konnen setsen, so haben am besten geurtheilt die p Duern drücken zu lassen, das besser sich lest einbinde und so viel nicht zerrist wie mit entzele bogen. und solle algemach dan und wen Ein boge thun lassen bis die hände was raumer haben so sollen es starker poussiren. Verhoffen die probe sein Ehrw: wird angenehm sein.

Hatte fäst vermuth die 2 bogen zu schicken, der trucker aber last mir sagen, das sie noch unter die Correctur sind, mus also mit nechsten gesand worden.

Ferner zu sein Ehrw: dienste bequam verharre nach cordiale Salutation und Empfehlung Göttlicher Schuts.

Meines Ehrwurde Godselige und Hochgelehrten Herrn
Dienst ergebenster Dienwr

HEINRICH JANSSON VON WAESBERGE.

(Facture).

1734.	De H[r] Wolff.	
26 Aug.	p Schipper Peter Volkers.	
— 1	Aretæus Boerhavii	f 11:5.
— 1	Arisii Cremous Literata fol.	- 7:—
— 1	Alphen over Petrus 9.	- 4:4.
— 1	Apulejus Delphini 9	- 10:—
— 1	Calaber Paauwi 8	- 3:15.
— 1	Examen du Pyrhonisme p Crousat fol.	- 12:—
— 1	Fabretti Inscriptiones fol.	- 15:—
— 1	Gudii Inscriptiones fol.	- 14:—
— 1	Hora pollinis Paauwi 9	- 3.8.
— 1	Harpocrates Gronovii 9	- 2:10.
— 1	Harduini Opera fol. 22:	- 22:—
— 1	Histoire des Manichees 9	- 5:10.
— 1	Ikenii Thesaurus fol.	- 31:10.
— 1	Nemethus ad Hebræos 9.	- 3:5.
— 1	Observationes vol. 1, tom. 2, 3, vol. 4, tom. 3	- 1:13.
— —	in Aquitanum 9	- 1:18.
— 1	Oeuvres de Bayle fol.	- 60:—
— 1	Plinius Cortii 9.	- 8:12.
— 1	Ruinart Acta Martyrum fol.	- 8:—
— 1	Thucidides Dukeri fol.	- 20:—
— 1	Wesselii Dissertationes	- 3:6.
	Emballage und Zoll	- 3:4.
		f 252:—

NB. Die 22 in der Reihe undeutlich ist von W. noch einmal, wie hier, klein hinzugeschrieben.

H.

(Tag?? undeutlich).

Ehrwurde Godselige Hoch Gelehrter Herr!

Meine letstere an sein Ehrw: war heut für acht tagen; wo bei die facture übersand tag nach dem haben durch den Hern Prof. D'Orville sein Ehrw: intention umb selbiges in ein Amsterdam Schiff zu laden vernomme, weil aber schon lang geschifft war, so haben, schon der Schiffer die fracht hab wollen bezahlen, nicht wieder zurück konne bekomme, weil zu tief eingelade war, umb nun alle precaution zu gebrauchen so haben es wie aus incluso zu ersehen (welche wan sein Ehrw: die gelesen hat ersuche zu zu sieglen und überhandige zu lasse) auf Altona geschift, damit nicht bleicken soll das es zu Hamburg zu haus gehoret, und schicken deshalben auch ein Conossement an sein Ehrw: damit wan es Schiff glücklich solte ankomme es abfordere kan, auch habe zum überfluss es verassuriren lassen damit kein schaden leiden sollen, mehrere præcaution habe nicht brauchen konne.

Das erste Duern von Libanio ist vollig fertig umb abgetruckt zu werde wan der H. Prof. D'Orville die letste revision nur einmahl durch gesehen hat; das andere Duern ist auch schon ausgesetzt und solle so gemach es nur lassen in zwisschen fortgehen. In zwisschen verharre nach cordiale Salutation und empfehung (sic) Gottlicher Schutz.

Seins Ehrwurde Godselige und Hoch Gelehrten Hern
Amsterdam 11 7ber 1734. Dienstergebenster Dienerrn
DE JANSSON VON WAESBERGE.

Aufschrift:

Monsieur
Monsr JEAN CHRISTOPHORE WOLFFIUS
Theologien celebre
à
Hambourg.

P
H. JOH. CHRIST: WOLFF
à Hamburg.

NB. *Hoch* und: *und Conossement* hat *W.* geschrieben u. durchgestrichen.
H.

Johann Christoph. Wolf (den Pastor) nicht zu verwechseln mit seinem Bruder Joh. Christian dem Professor und Bibliothekar.
Wolf, nicht Wolff.

Amsterdam 19 April 1735.

Hoch Ehrwurde Godselige Hoch Gelehrter
Herr!

Sein Ehrw: angenehme von 5 hujus habe richtig erhalte, das den Libanius was trainiret hat, ist ursache des den Grotium so stark hab mussen poussiren das er für misse fertig war, welche jets ab is so das nun mehre selbige stark wird lassen fortgehen wan der H[r] Prof. D'Orville die gute nur wil haben die probe bald abzufertigen die elfte und 12[e] bogen ist auf dpresse, und hat mir der drucker jets alle woche 2 bogen versproche zu liefere wan mit der correctur nicht aufgehalte word, und weil der Drucker für mir nicht viel anders zu trucken hat so soll ihm da zu täglich anpressen, und hoffen sein Ehrw: in allen gnugen zu geben so viel von mir abhänget und habe selbst nicht gerne das meine werke lang auf die pres bleiben. Der Suetonius lauft auch starck auf das Ende und fehlet nur die Indices und præfatione. Ferner zu sein Ehrw: dienste bekwäm erwarte die Ehre von sein Ehrw: befehle und verharre nach cordiale Salutation und Empfehlung Gottliches Schutz.

Meines Hoch Ehrwurde, Godselige und Hoch Gelehrtern
Hern

Dienstergebenster Dienerr

HENRY JANSSON VON WAESBERGE.

Aufschrift:
Monsieur
Monsieur JOH. CHRIST. WOLFF
ministre du St Evangile
à
Hambourg.

Amsterdam 5 9bris 1737.

Hoch Ehrwurde
Godseliger Hoch Gelehrter Herr!

Aus sein H: Ehrw: schreiben von 1 hujus habe mit viel Leid sein H: Ehrw: swachheit und unpässeligheit vernommen, verhoffe der Liebe Gott sein Hoch Ehrw: Bald wieder zu vorige krafften und gesundheit wird bringen.

Habe auc zu gleich ersehen wie sein H: Ehrw: die abgetruckte bogen von Zzzz ab fehlen, so das es kein wunder ist das sein H: Ehrw: nicht ferner hat kunne fortfahren, die abgetruckten bogen sollen nebst das MSS kunftige Freytag per fahrende post abschickt worden, dan mit die Schiffen ist nicht viel bei dieser Zeit trauen und bleiben auch langer unterwegen, dadurch frust sollte worde das nicht auch konte fortgefahren worden. Das sein Hoch Ehrw: klaget das nicht mit fortgefahren is, weis nicht an wem es gefehlt hat nach papier haben nicht gewart das das werk aber bald 100 Bogen mehr ausgelauffen wie der erste besteck geweesen kan nicht vor, bin wohl zu frieden wan ein Drucker von dergleiche arbeit 2 bogen liefert, und das ist regulier geschehen, ausser die Vacantze, wan de Hr Prof: d'Orville, woll einmahl is aus der Stad gewesen, hoffen nur das der truck frust (?) wird geben, und das sein H: Ehrw: uns bald die Titel Praefationes & Dedicatio so ein wird sein wird uber schicken konnen, damit fort fahren konnen, mit der Index hoffe nicht lange solle aufgehalte worden, in welcher erwartung nach hertzliche be-begrussung und geschwinde besserung verharre.

Seins Hoch Ehrwurde
Godselege und Hoch Gelehrten Hern
Dienstergebenster
Diener
Heinrich Jansson van Waesberge.

P.S. Diese dienet meistens, zur begleitung einliegender.

Ehrwurde Hern
Hern J. C. Wolff,
Pastor zu S. Catharinen
in
Hamburg.

Hern JOH. CRIST. WOLFF
à Hambourg.

Amsterdam 29 Octob. 1737.

Ehrwúrde, Gottseelige, Hoch Gelehrter
und Insonder, Viel GeEhrter Herr!

Weil das Werk von Libanius (so weit es bekomme habe) schon vor einige Zeit fertig geweesen ist, und bei den Hr Prof. D'Orville geschikt habe; ob sein Ed. nicht wisse ob noch etwas da zu solte kommen, sein Ed. aber sagte nichts da von zu wissen, so nimme die Freiheit umb selbes an EEhrw. zú schreiben, ob EEhrw. so gúth geliebe zú sein umb es jenige so da nog bei solte kommen, so bald es múglick uber zú schicken, ob das das Werk nicht langer trainiren, und so bald múglick an s' licht komme in Erwartung von baldiger übersendung der restirend Copie, verharre nach cordiale Salutation und Empfehlung Gottlicher Schutz.

Unseres Ehrwurde, Gottseelige Hoch Gelehrtern
und Insonders Viel GeEhrten Hern

Dienstergebenster Dienerr

HENRICH JANSSON VON WAESBERGE.

Aufschrift:
Ehrwurde Gottseelige
Hern
Hern JOH. CHRIST. WOLFF
Pastor zu S. Catharinen
in
Hamburg.

Ehrwurde, Godselige, Hoch Gelehrter
Herr!

Durch H[r] Prof. d'Orville habe die übersandte Indices et Praefationes wie auch der Titel erhalten, da von dan gleich ein probe hab lassen ziehen wo von hie eincluso zwei specimina, auf das sein Ehrw: dar aus wehlen kan welche ihm am beste gefallet, ehe die lass abdrucken, die Dedication wan ein fur kommen soll wil ehrstens erwarten, D'Index hab die von der Aristophanes gefolget die de H[r] Professor und mir am besse gefiellen, und weil gar kurtze regul sind, so komt es besser Herr Prof: d'Orville wird durch einliegende seine meinung sein Ehrw: berichtet haben.

In Erwartung baldiger antwort verharre nach cordiale Salutation und empfehlung Gottlicher Schuts.

Meines Ehrwurde Godseliger und Hoch Gelehrtern

Hern

Dienstergebenster Dienerr

HEINRICH JANSSON VON WAESBERGE.

NB. So, im Orig. war *Hoch Edel Ge* durchgestrichen.

Amsterd. 22 Marz 1738.

Ohne Aufschrift.

Hr JOH. CHRIST. WOLFF.

Ehrwurde Gottseelige und sehr
Gelehrte Herr!

Dero wehrte schreiben von 3 hujus habe richtig erhalte, laut EEd. ordre schicke hie neben die 14 Worter Reliqû, nebst ein brief von H[r] Prof: d'Orville.

Wieder zu EEhrw. Dienste bequam erwarte EEhrw. befehle und verharre nach Cordiale Salutation und Empfehlung Gottlicher Schutz.

Ehrwurde, Gottseelige und Sehr
Gelehrte Herr

Amsterdam 11 Octob.
1738.

Dero Gehorsamste Dienerr

HEINRICH JANSSON VON WAESBERGE.

Aufschrift:
Hern
Hern JOH. CHRIST. WOLFF,
Pastor zu S. Catharinen
à
Hamburg.

V.

COPIE. *Memory van 't gene ten dienste deser Stadt Rotterdam ordinaris wort gelevert, ge drukt en gebonden, etc., alles op soodanige prijzen gestelt, als ik ondergeschreve nu vertrouwe en hope dat bij Haer Edele Agtbare sal worden geapprobeert; als volgt:*

	gl.	st.	penn.
Voor het drukken van 't eerste boek, van een quarto Ordonnantie aan wederzijden.	2	10	—
En voor ider van de volgende boekken.	—	9	—
En de quantiteyt van een Riem noodig zijnde. . . .	9	—	—
Voor een Riem Family biljetten aan twee zijden gedrukt, 't zij heele of halve vormen	9	—	—
Voor ider boek	—	9	—
Voor het eerste boek van een ordinaer plano biljet.	2	10	—
En voor ider van de volgende boekken.	—	9	—
Ende een Riem noodig zijnde, als boven.	9	—	—
Voor het eerste boek van een ordinaer folio biljet .	1	16	—
En voor ider van de volgende boekken.	—	9	—
Een Riem noodig zijnde, als boven.	9	—	—
Voor een ordinair bintsel in schape perkement in quarto	—	8	—
——— idem in folio	—	16	—
——— dito tot 6 boek dik met of sonder lyassen.	1	—	—
Voor een bintsel in hoorn perkement, tot 6 boek dik, het zij met of sonder lyassen	1	16	—
Daer boven tot tien boek incluys	2	2	—
Daer boven tot veertien boek incluys.	2	10	—
Voor een kleyn mediaan bintsel in hoorn perkement	2	10	—
Voor een hoorn bandt, groot mediaan	3	—	—

	gl.	st.	penn.
Voor 't lijnen van een boek papier, ordinaer formaet	—	3	—
Voor 't lijnen van een boek ordinair formaet, dubbelt meerder lijnen naer advenant, guld: stu: penn:	—	5	—
Voor 't lijnen van een boek kleyn mediaen papier .	—	4	—
Voor 't lijnen van een dito boek, dubbelt, gul: stu: penn: meerder getal van lijnijen naer advenant.	—	6	—
Voor 't lijnen van een boek groot mediaen papier. . grooter formaten en meerder lijnijen naer advenant.	—	5	—
Een pint beste Cantoor Inkt.	—	7	—
Een bos beste dubbelt rootband schaften, genaemt Overvliegers	—	12	—
Voor 't opmaken van een quarto Ordonnanty in blaeuw papier tot 6 vel dik incluys.	—	—	8
En daerboven tot 12 vel incluys	—	1	—
Voor een lyas met 2 kopere malien.	—	2	—
Voor een nieuwe lyas in een Register te maken. . .	—	1	—
Voor het overtrekken van een bordeken met nieuw maegde perkement, soo in folio, als groot quarto.	—	18	—
Voor het afsnijden van een Riem papier	—	6	—
Voor een boek beste vlakpapier	—	5	—

Dit is alle het gene dat ordinaris voorvalt.

En het gene verder soude mogen voorvallen sal soo na als 't mogelijk is komen te stellen, gelijk Haer Edele Agtb. sullen konnen sien, om de Eere te behouden dat ik mag zijn en blijven, Haer Edele Agtb.

Ootmoedigen Dienaer,

(*get.*) Pieter van Waesberge.

(Onder stond:)

Dit aan Mr. Prins overgegeven,
den 1 Augusty 1715, en bevonden dat de Rekeningen na dato dezes overgelevert, alsoo sijn geapprobeert.

W.

Aan de Ed. Gr. Agtb. Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam.

Geven reverentelijk te kennen Gerard en Pieter van Waesbergen, Boekdruckers binnen deze Stad, dat hun suppl[ten] Vader en verdere Voorvaders de gunst en genot van UEd. Gr. Agtb. gehad hebben, om ten dienste deser Stad te leveren, alderhande behoeften van drucken van Ordonnantien, en verders wat UWEd. Gr. Agtb. van Boekdruckers en Boekverkoopers affaires mogten benoodigt hebben, dat haer Vader nu overleden zijnde, sijlieden Supplianten daerinne sig nu geerne sagen gecontinueert. Weshalven sij Suppl[ten] sig nederig keeren tot UEd. Gr. Agtb. reverentelijk versoekende UWED. Gr. Agtb. gelieven haer Suppl[ten] te continueren, in haer overledene Vaders plaetsen aen te stellen tot Druckers en Leveranciers van alle hetgene UEd. Gr. Agtb. in vervolg van tijd sullen nodig hebben te doen drucken en leveren.

't Welk doende etc.

(Achter stond:)

Request
voor
Gerard en Pieter van Waesbergen,
om Stads Druckers etc. te zijn, 1737.

X.

Op bladz. 191 zagen wij, dat de van Waesberge's, in gevolge het besluit van Burgemeesters en Regeerders der Stad Rotterdam, bij voortduring aangesteld bleven als drukkers en Leveranciers der Stad. In krachte dezer aanstelling is het, dat zij op bladz. 196 hun beroep doen. Het besluit luidde toch als volgt:

Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam, gelet hebbende op den inhoude van deese Requeste, stellen haer supplianten, soo in compagnie als langstlevende alleen: (in de plaets van haer lieder overlede vader Pieter van Waesberge) aan tot Drukkers en Leveranciers van al het geene deese Stad van tijd tot tijd nodig sal hebbe, soo van 't drukke van Keuren, Publicatien, als anders, en Boekverkoopers waeren.

Actum den 28 Febrÿ 1737.

Præsent alle de Heeren Burgemeesteren.

Ter ordonn. van deselve,

(*was geteekend:*) J. van Belle.

IJ.

Alzoo *Mr Theodorus van Teylingen*, Raad en Vroedschap der Stad Rotterdam, vernomen heeft, dat tot zynen laste zoo hier als buyten de stad verspreyd werd, dat hy de grond van het stads Bolwerk, agter deszelfs Huys leggende, op een onbehoorlyke wys na zig had getrokken; zoo belooft den selve een praemie van *zes duyzend Guldens*, aan den gene, die sulks kan waarmaken, presenterende daar en boven aan een yder, die in de waarheyd interest neemt, met Egte stukken uyt de Vroedschap aan te toonen, dat hij de volle waarde daarvan aan de stad betaalt en voldaan heeft.

THEODORUS VAN TEYLINGEN.

Z.

NOTIFICATIE.

Burgemeester en Regeerders der Stad Rotterdam, Notificeren en maeken bekend by deese aen de Burgers en Ingesetenen deser Stad, dat haer Ed: Groot Agtb: op huyden, met goedvinden, en als daartoe door de. Vroedschap deser Stad gequalificeert zynde, hebben geresolveert, dat de Ampten, Officien en Beneficien deser Stad, dewelke tot nog toe hebben gestaen ter Begeving van de Heeren Burgermeesteren in yders vierendeeljaers, en jegenwoordig open en onvergeven zyn, als mede die van de selve natuur in 't vervolg open zullen komen te vallen, van tyd tot tyd, op het Raedhuys deser Stad publycq opgeveylt, en aen de meest daervoor biedende zullen worden verkogt; Dat niemand meer als een Ampt, Officie of Beneficie, voor sig zelve sal mogen koopen en behouden; en dat de Koopers van dien zullen moeten zyn van de Protestante Religie, en dat het hun sal vry staen, om die hunne gekogte Ampten, Officien en Beneficien aen andere te verhuuren, om die te bedienen en waer te neemen: mits dat die Huurders mede van de Protestante Religie, en bequaeme Subjecten zyn. Dat de Penningen, by Verkooping van de voorschreve Ampten, Officien en Beneficien te provenieren, zuyver, en zonder eenige afsondering, sullen komen ten profyte van dese Provintie, en van tyd tot tyd zullen werden gebragt aen het Comptoir Generael van Holland in 's Graevenhaege, ten voordeele van de Finantie van dese Provintie, of wel anders te werden geëmployeert tot gemeen nut van de Burgers deser Stad, ingevalle by de regering van andere Steden van dese

Provintie, in de Verkooping van derselver Ampten, Officien en Beneficien, ten voordeele van dese Provintie niet mede mogt werden geresolveert.

Aldus gearresteert op den 6 November 1747. En immediaat nae klokkegeluy van het Raedhuys deser Stad gepubliceert; Præsent de Heeren Burgemeesteren

THEODORE FRANCOIS DE MEY.

Mr. PIETER VAN SCHOONHOVEN.

Mr. JOHANNES MEERMAN.

Mr. HERMAN VINGERHOET.

In kennisse van my als Secretaris,

JACOB VAN BELLE

tot Rotterdam,

Gedrukt by *Gerrit en Pieter van Waesberge*,

stads boekdrukkers.

A. A.

Aan de Edele Groot Agtbaare Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Rotterdam

Geeft Reverentelijk te kennen Hendrik van Waesberge, Burger alhier, dat zijn Vader en Oom Gerrit en Pieter van Waesberge zoo in Compagnie als de Langstleevende alleen bij appoinctement van Uw Ed: Gr: Achtb: in d.d. 28 Februarij 1737 zijnde aangesteld, tot Leveransiers van al het geene deeze Stad van tijd tot tijd noodig zoude hebben: zoo van 't Drukken van Keuren, Publicatien als anders en Boekverkoopers waaren, zijn Suppl[t] voorn. Oom, als hebbende maar een Kind, tot de voorsz. zaaken buyten staat zijnde, wel geneegen zoude zijn de affaires zoo van de gemelde Leverantie als hetgeene verder tot henlieder winkel in compagnie behoort, te quiteeren en daaruyt te scheyden; En alsoo het aen zijn Suppl[ts] voorn[d] Vader in zijne klimmende Jaaren niet wel mogelijk zoude zijn, de Drukkerij, Boek en Papierwinkel alleen te blijven waarnemen en gadeslaan, en uit dien hoofde meede wel geneegen zoude zijn hem Suppl[t] in de plaats van zijn voorn[d] Oom in de Compagnieschap aan te neemen als hebbende hij Suppl[t] zoo bij andere Boekdrukkers alhier ter Steede, als op de Winkel van zijne voorn[d] Vader en Oom zig daartoe in staat gesteldt, dan vermits een voornaem gedeelte van het bestaen der gemelde zaaken is de voorsz: Leverantie aan deese Stad zoo is hij Suppl[t] (met kennis en goedvinden van zijn voorn: Oom Pieter van Waesberge, deese meede geteekend hebbende:) te raaden geworden zich te keeren tot Uw Ed. Gr: Achtb: Reverentelijk versoekende, dat het Uw Ed. Groot Achtb: gelieve hem Suppl[t] in de Plaetse van zijn voorn: Oom met en beneevens sijn voorn: Vader en

op denselfden voet als zulks bij opgemelden appoinctemente aen die beide is verleendt aan te stellen tot Drukker en Leverancier van al hetgeene deese Stad van tijd tot tijd noodig sal hebben zoo van 't Drukken van Keuren, Publicatien als anders en Boekverkoopers waaren.

't Welk doende &[a]

H[k] v. WAESBERGE. G. v. WAESBERGE.

1769.

NASCHRIFT.

NASCHRIFT.

Met een dankbaar gevoel zie ik, bij mijne klimmende jaren, dezen arbeid, hoe onvolledig hij dan nog zijn moge, ten einde gebragt.

Aan de geschiedkundige onderzoekingen omtrent de familie van Waesberge mogt ik hier en daar meer en minder belangrijke nieuw ontdekte bijzonderheden toevoegen.

De bibliographie in deze vernieuwde uitgave bevat ruim vierhonderd en vijftig nieuwe titels en vele bij deze gevoegde aanteekeningen. — En toch! Hoeveel zal ook hier niet ontbreken. Nog niet afgedrukt, en ik kan alreede weder enkele titels aan de verzamelde toevoegen.

¶ Van die Werelt te versmaden ende Christum te Volghen een deuoot Tractaet / vol goeder leeringhen / wijlen ghemaeckt by eenen deuoten Regulier / ghenaemt Heer Thomas Hamerken van Campen / welck boecxken men pleech te noemen Qui Sequitur me. (Een Christus figuur tusschen twee pilaren, houtsnede; tegen welke pilaren de volgende woorden staan: Dye my na volcht en wandelt nyet in duysternissen seyt dye Heere). ¶ Met Gracie eñ Preuilegie. Achter aan staat: ¶ Gheprint Thantwerpen / in die Cammerstrate / in onser lieuer Vrouwen Thoren / by my Jan Roelants. Int Iaer ons Heeren M.CCCCC. ende LXV. Opdragt, 250 ongenummerde bladen, benevens een Tafel over de vier boeken, goth. lett. in kl. 8°.

L.

Ik teeken dit aan en geef dezen titel op, omdat in hetzelfde jaar 1565, Jan van Waesberghe, de schoonzoon van genoemden Roelants, zijne op bladzijde 49 opgeteekende »Navolghinghe Christi" uitgaf. De uitgave bij van Waesberghe munt door betere taal en correcter stijl uit.

De opdragt van Roelants, geteekend Anno 1562 den VII dach Septembris, is aan: »¶ Den Eerweerdighen wel gheleerden ende deuoten Heere H. Theodoricus van Hese / Protonotaris des stoels van Roomen) / Canoninck ende vice deken van Sinte Lambrechts te Ludick." — Daarin vallen de volgende woorden op: »gheschreeven ontrent ouer hondert iaren / niet van dē eerweerdighen Cancelier van Parijs Johannes Gerson als die tytels van sommighe gheprente exemplaren in latȳ ende duytsch inhoudē / maer (als uwer eerweerdichȝ wel kenlijck is) van eenen seer deuoten Religioes genaemt Heer Thomas Hamerken van Campē / wijlen Regulier van Sinte Augustijns oordē / int cloostere van Sinte Agneetēberghe / bi Zwolle."

JAN VAN WAESBERGHE.

ANTWERPEN.

INSTRUCTION POUR TOUS ESTATZ: en la quelle est Sommarement declaré comme chacun en son estat se doit gouverner, et vivre selon Dieu. Anvers. Jean Waesberghe, 1565, in 8.

Cat. Potier 1869, N⁰ 78.

CRISKERCKE, TH. VAN, Het Goddelyck Compas, den toetsteen des Geesten. Antv. 1652. — WAESBERGEN, kort schriftuurl. ondersoek of onzen Salighmaecker in syn laatste Avontmael Broot ende Wijn of wel zijn waeracht. vleesch en bloet ghemeyn ghemaekt heeft. ib. 1652.

Deze titel, voor mij welwillend letterlijk afgeschreven, uit den Catalogus van den Boekhandelaar van Leeuwen, verk. van 9 Maart 1869, te Leiden, kwam aldaar voor bladz. 8, N° 304.

Dit nummer werd aangekocht door den Bibliothecaris van het Seminarium te Warmond.

Op eene aan dien Heer gedane aanvrage om inlichting, titel enz. betreffende, bekwam ik het verpligtend antwoord, dat het bewuste nummer van dien Catalogus een fout bevat. Beide werkjes zijn te Antw. bij de Weduwe van Jan Knobbaert uitgekomen; het eerste (zoo als de titel aangeeft) is geschreven door Theodoor van Criskercke, het andere door P. van Waerbergen en niet door Waesbergen, zoo als N° 304 van genoemden Catalogus heeft.

JAN VAN WAESBERGHE.

ROTTERDAM.

E. E. L. Mellema. Dictionaire ou promptuaire François-Flameng (et Flameng-François). Rotterdam J. Waesbergen, 1612, 2 Tom. 4.

Cat. v. Coetsem. Gand 1866, 1e partie No 36 (?).

De Historie Van den Koninclijcken Prophete David. Ghetrocken vvt den Bybel / nu eerst in Duytsch ende franssoys 't zamen gevoecht / zeer nut voor de kinderen / ende profijtelijc allen menschen.

L'Histoire Dv Prophete Royal David, extraicte de la Bible, mise en Flamen et Francois ensemble, tres-vtile pour les enfans, et pour gens de tous estats.

Tot behulp der Jongheyt / zijn de letteren die in de Fransoysche tale ten heele ofte ten halven versweghen moeten werden / gheteeckent met een stipken. (Eene houtsnede, den strijd van David met Goliad voorstellende). A Rotterdam, Chez Jean Waesbergue, au Marché, en l'enseigne de la Fame. Anno 1622. Voor-redene en text 62 ongen. bladen; gedrukt in 2 Colommen, het Nederduitsch met eene zoogenaamde lettre de civilité, het Fransch met eene romeinsche letter, in 4, met fig. L.

Basilius (Valentius). Zie bladz. 79. In het bezit van een exemplaar van dit boekske gekomen, geef ik den titel daarvan nogmaals naauwkeurig op:

Openbaringhe der verborgener-Handtgrepen Frat. Basilii Valentini, gherechtet op dat Universael. Item / Conclusiones ofte Sluytredenen aller syner Schriften ende Traetaten (sic) van Swavel Vitriol ende Magneet, Beyde der Philosophen als ghemeyne, wt het Hoochduytsche (1) overgeset in 't Nederlantsche.

Waer by gevoecht is een (kort) Tractaet vande Nature der vier Elementen / Door Cornelis Drebbel, Alcmaers Philosophe. (Een koper gravure). Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge aen de Merct / 1632. Voorreden en 111 bladz. kl. in 8, met fig.

De kopergravure op het titelblad stelt een scheikundige werkplaats voor, waarin monniken arbeiden. De *openbaringhe* eindigen op bladz. 28, de *Conclusiones* op bladz. 55 (bl. 56 is blank). Het *(kort) Tractaet door Corn. Drebbel*, vangt bladz. 57 aan met een afzonderlijken titel, waarop zich het portret van Drebbel in houtsnede bevindt, en heeft tot onderschrift: Tot Rotterdam, By Jan van Waesberge, Anno 1632. Het heeft eene afzonderlijke Voor-reden, en eindigt op de twee laatste bladzijden met een Lof-Lieddicht: op de Natuerkund, K. J. Drebbel. Onderteekend: 't Vernoegen héft Wils genoeg.

---

(1) In 1624 verscheen te Erfurt eene Hoogduitsche uitgave in 8.

JAN VAN WAESBERGHE, DE JONGHE.

ROTTERDAM.

Bij het bladeren in Paquot's doorwrochte en voor Nederlandsche Bibliographie zoo rijke *Mémoires*, viel mijn oog, Tòme III, p. 234, op eene, vroeger door mij voorbij geziene, uitgave van M. PHILIPS WIELANT'S, PRACTYCKE CIVILE TE ROTTERDAM BY JAN VAN WAESBERGHE, DE JONGHE 1603, in 12, goth. letter, 166 bladen.

Indien deze opgave juist is, en hieraan valt, bij de erkende naauwkeurigheid van Paquot, bezwaarlijk te twijfelen, zoo kunnen wij het aanvangen der eigen werkzaamheden van dezen van Waesberghe om een tiental jaren vroeger stellen, dan door mij op bladzijde 74 geschiedde.

Ik mag hierbij de opmerking niet achterwegen laten, dat de Bibliotheca Hulthemiana wel de beide Rotterdamsche uitgaven van 1613 en 1622 in zijne Nummers 28115 & 24663, maar niet de uitgave van 1603 heeft. De uitgave van 1822 staat echter bij beiden als eene *Derde Uitgave* opgeteekend.

De verdienste van Wielant en het gebruik, dat Joost de Damhoudere van zijn genoemd werkje maakte, wordt aldaar in het licht gesteld.

ISAAC VAN WAESBERGE.

ROTTERDAM.

KURDATO. Leven en Clugtige avonturen van Lasarus van Tormes, uit de Castiliaensche kronike vertaelt. Rotterdam, Is. van Waesberghe, 1632. III Tom. in 8.

LEVEN EN DADEN van Lasarus van Tormes. Rotterdam (Isaak?) van Waesberge 1642, 3 D. in 8.

Cat. Fred. Muller, Mei 1869, No 1832.

PRACTICQUE DES NOTARISCHAPS, Seer nut, profijtelick ende noodigh alle Ioncheyt die haer willen oeffenen in dese konst. Midtsgaders voor alle andere Persoonen. Beschreven door Dirck Heymansz van der Mast, Notaris. Den tweeden Druck van nieuws oversien / gecorrigeert ende geamplieert / bij den Autheur selfs. Tot Rotterdam, By Isaac van Waesbergen, Boeckverkooper op 't Steyger aen de Marckt inde Fame, 1645, 236 bladz. in 12. Volgt met doorgaande paginering:

WOORD-BOECK / Waer in alle de Kunstvvoorden des Notarischaps, mitsgaders andere vremde soo Latijnsche als Fransche vvoorden vverden verduytscht, enz. Tot Rotterdam, By Isaac van VVaesberghe, Boecverkooper op 't Steyger, aen de Marct inde Fame, 1645, bladz. 237—324 en Register, in 12. L.

Voor deze beide titels heeft men een frontispice met figuren op den inhoud doelende; voorts nog op nieuw een titel, waar achter een Eer-gedicht, op het ARS NOTARIATVS, onderteekend *Vliet verdriet*, Den 2 April 1645.

JOHANNES VAN WAESBERGE.

UTRECHT.

EXERCITIA ET BIBLIOTHECA, Studiosi Theologiæ. Autore Gisberto Voetio Theologiæ in Academ. Vltrajectinâ Professore. Editio Secunda, Priore auctior & emendatior (Ins. Typogr.) Ultrajecti, Ex officina Johannis à Waesberge clↃ.lↃ.c.LI. Dedicatio, Præfatio, 678 pp. et Index capitum, in 12. L.

Hoe groot een boekenliefhebber Gisbertus Voet was, blijkt aan het eind van dit werk, dat van zijne groote belezenheid getuigt, en wel uit zijne mededeeling Theodorus Canterus betreffende, die, zegt hij, met groote letters voor zijne Bibliotheek de volgende regelen geplaatst had: » Alii quidem equos amant, alii aves, alii feras: mihi vero à puerulo mirum acquirendi & possidendi libros desiderium insedit."

WAESBERGE.

AMSTERDAM.

VITA DE SISTO V. Pontifice Romano. Nuovamenta ristampata o pure di nuovo scritta dal medesimo Autore etc. Amst. Waesberge, 1686, 2 Vol. in 8.

Paquot Mém. Tom. I. p. 203.

» Cette édition est beaucoup plus ample, & en meilleur ordre que la première."

JOHAN JANSZOON VAN WAESBERGE.

AMSTERDAM.

JOH. A FELDE, Annotata in Hug. Grotium, de Jure belli et pacis. Amstelod. Janssonius . . . . . . 1653, pet. in 12.

NIEUWHOF, JOAN. Het Gezantschap der Nederlandsche Oost-indische Compagnie aan den Grooten Tartaarschen Chan, den Keizer van China in 1655—1657 met pl. en kaarten. Amst. bij Wolfgangh, Waesbergen, enz. 1699, in fol.

Suppl. Cat. B. Harlem, p. 204.

Dit werk verscheen het eerst 't Amsterdam By Jacob van Meurs 1665, in fol., Opdragt van Hendrik Nieuhof, broeder van Joan, aan Hendrik Dirksz. Spiegel en Cornelis Witzen.

PIETER VAN WAESBERGE.

ROTTERDAM.

DE LENTE, Eerste deel der Jaargetijde door J. Haydn. Te Rotterdam, by P. van Waesberge 1829, 8 bl. in 8.

Gedrukt voor de leden van het Genootschap »Door Vriendschap Werkzaam."

BLADWIJZER.

BLADWIJZER.

Van denzelfden Schrijver zag bij den Drukker dezen het licht:

NOTICES BIBLIOGRAPHIQUES

DES LIVRES

IMPRIMÉS AVANT 1525

CONSERVÉS DANS LA BIBLIOTHÈQUE PUBLIQUE DE DEVENTER.

Roy. 8vo. *f* 3.75.

